Galeni

1531

2631/D

L 6721

A. XVIII. O. 117

N. 143

Affz

8

10 leaves
90 pp.

46155

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE IN morbis acutis Commentarij quatuor.

Ioanne Vasseo Meldensi interprete.

PARISIIS
Apud Simonem Colinæum.
1 5 5 1

VIRO IN RE MEDICINALI AEQVE DOCTO ATQVE PERITO LVDOVICO BRALLONIO, IOANNES VASSEVS.

QVi studiorum suorum opera viris quibuslibet nuncupant doctissime Ludouice, alij id agunt vt fructum quempiam ab illis percipiant, alij vt tantum probentur, alij ob alias causas. Ego vero hoc studij mei opus tibi dedico, neque ob prædictas, mihi crede, causas: at causam, modo graue tibi non sit, tibi aperire conabor. Non tua in primis excidit arbitror memoria medicum quendam celebrati nominis superiore quodam anno hanc in vrbem à Pessulanis venisse, qui cōfectionem eam quā ex hordeo & saccharo paramus, apud quosdam quos medici nomine inuisit, vnus atq; omnium quos meminerim, primus damnauit. Fuit præterea & ex nostris vnus, qui epistolas quasdam medicinales (ita enim inscriptæ sunt) mihi obtulit legendas. quas cum legerem, tandem in eam perueni qua author ab ægrotantium conclaui ptisanam ipsam prorsus abigendam censet. Hippocratémque ipsum aduersus eam quæ tantopere ab Hippocrate laudatur opponit, desumítque in primis à consuetudine argumentum. ad lucem cuius multa tum ex Hippocrate tum ex Galeno expromit: quæ si debito considerentur modo; atque diligentia adhibita examinentur, parum valere aduersus ptisanam videbuntur, etiam si sanitatis tempore insueta fuerit. Neque enim ea tum Hippocrati tum Galeno mēs est vt sanorum victus in morbo ipso non permutetur. Cui rei fidem facit Galenus ipse super Hippocratis librum de ratione victus in morbis acutis, vbi ea recenset vniuersa quæ perperam cibatis contingunt: ad hunc inquiens modum, Permutare quidem oportet sanorum victum in morbis, neque tamen id temere agendum. dictique rationem reddēs ait, Nempe cum vna quidem corporis conditio sana sit, altera quæ à morbi initio ad statum vsque extenditur, mox & tertia quæ ad perfectam vsque morbi solutionem sese prorogat. Deinde & quarta quæ totius conualescentiæ tempus adusque sanitatis habitum occupat. in nulla harum quatuor conditionum permutationes victus insignes facere oportet: nisi prius in alteram conditionis speciem peruentum sit. Deinceps libro eodem inquit, In habentibus quidem similiter victum haud quaquam permutare oportet, verum in his qui ex sanitate ad morbum transeunt, permutare quidem, non tamen vt cæteri permutant. Has tum authoritates tum rationes si epistolæ author accurate perpendisset, forsan à sua recessisset sententia. Alia præterea est Galeni eiusdem authoritas in librum eundem, quam prædictus author nullo pacto ad sua contorquere potest vota: quæ ita habet, Pręterea cum febres ex humorum putredine oriantur, non paruam diligentiam adhibere oportet, vt quicquid concoqui possit, concoquatur: & quod iam exustū sit, neq; amplius concoqui possit, vacuetur. quòd si febrientibus ipsis cibi vsus sit, qui hæc efficere possit, si etiam facile tum coquatur, tum distribuatur, iam omnia hæc quibus est opus, habuerit. Quod si ita est, & ptisana de qua agimus virtute tum cibi tum medicamenti conuenientis polleat, quam ob rem cibi loco panis Italo more ægrotanti exhibebitur, & aliud quippiam quod medicamentosa tantum polleat facultate excogitabitur? Sum sane hæc admiratus & alia quāplurima, sed supra quàm dici potest obstupui vbi ex ea epistola adnotaui Italiam totam eo priuari hordeo, cui tam laudabilem Hippocrates bonita-

tem est elargitus. Hæc nimirum obiter percurri: vt ego causam tibi nuncupandi operis aperirem. Mortales siquidem inter omnes vnus existis in re medicinali tum doctus tum peritus: vt quæcunque ex animi voto decernas, ea Sibyllæ folio certiora comperiantur. Habe igitur in manibus Galeni commentarios, quos in librum Hippocratis de victus ratione in acutis morbis parauit, & Latinos superioribus diebus fecimus: quibus tum lectis tum ad amussim discussis, aduersus ptisanæ hostes inuincibilem tuam feras sententiam: propositúmque meum quibuscunq; potes rationibus prouehe. sisque mihi non defensor adeo, sed adiutor & censor. Vale.

INDEX IN LIBRVM DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS,

DVOS HABENS NVMEROS: QVORVM PRIOR PAGINAM indicat, posterior lineam. quòd si tertius & quartus addi videantur, non interiacente coniunctione: eadem indicabunt.

A.

Acceſſionis tempora 17.33
Acceſſiones tertianæ in morbis acutis conſiderandæ 72.51
Acetum neruos offendit 49.53
Acetum vterum dolore afficit 49.51
Acetum neruos vel mentem ferit 12.52
Acetum in fotibus doloris lateris quale eſſe debet 20.4
Acetum quibus confert & quibus non 49.40
Acetum atra educit. 49.43
Acida exaſperant 8.3
ἀκράτως quid 44.17
Acria exaſperant 8.3
Acria omnia calfaciunt Ibidem
Acria ſalſis magis calfaciunt 59.45
ἀκριβῶς 32.27
ἄχροα 67.31
ἀχρόοι qui 87.43
ἀκροχλίαρον quid 47.48
ἀδελφοὶ 28.55
Aer diſpoſitionẽ corporis ſecum mutat 57.24
Affectuum dignotio ad curationem valde neceſſaria 1.24
Alæ non humectant neque ſecant 12.8
Alimentum datur propter effluuium 16.54
Alimonia humidior quibus conuenit 27.15
Alliorum voratio præter ſolitum quantum laborem ventriculis quibuſdam affert 29.4
Allij natura quæ 81.46
Allium aduerſus crapulam 81.48
Alteratio corporum ſubita dolorem parit 18.15
& quomodo gignitur 16
Aluus cohibita quarum partium ſiccitatem indicat 10.38
Aluo fluente ſanguinem non detrahes 88.31
Aluus, vide etiam Venter.
Amara quare ventrem offendunt 43.20
ἀναβρογχισμὸς quid 90.26
Analogiſticum & epilogiſticum quomodo differunt 70.39
Anginæ generatio 66.39. & curatio 44
Anginæ in vniuerſum conſideratio 66.21
Anginæ duæ ſpecies 67.11
Anginæ ſecundæ accidentia 67.17
Angina poſt ſectionem venæ repurgatur 63.8
Animal quare perit in priuatione reſpirationis 67.52
Animam deficere ex repentinis deiectionibus periculoſum 74.20
Animam deficere deijciente aluo ſignum per ſe malum 74.40
ἀνώτερο 36.27
ἀπάρτι quid 32.23
ἀπέρρωγε quid 67.38
ἀπέπτως quid 13.40
Aphoniæ in ægris vnde 65.39
ἄφοδον 26.28
ἀπηρτισμένως quid 32.26
Apnœa quid 79.47
ἀποπάτημα 26.28
Apoplexiæ vnde 64.38
ἀπορία quid 33.50
ἄψις τῶν φρενῶν quid 51.30
ἄπτοιτο verbum 51.30
ἀπόστασις quid 77.1
Aqua non nutrit 50.41
Aqua nullo pacto nutrit 45.7
& quo pacto vires recreat 9
Aqua nunquam quis vtatur 50.43
Aqua tarde penetrat 59.17
Aqua ſtercoris expers 51.8
Aquæ vſus in morbis acutis 51.35
Aqua quando bibi eſt idonea? 51.11
Aqua febris naturæ aduerſiſſima 15.32
& quando danda 35
Aqua ſtomachum ſupinat 8.26
Aqua in bilioſo ventriculo corrumpitur 50.34
Aquæ frigidæ potio quanta eſſe debet 15.36
Aquæ frigidæ potio præcipua cauſorum ſanatio 60.30
Aquæ potus cauſo 59.9
Aqua per ſe pota in pleuriticis culpa non caret 15.21
Aqua vino grauiter nocenti ſuperbibitur 51.15
Aquæ in morbis acutis conſideratio 50.12
Aqua in acutis morbis tarde penetrat atq; in hypochondrijs diutius moratur 44.3
Aqua frigida quando febribus exhibẽda 44.22
Aqua quare inter mulſam & oxymeli dat̃ 51.14
Aqua optima quæ 50.33
Aqua mulſa picrocholis minus propitia 42.26
Aqua mulſa quãdo ægro ſufficere poteſt 42.23
Aqua mulſa ſubducit mediocriter 85.1
Aqua mulſa, vide etiam Mulſa.
ἄραδον κακὸν habere quid 9.6
ἄραδος quid 82.46
Arteria quibus vlceratur & quare 67.50
Arterias antiqui venas appellabant 79.45
Artis conſtitutio ex propriorum à communi-

bus distinctione oritur 6.27
Ars medicinæ pulcherrima & germana 4.55
Artis medicinæ finis,curatio 1.29
Artis medicæ calumnia 4.40
Artem constituentes in quo peccant 6.29
Artifex optimus quis 6.28
Artifici est scopus omnia quæ ad curationem idonea sunt scribere 1.9
Artificiose conijcere cuius est 31.6
ἀσαπτῶς quid 13.40
Ascites hydrops, vide Hydrops ascites.
Aselli pisces quibus dantur 12.13
ἄση 71.40
ἄσην & δυσφορίαν habere quid 44.37
ἄση quibus fit 25.45
ἀσόμενος 25.46
ἀσώδεις febres quæ 71.19
ἀσώδεις 74.15
ἀσώδεις qui 54.47
ἄση quid 82.3
ἀσφυξία quid 79.46 & 65.18
Astringentia edulia vt os ventriculi roborant, ita exiccant 8.36
Astringentia exasperant 8.3
Astringentibus quando vtimur 8.51
Asperant quæ 8.3
Augurum Græci & Arabis discordia 5.22
Aures cur sonant ægris 33.34
Autopyrus panis 29.33

B.

Balneorum consideratio 52.12
Balnei consuetudo consideranda 54.13
Balneum quibus non confert 54.36
Balneum quare laboranti exhibemus 53.34
Balneo qui tutius vti possunt 55.14
Balneum non vacuato corpore exhibitum,mẽbris affectis fluxionem parit 55.47
Balneum,capitis caliditatem iuuat 70.4
A Balneo nõ confestim sorbendum neque bibendum,& quando 54.9
A Balneo calido mixturæ sint paratæ 53.2
An in Balneis abstergendum 52.27
Balneum peripneumoniæ magis quàm ardenti febri confert 54.18
Ad balneum via qualis esse debet 52.40
βέλτιστα quid 83.16
Bilis simpliciter quid 58.41
Bilis flaua vnde 28.6
Bilem flauam quæ procreant 40.17
Bilis simpliciter dicta pallida intelligitur 70.21
Bilis flaua amara 40.15
Bilis meatus ad ἔκφυσιν intestinum 28.25
Bilis tum per clysterem tum per vomitum expurgatur 59.31
Bilis in intestinis quãdo sursum recurrit 48.48
Bilis cruda,flaua est,acris & male olens:cocta, pallidior & minimum male olens. 33.17
Biliosa quomodo spumantia redduntur 43.43
Biliosa excrementa,scãmonia purgantur 75.38
Biliosarum deiectionum consideratio 44.30
Biliosa cruda 33.3
Bilis atra vnde 28.7
Bilis nigra acida 40.15
βλάβαι 45.26
βλαβερὰ 44.27
Brassica partibus constat facultate pugnantibus 8.58
βρώματα 81.41
Bubulæ carnes melancholica proritant pathemata 83.5

C.

Καιροῦ appellatione quid indicatur 47.9
κακοχόοι qui 87.45
κακοήθεις morbi 31.54
Calfacientia à vicinis trahunt partibus 18.29
Calidum prouocat,frigidum reprimit 84.29
καλούμενον & καλεῖσθαι adiuncta vocabulis,quid ostendunt 46.46
Cãtharides quomodo propinãdę hydropi 89.11
Capitis fluxionibus an dãdus helleborus 80.33
Capitis caliditatem balneum iuuat 70.4
Capitis grauitates in ægris vnde 65.39
Capite dolentes ex intẽpestiuis laboribus purgandi non sunt 87.22
Caprinarum carnium natura 83.21
Capris quando melior alimonia 83.31 & quæ alimoniam his præbent 33
Capris quando deterior caro 83.37
Carbunculi morbi calidi 63.36
Carnis multa præter solitum deuoratio quantum laborem vẽtriculis quibusdã affert 29.4
Carnes calidæ an frigidis meliores 84.10
Carnium caprinarum, vide Caprinarum carnium.
Ad Carnis bonitatem plurimum potest alimonia 83.34
Carnes bubulæ, vide Bubulæ carnes.
κάρτα quid 47.19 & 51.41
Casei natura 82.17
& differentiæ 19
Caseus deterrimus his qui se potu repleuerũt 82.18. & quare 28
κατ' ἀρχὰς quid 10.27
καταγλισχραινόμενον ἀσαπτίως quid 13.26
καταγλισχραίνειν quid 43.6 & 10
καταγλισχραίνεσθαι quid 13.35
κατακορέως quid 44.11
καταλελυμένοι qui 54.46
καθαίρεσθαι quid 87.18
καθελεῖν 48.10
Causus morbus acutus 2.34
Causorum duo genera 60.47
Causus proprie dictus 57.46
Causus quando fit 57.20
Causi causæ quæ 58.23
Causum quando medici appellant 60.51
Causi nothi signa 60.40
Causus nothus 61.4

Causorũ præcipua sanatio, potio frigidæ 60.30
Causo qui potus dandus 59.9
Causus quando reuertitur 60.15
Causum subsequentia 58.29
Causus nothus quo iudicatur modo 61.35
Causus quibus soluitur 59.52
Causus ob liberalem vini quod tethalassomenon vocant potationem genitus 58.24
In Causo quæ fugienda 59.40
Causus raro per abscessum iudicatur 60.12
In Causo si os amarum fuerit vomere confert 59.29
In Causo cum liquida aluus fuerit, quid agendum 68.25
In Causo quando sorbendum 59.46
Causis quibus eruptio sanguinis cõtingit 61.40
Causus in parte & causus in toto corpore, & quando sitim omnino parit 58.1
Causæ morborum manifestæ animaduertendæ 72.26
κενεαγγία quid 34.47
Cerealia semina quæ 7.29
Cerebri ęgritudines siccæ quomodo dignoscũtur 10.43
Cerebrum cum oleo & garo conditũ pugnantibus constat partibus 8.59
χαλασικὸν quid 62.31
Chirurgia quid 2.17
χλωρὸν meiere quid 25.28
χοίριον quid appellabant veteres 83.43
χολὴν simpliciter quid medici appellant 40.13
χολὴν μέλαιναν quid appellant ibidem
Cholera arida 84.14
Cholera simpliciter quo modo ab arida distinguitur 84.16
Cholera vtraq; vnde 84.17
Cholera sicca quibus fit 83.1
Cholera quomodo curatur 84.23
Chondri sorbitio supinat stomachũ 8.37 & 26
Chondrus fuit tempore Hippocratis 7.26
Chondrus pituita media in sanguinem vertitur 28.10
Chondrus pleuritico cibus tantum est 16.45
Chondrus affectis iocinore nocet 8.29
Chondrus viscosus sed non lubricus 8.16
Chondrus in acutis morbis datur 7.37
Chondrus crassi & boni succi 86.38
Cibus pro excremento 13.8
Cibi pituita media in sanguinem transeũt 28.8
Cibi multiplices & præsertim facultate dissimiles turbationem magnam in ventre progignunt 49.16
Cibi succi, facile feruntur 28.50
Cibi abstinentiam insuetam qui facilius ferunt 27.52
Cibi vel potus qui primo ingerendi 46.29
Cibi ministrandi tempus in febribus 68.35
In Ciborum omni abstinentia quando ægrum regere oportet. 31.16
Cibi confectio à calido, humido, vaporosoque 25.49
Ciborum vis expetientia iudicatur 81.41
Cibi notas & indicia faciunt 81.40
Cibum semel adsumentes quæ incurrunt 81.30
Cibãdus interdum quis per initia accessionum 17.25
Cibatis perperam quæ contingunt 32.31
Cibari bis die assuetis, si non prandent, quæ contingunt 26.23
Ciborum varietas quando nocet 9.8
Ciborum exhibitio mutationis rationem habet 24.9
Cibi offerendi quodnam tempus? 17.30
Cibi offerendi tempus 17.24
Cibi insueti non facile feruntur 28.51
Ciborum adiectioni intendendum multominus, subtrahere sæpenumero expedit 30.56
Ad Cibationem quæ stimulãt & quæ nõ 30.41
Ciborum exhibitio recte transferenda 24.19
Cibus vitiosus vel potus semper sibi similis ad sanitatem tutior est 24.49
Ciborum insignis virtutis mutatio quantum lædit corpora 29.4
Cibi porrigẽdi tempus particulare, artis ciborum exhibendorum maximum 86.45
Cibi exhibendi particulare tempus 78.50
Male Cibantium medicorum ignorantia 32.10
Ciborum mutatio in ægris quibus argumentis ostenditur lædere 24.33
Cicer flatum parit 8.39
Cyathos cereos quos dãnat Erasistratus 51.39
Clyster purgationis vice quibus competit 63.16
Clysmatis indicatio vnde 17.6
Clysteribus quare mulsa apponitur 44.9
Clysma quando exhibendum pleuritico 17.1
Clysma pingue aridam sanat choleram 84.29
κόκκαλος quid 77.26
Cocta medicari 64.23 & 68.25 & 70.23
Coctio incrassat omnia 58.37
Coctioni calidum opitulatur & frigidum renititur 47.52
Coctionis signa in censu quorum symptomatum 34.31
Coctionis nomen vniuersale 33.11
Coctionis notæ in sputis 11.8
κολάσαι quid 48.10
Colliquatio in ventre quare 86.9
Cœlon aliquando ventrem inferiorem vocant 86.19
Color flauus 25.34
Columbæ iuuenes non secant 12.8
Cõparatio iusta rerũ quomodo facienda 45.53
Concordia quid indicat 4.44
Confectio ex iride & marrubio quibus & quando datur 12.16
Constitutio artis in distinctione substantiam habet 6.28
κῶνος quid 77.26

Contraria contrariorum remedia 7.52
Controuersia quid indicat 4.43
Controuersia in arte vnde 6.31
Conuulsorum in anteriorem partem curatio 79.50
Conuulsiones in ægris vnde 65.39
Conuulsio cui superuenit 73.40
κοπρὸν quid 13.9
κόρος quid 73.9
Corporis conditiones 32.43
κρίσις quid 11.23
κρισιμώτερα quid indicat 22.22
χρησμολόγοι 5.10
Cruditas purgationem non impedit & quare 70.14 38
Cruda quæ vocant 33.3
Cruditatem morbi quæ sequuntur 33.48
Curatio artis medicinæ finis 1.29
Curatio à medicis per se exercetur 1.28
Curatio quid & quo modo sumenda 1.29
Cutis animalis quare similiter carni concoqui non potest 84.7

D.

Deiectio consideranda 73.13
Deiectiones causo fiunt liquidæ & pallidæ 58.36
Deiectiones adustæ picrocholis 27.40
Deiectiones biliosæ valde & syncere quas habent offensas 44.23
Deiectiones liquidæ incoctæ 58.36
Deiectiones liquidæ quibus differentijs 62.4
Deiectio nigra mortem indicat 73.2
Deiectiones acres & inæquales habentium curatio 86.1
Ex deiectionibus repentinis deficere animam est periculosum, 74.20
δείνωσις quid 34. vide in margine.
Delicta in principijs morborum facilius domari possunt 31.42
Delicta prope vigorem morbi grauiora quàm in principio 31.49
Deliria vnde 69.49
Delirium quando fore expectatur 73.26
Dentium fremitus vnde 65.12
Desipientiæ vnde 58.40
Desipientiæ quæ sequi natæ sunt 33.28
Detersio quo modo fit 52.31
διὰ παντὸς τοῦ χρόνου quid 69.13
διὰ τέλεος quid 69.13 & 36.53
Diariæ febres vnde 87.31
Diastole 7.23
Dies prima ægritudinis consideranda 73.4
Dies duo ab iudicatione considerandi in cibis administrandis 11.19
Dies quarta in morbis maximam habet facultatem 76.50
Dies quarta in acutis morbis si tertiæ similis quare pernitiosa 73.15
Diebus iudicatorijs mala symptomata maiorẽ habent facultatem 75.51
Die quarto si malum symptoma apparuerit, septimus est periculosior 76.11
Dierum paritas & imparitas in morbis acutis perpendenda 11.20
Dies pares multa pollent virtute 72.36
Dies impares qui 72.38
Dieta quid 2.16
δίκημι quid 19.47
δῖνος quid 69.36
Diorismus quid 7.22
Disciplinis mathematicis quod bonũ inest 4.45
δυσκοιτοῦσι 26.40
δυσελκὴς quis 36.44
Dysenteriæ medicamentum 89.44
Dysenteria cessans quid parit 79.29
Doctrina ab vniuersalibus recipit commoditatem 76.20
Dolor fluxiones mouet 65.22 & 31
Dolor omnis vires exoluit 49.3
Dolor vbi gignitur & quando 18.12
Ob dolores sæpius ægri sine pulsu redduntur, & animi deliquia incurrunt 35.41
Dolor lateris si fomentis non placetur, quid agendum 20.24
Doloribus lateris quibus conueniẽs est halitus 19.40
In dolore lateris quando secanda vena & quæ 20.31
Dolorem lateris qui sub septo transuerso est sedant veratrum nigrum & peplium 22.10
Dolores lateris ad hypochondrium tendẽtes, non admodum iuuat venæ sectio 21.49
Dolore ventrem inferiorem infestante quid agendum 88.49
Dormientibus plurimum præter consuetudinem halituosa redundant excrementa 38.14
Dulcia omnia bilem procreant 40.18

E.

Ἐδέσματα 81.42
Edulia partium facultate pugnantia perturbant 8.55
ἔκφυσις intestinum 28.25
Aegritudinis dies primus obseruandus 72.41
Aeger subitam ad contrariũ mutationem non fert 53.24
Aegri in morbis acutis quo modo interrogãdi 72.43
Aegri qui potu solo reguntur 55.35
Aegrotantium facies multæ 72.19
Aegrum quare ad balneum ducimus 53.34
Aeger nullus cum lauatur detergi expostulat nisi &c. 53.43
Aegros continere in lecto sese non posse, quod signum 71.24
Aegri non sustinent tactum frigidæ post lauationem calidam citra læsionem 53.16
Aegri in acutis morbis aliquando in principio declinationis alendi 79.4

Aegre valere periculo omni vacat,& maxime
 ægre valere lethale 69.44
ἐυήθεις morbi 31.54
ἔυηθες vlcus vnde fit 36.46
ἔυηθες vlcus quid 36.35
ἐυελκὴς quis 36.44
ἐυτρέπτοι morbi 32.1
ἐλλινύειν quid 37.16
ἐμπιπλᾷν quid 15.48
Empiricorum ſyndrome 78.2
Endemius morbus 2.52
Eneωrema naturale 60.6
ἐπίκαιρον vlcus 36.35 & vnde fit 45
ἀπικεραννύναι quid 86 in margine
ἐπικερασικὸν quid ibidem
Epidemius morbus quis 2.50
ἐπιγίνεσθαι 76.46
Epilepſiæ in ægris vnde 65.40
Epilepſiæ vnde 64.38
Epilogus trium librorum Hippocratis 56.7
Epilogiſticum, & analogicum quomodo diffe-
 runt 70.39
ἐπιφαινόμενα ſymptomata 34.31
ἐπισημαίνειν 81.43
ἐπίτασις quid 86.47
ἐπιτείνεσθαι 76.48
Epſema cuius naturæ 39.23
ἐφθότητος nomen 38.9
Eraſiſtratus Hippocratem ægros inedia crucia
 re ait 11.38
Eriſypelata morbi calidi 63.34
Eruum calfacit 8.3
Eruum in fotibus doloris lateris quæ poteſt
 19.51
ἑτεροῤῥοπίας dies quos appellat 72.38
Etnos fabaceum ſemper flatuoſum 9.20
Eudemo philoſopho bilioſo temperamẽto bi-
 lis per ſedem demittebatur 27.29
Excoctio ob calidam humiditatem nõ ob ſic-
 citatem 38.10
Excrementa in inteſtinis quomodo aliquando
 ſurſum recurrunt. 48.45
ἕξις quid 28.20
ἐξαρχῆς 32.18
Expoſitionis ſcopus quis 2.43
Expuitio nulla quid indicat 10.37
Expurgari quid 63.13
Extremitatum refrigeratio in ſecundo cauſo
 61.27
Extrema corporis quando prompte refrige-
 rantur 33.36
Extremorum perfrictio vnde 65.17
Extremorum perfrictio picrocholis 27.39
Extremitatum frigus quid indicat 71.26

F.

FAba ægyptia mediocriter refrigerat 86.37
Fabaceum etnos, vide Etnos fabaceum.
Facies Hippocratis mortifera vnde 35.6
Facultates quatuor naturales 70.44
Febris quid 7.48
Febris natura 7.54
Febris remedium 7.53
Febres inconſtãtes donec cõſtent ſinere opor-
 tet 72.9 & quæ ſunt 11
Febris liquefaciens quomodo deprehenditur
 44.19
Febris ex ardeſcente natiuo calore ſuſcitatur,
 15.31
Febres liquefacientes & tabefacientes quæ ha-
 bent excrementa 43.47
Febrientes cum liquida aluo & mentis turba-
 tione quo modo curandi 69.20
Febriẽtibus ſi quinta dies terrifica fuerit,quid
 74.6
Febrientes cum liquida aluo quo modo curan-
 di 69.9
Febres quæ per abſceſſus iudicantur 71.11
Febres ἀσώδεις quæ & quo curãtur modo 71.15
Febre hyemali ſi lingua aſpera redditur quid
 agendum 73.42
Febrientis lingua ſi quarto die turbata loqui-
 tur,& venter liquida plioſa deijcit,delirium
 ſequitur 76.8
Febrientis cum crurum tuberculis exemplum
 74.52 & ſanatio 36
Febriẽti decimoquarto die vox intercepta,ma
 lum 75.48
Febrium quieti quando fidendũ non eſt 73.50
Si Febris prehenderit hominem vetere excre
 mento deſcendente, vel nuper cibatum vel
 cum dolore vel ſine dolore, quid agendum
 68.8
Febris ſingultuoſæ curatio 77.6
 & quare dicitur 18
Febrientibus vinum aquoſum maxime idone-
 um 41.53
Febrium putridarum ſanationis ſcopus 7.54
Febris hyemalis quid 73.47
Febrientium duorum natura diſſidentium cu-
 ratio per victus rationem 15.57
Febres vehementiſſimæ quæ 58.16
Febribus quibus confert balneum 55.49
Febris ardens,vide Cauſus.
Ficedula quando melior 83.6
Flatus ſurſum aliquando recurrit. 48.41
Flauus color 25.34
Fœnum græcum calfacit 8.3
Fœnum græcum quare exhibetur 7.33
Fomentorum calidorum varietas 18.38
Fomenta calida quæ 18.38
 & quæ ita vocantur 40
Fomenta calida lateris dolori adhibenda 18.21
 & eorum natura 23
Fomenta ſicca in doloribus lateris ex quibus
 20.11
Fomentum ex milio & ſale quos lateris dolo-
 res ſoluit 20.17
Fomentis ſi dolor lateris non placetur, quid

agendum 20.24
Fotus ex hordeo & eruo dolori lateris 19.43
Fotus ſicci quibus conueniunt 19.8
Fotus ex aceto & orobo & ſale quibus pleureticis 19.22
Fotus humidi quibus conueniunt 19.7
Fotus mordentes aduerſus quæ 19.10
Fotus per ſpongiam in lateris doloribus 19.33
Fotibus quare ſupponi quippiam debet molle 19.25
Frigiditas extremorum vnde & quibus 26.34
Frumenti nomine quæ intelliguntur 7.27
Furfur in fotu doloris lateris 19.49

G.

GAllorum teſticuli non humectant neque ſecant 12.8
γεγυωμένοι qui 54.45
γενεθλιακοί 5.9
Guttur maximam ex deuoratis dulcibus habet voluptatem 43.23

H.

HAbitus corporis quid 44.54
Habitus nomine quæ continentur 28.20
Habitus pro corporis compoſitione 35.27
Helleborus niger ventrem ſubducit 79.27
Helleborus quibus dandus 80.38
Hemorrhoidarum ſanatio 89.31
Hepar à vinis craſſis læditur 39.37
Hepar, vide etiam Iocinus
Herpetes morbi calidi 63.34
Hydropum duæ naturæ & curatio 85.9
Hydrops aſcites 85.23
Hydrops tympanias 85.24
Hydropi quando præſentiſſimum remedium ſanguinis miſſio 85.41
Hydropi poculum 89.7 & 80.10
Hiera ex colocynthide quibus datur morbis 22.53
Hippocratis tota intentio huius libri 56.7
Hippocrates duo 7.42
Hypochondria inflammata non purgãtur ante venæ ſectionem 63.22
ὑποχόνδρια φλεγμαίνοντα 63.32
Hypochondria compreſſa in quibus & vnde 37.46
Ex hyoſcyamo cõmoditatem percipimus 23.9
Homonyma quæ 60.41
Homonyma duplicia 60.44
Hordeaceæ polentæ ſiccant & refrigerãt 86.36
Hordeum temperamento frigidum 12.41
Hordeum quo modo probari debeat 12.20
Humiditas cibi vehiculum non cibus eſt 45.15
Humores pulmonum quomodo expurgantur 39.44

I.

Iκανῶς quid 44.11
ἥκιστα quid 24.24 & 55.26 & 82.47
ἰχῶρας tenues humiditates appellat Hippocrates 58.12
ἰχῶρες 33.4
ἠδελφισμένα 31.29 & 28.54
Idiotarum ignorantia in medicis cognoſcendis 3.10
Ieiuni inteſtini ſiccitas quomodo dignoſcitur 10.38
Ieiunium aduerſus capitis dolorem crapulámque malum 81.29
Ieiunum inteſtinum ſitim parit 58.3
ἱεροσκόποι 5.6
ἱερεῖα 5.4
ἱερῆα quem intelligit Homerus 5.16
Ignis cuius naturæ 7.54
Impranſis præter ſolitum & cœnantibus quæ contingunt 26.48
Inedia ſumma quibus conſulenda 16.56
Inflammationes qui ſtatim medicamento ſoluere conantur quomodo peccant 64.18
Inflatio quid 63.41
Infrigidationes in ægris vnde fiunt 65.39
Interdum perpetuo opponitur 58.55
Inſuperabile quid 83.12
Inteſtinis virtus circunſtringens & exprimens 48.42
Inteſtinum in morbis acutis abradi interdum bonum non eſt 48.38
Inteſtinorum abraſio vnde 48.32
Inteſtinorum ſiccitas quomodo dignoſcit 10.38
Inuſtio ventris vnde 86.10
Iocinoris ſiccitas quomodo dignoſcit 10.37
Iocinere adfectis nocet chondrus 8.23
Iocinoris dolores non purgantur ante ſectionem venæ 63.24
Ex iride & marrubio confectio quibus datur & quando 12.16
ἴσχαιμα 89.21
ἰσχνὸν quid 67.28
Iudicatio morbi nunquam in principio 34.23
Iudicationis ſignificatus 23.48
Iudicatio in diſtinctione ſubſtantiã habet 6.28
Iudicantur celeriter qui 11.4
Iudicatus ſimpliciter qui dicitur 70.19
Iudicatio cum prope fuerit, ſorbitionem ne dederis 71.2
Ab iudicatione duo dies adnotandi 11.24
Iura omnia cuius naturæ 9.4
ἴξιν quo pacto accipiat Hippocrates 12.30

L.

LAbores intempeſtiui qui 87.23
Labri inferioris cõcuſſio qd indicat 34.13
Lacti quod bibitur cur mel & ſalẽ miſcẽt 66.20
Lacte aſinæ cocto quando purgandum 50.33
Lac aſinæ ad purgationem quare exhibetur, & in tanta quantitate 66.18
Lac aſinæ inter purgantia omnia mitius, & lacte omni humidius 84.49
Lac aſinæ purgat & contemperat 86.34
Lana mollis fotibus dolorum lateris ſupponitur 19.30

Languentes ab inſigni victus mutatione iuuari 29.50
Laſerpitij natura 82.49
Laſſitudo vlceroſa propter quid 58.17
Lateris dolori quod primum adhibetur auxilium 18.21
Lateris dolor à quibus paritur 13.13
Lateris dolor vt calidis fomentis diſſoluatur tentare oportet 18.1
Lateris dolor ſi ſub ſepto trãſuerſo fuerit, purgatione ſoluendus 22.5
Lateris dolore ſub thorace vexante, purgandum 78.29
Laterum doloribus quæ apponere licet 79.7
Lateris dolor, vide etiam Pleuritis.
Lauatio calida, corpus laxius & rarius facit 53.12
Lauandi qui non ſunt 54.36
Lauari quis non debet 54.5
Lauantis compoſitio qualis eſſe debeat 52.55
Lauatorum caput ſpongia reſiccandum 53.52
Lauandi cupidos ſi bis quotidie laueris nõ peccabis 55.6
Lauatorum caput linteo reſiccandum 53.55
Laxari quibus partibus cõuenit & quibus non 50.10
Lectio obſcura nihil docet 9
Legumina omnia flatuoſa 82.29
Legumina viridia quæ & quæ macerata 82.35
Lemmata quæ vocat Ariſtoteles 24.42
Lens quare exhibetur 7.33
Lentis natura 82.42
Lẽticula ex aceto quare nõ datr̃ pleuritico 12.9
Lenticula partibus conſtat facultate pugnantibus 8.58
Lethargus morbus acutus 2.34
Læue cui opponitur 8.2
Librum ſecundum adornari quid 2.8
Lien à vinis craſſis læditur 39.40
Lieni inflammato mulſa moleſta 43.14
Lienis grauitas non purgatur ante ſectionem venæ 63.25
λύγγας λύγγους ſingultus appellare conſueuerũt 77.10
λιμοκτονία quid 73.53
Lingua quare amarulenta 61.6
Lingua cur ſalſa ibidem.
Lingua cur aſpera 59.6 & cur nigreſcit 7
Lingua cauſo quare areſcit 58.34
Linguæ ſiccitas quid indicat 10.40
Lingua dulcedinis ſenſionem euidentiſſimam habet 43.26
Lini ſemen mollit 71.45
Lini ſemen ſiccat & refrigerat 86.35
Linteum multiplex fotibus doloris lateris ſupponitur 19.30
λειφαίμοι qui 87.43
Lumborum tetanus quo ſoluitur 79.41
Luctatorum cibus 9.10
Lupini natura 82.46

M.

Μᾶλλον τοῦ προσήκοντος quid 44.16
μᾶλλον τοῦ καιροῦ quid 44.15
Ex Mandragora percipimus cõmoditatẽ 23.9
Mangones puerorũ facies ptiſana illinunt 8.19
Mantice quid 5.2
μάντεις 5.7
μάντεως appellatio ad quæ extenditur 5.19
Manuum porrectiones vnde 65.10
Manuum tremor quid indicat 73.32
Marmariges 33.31
Maturantia cuius naturæ 71.48
Maxillarum contractio vnde 65.16
Maza inſueta quid ventriculo adfert 29.7
Meconium quid 90.10
Medicationi idoneorum catalogus 87.4
Medicandum prius quàm in partem aliquam firmentur humores 78.40
Medicamẽtis purgãtibus cur ſemina boni odoris miſcemus 23.12
Medicamentis purgantibus quare boni odoris miſtio excogitata 22.24
Medicamenti quantum propinandum ſi hominis naturam non noueris 22.46
Medicamentis purgantibus in acutis morbis raro vtendum 22.33
Medicamento operante cur abſtinemus à ptiſana 23.22
Medicamenta craſſos humores à pulmonibus educentia cuius naturæ 39.50
Medicamentorum purgantium natura naturis corporum quæ expurgantur contraria 23.7
Medicamẽto epoto ptiſanam protinus ſorbere oportet & quantam 23.1 & quare 15
Medicamenta purgãtia quare timeantur 59.34
Medicamenta purgantia corpus vehementer mouentes frangunt 70.55
Medicamenta ſputa educentia 79.27
Medicum ſymptomata morbi inter ſe comparare oportet 74.30
Medicorum ægros inedia exiccantiũ ratio 23.6
Medicamenta ex opio, vide ex Opio medicamenta.
Medici à vehementer offendentibus abhoreant 3.53
Medicina vaticinationi quare ſimilis videtur 40.50
Medicinæ partes 2.16
μεγαλοσπλάγχνοι qui 42.19
μεγαλοσπλάγχνους quos vocat Hippocra. 43.54
Megaloſplanchnis non idonea mulſa 42.30
& qui tales dicuntur 31
Melancholicis acetum non confert 49.10
Mel in acutis morbis bileſcit 44.2
Mel dulcium omnium maxime bileſcit 40.19
Mel longa coctione amarum redditur. 39.30
Melle quare delectantur viſcera 43.16
Mellis ad vinum comparatio 45.43

Melli quid coctura addit 46.38
Melicrati consideratio 42.18
Melicrato quando vtendum 30.17
Melicratum ad crassorum humorum expuitionem conuenientissimum 39.53
Melicratum, vide & Mulsa, & Aqua mulsa.
Mentem tentari quid 51.23
Mesaræi siccitas quo modo dignoscitur 10.38
μιξοκέρασμα quid 53.3
μιξέσασις quid 77.2
μετέωρος qui 88.41
Mictus calidus & viridis picrocholis 27.40
Milium morsu caret 20.15
Milium quare exhibetur 7.33
Milium in fomentis doloris lateris 20.11
Milium siccat & refrigerat 86.39
Morbos committunt mutationes 28.16
Morborum numerus methodo inuenitur 2.40
Morborum acutorum natura 7.47
Morbus sua indicat auxilia 16.36
Morbi humidi notæ 11.1
Morbus siccior varijs dignoscitur modis 10.35
Morbi cruditas sequitur vigilias 33.24
Morborũ numerus per gnidios medicos 2.37
Morbi acuti qui 2.34
Morbus propter quæ crudus manet 33.47
Morborum qui sanguinis egent missione, deinde ab ea purgari expostulant catalogus 63.31
In morbis ciborum mutatio declinanda 24.29
Morbi omnis in vigore tenuissimo victu est vtendum 23.43 & 32.30
Morborum sanatio vnde est 3.38
Morbi κακοήθεις 31.54
Morbi epidemij qui 2.50
Morbus endemius quid 2.52
Morbi sporadici plures interficiunt 2.47
Morbi ἐυτρέπτοι qui 32.1
Morbi ἐυήθεις 31.54
Morborum solutiones omnes 8.29
Morborũ dignotio, vide Affectuum dignotio.
Morbus regius in biliosa febre cũ rigore ante septimum diem morbum soluit 79.34
Morbi regij in morbis consideratio 79.37
Mulsa exigue nutrit 45.12
Mulsa stomachum supinat 8.26
Mulsa & oxymeli quando dantur 16.48
Mulsa quando noxam adfert 43.14
Mulsa ante sorbitionem 10.32
Mulsa quibus danda & quibus non 44.51
Mulsa secat & humectat 12.4
Mulsa biliosa alui deijcit 43.35
Mulsa sitim infert 49.34
Mulsæ potus quando nocet, & quando iuuat 46.25
Mulsa ciet abunde vrinas 43.12
Mulsæ dilutioris natura 43.56
Mulsa quare causo cocta exhibetur 59.20
Mulsa vino albo tenui & paucifero quodã modo fortior, & quodã modo ĩbecillior 45.22 & 27
Mulsæ mixtio qualis esse debet 44.3
Mulsa quare clysteribus adhibetur 44.9
Mulsa minus siticulosa quàm vinum dulce & alia eius natura 42.36
Mulsa quare à quibusdam damnata 44.55
Mulsæ coctæ ad crudã cõparatio 59.20. & 46.35
Mulsa cocta & aquosa quare causo datur 59.9
Mulsæ meracioris natura 44.8
Mulsa, vide etiam Aqua mulsa, & Melicratum.
De Mundo cõtrouersia apud philosophos 3.43
Musti natura 39.29
Mustum supramodum coctum, amaritudinem contrahit ibidem.
Mutationes morbos committunt 28.16
Mutationes ad contraria subitæ declinandæ 28.48
Mutationes subitæ magnã ægris adferunt læsionem 36.8 & exempla 14
Mutationes subitæ declinandæ 24.18
Mutationes magnæ & repentinæ præter consuetudinem non paruam sanis adferunt læsionem 25.1
Mutationum in ventre quales offensæ 39.54 & curationes 37.3

N.

NAtura pro temperatura 35.27
Nerui à quibus læduntur 50.2
νεφελοειδέα 70.16
Numerum parem & imparẽ in morbis attendere oportet 72.29 & 34

O.

OBmutescere repente vnde 64.33
ὠχρὸν quid 25.31
Oculorum cauatio picrocholis 27.40
Oculi quibus cauantur & quare 26.31
Oculorum constantia vnde 65.10
Oculorum medicamenta 89.46
Oedema 63.38
Offensæ magnitudo vnde oritur 24.25
Officia omnia quomodo peragenda 2.24
ὀιωνισαὶ qui 5.7
οὐράνιον quid 80.20
Olei calidi ad frigidum collatio 53.49
Olei & aquæ mixtura mollit & mitigat 71.47
Oleum acria lenit, siccitatem emendat, & ventrem moderate subducit 84.41
ὁμοιότροπα 22.27
ὀνειροπόλοι 5.11
Ex opio medicamẽta pleuritidis dolorem non sanant 13.46
ὄψιαι morborum 72.20
Orationis virtus perspicuitas vitium obscuritas 62.20
ὀρθῶς quid 30.1
Orthopnœa sicca quid 64.3 & vnde 7
Orthopnœa sicca non expurgatur ante venæ sectionem 63.23
Os quibus amaricat 26.30
Os vnde amarescit 59.30

Oris amaritudo quibus 27.41 & vnde 43
Os ventriculi primo ſitim parit 58.3
ἐξ ὅτου καὶ ὅτε quid 73.5
Oua craſſi ſucci & boni 86.37
Oua non humectant neq; ſiccant 12.8
Oua ſorbilia ſtomachum ſupinant 8.26
Oui conditi natura 9.2
Oxybaphus quid 10.24
Oxycrato quando eſt opus in doloribus lateris 20.6
Oxymelitis compoſitio 47.2 & 49.37
Oxymeli quibus medicamentum optimũ propter acetum 48.14
Oxymelitis parum acris natura 48.3
Oxymeli nõ cõuenit ſolo potu vtẽtibus 49.22
Oxymeli mediocriter acre flatũ diſcutit,& vrinas mouet 48.19
Oxymeli abradit inteſtina 48.32
Oxymeli valde acre quos non iuuat 47.33
& quibus datur 41.& quale dari debet 46
Oxymeli quibus conuenientiſſimum 62.9
Oxymeli quando datur 49.9
Oxymeli quãdo in acutis morbis inutile 48.35
Oxymeli parum acre partem inteſtini imam reddit humentiorem & facit ramenta 48.25
Oxymelitis noxa 49.5
Oxymelite vtendum hyeme calido & æſtate frigido 15.24
Oxymeli tuſſes incitat 42.49
Oxymeli pleuritico medicamentum 16.45
Oxymeli ad craſſos hũores cõueniẽtiſſimũ 39.53
Oxymelitis valde acris natura 47.11
Oxymeli quibus tum valde aquoſum,tum valde acre 71.29
Oxymelite quando vtendum 30.17
Oxymelitis quantum dari debet 15.37
Oxymeli quibus datur & quibus non 12.13
Oxymeli & mulſa quando dantur 16.48
Oxymelite ſolo quando eſt vtendum 49.31
Oxymelitis in vniuerſum conſideratio 46.44

P.

PAnax quibus confert 79.22
Panis in acutis miniſtratur morbis 7.37
Panis & chondrus roborant:ſed nõ humectãt, neq; ſecant 12.6
Panis pituita media in ſanguinem vertitur 28.10
Panis inſuauis niſi abunde maceratus 8.10
Panes ſubcineritij ſiccare poſſunt 86.14
Panis calidus voratus, ſitim infert & repentinam plenitudinem 29.9
Panis ſyncomiſtus, & autopyrus 29.32
παντελῶς quid 32.18
Papauer adfert commoditatem 23.9
Paralyſes 65.54
Paraplexia quid & vnde 65.56 & 53
Paraplexiæ in ægris vnde 65.40
πάρεργον ἔργον ποιεῖσθαι quid 1.33
Paſſer quando melior 83.35
Pathognomonica ſyndrome morbi ſpeciem oſtendit 74.27
Pathognomonica ſymptomata 58.46
Paulus rhetor toto corporis habitu pituitoſus bilem vomebat 27.27
Peccata,vide Delicta
πεπεμμένον 31.53
πέπειρον 31.52
Peplium quem lateris ſoluit dolorem 22.10 & 6
Peplij ad veratrum nigrum in vacuationis lege comparatio 22.35
Pepliũ veratro nigro flat⁹ magis diſcutit 22.21
Peplij ad veratrum nigrum comparatio 22.8
Peripneumonia quòd ſit non tantum noſcere oportet 30.26
In peripneumonijs & pleuritide quæ conſideranda 77.51
Peripneumonia quando ad ſtatũ peruenit,auxilium non habet cũ non repurgatur 79.10
Peripneumoniæ quæ crudæ 47.51
Peripneumonia quomodo dignoſcit̃ ſicca 10.36
Peripneumoniæ eclicton 79.20
Peripneumoniæ magis quàm ardẽti febri confert balneum 54.18
Perſpicuitas orationis virtus 62.20
Perturbant ventrem quæ 8.55
Peſtis quid 2.49
Petrωnæ victus 6.50 & 4.7 & 4.26
Pharmaceutice 2.18
φαρμακεύεσθαι quid 87.19
φιλολουτροῦντες 55.11
Philoſophorum controuerſia de mundo 3.43
φύσις apud Hippocratem multa indicat 28.18
Phleborrhagia quid 80.43
Phlegmonæ proprie morbi calidi 63.35
& quid proprie à medicis dicuntur 37
Phlegmonæ quæ duræ 10.41
Phlegmone quo modo dolorem facit 18.20
φλυκταίναι 75.27
φλυζάκια 75.5 & 27
Phrenitis morbus acutus 2.34
Picrocholæ naturæ quæ 49.44
Picrocholos quare appellat Hippocrates 40.15
Picrocholis quæ vſu eueniunt 27.39
Picrocholi parte ſuperiore qui 27.26
Picrocholi parte ſuperiore difficilius tolerant abſtinentiam 27.21 & quare 23
Picrocholis acetum confert 49.40
Picrocholis vinum dulce non idoneum 40.12
Picrocholi præter conſuetudinem impranſi cibos auerſantur 26.38
Picrocholis quare mulſa non propitia 42.26
Pinguedo omnis concoctioni renititur & nutritioni 84.1
πυελφλέγης 75.20
Piſces non ſecant 12.8
Piſces aſſi aſſiccant 86.14
Piſces ſaxatiles loco mulſæ & ptiſanæ quibus dantur & quomodo parantur 12.12
πυθμενόθεν quid 32.10

Pituitæ generatio 28.7 & Genera tria 61.8
Pituita media cibi in ſanguinem tranſeunt 28.8
Pituitoſæ febres per abſceſſus magis iudicantur 61.39
Pituitoſi quare facilius abſtinentiā ferant 28.3
πλάδος quid 29.37. & 48.26
πλανώμενος 36.24
Plebeij admirantur quæ non intelligunt 74.24
Pleuritis morbus acutus 2.34
Pleuritis quomodo fit 13.30
Pleuritidum euariatio 30.27
Pleuritis quòd ſit non tātum noſcere oportet 30.26
Pleuritidis vigentis notæ 13.32
Pleuritis ſicca quomodo dignoſcitur 10.36
Pleuriticus dolor vnde 18.18
Pleuritides quæ crudæ 47.51
Pleuritidis magnæ & moroſæ nota 13.33
Pleuritis dolorem habet, peripneumonia non 54.30
In Pleuriticis quiſnam euincat humor obſeruandum 19.11
In Pleuritide & peripneumonijs quæ conſideranda 77.51
Pleuriticos mortuos quare antiqui ſideratos putauerint 14.4
Pleuriticis quando alimonia danda 15.12
Pleuriticus dolor ſi fomētis non ſedetur, quid agendum 19.18
In Pleuritico quomodo ſuccorum craſſities dignoſcitur 19.53
Pleuritico quæ inter initia exhibentur 79.22
Pleuritico ſiticuloſo quid dandum 15.16
Pleuritico mortem quæ celerius afferunt 13.49
Pleuriticorum dolores quando ſponte deſinūt & quando ſalubriores 11.53
Pleuritico qua parte mittendus ſanguis 78.8
Pleuriticis ſi grauitas ad lumbos deſcenderit quid agendum 68.14
Pleuriticus dolor à fomētis non remiſſus duo habent remedia, & quæ 13.44
Pleuritici balneo iuuantur 54.28
Pleuriticum malum purgandū poſt miſſionem ſanguinis 63.8
Pleuriticorum ſi ſputum inter initia appareat, morbum breuiat, ſi poſtea producit 11.12
πλημμυρεῖς quid 51.48
πλημμυρίδα facit aqua 51.13
πνευματώδεις 87.55
πνευματωθέντες 74.45
Pocula meraciora quid pariunt 81.27
Pocula aquoſiora tarde meant 81.24
Polentæ inſuetæ qualiter ventriculum afficiant 29.12
πόνος quid 34.49 & 37.20
Porcelli quomodo edendi 84.7
Porcellorum caro qualis 83.39
ποταίνιαι polentæ 29.35
Potu ſolo vtentes an lauandi 55.29
Potus quibus exhibetur ſolus 55.35
Prandere non conſuetis & pranſis quæ curatio 25.51 & quæ contingunt 25.8 & 17
Prænotio propter curationem exercetur 1.22 & 29
Prænotiones eorum ſunt quæ ſemper vel magna ex parte fiunt 73.30
Principij nomen plura ſignificat 34.19
Principium morbi 10.27
προκατάρχοντα 58.47
προηγούμενα 58.47
πρόφασις 87.34 & 72.27 & 13.52 & 64.40
ἐκ προσαγωγῆς quid 10.4 & 8
προταριχεύσαντες 32.50
Ptiſanæ laudes 7.3
Ptiſana facilis concoctionis 12.44
Ptiſanæ lubricitas quid facit 12.27
Ptiſana frumentaceis guſtamentis præferenda 7.2
Ptiſana iucunda & mitis 8.9. mulſa melior 8.40 ſtomachum non ſubuertit 8.29. probe abluit 8.44 ſitimq; non infert. 38
Ptiſanæ viſcoſitas humens 8.26
& non aſtringit non male turbat 49
& viſcoſitas læuis 2
Ptiſanam quibus dare oportet 11.6
Ptiſana vim tum cibi tum medicamenti obtinet 16.43. & 45
Ptiſana quare ſitim non infert 12.40
Ptiſanam ex optimo hordeo & probiſſime coctam eſſe oportet 12.18
Ptiſana non colata quibus nominibus ſignificatur 11.45
Ptiſana ad craſſorum humorum expuitionem conuenientiſſima 39.54
Ptiſana valde cocta non flatuoſa 9.19
Ptiſana in ventre non tumeſcit 9.15
Ptiſana qui vti debent 9.40
Ptiſana quibus datur, quibus cremor, quibus potus ſolus 55.18
Ptiſanæ cremore qui vti debent 9.42. & 44.53
Ptiſanæ cremor ſorbitio eſt 49.15
Ptiſanam quoties die dare oportet 10.3
Ptiſanæ quantum dari expedit 10.19
Ptiſana lubriciſſima, ſitim arcet, facillime coquitur & infirmiſſima eſt 12.36
Ptiſana tota quibus datur 11.50 & quare 12.2
Ptiſanæ cremor quibus alimentum 62.10
Ptiſanæ cremore quando vtendum 17.41
Ptiſanæ viſcoſitas continua 8.7
Ptiſanæ lubricitas 8.13
Ptiſana quando non debet dari pleuriticis 13.25
Ptiſana intempeſtiue vſis quæ contingūt 14.32
Ptiſanæ ſorbitio niſi ſufficienter paretur, detrimentum adfert 12.54
Ptiſana quare infirmiſſima dicitur 12.50
Ptiſana haudquaquam flatuoſa 12.46
Ptiſana ſecat & humectat 12.5 & 16.44

Pueris propter habitus mollitiem ſucci perſpirabili cute facile digeruntur 65.2
Puerorum ſubſtantia tum mollis tum humida præcipua exolutionis virium cauſa 17.11
Pulmo per tuſſes à craſſis expurgatur 39.45
& quo modo ab aquoſis 46
Pulmo à vinis craſſis non læditur 39.40
Pulmo ſitim parit 58.3
Pulſuum nomen in quibus proferunt 65.13
Pulſus capitis caliditatis multæ, ſigna ſũt 69.48
Purgantium medicamentorum controuerſia in quo ſumenda 22.30
Purgatio dum fit ſorbere non oportet 23.24
Purgatio prorſus vitanda cum adeſt humorum cruditas 70.14
Purgatio remedium dolori lateris 13.44
A Purgatione ptiſanæ minus miniſtratur 23.29
Purulentis quæ conferunt 89.38

Q.

QVarta dies in acutis morbis ſi tertiæ ſimilis conſideranda 73.1
Ad Quantitatem ſingulorum remediorum inueniẽdam, artifitioſa eſt opus coniectura 31.6
Quies lauantibus idonea 52.57
Quieſcere in lecto, morbi coctionem iuuat, & virtutem ſeruat 71.42

R.

A Repletione ſubita & multa abſtinuit Hippocrates 10.30
Reſpiratio parua vnde 67.39
In Reſpirationis priuatione quare animal perit 67.52
Reuulſio à vacuatione eſt 66.45
ῥιπτασμὸν quibus fieri ait Hippocrates 25.45
ῥιπτάζονται 44.37
Rigor in cauſo 60.25
Rigorem cauſi quæ ſequuntur 60.26
Robur pro denſitate 76.32
Rubor faciei quid indicat 65.9
Ructus acidi propter quid fiant 25.37

S.

SAlſorum vſus immoderatus cauſum fecit 58.25
Salſa acribus magis ſiccant & minus calfaciunt 59.44
Sali ineſt ſiccitas 20.15
Sanguinis detractio quando 62.22
Sanguinis miſſionem impedit aer abunde calidus & ſiccus, etiam ſi morbus magnus fuerit, & florens ætas 63.4
Sanguinis detractione qui non egent 62.45
Sanguinis vacuandi ad mutationem vſque ratio 21.53
Sanguinis miſſio remediũ dolori lateris 13.44
Sanguis ſi auferri debeat, ventrem roborare oportet 88.28
Sanguinem non detrahes fluente aluo 88.31
Sanguis qua mittendus parte in pleuritide 78.8
& quantum mittendum 15
Sanguinis detractio quando hydropi remedium 85.41
Sanguis è naribus cauſum ſoluit 59.52
& quare in acutis morbis erumpit 54
Sanguinis miſſio in quibus malis præferenda purgationi 63.22
Sanguinis auferendi ſcopi 44.51
Sanguis quando auferẽdus vſq; ad coloris mutationem 20.33
Sanguis quando detrahendus 62.35
Sanguinis detractione qui egent 62.26
Sanguinis miſſio in inflammationibus præferenda 64.24
Sanguinem quando detrahimus 62.54
Ante Sanguinis miſſionẽ quibus fomenta conferunt 66.1
Sanguinis miſſionem ſequitur purgatio 63.8
Sanguinis è naribus ſtillatio ſemper malum 76.25
Sanguinis è naribus deſtillatio autumno & æſtate in acutis morbis quid indicat 76.13
Sanguinem ſupprimentia 89.21
Sapere in capite ſitum habet 51.34
Saxa cuius naturæ 39.24
Sapor dulcis vnde 39.26
Sapor acris vnde 39.27
Scãmonia purgantur bilioſa excrementa 75 38
σκύβαλον quid 13.8 & 62.3
Scirrhus quid 63.41
σκολιότης quid 73.7
σκοτήδινος 69.37
Semidalis pituita media in ſanguinem vertitur 28.10
Senibus ſucci non facile digeruntur 65.2
Senſio dulcedinis vbi 43.27
Septi tranſuerſi intentio 63.55
Septi tranſuerſi intentio non purgatur ante venæ ſectionem 63.22
Serum lactis quibus à lacte ſeparatur 59.38
Seſamoides ſuperiorem purgat ventrem 89.25
Syali porci qui 83.46
συκωτὰ maxima & ſuauiſſima 43.31
Silphij virtus inſignis 29.27
Silphium præter ſolitum deuoratum quantum laborem ventriculis quibuſdam affert 29.4
συμπεράττειν 14.26
Symptomata iudicatoria & ſuperapparentia 34.30
Symptomata ſuperuenientia, malitiã vel manſuetudinem morbi indicant 74.28
Symptomata medicum inter ſe comparare oportet 74.30
Signorum vires quo pacto æſtimandæ 74.36
Simila craſſi ſucci & boni 80.38
συνάγχη quid 63.11
Synanchi & cynãchi nominum rationes 66.35
Synanchi duæ ſpecies 67.11

Synanchi consideratio 66.21
Synanchus, vide etiam Angina.
σινάμωρα 44.28
Syncomistus panis 29.32
Syncopam facile incurrũt raram habentes texturam 35.28
Syncopæ stomachicæ quid indicant 33.44
Syncopæ vnde fiunt 35.1
Syncopæ cardiacæ vnde 64.38
Syndrome empiricorum 78.2
In Syndromis empiricorum non reperitur disciplina 30.30
Syndrome parthognomonica morbi speciem ostendit 74.27
Syndrome plethorica 62.53
συνεδρεύοντα symptomata 58.46
συνεδρεύοντα id est considentia causo 58.32
σίνεα 44.26
σίναρ apud Iones quid 44.27
Singultus quid 77.10 & quibus propellitur 13
Singultuosæ febri acetum formidandum 77.39
συντιμωρεῖν 14.26
Sireon cuius naturæ 36.24
συστρέφεσθαι quid 64.26
συστρόφαι morborum 64.13
σῖτον frumentum vocant 7.27
Sitim quæ partes pariant 58.2
σμηκτικὴ facultas 42.51
& σμηγματώδεις 52
Somnus fortis quid efficit 37.53
Somnus humectat, spiritúmque & effluuia cohibet 38.12
Sorbitio ægris quando danda 17.17
& 14.44 & 69.3
Sorbitionis quantitas quo obseruatur modo 10.31
Ante Sorbitionem vel mulsa vel vinum 10.32
Sorbitio si detur non vacuato cibo, quid facit 13.4
Ad Sorbitiones quando in morbis est transeundum 37.24
Sorbitionibus qui in morbi principio vti debent 32.3
Sorbitiones attractoriæ quæ 62.11
σπατίλη quid 25.42
σπυραθώδη excrementa 62.2
Spiritus quid 67.43
Spiritum offendere quid 33.53
Spiritus frequens & densus 14.31
Spiritus pro respiratione tota 13.15
Spirituosi qui 74.46
Spirandi difficultas qua spiritus offendit 33.52
Spiritus frequens & magnus quare 33.58
Spiritus protensio quid 64.1
Spirituum protensiones non purgantur ante venæ sectionem 63.23
Spirituum interclusio quid 63.49
Spirituum interclusiones in melancholicis sanguinis detractione soluuntur 79.41
Spirituum interceptiones quid 79.44
& 65.19 & 38
Spongijs lauatos resiccant 53.31
σποράδες morbi 3.1
Spuma quo modo fit 43.43
Sputum abũde glutinosum pleuritidis morosę signum 13.34
Sputa quando cocta 79.6
Sputum vnde summe viscosum incoctúmque efficitur 14.13
In Sputis, coctionis notæ 11.8
Sputum retentum frequentem spiritum reddit 14.23
στειζν quid 77.45
Stomachus quid 8.30
Stomachus sitim parit 58.3
Stomachi munus 8.35
Stomachum quæ manifeste supinant 8.28
στρόβιλος quid 77.27
Sudores qui causum soluunt 59.56
Suillæ carnes quales 83.40
Superciliorum amplificatio 34.6
Suppuratio in lateris dolore quomodo fit 20.28
Qui Suppurãtur propter fortem causam his helleborus dandus non est 80.36

T.

ΤΑχέας πυκνὰς dixit 53.28
ταριχεύεσθαι quid 33.1
ταπεινῶσαι quid 48.10
τεκμήριον quid 1.13
τέκμαρσις quid 1.13
Temporum saltus picrocholis 27.40
Tempora quibus saliunt & quid 26.33
θεομάντεις 5.10
Tenuium partium quod opus 50.38
Testis intentio vnde 61.46
Tetanus lumborum, vide Lumborũ tetanus.
Texturam habentes raram, facile syncopam incurrunt 35.28
τὶ vocabulo cuipiam adiectũ, quid indicat 42.54
Timiditas ad quamuis operationem picrocholis 27.39
τιμωρῆσαι pro βοηθῆσαι 13.1
τιμωρητέον quid 29.46
τιμωρεῖν quid 14.25
Tympanias, vide Hydrops tympanias.
Thessalus Hippocratem ęgros replere ait 11.37
Tragus ex zea fit 7.34
Ad Trichωsin quæ conferunt 89.27
Triticeæ polentæ contemperant 86.36
Thrombis sectis quid inuentum est 63.45
Tusses viscosos humores nõ expurgant 39.49

V.

VAcuare interdum virtus sola prohibet 22.2
Vacuatio insignis ĩ morbis acutis p quę fit 18.31
Vacuationes ab vniuerso animalium corpore fiunt 21.43
Vacuationẽ subitã & multã fugit Hippo. 10.30

Vena caua quare dicta 65.42
Venam brachij internam vbi secare oportet 64.48.& quare 49
Quibus venæ inanitæ sunt, eodem die reficiendi,& eorum curatio 27.3
Venæ perpetuo ex vicinis attrahũt partibus 57.40 & citra discretionem 43
Venæ quomodo & quibus arescunt 57.33
Vena cubiti obliqua secatur 21.28
Venæ sectio in acutis morbis purgationi præferenda, etiam si dolor sub septo transuerso fuerit 22.40
Vena cubiti humeraria quas partes tum magis tum velocius vacuat 21.14
Venarum quæ in cubito secari solent narratio pulchra 20.49
Vena quæ in dolore lateris secanda 20.40
Vena axillaria quas partes cito & velociter vacuat 21.15
Venæ sectio quem tollit lateris dolorem 20.21
Vena quando secanda in dolore lateris & quæ 20.31
Venæ sub lingua quando secantur 66.50
Venulas in causo exiccari prægrediens causa est 58.49
Venarum ἀπολήψεις quid 64.35
Ventris distinctiones 86.16
Ventris morsus causo quare fit 58.35
Ventri quæ vtilia vina 41.31
Venter quare amaris offenditur 43.20
Venter quibus exuritur 27.44
Ventris siccitas quomodo dignoscitur 10.38
Ventris perturbatio vnde 8.56
Ventri astricto mollem exhibe clysterẽ 88.35
Vntriculum quomodo afficiant insueta & deuorentur 29.4
Veratri nigri ad peplium comparatio 22.8
Veratro nigro ad solutionem doloris lateris quid addendum 22.7
Veratrum & peplium quem lateris dolorem sedant 22.10
Veratrum nigrum peplio ad iudicationem iuuantius vacuat 22.20
Veratro nigro soluitur dolor lateris qui sub septo transuerso est 22.6
Veratrum,vide etiam Helleborus.
Vertigines in ægris vnde 65.39
Vertigo quid 69.36
Victus rationis differentiæ maximæ 15.55
Victus mutatio in cibos vel potus insignis virtutis quid ventriculo pariat 29.22
In Victu morbis acutis instituendo quæ consideranda 30.7
Quę ob malam Victus rationẽ contingũt symptomata 33.1
Victus in ægris quomodo permutãdus 32.42
Victus ratio Hippocratis moderata 4.25
Victus species non est permutanda in acutis morbis prius quàm signa concoctionis manifesta sint 30.12
Victus mutãdus in his qui ex sanitate ad morbum transeunt 37.29
Victus ægrorum disciplina ex sanis 24.27
In Victu tum magis tum minus considerandum 30.14
Ad Victus generis inuentionem quæ cognoscenda 30.21
Victus rationis in acutis morbis controuersiæ causa 4.30
Victus ratio insueta quid faciat 81.16
Victus ratio, vide etiam Cibus & dieta.
Vigilia fortis cibos potúsque incoctos reddit 37.52
Vigiliæ ob siccitatem 58.37
Vigilia per halitum digerit & siccat 38.11
Vigilias,morbi cruditas sequitur 33.24
Vigiliæ causo 61.24
Vinorum differentiæ 38.25
Vinũ potens celeriter corpus calfacit & caput ferit & imbecillũ contrario agit modo 38.37
Vina dulcia siticulosa 40.24
& flatuosa 25
Vina dulcia bilescunt 40.19
Vinum dulce maxime vinorum omnium sputa educit 40.53
Vina quæ dulcia 39.21
Vinum albates austerum simul & dulce 41.29
Vinum dulce continuo & nigrum existit 41.27
Vinum dulce quare febrientibus incommodũ, & quibus 40.20
Vinum dulce ad crassorum humorum expuitionem cõuenit, coctis tum peripneumonia tũ pleuritide 39.54
Vinum dulce picrocholis non idoneum 40.12
Vinum dulce nunquam tenue exquisite neque album 39.20
Vinum quare dulce appellatum 39.18
Vinum dulce minus quàm potens mentem ferit 40.8
Vinũ dulce viscus calfacit,estq; substantia crassum 39.33
& pro crassitie tarde meat 36
Vinum dulce inferioribus intestinis non inimicum 40.28
Vini dulcis vinosi natura 39.7
Vinum dulce biliosa deijcere potest 43.41
Vinum dulce & vinosum quæ pariat 29.19
Vinum dulce in acutis morbis ad expuitionem quare idoneum 39.57
Vini dulcis natura 39.28
Vinis dulcibus inest ventrem mollire 40.23
Vinum oligophorum quod 45.31
Vinum quod aquosum 41.54
& 38.40.
Vinũ aquosum febrientibus innocẽtius 40.58
Vini aquosi consideratio 45.22
Vinum aquosum cui exhibetur 50.50
Vinum aquosum quid 39.15

Vinum aquosum febritibus maxime idoneum 41.53
Vinum aquosum ad expuitiones conueniens post dulce 40.56
Vina aquosa vbi reperiuntur 42.3
Vinum polyphorum 45.32
Vinum quod vinosum 38.39
Vini vinosi consideratio 45.40
Vinum vinosum album austerum 40.39
Vini albi vinosi natura 41.8
Vinum vinosum quod appellatur & eius natura 40.34
Vinorum differentiæ quæ ex tempore sumūtur, sunt per accidens 38.43
Vinorum nouorum nullum fuluum 85.51
Ex Vinis albis nullum vehementer calfacit 41.16
Vinum fuluum febri auxilium malum 40.55
Vinum fuluum austerū quibus conuenit 41.33
Vinum fuluum quare caput magis ferit 41.38
Vinum fuluum duplex 41.36
Vinum sanorum quale, quale & ægrorum 51.2
Vinum quod gratia voluptatis datur aliud ab eo quod ad opem ferendam datur 50.53
Vinum album nigrúmq; præter solitum sumpta quid pariunt 29.17
Vinum dilutum & meracum quid pariunt 29.15
Vinum therinum & caryinum dulcia 39.22
Vinum præter consuetudinem potum quæ infert 29.14
Vinum tibicenum & titacazenum aquosa vbi. 42.4
Vinum austerum excretiones omnes cohibet 41.51
Vinis austeris quando non est vtendum 41.40
Vinum vetus liberaliter potum exiccat 57.36
Vinum tethalassomenon liberaliter potū causum facit 58.24
& arefacit 57.36
Vinum album austerum inter vina minime calidum 40.43
Vinum dilutum ventris robur exoluit 27.17
Vinum tum dilutum tum meracum quid agāt 29.37
Vinum sabinum imbecillum febrientibus 42.4
Vinum quare aquæ miscetur 50.55
Vini color nullo pacto sua ratione vel iuuare vel lædere potest 39.35
Vinum theræum & scybelites dulcia crassa & nigra 39.22
Vinum nigrum sanguinem melancholicum generat 85.48
Vina crassa & odora & fortia in feruidis reperiuntur regionibus 42.7
Vinum crassum hepati inimicum 39.37
Vinum omne habitū calfacit: sed magis quod vetus 84.39
Vinum bibere minus quàm cibi proportio ex postulat, ventri arefacto inhabile existit 27.18
Vinum siticulosum quare sputa minus educat 41.3
Vinum ante sorbitionem 10.32
Vinum neruos vel mentem ferit 12.52
Vinum meracius intestinis magis conuenit 41.46
Vino quando est abstinendum 51.18
Vini & aquæ potationes præter solitum mutatæ quid pariunt 29.36
Vini ad mel comparatio 45.43
Virtutem non exoluere melius est quàm sanguinem vacuare redundantem 22.3
Virtutis imbecillitas sæpius & paulatim cibandum indicat 30.38
Virtus interdum quid indicat 17.4
Virtutis imbecillitas à medicis cognoscēda & quibus cognoscatur modis 34.46.& 35.32
Virtus quibus exolui videtur 34.54
Virtus cito in pueris laborat 17.10
Virtute vna affecta, reliquæ duæ afficiuntur 35.10.
Virtus valida vacuationi non reclamat 17.7
Virtutis scopus præcipuus 17.9
Virtus quibus modis exoluitur 37.34
Virtutis custodia solam indicat alimoniā 16.37
Virtutum sedes vbi 35.11
Vires quæ euertunt 45.5
Viscera quare melle delectantur & dulcibus 43.16.
Viscerum pensilium opinio quibus 27.41
Vnctionis in balneo consideratio 53.40
Vnitatis solutio vnde 18.17
Vniuersalium varietas 76.21
Vniuersalis sermo 4.22
Voluptas quare maxima in gutture ex deuoratis dulcibus 43.23
Vomentibus ptisana & mulsa exhibentur 8.18
Vocis generatio vbi 67.35
Vocis priuatio in ægris vnde 64.43
Vox intercepta decimoquarto die malum 75.41
Vocis priuatio aluo deijciente malum 74.41
Voce priuari in repentinis deiectionibus periculosum 74.20
Vrinæ non negligenter contemplandæ 70.9
Vrinæ nebulosæ quæ 70.22
Vrina tenuis cruditatis signum 70.8
Vrinæ crudæ & coctæ quæ 33.14
Vrinæ significationes vbi 80.24
Vrinæ quando coctæ 79.6
Vrina optima quæ 79.16
Vrinæ quæ causum soluunt 59.53
Vrinæ optimæ 60.4
Vrinæ quæ meliores quæ pernitiosæ magis in grauiter & implacide febrientibus 71.50
Vrinas tenues habentes quomodo curantur 70.27.

Vrina quibus tenuis,his protrahuntur febres 71.10
Vrinæ defectus vnde 61.21
Vterus neruosus 50.5
Vtero nocet acetum 49.51
Vulpes quando melior 83.35
Vuluæ strãgulatio quomodo cognoscatur 90.9

Z.

Zeæ viscositas non continua 8.8
Ex Zea fit tragus 7.34
Zitus quid 77.50

ERRATA.

Pagina.	Linea.	
3	5	lege endemium.& linea nona,endemijs.
13	35	indicat
22	36	humorem
42	30	idoneam
47	19	Tale
65	34	interna
80	8	vtriculos.

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS COMMENTARIVS PRIMVS.

Ioanne Vaſſeo Meldenſi interprete.

QVi gnidias appellatas ſentẽtias cõſcripſerũt, hi ſane quæ ægri in morbis ſingulis patiũtur,& quonã modo nõnulla his eueniãt,recte ſcripſerũt:atq; ea quoq; quæ medicinæ imperitus quiſpiã ſcribere potuiſſet,ſi ab ægro vnoquoq; qualia patitur probe intellexiſſet. Verũ quæ medicũ nõ referẽte ægro ipſo perdiſcere oportet,multa ex his ſũt prætermiſſa,alia in alijs,& quædã ad cõiecturalẽ cognitionẽ (τέκμαρσιν græce dicũt) peropportuna.

Non ſolũ nihil eorũ quæ ægri patiũtur,prætermiſerũt qui gnidias ſcripſerũt ſentẽtias:verũ quoq; & vltra id quod iuſtũ eſt,de quibuſdã mẽtionẽ fecerũt.vt paulo poſt oſtẽdã.Neq; id artis opus eſt,ſi nihil ꝓtermiſerint eorũ quæ à plebe ipſa cognoſci poſſunt.Nõ etenim is artifici eſt ſcopus,ſed quæ ad curationẽ idonea ſunt õnia ſcribere.Quapropter ſæpius nõnulla adijcere quæ vulgus non nouit,erit opus:& multa quæ huic nota ſunt auferre,ſi nihil ad finem artis conferre videantur.

Et quædam ad coniecturalem cognitionem (τέκμαρσιν dicunt) peropportuna.

Τέκμαρσις eſt quæ ꝑ τεκμήριον fit cognitio.τεκμήριον autẽ appellãt veteres ſyllogiſticũ ſignũ,nõ autẽ ſimpliciter ſignũ õne,vt in ope de cõiectura & ſigno eſt demõſtratũ.Quæ igit̃ medicis ad huiuſmodi cognitionẽ tũ neceſſaria tũ vtilia exiſtũt,nõ oĩa ait gnidijs in ſentẽtijs ſcripta eſſe:ſed ꝓtermiſſa pleraq;.

Cum autem ad cõiecturalem cognitionem dicatur quonã modo curare ſingula oporteat,in his multa aliter quàm illi enarrauerunt,ſentio.

Ex quo multa quæ ad cõiecturalẽ cognitionẽ expedita & idonea exiſtũt,à gnidijs medicis ꝓtermiſſa eſſe dixit:cõiecturalẽ quãdã cognitionẽ aſſerit,quod deinceps demõſtrauit inquiẽs, *Quonã modo curare ſingula oporteat*.Nẽpe quod ad horũ inuẽtionẽ vtile fuerit,id ex arte eſt.Sed forſan quis opinabitur prætermiſſas eſſe quæ tũ ad dignotionẽ,tũ ad prænotionẽ cõferũt cõiecturas.Verũ res nõ ita habet, cũ de neceſſitate in his quæ ad curationẽ idonea ſunt,hæ cõtineãtur.Si enim ad optimæ curatiõis inuẽtionẽ nihil cõferrẽt morborũ dignotio & futurorũ prænotio,prorſus hæ ſuperuacarẽt.Nũc autẽ ꝙ cõferãt,ob id cõmodæ exiſtunt.Ergo ꝙ affectuum dignotio ad curationem valde neceſſaria ſit,recẽſere non eſt opus.Nam in primis quiſnam ſit morbus dignoſcere oportet,deinde curationem ipſius ita aggredi. Quòd vero prænotio ad curationem quoq; cõmoda ſit,demonſtrauit in præfatione prognoſtici Hippocrates.Qui ergo omnia quæ ad medicinam ſpectant,commoda ea vel ad dignotionem vel curationem vel prænotionem eſſe dixerit,virtute idem dicit.Curatio ſiquidem per ſe à medicis exercetur.Prænotio autẽ dignotio propter curationem . Quo fit vt nemo finẽ artis dignotionẽ vel prænotionem ſicuti curationem aſſeuerauerit.Intellige autem in præſentiarũ curationem, ſublationem morbi,non eam quidem quæ adhuc fit,ſed quæ iam facta ſit. Sed de omnibus abũde eſt ſcriptũ in eo libro qui de fine medicinæ agit. Nec expedit vt in præſentiarum quippiam præpoſtere & præter inſtitutũ faciamus.(græce πάρεργον ἔργον ποιεῖσθαι dici ſolet) vtpote qui iam veteris mentẽ vel ſine exquiſito finis examine cognouerimus. Verũ cũ & modo alio dictio præſens pleriſq; in exẽplaribus,fide etiã dignis ſcripta ſit,de ea mentionẽ facere non intẽpeſtiuũ fuerit.Differt autẽ ab ante ſcripta dictione littera vna videlicet,ἤ,id eſt vel,vt ad hũc modũ græce ſit.ὁκόταν δὲ εἰς τέκμαρσιν λέγηται, ἢ ὡς χρὴ ἕκαστα ἰητρεύειν,id eſt,Cũ autẽ quippiã ad cõiecturalẽ cognitionẽ dicatur,vel quonã modo curare ſingula oporteat.Qui ita ſcribũt,per τέκμαρσιν dignotionẽ & prænotionem intelligunt.& per verba hęc ὡς χρὴ ἕκαστα ἰητρεύειν,id eſt quonã modo curare ſingula oporteat,curationẽ,nolẽtes eam in τεκμάρσεως nomine cõtineri.Quod ſi ita habet,in ante ſcripta dictione qua dicitur, *Multa prætermiſſa ſunt,alia in alijs,& nonnulla ad coniecturalem cognitionem peropportuna*.non recte ſanatoriã artis partẽ prætermiſiſſe videtur Hippocrates. Sed quòd hi reſpondeant ob id reſumptam ſcriptámq; quæ ſequitur dictionem vt quod ſanatorium eſt adijceret nemo eſt qui ignoret.Verum quoniam de re ad curationẽ congrua diſceptatio non ſit,ob eas res ſermonem protrahere eſt ſuperfluum. Pergamus igitur ad ea quibus quæ ad ſanationem vtilia ſunt,docet.

Atq; nõ ob id ſolũ nõ laudo:verũ ꝙ & paucis numero ſint vſi medicamẽtis.Nẽpe maximus medicamẽtorũ quibus ĩ morbis nõ acutis vſi reperiũtur, eſt tẽpeſtiue exhibitorũ tũ

elaterij,tũ ſeri,tũ lactis.quæ ſi bona eſſent,morbíſq; quibus dari cẽſerẽt,congruerẽt,multo ſane digniora laude erãt,ꝙ pauciſſima ſatiſfacerẽt.Sed res impræſentiarũ nõ ita habet.

Paucis quoq; numero auxilijs vſos eos ait,niſi in acutis morbis.quaſi in his multa dixerint.quod ſane fecerunt.Quæ vero longis in morbis dixerunt,hæc vere ſunt.Nam & per tempeſtiuam elaterij,ſeri & lactis potionem perficiuntur.

Qui vero ſecundum adornauerunt librum, hi medice magis quæ ſingulis exhibenda ſunt,percurrerunt.

Liber ſecũdus à primo ſcriptus adornatus digeſtúſq; dicitur,cum inſtitutum habens idem,plurimas dictionum eaſdem,nõnulla quidē eorũ quæ in priore erãt, abſtracta habet,alia autē adiecta & alia permutata. Exẽplũ rei huius ſi perſpicuitatē deſideras,ſecundũ Eupolidis Autholicũ ex priore adornatũ digeſtúmq; habes . Sic & gnidias ſententias à primis ſecundas gnidij ediderunt medici. quæ nonnulla quidem haberent eadem omnia , alia vero adiecta,& alia ſublata,veluti & alia permutata. Secundum igitur hunc librũ,Hippocrates priore medicinalem magis eſſe aſſerit.

Sed de dieta , id eſt victus ratione,nihil quod effatu dignũ ſit conſcripſerunt veteres, quanquam id magnum eſſet.

Is curatiõis ductus cõtextúſq; qui ꝑ cõſuetã materiã efficitur,dieta,id eſt victꝰ ratio nũcupatur.vt q̄ per cõſuetas tũ ſectiões tũ aduſtiões & quęcũq; alia manu fiũt,chirurgia.Tertiã ab his medicinę partē pharmaceuticē dicũt.quæ ſcilicet ꝑ medicamẽta abſoluit̃ ꝑficitúrq;. Accuſat autē priſcos Hippocrates ꝙ de victus ratiõe nihil effatu dignũ cõſcripſerit:idq; dixit,nõ ꝙ nullũ quod ad victꝰ rationē ſpectaret theorema cõſcripſerint,ſed ꝙ nõ effatu dignũ. Qualenã autē ſit effatu dignũ,docebit in ſequẽtibus.

Fuerunt vero qui varios morborum ſingulorũ modos , diuerſáſq; horum ſectiones diuiſionéſq; non ignorauerint.

Non ſolum varios morborum modos non ignorauerunt, verum quoq; & vltra quàm decet de his ſcripſerunt.vt oſtendam in ſequentibus.

Verũ morborũ ſingulorũ numeros clare pronũtiare volẽtes nõ recte ſcripſerũt.quippe cũ nõ facile numerari queãt,ſi quis lãguẽtiũ morbos alterũ ab altero quadãtenus differre, nullũq; morbũ eũdē videri,quin idem quoq; nomē habeat,cõiectauerit. Mihi vero placet omni in arte animũ tũ cõuertere tũ adpellere.Nam quæ probe vel recte procedũt officia, probe & recte ſingula peragere oportet.Quæ itē celeritatē deſiderãt,celeriter adĩplere,& quæ ſynceritatē ſyncere,& quæ ſine dolore adminiſtrari poſtulãt,citra dolorē omnē adminiſtrare.Cætera quoq; huiuſmodi õnia ſecus q̃ hi quæ rē propius ſũt cõtēplati ad meliorē formã nos redigere cõuenit.Maxime autē medicũ laudauero qui in morbis acutis,vi quorũ plurimi hominũ enecãtur,ſecus q̃ cæteri in melius procedat.Sũt hi igitur acuti morbi quos priſci nominatim perſtrinxerũt,pleuritis,peripneumonia,phrenitis lethargus,cauſus,& quicunq; alij hos conſequuntur morbi:quorũ febres prorſus continuæ interficiunt.

Dixi paulo ante gnidios medicos cõfeſtim ab initio de morbis pluſq̃ oportet ſcripſiſſe.ſcripſerũt ſiquidē bilis morbos ſeptē,pari modo & paulo infra veſicæ duodecim.Renũ quoq; quatuor. Strãguriæ quatuor.Deinde tetanos tres.Morbi p̃terea regij genera quatuor,atq; tandē phthiſes,tres.Nẽpe ad corporũ varietates,quæ multas ob cauſas ꝑmutabant̃,reſpexerũt,morborũ idẽtitatē haud quaq̃ cõtēplati.quomodo eſt cõtẽplatꝰ Hippocrates ad horũ inuẽtionē methodo vſus.qua dũtaxat morborũ numerũ inuenire cõcedit̃.Methodũ autē eã in methodi medẽdi prĩcipio demõſtrauimꝰ, diximúſq; aliq̄d in lib.de elemẽtis ſcd̄m Hippocratis mẽtē.Habes quoq; & à nobis cõpẽdio quodã ſcriptũ vnũ de morborũ differẽtijs cõmẽtariũ.ſed hoc in loco dictiões ꝓſequi eſt opus.Nẽpe is expoſitiõis ſcopus exiſtit.Nã ſi qs inter exponẽdũ demõſtrationes ſcripſerit,ſermonē protrahet,& p̃cipuã quæ ſanationis morborũ cauſa exiſtit,dimittet partē. partē inq̃ quæ ad maxime lethaliũ morborũ curationē excellit præſtátq;.Sũma quidē præſentis dictionis hæc eſt,particularia vero dictionis deinceps explicabo.

Cũ enĩ nullus cõis peſtiferi morbi modus paſſim graſſatꝰ fuerit,ſed morbi& σποράδες,id eſt ſparſim priuatĩq; prehẽdẽtes,& ſimiles fuerint:ab his plures q̃ ab alijs oĩbus intereũt.

Oſtẽdit hac orone Hippocrates morbos m̃tos vno fieri tpe:quos ſi ꝑnitioſi fuerĩt,peſtē appellãt.Si vero mitiores,altera q̃dã ĩdicãt appellatiõe,epidemos vel epidemios noĩantes.vt epidemꝰ morbꝰ ſit q̄ tpe ãni aliquo in regiõe aliq̃ abũdet inſoleſcatq;.Peſtis vero,epidemia ꝑnitioſa. Eſt aũt & aliud morbi genus cõmune multis quod in regione ſuperuenit accedítq;,eudemúmq; vel eudemiũ appellitatur qua=

ſi patrium dixeris aut vernaculum.His autem omnibus aduerſantur σποράδες,id eſt qui ſparſim priuatimq; præhendunt.ægros diſcrepanter fatigantes.neq; ſecundum communem modum cōſtantes.Sed quidnam eſt quod ab Hippocrate dicitur? *Sed morbi & σποράδες & ſimiles fuerint.* Nempe contrarium dicendum fuit.Et non ſimiles eos inter ſe eſſe.ſi vtiq; aliquid morborum ſimilitudine & eudemum & epidemum,& peſtiferum iudicari debuit.Duorum igitur alterum,vel meliorē hāc ſcriptionē exiſtimare oportet. *Sed morbi & σποράδες & non ſimiles fuerint.* vel ſimileseos dicere oportuit nō inter ſe,ſed morbis ante dictis,id eſt cōſuetis:quoniā rarius quidē tū epidemij tū peſtiferi fiūt:vocati vero ſporadici frequēter.De qb⁹ & hoc in loco agēt,veluti de epidemijs in libro epidemiorū morborū,& de eudemijs ī libro de aqs,aere,& locis.Nullū autē peculiarē de peſte cōfecit librū,quoniā ex epidemijs vnū eſſe illam per libros epidemiorum demonſtrauit.

Idiotæ vero non admodum cognoſcunt eos qui in huiuſmodi ab his differūt,qui rem propius ſunt contemplati.

Idiotas ait non omnino cognoſcere medicos eos qui quantum ad huiuſmodi morbos attinet ab his differunt qui propius rem attigiſſe videntur.Quòd autem acutos dicat palam eſt de quibus ante ſermonem fecit.

Aliaque auxilia magis laudant,vituperantque.

Neque cōuenientes,neque laudabiles curationes dignoſcere ait idiotas,ſed alias magis.Quō fit vt eos nequaquam recte laudauerim culpauerimq;. Deinceps tanquam eorum quæ dixit demonſtrationem adijciens hæc ſcribit.

Magnū autē rei argumentū ꝙ vulgus morbos huiuſmodi ſanationēq; vtpote rude plane ignoret,eſt hoc.nēpe qui medici nō ſunt, medici eſſe ob huiuſcemodi morbos vidētur.facile ſiquidē nomina diſcūtur quæ apud ægros vſui eſſe exiſtimata ſūt. Si enim quiſpiā ptiſanæ cremorē,vinūmq; hoc vel illud, & melicratū nominauerit, referre omnia eadē medici tū boni tū mali plebeijs huiuſmodi vidētur. Sed res ipſa ſecus habet.Nempe hi quantum ad hæc attinet ſupramodum inter ſe differunt.

Quòd materijs huiuſmodi eorū quæ ad victus rationē ſpectāt,medici vtātur tū boni tū mali,ob id quiſnā melior ſit,dignoſcere nequeūt idiotæ. vtpote qui diſcernere nō poſſint quinā tēpeſtiue & debito modo præſidiorū materias ægris adminiſtrēt.& quinā citra hæc.Hippocrates autē vbi impræſentiarū ſecundū præfiniuit procemiū,à conſequētibus in oratione præſenti exorditur.

Digna autē ſcribi mihi maxime vidētur quæ ꝗꝗ medicis vtilia exiſtāt:tamē ignorātur.quæ inquā inſignes profectus,& inſignes offenſas adferūt.Quæ autē ignorantur,hæc ſunt.Cur in acutis morbis medici quidā ptiſanas nō colatas perpetuo exhibeāt,& recte curare ſeſe exiſtimēt.alij ōnino cōtendāt,hordeū vt nullum æger voret, ſubſequuturā inde quæ inſignis ſit offenſam veriti : ſed cremorē linteo colatū porrigāt.Alij vero neq; craſſam ptiſanā,neq; cremorē exhibeant, atq; ex his quidā quoad æger ad ſeptimā vſq; peruenerit diem,alij perpetuo donec morbus iudicatus fuerit.

Logicam magis ſpeculationē ſapere videtur quod ab Hippocrate in quæſtionē diſceptationēq; ponitur.cum & ſine huiuſmodi ſpeculationibus recte ſanare queamus.Nempe morbos recte ſanare ineſt medicis ex faciēdorū cognitione & nō ex cauſæ inueſtigatione ob quā ſunt controuerſi qui varias in huiuſmodi morbis ſcripſerūt curationes.Eſt vero ſecundū veritatē id nō cōmodiſſimū modo,verū quoq; & omniū primū,atq; quæſitu neceſſariū,vt procedente exponā ſermone.ꝙ enim quæſtione dignū ſit,quod proponit, & quo ſoluat modo ante percurrere eſt melius.Quòd igitur quæſtione dignū ſit,hinc diſces. Nam de philoſophorū cōtrouerſia nullam habemus quæ euidēs ſit cōiecturā.Neq; enim ſi genitus mūdus ſit,neq; ſi interitus cōſcius,neq; ſi extra ipſum inane nō ſit, neq; ſi infinitus,neq; ſi is ſolus vnus ſit,neq; ſi plures,neq; quot numero ſi plures,neq; horū multitudo incōprehēſibilis ſit,aut infinita manifeſte cōiectari poteſt. Ad hūc ſane modū & de alijs multis quæ in philoſophia quærūtur,nōnulla quidē iudicare prorſus nequimus,alia vero non ſine magna cōtēplatione.Verū de ipſis quæ ægros iuuāt,nō ſimiliter eſt. Nempe etſi ad ipſa inueniēda lōgo opus ſit tēpore,viroq; à multis diſcrepāte,quæ tamē ſeſe reperiſſe quidā iactāt,ea facilē habere iudicationē videbūtur . Nēpe ſi ægris quidē adhibita præſidium attulerint,laudare oportet atque agnoſcere:ſi vero detrimento fuerint,vitare atque repellere.Quæ vero nihil auxilij vel offenſæ effatu dignum præſtiterint,in neutrius horum ratione cenſere conuenit.Sed ſane medicos ab euidenter offendentibus abhorrere oportet.Si ergo parum exuperantibus inſiſtāt qui quouis modo ab initio ſunt opinati,nihil mirum videri de-

bet. In his vero quæ admodũ recesserunt, atque vsqueadeo vt à quibusdã laudentur, ab alijs culpantur, admirari quispiam eos poterit, qui valde offendentia extollunt, vel eos qui vere iuuantia vituperant. Id sane est quod Hippocrates particulari vno exemplo proponit. Dictum autem & id nec secus ipsius solutio ab Erasistrasto in primo libro de febribus, paucisque & euidenter. vt pote qui Hippocratem plane est secutus. Percurrens etenim in libro præfato medicos tum eos qui aduersissimum febrientibus victum præscribunt, tum eos qui longis inedijs ægros ipsos conficiunt, atque Petrωnam ipsum qui tum carnes tum vinum exhibebat. In textura sermonis hoc infert pacto. In multis igitur valde magnis plagis decidebant. si autem febrientes omnes ex tali curationis modo male liberabantur, qui ita curabant, à curatione desistebant. Sed vt videtur non febribus omnibus opem fert is sanationis modus. Laudandi igitur cum Erasistratus, tum alij qui quæstionem hanc proposuerunt, & solutionem eius scripserunt. laudandus quoque & qui præ cæteris eam proposuit. Sciueris præterea & eam non magis de acutis morbis quàm de alijs omnibus proponi soluiq;. Nempe responsio de omnibus communis est. Non enim in acutorum modo, verum quoque & morborum aliorum curatione controuersi fuerint medici. atque ob id longo tempore sua in cibi exhibendi regula permanent, quòd nonnullos ab ea euidenter iuuari vident. In cæteris autem qui nihil inde auxilij recipiunt, cito quidem & ægros occulte aliquid deliquisse suspicantur. quanquam id non fit, sed quod retulit Hippocrates in libro de fracturis: vbi agens de his qui fracturas cum vulneribus perperam ligant, atque ob id lædunt, ait. Non enim deligationem causam esse existimant, sed aliud quoddam infortunium. Sic & eos in victus ratione opinari par est. Quod autem præsenti in oratione recensuit Hippocrates, id palam est, vbi quis eam secum cogitans bis & ter legerit. Nempe ex particulari exemplo communem doceri sermonem competiet. quem & vniuersalem vocare consueuerunt, non Philosophi modo, verum quoque & prope omnes Logicæ artis non imperiti. Erasistratus ergo aduersissimarum meminit victus rationum. Hippocrates vero relictis monstrosis alienisque, ad moderatiores se contulit. Monstrosæ etenim alienæ'que vere sunt tum quæ per inediam fiunt summam, tum quæ per repletionem immoderatam. qua vtebatur Petrωnas. Moderatæ vero quarum meminit Hippocrates in acutis morbis, ab insignibus exhibentur medicis. Quidam enim hordeaceam ptisanam in his administrant, alij cremorem duntaxat, alij ne hunc quidem in acutis morbis ante iudicationem, sed tempore interiacente solos exhibent potus. aquam melicratũmque, & si opus sit oxymeli. Controuersiæ igitur causa est quam Hippocrates ipse in sequentibus exequetur, & quam ab Erasistrato in primo de febribus bene enuntiari asserebam. Est autem ea quòd aliqui solo ptisanæ cremore indigent, alij hordeacea ptisana, & alij horum neutro, sed potibus solis ad iudicationem vsque feliciter seruantur. Demonstrabit autẽ in sequẽtibus quinã hordeacea indigẽt ptisana, & qui ptisanæ cremore, & qui neutro horum.

Sane quæstiones huiusmodi proponere medici non consueuerunt: neque forsan si proponantur, soluuntur.

Quòd primus Hippocrates quæstionem hanc proposuerit, solueritque, ex hac notum euadit dictione. Neque enim, inquit, tales quæstiones proponi à medicis consueuerunt. Quòd si & eas quis fortassis proposuerit, solutio non reperietur.

Calumniam vero vsqueadeo grauem patitur apud vulgum ars tota, vt nullo pacto medicina esse videatur.

Hac quoque in oratione ex particulari exemplo rem quãdam vniuersalẽ docet. Nempe in primis qualemcunqne ingredientium exercitationem controuersia, iustam ignorantiæ suspicionem ostendit. Secundo concordia ipsa, iustam magnãmque cognitionis spem demonstrat. quod nimirum mathematicis disciplinis valde contulit. Neque enim discipulos solum alliciunt, credulósq; reddunt. verum quoque & apud idiotas sese verissimas existimãdas præstant. Mathematicis igitur demonstrationibus vsos ait, qui euidenter quippiã & citra quamuis ambiguitatem demonstrauerunt. Sed controuersiæ rationem diligenter in sequenti oratione prosequitur.

Quapropter acutissimis in morbis vsqueadeo dissentiunt inter se artifices, vt quæ alter porrigit optima esse existimans, ea alter mala esse putet. atque fere ob id vaticinationi, quam græce μαντικὴν vocant, ars ipsa similis esse videatur. augures siquidem alitem eandem si ad sinistram volauerit, bonam faustámque esse putant: si ad dextram, malam infaustámque. Talia quoque in aruspicina quam ἱεροσκοπίαν dicunt, videntur, alia in alijs: sed vaticinantium nonnulli contraria sentiunt. Dico autem speculationem hanc esse & pulcherrimam & germanam, propter quampluri-

ma & commodiſſima quæ in arte comperiuntur.

μαντικὴν appellauit Hippocrates & οἰωνιστικὴν & ἱεροσκοπίαν, θυτικὴν à pleriſque appellatam. quam vere antiqui alij ἱεροσκοπίαν vocant, quòd ἱερεῖα, id eſt hoſtias inſpicientes qui in ea ſcientia graues & præſtantes ſunt, ex ipſis ventura prænuntient. ἱερεῖα autem ſcimus appellari omnia quæ dijs ad honorem exhibemus, quales ſunt quæ litantur victimæ, quarum exta inſpicientes ἱεροσκόποι, id eſt aruſpices prædicunt. Eos vero qui ex auium volatu augurantur, quos οἰωνιστὰς & οἰωνοσκόπους, id eſt auſpices appellant, nunc μάντεις, id eſt augures appellauit Hippocrates, quanquam μάντεως nomen & μαντικῆς de omnibus quæ ita prædicunt artibus proferatur. Nempe μάντεις vocantur, & ἱεροσκόποι & οἰωνισταὶ & qui appellantur γενεθλιακοί. & qui per notas futura prædicunt. Præterea & χρησμολόγοι, id eſt fatidici, & θεομάντεις, id eſt diuini vates. Sunt qui & ὀνειροπόλους, id eſt ſomniorum interpretes à poeta appellatos inter μάντεις, id eſt vaticinantes collocant. Sed conſtat Hippocratem ſolos οἰωνιστὰς appellare μάντεις vt poeta appellauit. Nam is in pleriſque ſui operis poetici partibus οἰωνιστικὴν artem venturorum prænotionem eſſe demonſtrat. Quomodo & in primo Iliados circa initia ait, ἀλλ᾽ ἄγε δή τινα μάντιν ἐρείομεν ἢ ἱερῆα, ἢ καὶ ὀνειροπόλον, καὶ γάρ τ᾽ ὄναρ ἐκ Διός ἐστι, id eſt, Conſulamus itaque augurem quempiam, aut aruſpicem, aut ſomniorum interpretem. Nempe & ab Ioue oſtenduntur inſomnia. ἱερῆα quidem dicens, ἱεροσκόπον. ὀνειροπόλον vero qui circa ſomnia verſatur. μάντιν autem οἰωνιστὴν, id eſt augurem auſpicémque. Sæpius etenim in ſuo opere poetico huius meminit in maximis rebus, diuinandi etiam arte per alites vſus. Sed forſan hæc & quàm decet plura de huius nominis μάντεως appellatione dicta à nobis ſunt. atque ob id ad quod dicitur tranſire iam eſt tempeſtiuum. Quod enim ait Hippocrates, tale eſt. Qui diuinatorias artes proſequuntur in particularibus multis nihil minus quàm medici diſcordant. Vidi equidem aliquando augures in volatibus ipſis quos dextros & ſiniſtros memorauit Hippocrates, diſcordantes. Alter arabs erat, alter græcus, atque ex Aſia noſtra. Arabs dicebat dextram alitem, laborantes mulieres ſeruare: ſiniſtram viros. Qui vero ex Aſia noſtra erat, dextram alitem in virorum morbis apparentem, interrogantibus ipſis ſi ſeruaretur, aſtruere interrogationem recenſebat, ſiniſtram vero denegare. Interrogabã præterea eos ſi quomodocunque volantem vel dextram vel ſiniſtram alitem pollere eadem ſignificandi facultate dicerent, nihilque differre putarent, ſi aut celſiſſima aut terræ propinquiſſima, aut media volaret. Et ſi media, an ſi propius vel celſiſſimam, vel infimam, vel adhuc inter has mediã. Pari modo & ſi auis vel propinqua vel longinqua volaret, ánne in his nulla foret diſtinctio. Arabs eas nihil ea quæ vel in altitudinem vel lõgitudinem vel latitudinem eſſet diſtantia diſcrepare reſpondebat. Græcus vero de ſymmetro diſtinguebat, dextro & ſiniſtro. aſſerebátque ab auguribus hæc ſcripta eſſe, atque immoderatas diſtantias moderatis contrarias. teſtéſque in eam rem libros Apolletis, Athenæi, Cheræmonis, Artemidori Phocæ, atque aliorum multorum qui in augurandi arte clari eſſent, proferebat. Deprehendi proculdubio arabem & confuſum & à diſtinguendi arte alienum: græcum vero diſtincte loqui, & artificem eſſe. Nempe artis quæ ſuorum theorematum iudicium per experimenta habet, diſſidentia ex diſtincta & indiſtincta rerum explicatione oritur. Quod ab Hippocrate edoctus græcum augurem in auium volatu artificioſum magis videri iudicaui: quippe qui & ex abundantia quòd celebratiſſimos augurum teſtes exhiberet, fide dignus magis erat. Cum vero arabs plurimos ægrotantium quibus vera prædixerat, teſtes citaret, ſuccedentis vt plurimum euenti ſubſecuti cauſam pronuntiaui. Nempe ſi auis dextra moderate diſtans viros ſeruat, immoderate vero diſtans fœminas: ſint autem plures quæ immoderate diſtent, vna vero dũtaxat quæ moderate, iure quidem multis ſuccedet ex animi ſententia, paucis vero non ſuccedet. Græcus autem alias adijciebat diſtinctiones, quibus etſi dextra auis immoderate diſtaret, interdum tamen ſeruandum virum laborantem declararet. Nempe qui molle & muliebre ſtudium exerceret, veluti & ſacrificulum mulieris ſchemate ſeruari dicebat. rurſúmque & id ab optimis ſcriptum eſſe auguribus demonſtrabat. Adde quòd & alias quaſdam adijciebat diſtinctiones, in quibus arabs nihil intelligere videbatur. Retuli hæc propter ſequentem dictionem quam nemo conuenienter expoſuit, ſicuti neque eam quæ ante ſcripta eſt, vbi ait. *Queſtiones ſane huiuſmodi proponere non conſueuerunt medici, neque forſan ſi proponantur ſolui reperiuntur.* Nam cum inquit græce τοιάδε, latine huiuſmodi, id eſt quæ ita diſſident, quidam de ptiſana ſola perperam intellexerunt: alij autem paulo his melius de victu acutorum, alij de omni ſimpliciter victu, alij vero de curatione vniuerſa prioribus quidem melius, ſed neque adhuc abſolute. Cauſam autem totius diſſidij quæſiuit Hippocrates in omni arte quæ experimentis iudicari poſſit. Quòd autem id ita habeat, manifeſte per ſequentem condiſces orationem.

Nempe & ægris omnibus ad ſanitatem magnũ quippiam poteſt, ſaniſque ad ſecuritatem, ſeſéq; exercitantibus ad bonum habitum, atq; ad quod quilibet voluerit

Sermo præſens eos arguit qui Hippocratem exiſtimant præſcriptam dictionem de ptiſana ſola propoſuiſſe:eóſque qui de victus ratione ſiue acutorum morborum,ſiue ſimpliciter vniuerſa factum id putant.Pari modo & eos qui de curatione vniuerſa problema eſſe exiſtimauerũt. Nempe prior oratio quæ ita habet , *Nempe & ægris omnibus ad ſanitatem magnum quippiam poteſt.* eos arguit qui de ptiſana, atque alios qui de ſola vel acutorum vel morborum aliorum victus ratione antecedentem orationem eſſe opinantur.Neque enim ægri omnes à ſola victus ratione curãtur:cum multi ſint,qui manuum opera & medicamentorum adminiſtratione indigeant. Quapropter neq; de ptiſana ſola,neq; etiam de ſola in acutis morbis victus ratione,neq; de ea quæ ſimpliciter morborum eſt omnium ſermo Hippocrati exiſtit , neque de ſola ea quæ ex his oritur controuerſia:ſed de omni ſimpliciter arte quæ experimentis tum diſcerni,tum iudicari nata ſit.Qui etenim communem vniuerſalémque locum ſententiæ quendam reperit , ex eo quæ particularia ſunt iudicat . Particulare autem vnum eſt & quod de ptiſana medicis in controuerſiam venit,ſicuti & quod de victus ratione non acutorum modo,verũ quoq; & morborum aliorum,atq; etiam quod generalius eſt de curatione vniuerſa, & quod adhuc hoc generalius vniuerſaliúſque eſt de omni corporis prouidẽtia,& ſi ſanorum ea fuerit.Nempe & hi ea indigent arte,non quæ ad conſequendam ſanitatem præcepta tradat , ſed ad præſentem conſeruandam . Quod non prætermiſit Hippocrates cum inquit , *Saniſque ad ſecuritatem* . Nempe vt talis ſeruetur , ſecuritate eſt opus . Vtilem quoque ait eſſe ſpeculationem & his qui exercitantur ad habitum bonum . vt enim ægrorum curatio ea quæ nunc ab Hippocrate propoſita eſt ſpeculatione indiget : ſic & ſanorum ſecuritas , vt præſens ſanitas conſeruetur.Sic & ſeſe exercitantium prouidentia vt bonum habitum conſequantur. Hæc igitur omnia artis ſunt. Sed quod ſerie continuata dicitur , ad omnem extenditur artem . Quidnam etenim eſt quod ait , *Et ad quod quilibet voluerit?* Nempe augur, aruſpex, muſicus, rhetor, & artifex omnis ſimpliciter cauſam eius quæ in ſua arte reperitur , controuerſiæ vnam eſſe exiſtimat: cum ſcilicet vnuſquiſque ex particulari vniuerſale facit.Ita ſane & in auguribus factam cõtrouerſiam deprehendi . eúmque qui veriora loqueretur iudicaui. atque ob id augurum memini arabis & græci. Nempe artis omnis conſtitutio ex propriorum à communibus diſtinctione oritur . Qui enim hæc diſtinguere poteſt,is optimus cenſetur artifex.Vt autem conſtitutio,ſic & iudicatio in diſtinctione ſubſtantiam habet. Nempe falluntur qui artes conſtituunt, cum quod cuipiam contigit,id vel in omnes vel in plures quàm oportet extendunt. Quod ſiquidem nulli prorſus contigit,nemo id in tali arte perſuadebit ſibi verum eſſe. Nam in hoc vere oritur cõtrouerſia cum vnuſquiſque rem ſibi perſuadet , non circa illud quod aſſumitur confingitúrque contentioſe litigans.quo modo nonnulli de quibuſdam ſecus quàm ſentiebant,fecerũt.quomodo & qui proponunt ambiguum eſſe vtrum vigilamus dormimúſve,aut ſapimus inſanimúſve.Quòd ſi manifeſtum eſſe id indulgeatur,vtri ſane magis vera loquuntur,anceps inquiunt eſſe, an qui vigilant his qui dormiunt, vel quàm inſanientes qui non inſaniunt . Nullus ſiquidem qui ſibi rem perſuaſerit aut qui ſecum opinatus fuerit , ita ſermones facit : ſed qui contentioſe litigat , ſecúſque quàm ſentiat facit . Quidam autem in arte medicinali res nouas quidem ſunt aggreſſi , cum rebus prioribus melius quippiam inuenire nequiuerunt,ſed vulgi affectionem quam Hippocrates recenſuit , intellexerunt . Nempe quod externum inuſitatúmque eſt , & nondum ſi vtile eſt intellectum, laudant magis quàm aſſuetum quod vtile eſſe eſt cognitum . Sunt qui ob victus ſuauiſſimi affirmationem perſuadentes ægros alliciunt, doli vafriciæque non ignari : ſed id propter lucri gloriæque cupiditatem , aggrediuntur . Dicta ergo ea quæ verbis fit controuerſia , quam viri huiuſmodi inter ſe habent , quæ ſecundum rei veritatem eſt controuerſia: ea oritur quòd enuntiatio non diſtinguatur , ſed de pluribus quàm oportet, vel omnibus tanquam ſimiliter habentibus efferatur . Atque ob id iuſte laudandus venit Hippocrates,qui de ſola ſecundum rei veritatem meminit controuerſia : quam qui artem conſtituere aliquam volunt patiuntur , cum ſecum ſuáque in anima differenter opinantur , & non verbis ſubdole ſimulatis id agunt ob gloriæ vel lucri cupiditatem.Nullus enim qui animi conſilia vere per experimenta iudicat, Petrωnæ victus rationem recipiet carnes aſſas adminiſtrans vinúmque nigrum in his qui acuta laborant febre,neq; in tanta ſiti ita temperãs vt cotulæ aquæ vigeſimam porrigat partem.Talia ſiquidem diætemata abſurda ſunt,duorúmq; alterum exiſtit.Nempe aut quòd externa ſunt,vafris ab hominibus exercitantur parantúrq;:aut ſummam propter admirationem id agunt,ſi plane ſoli veritatem reperiſſe exiſtimauerint.Quæ vero ab Hippocrate ſcripta ſunt,ea in prudentibus viris qui vere artem conſtituere ſtudent reperiri poſſunt . cum non maxima ſit læſio,quãdo quibus non oportet offeruntur.Talia igitur diſtinctu difficilẽ habent eã quæ experimentis conficitur iudicationem:quæ autem valde differunt,facilem.Controuerſiam igitur in his quæ parum inter ſe exuperant , iudicare , & quibuſnam ptiſana ſola exhibenda in acutis morbis ſit,& quibus hordeacea,& quibus nullo pacto id faciendum ſit,ſed potus ſolus ad

iudicationem vſque porrigendus ſit, demonſtrare Hippocratis intelligentia eſt dignum.

Ptiſana igitur frumẽtaceis guſtamẽtis recte præferri mihi videtur in acutis morbis. eóſq; qui eam prætulerunt, laudo. Nempe viſcoſitas eius læuis, cõtinua, iucunda, lubrica, & mediocriter humens, ſitim minime infert: & ſi quid ablui eget, probe abluit. Non aſtringit, non male turbat, neq; in ventre tumeſcit. Nempe inter coquendum quoad maxime potuit intumuit.

Orationem hanc tantummodo legiſſe mihi videntur qui librũ hunc de ptiſana inſcripſerunt. veluti procemij partem primam qui aduerſus gnidias ſententias titulum fecerunt. Nam Hippocrates in ſecunda procemij parte non amplius gnidios medicos contra agere: ſed ſeſe ad curationis acutorum morborum exercitationem conuertere eſt viſus. Tertia autem procemij pars quam hucuſq; percurrit, ad eam quæ victum morbis acutis præſcribit, artem ſpectat. Neq; tamẽ ad eam ſolam eſt accommoda, verum quoq; & alteri qui vniuerſalior ſit, ſubiecta eſt ſermoni. Demonſtrauimus autem in his quos in ſcripta de fracturis articuliſq; parauimus commentarijs Hippocratem ſubiectos ſpecialéſq; ſermones pro alijs quibuſdam vniuerſalioribus obſignare conſueuiſſe. doctrinámque vniuerſalium ex ipſis quæ tanquam exempla conſtituit efficere. Neque enim ita ab inſtituto recedit, neq; ſæpius præcipit quod multorum commune exiſtit. Quo autem modo in ptiſana ſermonem fecit, cauſam eius quæ de ipſa eſt contentionis tum veſtigãs tum decernens, ſic & de omni acutorum morborum victu rectam tulit ſententiam. Quinetiam & de venæ ſectione & purgatione, & tum glandis tum clyſteris vſu: de cataplaſmatis item, fotibus, vino, aqua mulſa, oxymelite & balneo, non parua inter medicos exorta eſt controuerſia. Quæ omnia libro in hoc percurrit Hippocrates methodo vna quã nuper dixi. vim cuius ignoraſſe viſi ſunt, qui ſe empiricos nominauerunt, dioriſmis, id eſt diſtinctionibus propria à communibus ſeparantes. Conſueuerunt autem diaſtolas magis quàm dioriſmos appellare ſermones eos, qui quod proprium eſt, à communi ſeparant diſtinguńtque. Iam ergo quæ ab Hippocrate de ptiſana dicuntur, videamus. Videntur ergo mihi (inquit) priores medici frumentaceis guſtamentis prætuliſſe in acutis morbis ptiſanam. Frumentacea guſtamenta intelligit quæ ex frumento fiunt. frumentum autem græce σίτον homines appellant, maxime quidem triticum, ſed iam vnà cum tritico, tum hordeo tum zea veſcuntur. Appellationem vero ad plura extendentes, cerealia quoque appellata ſemina connumerant. lentem videlicet, fabam, lupinum, cicerculam, panicum, milium, piſum, fœnum græcum, auenam, tipham, cicera, & quæcunq; id genus alia. Horum igitur omnium frumentaceorum guſtamentorum, cætera quidem vulgo damnantur quòd protinus magnum inferant detrimentum. Panis autem vnus & chondrus in acutis adminiſtrantur morbis. Lens ſiquidem & milium, & fœnum græcum tanquam medicamẽta ob quoſdam ventris morbos exhibentur, & non tanquam nutritura cibaria. Ptiſanam igitur recte prælatam eſſe ait frumentaceis edulijs, pani ſcilicet, chondro & zeæ, ex qua fit tragus appellatus. Nempe eorum qui chondrum temporibus Hippocratis nondum fuiſſe exiſtimãt ignorantiam argues tum ex quibuſdam antiquis comicis qui chondri meminerunt, tum etiam ex Hippocrate ipſo qui in libro de victu ſalubri de chondro ipſo mentionem fecit. Nam etſi liber ille Hippocratis non ſit, ſed vel Euriphontis vel Phaontis, vel Philiſtionis, vel Ariſtonis, vel alterius cuiuſpiam ex antiquis (nempe ad multos librum hunc referunt) ſane omnes hi veteres viri ſunt, atque ex eis quidam & Hippocrate antiquiores exiſtunt, alij vero tempore ipſius vixerunt. Loquor autem de Hippocrate Heraclidæ filio, qui librum hunc confecit. Nam auus ipſius Gnoſidici filius Hippocrates, quorundam iudicio nihil omnino ſcripſit, aliorum vero ſententia duos ſcripſit de membris fractis & articulis. Quare autem ptiſana frumentaceis edulijs non perperam antepoſita ſit, oſtendetur per ea quæ ipſe infert inquiens. *Quæcunque etenim ad acutorum morborum ſanationem inſunt bona, nulli alteri ineſſe comperies.* Recte autem iudicabis, ſi & acutorum morborum naturam & ptiſanæ vires cognoueris. Natura igitur acutorum morborum eſt, vti ipſe pauloante dixit, vt horum febres omnino ſint continuæ. febris vero ortus caloris natiui ad igneum eſt conuerſio, vt alibi demonſtrauit, & nunc manifeſtabit inquiens. *Ex thorace ſiquidem incipit, atque ad caput flammam mittit.* Præterea in libris vulgarium morborum, febrem magnam ignem vocare conſueuit: quaſi non aliam habeat naturam præter quàm ignis ſubſtantiam. Si igitur contraria contrariorum remedia exiſtant, ſane febris peculiare remedium vt virtute tum refrigerante tum humectante ſit, oportet. Id nanque febris naturæ quæ & calida & ſicca eſt, contrarium erit. Talis ſiquidem naturæ eſt ignis. Præterea cum febres & ex humorum putredine oriantur, non paruam diligentiam adhibere oportet vt quicquid ex ipſis concoqui poſſit concoquatur: & quod iam exuſtum ſit, neq; amplius concoqui poſſit, euacuetur. Quòd ſi febrientibus ipſis cibi vſus ſit, qui hæc efficere queat, ſi etiam

facile tum coquitur,tum diſtribuitur, iam omnia hæc quibus eſt opus habuerit. Quænam igitur ſit ptiſanæ virtus,ex Hippocrate audiamus,*Viſcoſitas,inquit, læuis eſt*. Læue, exaſperanti opponitur. Exaſperant autem acria, acida, & aſtringentia:acria ſane omnia calfacinut,vt eruum, fœnum græcum.acidorũ cætera quidem dimittere oportet:de oxymelite vero eſt duntaxat agendum.Dimittantur pari modo ex aſtringẽtibus pira agreſtia,& meſpila,& quæcunq; huiuſmodi, atq; ex frumentaceis lens & ſimilia. Exaſperantium igitur malitiam ptiſana effugit,vtpote quæ læuorem non tactu ſolum verum quoq; & facultate habeat.Eſt item & viſcoſitas eius *continua*. Eſt ſiquidem in omni parte ſibijpſi ſimilis propter exactam coniunctionem. quod zeæ nullo ineſt pacto. Laudatur præterea non parum quod in ptiſana *iucundum & mite exiſtit*, quod immiti iniucundóq; opponitur.id eſt quod dum ſumitur, inſuauitatem quandã facit.ſicut deniq; & panis inſuauis eſt, dum ſumitur, niſi abunde ipſum maceraueris madefeceríſque. Imò & ita ſuperatur ab ea quæ in ptiſana eſt iucunditate,quæ mandi non indigeat,ſed potuum inſtar ſorberi poſſit.Neque paruæ eſt conditionis ptiſanæ *lubricitas*,præſertim cremoris.Pertranſit enim thoracem in nulla ipſius parte quippiam dum tranſit,relinquens.veluti faciunt quæ in meatibus infarcta adeo obſtruant, vt vix abſolui poſſint. Quod accidit viſcoſis omnibus excepta ptiſana. Hinc ſane quæ ex chondro fit ſorbitio, quod quidem viſcoſum ſit,habet: ſed lubrico eſt deſtituta.Ptiſanæ autem ineſt & lubricum & detergens. quapropter medici ad detergẽdum eum qui in ventre infarctus eſt,humorẽ,vomitibus exhibito ptiſanę cremore veluti & aqua mulſa,vtuntur.Crudam quoq; conterunt ptiſanam puerorũ mangones,faciéſq; vt vitioſos cutis exterant colores,illinũt.Quod autem in ea deterſorium exiſtit,id & ad deiectionem eſt idoneum,diſtributionémque,præſertim vbi ex ſima hepatis ad gibbam trãſmeare debeat,quæ diſtribuitur alimonia.Hic etenim infarciũtur quæ craſſi ſucci ſunt,& quæ tenaciter collæ modo adhærent.Atq; ob id chondrus non in affectis iocinore ſolum maxime nocet:verum quoque & in his qui viſcus hoc nullo quidem pacto læſum,ſed cum meatuum anguſtia naturaliter afformatum habent.Qui igitur ita natura affecti ſunt,ipſis tum viſcoſa tum craſſi ſucci omnia infarciuntur, atq; opplent. atq; ob id grauitatem in eo viſcere ſentiunt,cum hæc diſtribuũtur.Præterea ptiſanæ viſcoſitas *humens eſt*.ſed non vehementer,vt aqua & melicratum,ſorbitio item ex chondro,& ea quæ ſorbentur oua.Nempe ea omnia ſtomachum languentibus ipſis ita manifeſte ſupinant, vt ſubuerſum ipſum eſſe exiſtiment. Verum ptiſana humectare quidem valet:ſed ſtomachum ſubuertere non poteſt.Stomachum autem hoc in loco intelligere oportet vt huiuſce temporis homines dicere conſueuerunt,non meatum ventriculi tãtummodo, verum quoq; & os ipſius. Quod ſi imbecillum fuerit,atq; exolutum,manet diutius in eo quod ingeſtum eſt ſupernatans.Sed contrarium vſu euenire natum eſt,vbi à cibo aliquo boni ſucci reductũ,quod cõtinetur expellit.Nempe humor protinus ab ipſo recedit,& coquitur,atq; quod ita expulſum eſt deijcitur. Nec ſecus quàm crudum manet, tardéq; cedit quod in ore ventris ſupernatat. Nempe partis huius munus eſt appetere,non concoquere.Quæ igitur aſtringunt edulia,vt ventriculi os roborant,ſic & plus iuſto exiccãt.Pari modo & quæ ex chondro paratur ſorbitio vt humectat, ita & ſupinare nata eſt. Ptiſana igitur humectantium vim aſſecuta, malitiam effugit. Deinceps ptiſanam *ſitim minime inferre ait Hippocrates*, maximum quippiam & hoc eſſe in his qui corpus tum exurunt tum ſiccant morbis teſtatus. Hac ſane occaſione ptiſana quàm aqua mulſa longe melior exiſtit, quanquam abluendi bonitatem quam deinceps huic ineſſe ait,ſimiliter aquæ mulſæ nacta fuerit. imò ſi ptiſanam aquæ mulſæ comparaueris, ptiſanam ipſam in acutis morbis & ſuperiorem & melioris conditionis eſſe reperies. quod procedente oſtendam ſermone. Nam de ptiſana ſermonem abſoluere eſt tempeſtiuum. *Probe ſiquidem abluere* dixit cum adiectione *Si quid ablui egeat*. quaſi non in omnibus acutis morbis probe abluente vtamur edulio. Nempe cætera omnia quæ de ptiſana dicuntur bona morbis omnino proſunt acutis: ſed abluendi bonitas quibus ventrem ſubduci volumus,vbi cibus in via moratur eſt idonea. Probe igitur abluere febrili affectioni neq; tanquam contrarium, neq; tanquam familiare auxilium vnum vtile exiſtit.ſed bene tanquã ſymptomatis alicuius emendatorium correctoriúmq;. Deinceps inquit, *Neque aſtringit, neque male turbat*. viſcoſitas ſcilicet ptiſanæ. ſic etenim ſermonem de ea inchoauit. Non aſtringere autem quibuſdam maxime bonum exiſtit. Nemo ſiquidem aſtringentibus vtitur cibis,niſi vel propter ſymptoma quod animi deliquium inducat,vel propter immoderatum ventris profluuium. Cogunt ſiquidem conſtringúntq; corpora,viáſq; tum diſtributionis, tum alimoniæ,tum eius quæ foras fit perſpirationis cõniuere faciunt.quas recluſas apertáſq; eſſe conducit.Quod autem non turbet,id eſt,nullam dum cõcoquitur faciat perturbationem, in laudem & ipſum præſtat ptiſanæ.Perturbatio autem huiuſmodi ex multis paritur edulijs : his quidem ventrẽ mordentibus,alijs vero inflantibus.Alijs item quæ pugnantibus facultate partibus conſtant,quod tum in lenticula tum in braſſica reperitur. Nempe ſolidum ipſarum corpus vẽtrem cohibet,ius autem ipſum proritat,ſubducitq;.Sic & qui cerebrum cum oleo & garo condiunt to

tum ex ipsis tum dissimilare, tum sibijpsi pugnans efficiũt: cerebro quidem stabili & tarde meante, mixtis vero ipsi ad deiectionem excitare idoneis. Pari modo & de ouo dicendũ, siue cũ melle siue cum sale, siue cum garo adsumatur. Nempe quod ex ipsis constat, differẽtes habet facultates. Iura item fere omnia. Quapropter & circa sermonis initia viscositatem ptisanæ laudãs inquit, *continua*. quod sane citra totius in partibus omnibus similitudinem non fit. Verum impræsentia huic verbo turbat adiecit hoc aduerbium male (sic græce ὄυτε ἄραδον κακόν) ptisanam nõ turbare haudquaq̃ simpliciter asserens, sed male adijciens. Nihil enim ciborum concoctioni q̃ hoc ipsum aduersatur magis. Quo fit vt qui de concoctione scripserunt, ciborum varietatem præsertimq; vbi varijs constent facultatibus nocẽtissimã dixerint, vtpote quæ ingesta ipsa probe concoqui prohiberet. Obseruant id maxime tum qui luctãtur, tum qui legitime certant. Prandio siquidem panem duntaxat edunt, in cœna vero carnem. Plura de his enuntiarem nisi scirem te inuenire ipsa posse, qui ex his quæ de concoctione in commentarijs de facultatibus naturalibus dicuntur sis instructus. Commentarios autem huiusmodi si neglexeris, frustra in his versaris. Quapropter de perturbatione huiusmodi supersedens, ad omnium vltimum me transferam, quod ab Hippocrate de ptisana adhuc loquẽte dicitur, *Neque in ventre tumescit*. Nempe multos ptisanam quod flatuosa esset damnantes haudquaquam ignorans non abs re adiecit. *Nam inter coquendum quoad maxime potuit, intumuit*. Qua sane adiectione crimen, controuersiámque, simul & purgationem significauit, coctionémque edocuit. Scribit quædam & nihilominus de coctione in sequentibus, sed impræsentia tantillum hoc sermoni de ptisana adijciam. Ptisanam si valde coxeris, cibum haudquaq̃ flatuosum efficies. Etnos autem fabaceum (ita Græci dicunt) neq; si tribus coxeris diebus flatu viduum orbatúmq; reddideris. Nempe ex propria substantia quod flatuosum est, habet, nõ autem ob diminutã coctionem veluti ptisana. Sunt qui ab ipsius coctione ocyus recedere consueuerunt, potissimúmque diuitum coqui. Terunt siquidem crudam eam, atq; deinde parum calfaciunt. Non enim coctam dominis offerũt. Sed de coctione ptisanæ vt dixi rursum dicetur. Nunc autem posteaq̃ vires ipsius demonstrauit, deinceps vsus distinctiones docebit. ad quem & ego me conferam, vbi me in sequentibus absoluturum sermonem de ptisanæ ad aquam mulsam & alia comparatione præmonuero.

Qui autem in huiusmodi morbis ptisana vtetur, ne vno quidem die vasa vt ita dicam inaniri permittat, sed ab vsu eius nequaquã desistat, nisi vel propter medicamentum vel clysterem, eum desistere opus sit.

Soluere incipit quod quæritur. Sed quoniam dictionem ipsam nõ exacte interpretatus sit, ob id obscurum ambiguúmq; reddidit sermonem. Quapropter vt quonã maxime expositus modo nihil obscuritatis habeat, referre conabor. sermonémq; ab initio hoc repetã pacto. Quænam est causa discordiæ cur in acutis morbis alij quidem ptisana hordeacea vtantur, alij solo ptisanæ cremore, alij ne hoc quidem ad morbi vsq; iudicationem? hoc sane est problema. Sed solutionem deinceps audi. Qui acutis laborant morbis, alij quidem à cremore solo, alij à ptisana ipsa, alij ab horum neutro iuuantur. Sed sane immodestius de omnibus morbo acuto laborantibus tulit medicorum vnusquisq; sententiam, non considerata ea quæ in omnibus esse debuit experiẽtia. Sed distinguam ego demonstrabóque quinam à ptisana iuuantur, quinam à cremore solo, & quinam neutro indigeant. Tota igitur ptisana vti debent ex acuto morbo laborantibus, qui neque alio quopiam ante vtũtur remedio, quale vel per sectam venam, vel ventris subductionem, vel quippiam simile fieri solet, neq; etiam eis insit quod periculum minetur symptoma. Cremore autem, qui aliquid tum fallacius, tum periculi magis particeps habent. Quos vero vel sanguinis missione, vel purgatione vacuare expedit, vel etiam dolores sedare: his non ante vel ptisanam vel cremorem dabis quàm quippiam eorum quæ dixi feceris. Sane hæc Hippocratẽ præscipisse oportuit, & ab vnoquoq; singularium incepisse: atq; hoc pacto futurum sermonem obscuritate omni viduum priuatúmq; fecisse. Verum quoniam id non fecit, non absq; causa obscurus abiecto conueniente ordine est effectus. Nos autem dictiones ipsius sequuti, reducamus vnamquanq; ad ea quæ ante dicta sunt capita. atq; in primis diligentia adhibita præsentem exponamus dictionem. Quare me latius explicantem Hippocratis dictionem, simúlq; & verba aliqua gratia perspicuitatis adijcientem audito. Qui igitur ægrotãtes ptisana in his morbis reficit (dicam autem paulopost quinam ea vtantur) ijs quidem nulla die vasa inaniri vt ita dicam permittat, nisi desistere debeat vel propter medicamentum vel propter clysterem. His ergo si bis dederis, cum opus habuerint, bene facies, atq; quantum corporis tolerat virtus. Explicabo autem tibi scopos quibus attentus vel per ventrem vel per venas ipsos euacuabis, aut fotibus cataplasmatisve vteris. Quos si prædixisset, deinde vnumquenq; seriatim resumens conuenienti exposuisset ordine: non obscurus fuisset sermo ipsius. Nunc autem quod interrepit, interlabitúrq; semper, ad finem vsq; persequi cupiens, vbi sermonem non parum suspensum esse voluit, iure obscurum fecit. Ve-

ra autem me loqui deprehendes, ſi dictiones ſingulas omnes claras manifeſtáſq; inueneris: orationem vero totam incompoſitam & ob id obſcuram.

Proinde qui bis die cibari conſueuerunt, bis ptiſanã dare oportet. qui ſemel, ſemel quidem primo die detur. deinde ἐκ προσαγωγῆς, id eſt ſenſim paulatimq; ſi fieri poteſt: bis quoq; detur ſi quid putes adijciendum.

Bis cibandos ipſos inquit qui bis cibari conſueuerunt, idque ſi adſumendi neceſſitas fuerit. Quòd ſi ſemel tantum cibari conſueuerunt, ptiſanam bis dabis, ab ipſo quidem ſemel incipiens, ſed paulatim ad bis ipſum procedens. Nempe ἐκ προσαγωγῆς, id eſt ſenſim, id declarat. Fitq; res hoc pacto. Semel quidem dabis quod ſatis ſit, ſed minimum ſit quod ſecundo exhibeas. Deinde paulatim augebis, idque efficies donec ambas æquari alimonias cõtinget. Sed nondum ſermonis huius fides huic patet qui librum hunc Hippocratis legit, quòd neq; ab ipſo eſt præmonſtratum quinam ſint qui commode ptiſana vtantur. Verum vbi mediocriter ægrotantes ab ipſo ita cibari prædixero, paulopoſt & Hippocratem ipſum velle id demonſtrabo. Atq; hæc tibi ſit præſentis huius dictionis expoſitio. Sunt autem pleriq; qui dictionem hoc ſcribant pacto, *Qui ſemel cibari conſueuerunt, ſemel quidem prima die dandum ſenſim paulatimque. quòd ſi fieri poteſt, bis quoque detur ſi quid adijciendum putes*. Sed mente caret dictio hæc. Nam quòd prima detur die ſenſim paulatimq; fieri nõ poteſt. cum ſenſim ipſum pluribus ingeſtionibus fieri natum ſit. non ſemel, neq; ſtatim in prima.

Verum inter initia neq; multam, neq; craſſam admodũ dare oportet: ſed quantum & ob conſuetudinem, & ne multa vaſorum inanitio fiat, ingerere conuenit.

Qui Hippocratem replere ægrotantes aſſerunt quòd his qui citra periculum agunt, bis quotidie ptiſanam dare iubeat, ſi quod in dictione retulit, conſiderarent, ſeipſos cõdemnarent. Tantum ſiquidem ſorbitionis dari præcipit, quantum alimoniæ corpori & ob conſuetudinem & non multa fiat vacuatio, adminiſtrari conuenit. Si igitur ptiſanæ oxybaphum, id eſt cotulæ quartam partem quæ quotidie ad ſeptimam vſq; vel nonam diem exhibetur, minoris eſſe facultatis quàm id quo alunt nutrimentum faterentur, mea ſententia à nugis ſeſe cohibuiſſent. Sed paulopoſt id declarabo. atq; impræſentia verbum hoc inter initia quod Græci dicunt κατ᾽ ἀρχὰς, exponam. Neq; enim morbi principium id ſignificat. Sed ex eo generalius audi ſignificatum. Nempe cum ægrotans primum ptiſana egere videbitur, tunc protinus neq; multam, neq; admodum craſſam dato. A multa ſiquidem & ſubita tum repletione tum vacuatione abſtinuit Hippocrates.

Verum dandæ ſorbitionis quantitas hoc obſeruabitur pacto. Nẽpe ſi morbus ſiccior quàm vt quiſpiam exiſtimet fuerit, non multum dare oportet: ſed ante ſorbitionem, vel mulſam vel vinum vtrum magis auxiliaturum putaueris, propinare conuenit. quod autem modis ſingulis iuuare poſſit, dicetur.

Morbus ſiccior varijs dignoſcitur modis, quanquam vniuerſalem communémque rationem habeant eandem. Peripneumonia quidem & pleuritis atque omnino qui tum pulmonem tum aſperam arteriam infeſtant morbi, cum nihil ab affectis expuitur partibus: iocinoris vero vel meſaræi vel ventris vel ieiuni, vel inteſtinorum, vel lienis, vbi aluus prorſus cohibita ſit, aut pro neceſſitate excernat tum ſicca, tum aridiora & in ſeſe conuoluta ſpiráſque referentia excrementa. Morbi tum arteriarum tum venarum dignoſcuntur linguæ ſiccitate, & ea quæ totum corpus occupat ariditate. Phlegmonæ pari modo fiunt duræ in his quæ tum foris tum conſpicue apparẽt vlceribus, vbi ſcilicet nulla ex ipſis ſanies effluat. Sæpius & in oculis phlegmonæ etiã duræ oriuntur nihil excernentes. Cerebri præterea ægritudines, quæ neq; per nares neq; per palatum expurgantur, iure optimo ſiccæ dicuntur. Et ſane ſuperfluitatum nihil excernere ſiccorum omnium morborum notam eſſe non ignoras. Non immerito igitur Hippocrates humectantium aliquid ante ptiſanam adſumi iubet. vt vel aquam mulſam vel vinum, tanquã hæc quàm aqua magis humectent. Sed quoniam vires ipſorum ſeſe enarraturum pollicetur, ob id & nos eorum quæ ad aquam eſt comparationem, in eam differemus libri partem quæ horum vires edocet.

At ſi os madeſcat, & quæ à pulmone expuũtur, talia ſint qualia eſſe oportet, ſorbitionis quantitatem vt dicam ſummatim augere conuenit. Nempe quæ citius magíſque madeſcunt, iudicationis denuntiant celeritatem. quæ vero tardius minúſque tardiorem ſignificant iudicationem.

A morborum ſiccorum genere ad eos qui contrario pugnant modo cõuerſus, deinde memorato citra omnium adiectionem vno, narrationem eius cõmune omnium eiuſdem generis exemplum ratus, non abſq; cauſa obſcuritatem fecit. Nempe os madeſcere, & talia à pulmone ex-

pui qualia oportet morbi non simpliciter sunt humidi notæ, qui omnino in omni fit corporis parte: sed cum cuiuspiam eorum quæ respirationi subseruiunt instrumentorum affectione. Ob eam rem vt dixi dictio Hippocratis obscurior est reddita. Sed quod ab eo enuntiatur, verum omnino est: quòd scilicet quæ per sputa veluti oportet excreta expurgantur, celeriter iudicantur. Contraria vero duorum alterum subeunt. Nempe aut in perniciem, aut in longum finiuntur tempus. Ergo qui probe expurgantur, his ptisanam dare oportet. non vt virtutẽ roboret modo: verum quoque & his quæ per tusses ex pulmone fiunt humidorum expuitionibus opem ferat. Nempe verba hæc *qualia esse oportet*, coctionis habent notas. de quibus absolute diximus tum in his quos de crisibus tum in illis quos de temporibus morborum fecimus cõmentarijs. Præterea & in expositione aphorismi illius vbi Hippocrates quonam oporteat modo ex apparentibus prænotiones facere ostendens sermonis exemplum pleuritidem scripsit hoc pacto. *Veluti in pleuriticis si sputũ inter initia protinus appareat, morbum breuiat: si vero postea appareat, producit.*

Et hæc quidem per se talia parte plurima existunt. Sed multa quoq; & alia peropportuna quæ præmonstanda sunt, prætermittuntur, quæ postea dicentur.

Dixi & ego sermoni huic deesse non pauca quæ ad distincte definiteq; loquendum commoda existũt. de quibus & ipse agere pollicetur. Sed impræsentia de his solum vult intelligere quæ dicta sunt. Ea siquidem per se talia sunt qualia ipse percurrit.

Et quanto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad iudicationem vsq; dare oportet: sed maxime duos ab iudicatione dies, quibus vtiq; vel quinto vel septimo, vel nono fieri debeat morbi iudicatio. quasi dierum tum paritas tum imparitas perpendenda sint. Post hoc autem mane sorbitionem dabis, sero autem ad cibaria tete conferes.

Κρίσιν id est iudicationẽ nunc dixit vel perfectam morbi solutionem, vel permutationem eam quæ vsqueadeo insignis sit, vt æger periculum omne euaserit. Duos autem ab iudicatione iubet adnotari dies vt & eos qui diebus tum paribus tum imparibus fiãt accessionum circuitus obseruemus. Contingit siquidem interdum vt tanquam soluto exacte morbo ægri confidant, cibentur deinde negligentius, & eius quæ per circuitum repetat accessionis occasionem præbeãt. Tutum igitur est etiam si morbus iudicatus fuerit, ad duos vsq; dies diligentẽ victus rationem qua æger vsus fuit, seruare. Præteritis autem ab iudicatione diebus duobus, iam securum est plenius cibare, sic vt neq; mutationem eam quæ vniuersim subitóq; fit, efficiamus, sed mane quidem sorbitionem demus. postea vero dimittente die iam & frumentacea exhibeamus alimenta. Constat igitur Hippocratem languentibus ipsis neq; aliud quippiam ante præfinitum tempus nuper dictum dare, neq; panem, sed ptisana omnino contentum. Quod ægrum satiantis replentísq; non est, sed potius, si quis vitio vertere voluerit, tenuius quàm oportet cibantis. Verũ ita cibare neq; tenuius iusto est, neq; plenius quàm oportet: sed exuperãtiarum exacte est mediũ, & maxime laudabile. Quòd autem ita cibare sit medium, argumento est eorum qui contraria vitio vertunt, cõtentio. Quo è numero Thessalus eiúsq; sequaces, tanquam ægros replentẽ accusant Hippocratem, Erasistratus vero tanquam fame necantem. Nempe quæ ab Erasistrato in primo de febribus aduersus Apolloniũ, Dexippúmq; Hippocratis discipulos dicũtur, calumniam habent eius qui per famem fit cruciatus, qui ad Hippocratem magistrum refertur. Sed sane Erasistrato ignoscẽdum magis, vtpote qui similia dicat: cæteros vero qui Hippocratẽ ægros replere aiunt, viros Thessalo dignos esse est existimandum: qui neq; aliud quippiam scriptorum Hippocratis, neque quæ de victus ratione proferuntur, nouerunt.

Talia autem parte plurima prosunt his qui protinus tota vtuntur ptisana.

Siue totam, siue hordeaceam, siue ptisanam simpliciter dixerit: vnum & idem ex tribus his significatur vocabulis, ptisanam vnoquoq; non colatã significante. Nempe si à decoctione quis ipsam colauerit, deinde cremorem separauerit, dederítq;, is neq; tota, neq; hordeacea, neq; simpliciter dicta vti ptisana dicetur, sed solo ptisanæ cremore. Rursus autem impræsentia memorabo quinam sint, qui ptisana tota ab initio vti debeant. breuísq; erit memoratio, nisi segniter desidioséq; quæ prædicuntur, audieris. Si ergo quæ expuuntur vtilia fuerint, ægérq; neq; medicamento neq; clysteri egere videatur, ptisana hunc cibare iubet. Sed propositi considerationem adiecit inquiens.

Dolores siquidem pleuriticorum confestim spõte desinunt vbi aliquid effatu dignum tum expui, tum expurgari cœperit. Nempe & purgationes longe perfectiores existunt, minúsq; purulenti ita fiunt, quàm si quis aliter cibaret. Præterea iudica-

tiones ſimpliciores facilioréſq; & minus reuerſoriæ.

Probe autem hæc omnia à ptiſana fiunt, tum quòd humectet, mediocritérque incidat quæ expui debent humida, tum demum quòd virtutem roboret. Concurrẽtibus ſiquidem vtriſq;, ocyus expurgantur, qui reſpirationis inſtrumenta infeſtant humores. quos quidem & humectare & ſecare poteſt ptiſanæ modo aqua mulſa: ſed virtuti robur non addit. Contraria autem pollent facultate & panis & chondrus. Nempe virtutem quidem roborant: ſed neq; humectant, neque ſecant. Quod neq; alteri cuipiam ineſt eorum quæ medici languentibus dare conſueuerũt. verbi gratia. ouis, gallorũ teſticulis, alis, piſcibus, iuuenibus columbis, & quæcunq; id genus ſunt. Quare qui lenticulam ex aceto confectam pleuritico in ea morbi declinatione quæ nihil aliud quàm coctorum expuitionem deſideraret, exhibuit, is non immerito languenti ipſi qui ſequenti nocte ſuffocatus eſt, mortis occaſionem dediſſe eſt viſus. imò lenticulam nemo qui mentis compos fuerit, dederit. Quòd ſi æger aquam mulſam ptiſanámq; faſtidierit, piſces ſaxatiles ſunt maxime idonei, ex aqua ſcilicet & marrubio & anetho & ſale parati: atq; ex nõ ſaxatilibus aſelli. Sed antea oxymeli propinare oportet. neq; enim id ſtomacho aduerſatur, niſi affectis in languente neruis, & in muliere, vtero. Quod ſi oxymelitis loco medicamẽtum aliud dare volueris, dabis eam quæ ex marrubio & iride fit, confectionẽ. Nempe hæc ſi per ſe cum mulſa bibatur, maturat probe quæ tum in thorace tum in pulmone ſunt ſuperflua, atq; ad expuitiones præparat.

Ptiſanam autem ex optimo confectam eſſe hordeo oportet, atq; quamprobiſſime coctam, & maxime ſi non ſolo vti debeas cremore,

Probatiſſimum hordeum prius quàm experiaris, ex eo ſolum quod & plenũ ſit, & nihil rugoſum in ſe habeat, iudicabitur. Sed experientia iudicatum per decoctionem deprehendetur, vbi ſcilicet plurimum intumuerit, & ſuccum fecerit plurimum. quod ſtabile ratúmq; facultatis ipſius eſt argumentum. Nempe quod ab alendi bonitate ſumitur, id ſcientificum non eſt, neq; perpetuo verum, quãquam vt plurimum inſigne egregiúmq;. Ptiſanam autem perpetuo optimam eſſe iubet: ſed maxime ſi non ſolo vti cremore velimus, verum & ipſa tota. Quare autem id præcipiat, manifeſte declarauit cum inquit.

Nam præter reliquas ptiſanæ facultates lubricitas eius ne hordeum cum deuoratur noxam inferat, efficit. neq; enim adhæret, neque in recto thoracis manet tramite, ἴξιν eum vocant.

Hippocratem ἴξιν vt plurimum quidem ἰθυωρίαν, id eſt rectum tramitem. Interdum autem & φορὰν, id eſt delationem dicere non ignoramus. Quòd autem ptiſanæ hauſtæ per thoracem tum rectum iter tum delatio ad ventrem vſq; per ſtomachũ fiat, liquido cõſtat omnibus. vultq; Hippocrates in ea re nihil ipſi adhærere. Nempe cum multa in thoracis pulmoníſq; affectionibus exiſtit caliditas, quod adhæret areſcítq; atq; adeo pertinaciter obſtruit, vt vix abſolui poſſit, id ciborum faſtidium quoddam & ſitim facit.

Lubriciſſima autem eſt, ſitim maxime arcet, facillime cõcoquitur, & infirmiſſima exiſtit ſi optime cocta fuerit. quibus omnibus eſt opus.

Ptiſanam probe coctam non lubriciſſimam modo, maximéque ab inferenda ſiti alienam, & facilis domituræ eſſe aſtruxit, ſed tandem infirmiſſimam eſſe adiecit. Quòd maxime lubrica ſit, ſi probe cocta fuerit, iam antea eſt enuntiatum. Sed quòd ab inferenda ſiti maxime aliena ſit, hic propter hordei naturam continuo adijcitur. Eſt autem hordeum temperamento frigidum. Verum quonam pacto ſubſtantiam ipſam tum frigidam tum calidam iudicare oporteat, inter animantia quidem in libris de tẽperamentis diximus: inter ea vero quæ anima carent, in his quos de ſimplicium medicamentorum viribus fecimus commentarijs. Imò & facillimæ ait eſſe concoctionis ptiſanam huiuſmodi, vtpote quæ diſſoluta ſit, neque quippiam habeat quod & durum ſit, & difficulter perfici poſſit, atq; haudquaquam flatuoſam iam propter longam cocturam effectam eſſe. Quantum vero ſpectat ad id quod in dictionis fine dixit ptiſanã huiuſmodi infirmiſſimam aſſerens: ſi nihil de probiſſima ipſius concoctione antea egiſſet, promptum eſſet ſermonem Hippocratis ad eam quæ in ventre fit domituram referendum affirmare. quaſi infirmiſſimam dixiſſet quæ in ventre & facile vincatur, & perficiatur, & permutetur. Sed quoniam id prędixit, infirmitatem illam intelligere oportet: quòd vel paucam præſtet corpori alimoniam, vel nullam habeat qualitatem quæ vſqueadeo vehemens ſit, vt vel neruos vel mentem feriat, quomodo acetum vinúmq;.

Niſi igitur quis quantum deeſt contulerit vt ptiſanæ ſorbitio ſufficiẽter paretur, crebrius ſane detrimentum afferet.

Docere incipit quæ pauloante ſe dicturum promiſit cum dixit, *multa quoq; alia peropportuna quæ*

præmonstranda sunt prætermittuntur, quæ postea dicentur. Quod autem verbum τιμωρῆσαι, id est cõferre tum apud antiquos tum apud Hippocratem ipsum ſępius pro βοηθῆσαι, id est auxiliari dictum sit, demonstratum & in alijs libris per eas quas in ipsos confecimus enarrationes.

Quibus enim cibus statim inclusus, si quis non vacuato eo sorbitionem dederit, dolorem si adest adaugebit: si non adest, protinus inducet, frequentiórque reddetur spiritus. quod malum est. Nempe pulmonem exiccat, fatigátq;, tũ hypochondrium, tum ventrem imum, tum septum transuersum.

Cibum dixit quod ab edulijs in intestinis ipsis continetur excrementum. quod Græci & σκύβαλον & κόπρον appellant. Si igitur incluso eo, id est ex multo tempore haudquaquam eiecto, ptisanam quis propinauerit, lateri offensam fieri est necesse propter intestinorum oppilationem. quam ex collecto in ipsis stercore, flatúq; propter oblatam ptisanam haudquaquam pertranseunte, & demum ob prauam quæ ad affectam partem fit distributionẽ nacta sunt. Quo fit vt exhausta ptisana, necessario dolorem si adsit, adaugeat: & si conquieuerit, reducat. Nempe vapores, flatuosíq; spiritus, & scybalorum exhalationes cum ad latus perueniunt, dolorẽ ipsi pariunt, adaugéntq;. ob eas causas & frequentior fiet respiratio. Vocauit autem totam respirationem spiritum & in prognostico, & in libris populariter vagãtium morborum. Densata autem frequensq; reddita respiratio, respiratorijs in organis assiduum ob motum caliditatẽ efficit maiorẽ, qua siccantur tum pulmo, tum septũ transuersum: siccantúrq; vnà & calfiunt eæ quæ tum in hypochondrio tum in peritonæo existunt animalis partes. Omnes siquidem in respirationibus vnà cum thorace mouentur. Quod autem principio dictionis dicitur, *Quibus enim cibus statim inclusus.* Vocem hanc statim ordine habet cõmutato. quæ si suam peculiarémq; acceperit cõcinnitatem compositionémq;, dictio ita habebit. Nisi præfato ptisanaceæ sorbitionis modo suppetias tulerimus, frequentius orietur læsio. statim siquidem quibus cibus inclusus est nisi quis prius vacuato eo sorbitionem ita dederit, maximam afferet offensam.

Præterea si lateris dolor assiduus est, calidísq; fomentis non remittitur, sputúmq; non procedit, sed καταγλισχραινόμενον ἀσαπτίως id est summe citra coctibilitatem glutinosum sit, nisi quis dolorem vel alui subductione vel secta vena pro vtriusuis exigentia soluerit, ptisanam autem ita affectis dederit, præcipitem aget in mortem.

Quòd de pleuritide tanquam exemplo agat Hippocrates, memoria non excidat. fieri autem pleuritidem ipsam propter inflammationem eius quæ costas succingit membranæ ostendimus. Si igitur cũ in vigore fuerit inflammatio ptisanam quis dederit, ægrum grauiter offendet. Vigentis autem inflammationis notæ sunt, dolor assiduus, & quòd nullo pacto à calidis fomẽtis remittatur. Continuo autem & alia adijcitur pleuritidis non magnæ modo verum & morosæ nota. quòd scilicet sputum abunde glutinosum ab euacuatione arceatur, infarctúmque affectis partibus sit & detentum. Nempe hoc verbum καταγλισχραίνεσθαι plus aliquid iudicat, dictione maximã significante glutinositatem, facta præpositionis huius κατὰ adiectione. Satis igitur fuerit ex ipsius additamento quod ita glutinosum sit ab eo quod concoquitur distinxisse. Nempe quod concoquitur, mediocriter glutinosum existit, non tamen καταγλισχραίνεται, id est neq; extreme neq; summe id habet. Et ne quis in ea re falleretur, continuo Hippocrates verbo huic καταγλισχραινόμενον aduerbium hoc ἀσαπτῶς adscripsit, quod idem cum ἀπέπτως, id est incoctibiliter significat. Nempe καταγλισχραινόμενον ἀπέπτως id est citra coctibilitatem glutinosum malum est. Aegro autem ita affecto si quis ptisanam dederit, prius quàm dolorem vel secta vena vel ventris euacuatione soluerit, hominem perimet. Nempe in præsenti & tali pleuritide, postea quàm à calidis fomẽtis non remissum esse dolorem dixit, statim duo alia habet aduersus dolorem remedia, sanguinis missionem scilicet & purgationem. Nempe eorum quæ ex opio, hyoscyamo & mandragora conficiuntur medicamentorum vsus pleuritidis dolorem non sanat, sed sensum tollit enecatq;. Nũc ergo sectionis venæ meminit simpliciter & purgationis. Sed deinceps super vtriusque vsu distinguetur.

Ob has igitur προφάσιας id est causas, atque ob alias similes adhuc magis, qui tota vtuntur ptisana, septimo die vel celerius moriuntur: alij quidẽ deliri, alij vero ob difficultatem spirandi stertorémq; præfocati.

Quòd sæpius appellet causas προφάσεις, demõstratum quidem in his quas in alios libros pauimus enarrationibus. Sed quasnam alias præter dictas vnà celeriorem inferre mortem dicat, adijcere sermoni oportet. Nũc siquidem sumptionem ptisanæ priusquàm soluatur dolor recensuit, sputiq; ob frequentẽ respirationem glutinositatem, ob quam & suffocantur. Sed lędi quoq;

asserit, si prius vt supponitur, quàm vacuati sint, vinum sumpserint. aquam item mulsam & oxymeli. Nempe de alijs omnibus neque idiotis ipsis non constat. Non abs re igitur ait alios mente læsos mori. Id enim contingere natum est si vinum vinosáq; intempestiue sumpserint.

Non perperam autem hos antiqui sideratos esse existimauerunt, tum maxime ob id, tum non minime quòd mortuis latus liuidum plagæ simile videretur.

Veteres talis prehendit opinio tum propter necis celeritatem, tum quòd nonnullorum latus affectum liuore videretur, vbi scilicet inflammationis erat radix. Sanguine etenim in latus ob dolorem perueniēte, quicquid in cute diuisum solutúmq; est, id in morte refrigeratum nigrorem contraxit: similiter illis qui ita ex plaga affecti sunt.

Rei huius causa est, quoniā prius quàm dolor soluatur, pereunt. Celeres siquidem fiunt respirationes.

Quòd autem hoc respirent pacto, deinceps ipse ostendit inquiens,

A multo autem frequentíq; spiritu vt iam dictum est, summę tum viscosum, tum incoctum effectum sputum, fieri egressum prohibet.

Quod prius ἀσαπὲς dixit, nunc ἄπεπτον, id est incoctum dicit. fidémq; facit quòd & probe tūc vocis transpositionem fecimus.

Nempe & sputum quod intus retinetur, prohibet aeris ad interna delationē, cogitq; ipsum celeriter egredi.

Non omnis aer in huiusmodi affectionibus ad interna ferri prohibetur. Nempe si id fieret, hominem protinus mori esset necesse, non secus quàm his accidit qui strangulantur. Verum quod vsui respirationis conferat, intro ferri prohibetur. quapropter ad dies aliquot sufficiunt, sed tractu temporis aucta indigentia moriuntur.

Et ita aduersus malum sibi inuicem opitulantur. Nempe retentum sputum, frequentem spiritum reddit. qui frequēs effectus sputū adglutinat, atq; expui prohibet.

Quòd verbo hoc τιμωρεῖν pro opitulari tum antiqui alij, tū Hippocrates vsi sint, sæpius ante dictū est. & nunc sane συντιμωρεῖν ἀλλήλοις ἐις τὸ κακὸν dixit pro συμπράττειν καὶ λυσιτελεῖν, id est opitulari & prodesse. atque quonam modo sibi inuicem opitulētur prosintq; perspicue quidem ipse ostendit, sed & à nobis dicetur. Sputum in bronchijs pulmonis tenaciter adhærens, pulmonis canali angustiam parit. atq; ob eam angustiam minus ægri inspirant. Quo autē minus inspirant eo magis insatiabilem reddunt respirationis necessitatem. atq; ob id citius à priore inspiratione ad secundam properant. quod densum frequentémq; spiritum vocant.

Prehendunt autem hæc non solum si ptisana intempestiue vtantur, verū & multo magis si quippiam aliud quod ptisana deterius sit, vel ederint vel biberint.

Iam rei huius pauloante meminit cū dixit, *Ob has igitur causas, atq; ob alias similes magis.* Imò eo in loco de vino, aqua mulsa, & oxymelite mentionem fecimus. Hic autem & alia intelligere est opus, quæ ita affectis non aliter pleriq; medici exhibent. quæ etiam quàm aqua mulsa, vinum & oxymeli nocent magis.

Bene igitur vt plurimū similia sunt auxilia tum his qui tota vtuntur ptisana, tum his qui cremore ipsius. verum qui neutro horum: sed potione sola vtuntur, his interdum non vno est auxiliandum modo.

Auxilia inquit similia sunt & his qui ptisana, & his qui cremore ipsius vtuntur. Sed qui potione duntaxat vtuntur, his interdum differenter opitulari oportet. Sed qualisnam sit huiusmodi differentia, in sequentibus perdocet.

Verum omnia hæc ad hunc modum facere oportet. Si nuper pasto cuipiam, & alui oneribus haudquaquam purgato febris vel cum dolore vel sine dolore inceperit, à sorbitione tantisper est temperandum donec cibum ad infernam intestini partem descendisse coniectum fuerit.

Sermonem lacerum frustatímq; sectum, neq; continenter & conuenienti digestum ordine fecisse sese deprehēdit Hippocrates. quapropter resumens ipsum, ad accommodum perducit principium. hoc autem ideo ipsi accidit, quòd quæstionem super medicorum controuersia soluere conatus, in ea solutione de rationibus curatorijs mentionem fecit. qui sane re intellecta, atque his quidem permutatis, sermonem ab initio aliter percurrere debuit. Nempe & ita mihi ali-

quando felicius contingere eſt viſum. vtpote qui his quæ ante ſcripta fuerant,permutatis,alió de ipſis ſcripſerim modo.Sed quonam pacto & quæſtionem ab ipſo propoſitam ſoluere,& ſermoni ordinem dare debuit,his exponam ego qui talia interpretari exponiq; deſiderant viámq; dilucidabo.iam ergo animum conuerte,ſermonem ab initio auditurus.Quare cõtingit vt interdum præſtantes medici de curatione diſſideant?quòd ſcilicet in nonnullis expertum conuenire omnibus putauerunt.Sic ſane & in victus ratione in morbis acutis fuerunt controuerſi.alij quidem ægros ad iudicationem vſq; ptiſanæ cremore ſeruãtes,alij ptiſanam ipſam exhibentes,alij autem neutrum horum adminiſtrantes, ex parte autem verum quidem dixerunt omnes: ſed ex parte falſi circunuentiq; ſunt. Nempe quidam ex acutis morbis ptiſana indigent, alij cremore, alij horum neutro ad iudicationẽ vſq;.verum lucis gratia de acuto morbo vno tanquam exẽplo ſermonem faciam. Et demum pleuritidis ſuper curatione agere proponatur. Si languenti non multo ante tempore cibato, neq; ventris oneribus expurgato febris inceperit , ſorbitionẽ huic non dabis donec quæ adminiſtrata eſt alimonia,penetratis plurimis inteſtinis,ad vltimum vſq; perueniſſe videbitur. Principium huiuſmodi vbi quiſpiam ſermoni fecerit, atq; deinceps omnia proprio dotauerit ordine,doctrinam in his haudquaquam obſcuram pariet.

Vbi autem dolor aliquis vexauerit,oxymeli bibendum dabis:hieme calidum,æſtate frigidum.quòd ſi multa ſitis fuerit,melicrato vtendum & aqua.

Siticuloſo exiſtẽte ægro,ab oxymelite admodum multo maxime temperandum præcipit.quapropter continuata ſerie tum melicrati tum aquæ mentionẽ fecit.Nempe quantum ad morbum ſpectat,oxymelite magis eſt vtendum.verum ſi æger accepto multo oxymelite adhuc ſitiuerit, melicratum dare oportet.Quòd ſi & ab ea re ſitiuerit,aquam offerendam putato.Nempe aqua per ſe pota culpa non caret.Cauſas vero ob quas aqua pota culpetur,in ſequentibus atque in ea libri parte quæ de virtutibus ipſius agit,perdiſces.Nunc autem quod præſenti adpoſuit orationi recenſebimus,qua ſcilicet præcepit oxymelite vtendum hieme quidem calido, æſtate vero frigido.Nempe id ad eam quæ in acutis morbis magno eſt adiumento nos hortatur gelidæ aquæ potionẽ. quam omnino prætermiſiſſe videtur Hippocrates:atq; ob eam rem à quibuſdã eſt culpatus.Res etenim doceri non negligenter incurioſeque narrari debuit. Si ergo de aquæ frigidæ potu intellexerit, præſenti ex ſermone dignoſci valet. Nempe ſi Hippocrates ſitientibus oxymeli frigidum aliquando exhibeat,quòd & aquã daturus ſit,eſt manifeſtum. Quanuis ſiquidem non prorſus de frigidæ potione id præceperit,verũtamen præceptionem ſequitur ipſius.vtpote qui febrem ex natiuo calore exardeſcente ſuſcitari exiſtimet,atq; contraria cõtrariorum eſſe remedia.Cum autem ignis tum calidus,tũ ſiccus ſit,atq; ob id etiam febris,ſane aqua febris naturæ aduerſiſſima eſt,corpus tum refrigerans,tum humectans.Et ſane ab ea ſi tempeſtiue detur, febres protinus extingui videntur.Dictum ſane abunde in libris methodi medendi:ſed & nunc rei ſumma dicetur.Cum ergo febris fuerit,conſtante virtute,tunc non ſolũ non offendes, verum & iuuabis abunde.Potio autem frigidæ huiuſmodi,tanta ſit quantum frigidæ aquæ æger inſpirãdo haurire poſſit.Oxymelitis vero exiguum datur,neq; ſingulis oblationibus plus dimidio.in hoc ergo exhibitionis ſcopus eſt diſſimilis . Nempe ad febris extinctionem frigida affatim atq; ad laborãtis vſq; ſatietatem bibitur.Quæ enim ita bibitur aqua ſanationis occaſio efficitur.Oxymeli vero æſtate datur frigidum ne laborantis adaugeat ſitim.imò vt aduerſus etiam contrarium conferre poſſit . Ob eas etiam cauſas frigidum oxymeli ante morbi coctionem dari iubet, quaſi frigidam aquam ad ſatietatem vſq; in eiuſmodi affectione dare æſtate haudquaquam debeamus. Denſat ſiquidem inflammationem ſi ex ea febrierint,crudóſq; refrigeratione reddit humores. vbi ex ipſis morbum cõtraxerint. ſed ab oxymelite reducuntur,quod ſecandi vim habeat.Nempe quod ſecat penetrátq;,id ſpiſſanti cogentiq; corpora eſt contrarium.

Poſtea ſi dolor quiſpiam vel periculum comparuerit , ſorbitionem dare oportet neq; multam neq; craſſam:ſed poſt ſeptimam vel nonam ſi validus ſit.

Qui Hippocratem ægros ἐμπιπλᾶν,id eſt replere dixerunt , (ita enim verbo ſunt vſi) dictionem hanc prætermittere mihi videntur.vt qui fame necare ipſum dicunt , ſolam hanc legiſſe apparent.Quòd ſi vtriq; animaduertiſſent,eorúmq; quæ ab ipſo bene enarrata ſunt meminiſſent, quonam ſcilicet pacto naturæ inter ſe valde differãt, forſan eos contraria Hippocrati imponere puduiſſet,& potiſſimum ſi reliqua animo volutaſſent quæ ipſe demõſtrauit,regiones inter ſe differre oſtendens,anni tempora, ætates,cõſuetudines,& proprios peculiaréſq; languenti vnicuiq; ante morbum victus.Si ergo in omnibus quæ dicta ſunt,contrario habẽtes modo inter ſe comparaueris,maximas in victus ratione comperies differentias. Quas vbi è regione inter ſe ordinaueris,iam & hoc pacto multas conſiſtere in medio exacte videbis.Sed de huiuſmodi differentijs dictum quidem abſolute in libris methodi medẽdi, dicetur quoq; & nunc rei ſumma.Statue igitur quempiam natura ſiccum quidem corporis habitu, ſed ſuperficie denſum ſpiſſúmque,latis

venis,virtute vitali valida, cibiſq; non multis aſſuetum ægrotare hieme non admodum frigida, in loco tali,atq; prius quàm ægrotaret otio deditum, inſatiabiliterq; ciborum varietate abuſum. Præterea & os ventris validum ſit.quod & ſtomachum quidam appellant.Sit autẽ & alter contrario adfectus modo,humidus quidem & mollis, & virtute vitali imbecilla , & qui plures cibos ingerere conſueuit.Aegrotétque æſtatis tempore æſtuoſo,regione eiuſmodi,ſtatuamúſq; hominem antequam ægrotaret,tum curis,tum aſſiduis neceſſitatibus fatigatum,pauca præter conſuetudinem ediſſe,& oleracea,& quæ haudquaquam nutriunt.Vẽtris item os non validum, ſed natura imbecillum habere.atq; his ita habẽtibus,vterq; eodẽ ſi volueris morbo infeſtetur,ea ſcilicet quam Hippocrates veluti exemplum hoc in loco cõſtituit,pleuritide.An ne vna tibi victus ratio in vtroq; definienda videtur?An poſterior à prima die alendus?prior vero potu ſolo ad ſeptimam vſq; gubernandus,vbi morbum non longius protracturũ ſeſe ſperaueris?Ego ſane qui longa experientia vtrunq; probauerim,optimam ita fore victus formam aſſero.Nam ſi vice verſa feceris,priorem ſcilicet à principio nutrire aggreſſus,poſteriorẽ vero ad ſeptimum vſq; ſine cibo ſeruare volueris,trucidabis ſane ante quartum diem vtrunq;.Nempe alterũ citiſſime præfocabis,alterius vero vires proſternes.Cæterum adijce ſi velis ætatem vtriq; contrariam,priorem quadragenarium cõſtituens,poſteriorem puerum.Nam hoc pacto citius adhuc ad mortem vterque properabit.Sed ſane omnia hæc quæ nunc dicta ſunt,ad vnum reducuntur ſcopum,qui vno verbo ab Hippocrate eſt declaratus.Quid enim ait, *Sorbitionem dare oportet poſt ſeptimam ſi validus fuerit?* Verbum ſiquidem vnum eſt: ſed ex omnibus quæ nuper dicta ſunt inuenitur. Si enim validus ad ſeptimum vſq; diem fuerit, oxymeli & melicratũ & aquam dare ſatis erit.per quæ vt dixi omnia tum liberabitur tum ſanabitur.Quaſi ſane ex ipſis alia quidem præſto ſint, alia vero non.quorum vires ſi vice verſa comparaueris,quot diebus ſufficere ex tali victus ſpecie æger poſſit,deprehendes.Verum hæc noſtris in tractationibus demonſtrata ſunt,quas ſi legiſti,memoriæ mandes oportet:ſi non legiſti,in eas te prius tranſfer,ſi ſententiæ Hippocratis veritatem cognoſcere volueris.Omnia ſiquidẽ in operibus omnibus dicta ſunt à nobis qui veriſſima Hippocratis dogmata ſequimur.Sed cum fieri non poſſit, vt homo vnus conuenientem methodũ & ſingularia quæ in ea ſunt omnia doceat, neq; ideo ab Hipprocrate ſingularia omnia auditurũ te exiſtimaueris.At potius culpa eos qui cũ ea quæ ab Hippocrate bene præcepta ſunt, elaborare & conficere deberẽt,laudis appetentia ducti ſectam aliam conſtituũt.Verum nos qui veritatem honoramus,laudamus Hippocratem cum in cæteris omnibus,tum quòd in vnoquoq; opere proprium ſcopum ita docuerit,vt huic attentus omnino quiſpiam definitam certámque inuentionis auxiliorum habeat viam.Sic ſane & cibandi ſcopum vnum cõmunem prorſus tum ſanis tum languentibus eſſe demonſtrauimus.Is autem facultatis vitalis cuſtodia eſt,quam nunc manifeſte explicuit cum dixit,*ſi validus fuerit*. ob eãdem ſane facultatem ſani edimus & bibimus, aliáq; omnia vitæ munia exequimur.Propter hanc eandem & ægri ad cibos potúſq; procedimus. Nempe morbus ſuæ affectionis indicat auxilia. phlebotomiam videlicet,clyſma,cataplaſma,purgationem,oxymeli,aquam mulſam atq; aliorum vnumquodq;.Virtutis vero cuſtodia ſolam indicat alimoniam. Si igitur morboſam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti ſoli attendentes ægros vt ſanos aleremus.Sed quoniam ſæpius noxam vti oſtendimus affert,ob id morbi affectionem , non tanquam cibi indicatricem ſed tanquam prohibitricem contemplamur.Vbi ergo non prohibuerit,facultáſque præceperit, tunc nutrimus.Neq; enim cibus morbi affectionem ſua ratione iuuabit.Id ſane dixi,quoniam ſæpius materia vna vim tum cibi tum medicamenti obtinet.vt ptiſana.Nempe quòd virtutem roboret,id ea efficere tanquam alimẽtum nata eſt.ſed quoniã & ſecat & humectat quæ expui oportet,ideo medicamenti obtinet rationẽ. Chondrus ergo pleuritico cibus tantum exiſtit.oxymeli vero medicamentum. Sed vtranq; facultatem ptiſana obtinet,vſúmq; languentibus ipſis exhibet.ſed ingeritur virium quidem conſeruandarum gratia tanquam alimentum,vt vero ſoluatur morbus tanquam medicamentum.Cum igitur virtus ad morbi vſq; iudicationẽ ſine ptiſanæ ſorbitione ſuffecerit,oxymeli & aqua mulſa ſatis ſunt,oxymeli quidem vim medicamenti ſolam habens,aqua mulſa vero cibi pauci & imbecilli.At ſi iudicationem ſeptima die citius futuram ſperaueris,vt verbi gratia vel quarta vel quinta,ægros ſane multos ſufficere citra ptiſanæ ſorbitionem poſſe comperies.Quòd ſi ad ſeptimam vſq; protrahatur,paucos omnino.ſúntq; qui & virtutem habent valentem,corporíſq; habitum tum durum,tum ægre tranſpirabilem,ſuccóſq; vel craſſos vel viſcoſos,atq; ſi ambiens aer calidus non fuerit.Nempe ſi nihil è noſtro efflueret corpore,alimento opus non eſſet.ſed quoniam huius proportione effluit,cibi ideo quantitatem definimus.Quibus igitur per cuticulares meatus parum exhalat,fieri poteſt vt his ſummam conſulamus inediam,& magis vbi virtutem ab initio validam habuerint.quaſi velociter laboret quæ imbecilla veluti ſenum fuerit,& ſi corpus parũ exhalauerit.Quapropter & pauloante quadragenarij meminimus,& nõ ſeptuagenarij.

At ſi nuper cibato cibus prior non deſcenderit,virtúſq; valida fuerit,& floruerit

ætas ſubluere oportet.ſi vero virtus imbecilla fuerit, glande eſt vtendum, niſi aluus ſua ſponte probe deiecerit.

Rurſus & hoc in loco remediorum indicationem ab affectu corporis accepit,ſimúlq; virtutem conſiderauit.neq; tanquam remediorum vſum aliquando indicantem,ſed tanquam contrario indicantem modo,interdum autem & prohibentem.Non enim quòd æger valida ſit virtute,ob id clyſmate eſt opus,ſed clyſmatis indicatio ex ventris deſumitur affectu.Si vero virtus valida fuerit,vacuationi non reclamat:quæ ſi imbecilla eſt,vacuationẽ ipſam inhibet.Sed rurſus ad Hippocratis conſuetudinem conuerte animum, qui in talibus aliquando de ſola agit virtute,ſicut in ante dicta videre eſt dictione,ſed interdum adijcit ætatem. Præcipuus ſiquidem eſt virtutis ſcopus.ſed ad notitiã eius confert etiam ætatis cognitio,cito quidem in pueris laborante propter copiam effluuij virtute,in ætate vero florẽtibus abunde ſufficiente.Cæterum quomodo in pueris corporis ſubſtantia tum mollis tum humida præcipua exolutionis virium cauſa efficitur:ſic & in regionibus & anni temporibus res habet.Nempe horum caliditas velociter confeſtímq; virtutem vacuationis quantitate ſoluit.iure igitur Hippocrates ex virtute interdum ſola diſtinctionum huiuſmodi doctrinam efficit. interdum & quippiam ex alijs adijcit, vna cum ipſis & cætera commemorans.

Tempus autem dandæ ſorbitionis tum per initia tum per omnem morbi decurſum hoc maxime ſeruare oportet.Nam ſi pedes frigidi fuerint,non à ſorbitione modo,verum quoque & maxime à potu temperandum.At cum caliditas ad pedes deſcenderit,tunc dare expedit.Sane tempus valere admodum putandum cum in morbis omnibus,tum præcipue in acutis,& potiſſimum quibus febris vehemẽtior ſuberit,periculúmq; ſummum,

Quomodo dixi vnum quidem eſſe alimoniæ ſcopum custodiam virtutis,neceſſario autem ſimul morbi affectionem contemplandam eſſe, ita cibi offerendi tempus ex morbo non prohibente inuenitur.Quantum ſiquidem ex primo virtutis ſcopo eſt,interdum & per acceſſionũ initia alimoniæ exiſtit neceſſitas,ſicuti & in ſanis vbi primum in naturalibus euacuationibus quis ob educationis virium ſocillatricis neceſſitatem probe laborat.Sed quoniam in acceſſionum tum principijs tum incremẽtis ingeſta alimonia lædere admodum nata ſit,ob id differimus ipſius exhibitionem , quanquam corpus ipſum iamiam indigere videatur . Quodnam igitur optimum languentibus ipſis dandæ alimoniæ tempus?Sane cum moderatiſſime habuerint,tũ thorax tum venter:deterrimum vero cum ea deterrime habuerint.Deterrime autem habent in acceſſionum principijs:moderatiſſime vero in declinationibus.Conſtat igitur optimum cibi miniſtrandi tempus in ægrotãtium declinationibus eſſe. Acceſſionis autem principium fit calore omni toto ex corpore ad cor thoracémq; concurrente.incrementum cum paulatim ad extremas corporis partes ſeſe expandit.Status cum ex æquo corpus totũ occupat.verum declinatio contrarium principio modum habet,perſpirante ſcilicet caliditate atq; medium corporis relinquente,quod vno oſtendit verbo inquiens,*Cum ad pedes calor deſcenderit*.Neq; enim idem eſt calidos ex frigidis fieri pedes,& caliditatem in eos tranſire.Nam deſcendere commutationem caliditatis ex alia parte in aliam manifeſtat.Fieri autem poteſt vt pedes calfiant manente in corporis medio caliditate, quod in vigore ipſo contingit.

In primis autem & maxime cremore,deinde ptiſana vteris,præſcriptis coniecturis diligenter attentus.

Poſtea quàm Hippocrates prædixit quando potu ſolo regere ægrotantes oporteat,& quando ptiſana,nunc quando cremore ſolo & quando ptiſana ipſa vtendum ſit, diſtinguit,breui quidem & conſpicua diſtinctione.Nempe ad coniecturas quas recenſuit,animum conuertens,quiſnam ex languentibus ptiſana vti poſſit,comperies:ſic tamen vt à cremore ipſo exorſus ad ipſam ſenſim paulatímque te transferas.Dico autem ſenſim paulatímque,vt primum quidem ſolo vtaris cremore,deinde cremoris quidem plus exhibeas,ptiſanæ autem exiguũ:deinceps ęqualiter vtrunq;, mox ptiſanæ plus,atq; tandem eam ſolam.ſciens ptiſanam ipſam ad corporis nutrimentum virtutiſq; robur exuberare,cremorem autem ad concoctionem confectionémq; facilem eſſe. Cum igitur morbi cõditionẽ virtutiſq; robur vergere ad melius videris, auge & tu ptiſanæ oblationẽ.

Primi commentarij finis.

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS COMMENTARIVS SECVNDVS.

Ioanne Vaſſeo Meldenſi interprete.

LAteris dolorem ſiue is per exordia fuerit, ſiue poſtea obortus ſit, tentare calidis fomentis diſſoluere, non abs re exiſtit.

Quod à me ſæpius eſt enuntiatum, ad memoriam & nunc id reuocare eſt melius. Nempe quòd exponuntur explanantúrqꝫ quæ obſcuritatem habent dictiones, neqꝫ tamen expoſitores id tantummodo in cõmentarijs faciunt, verum quoqꝫ & ea quæ dicuntur in libris in quos cõmentaria parant, aſtruunt & demonſtrant. Ob eũ igitur morem cogor ego, & his conſentire quos non probo. atqꝫ vt plurimum ad ea quæ explicatione egent, ſententiam meam prodere, & efferre. Neqꝫ tamen eorum quæ in huiuſmodi cõmentarijs vera mihi apparent demonſtrationes ſcribo, vtpote qui de his peculiariter in eorum vnoquoqꝫ ſcripſerim: ſed ſolas earum quæ cæteris in tractationibus demõſtratæ ſunt rerum ſummas ad memoriam reuoco. quod & hoc loco in mentione doloris ſum facturus. Ergo quòd dolor in ſenſilibus fiat corporibus cum ea ipſa in id quod præter naturam eſt, ſubito ſimúlque tranſmutantur, diximus & in libro de elementis ſecundum Hippocratis mentem, & in eo quem de ſymptomatum cauſis fecimus. Prętere & quonam pacto tranſmutatio ea bifariam fiat, corporibus huiuſmodi aliàs tum ſubito ſimúlqꝫ tum violenter ſecundum qualitatem alteraſcentibus, aliàs vnitatis diſſolutione. Alterantur autem ſubito ſimúlqꝫ ab efficientibus qualitatibus, cum & calfiunt, & refrigerantur, & ſiccantur, & humectantur. Verum vnitas diſſoluitur corrumpitúrqꝫ vbi corpora illa vel diſtenduntur, vel comprimuntur. Ad hunc igitur modum dolor lateris in pleuriticis affectibus, de quibus agit Hippocrates, ortũ habet. Nam phlegmone illis in locis præ caloris qui præter naturã eſt copia, partes eas quæ phlegmone obſidentur, per diſtemperantiam contriſtat, & repletione diſtẽdit. Primo autem auxilio ſi dolor is vel ſanari vel mitigari fomentis calidis poſſit, tentandum præcipit Hippocrates. Nẽpe fomenta calida cutim ipſam ad perſpirationes rariorem efficere, phlegmonéſqꝫ ſanguinem tum tenuare, tum per halitum digerere conſueuerunt. Quæ ſi facta fuerint, non ſolũ ſanguinis aliquid euacuabitur, verum quoqꝫ & affectæ quæ minus diſtenduntur partes, mitius exinde, & manſuetius dolebunt. At cum ſanguis in phlegmone non diminuitur, vel etiam ſpiritus vaporoſus ex calore generatur, tunc dolorẽ augeri contingit. Sanguis autem non diminuitur propter eam quæ in toto corpore eſt, humorum redundantiam. Nam pars quæ calore afficitur, plus trahit q̃ euaporet. Nempe quæ calfaciunt, ſuapte natura hæc vt quod vicinis continetur partibus digerunt, ſic & quod redundat ex propinquis trahunt. Cum igitur fomenta calida dolorem non ſoluerint, corpus totum inſigni aliqua vacuatione præuacuabis. Vacuatio autem inſignis in morbis acutis, aut per ventrem, aut per venæ ſectionem fit. Quarum alteram adſumi præcipit Hippocrates, ſcopóſqꝫ eius quæ præſidio magis eſſe poſſit edocet. Summa ergo præſentis narrationis hæc eſt. Verum quæ particulatim ab eo dicuntur, & quæ multis tum obſcura, tum ambigua exiſtũt, in ſequentibus explanabo. Multis dixi. quoniam his qui ſeſe in dictionibus antiquis intelligendis exercuerunt, pauca omnino obſcura ſunt. At in hiſce commentarijs intentionem non eò tantum dirigimus.

Fomentorum calidorum probatiſſimum eſt aqua calida, vel in vtre vel in veſica, vel in vaſculo aut æneo, aut teſtaceo poſita.

Fomenta calida proculdubio vocat, quæ corpus quouis modo calfaciunt. Quorum alia prorſus humida, alia ſicca, & alia ex vtriſque mixta. Mordentia præterea alia, & alia mordendi facultate carentia, & ex his commixta tertia. Primum igitur horum genus, cuius in dictione meminit, morſu caret, atque humidum exiſtit. Secundum ex vtriſque ſicco & humido, mordẽti & morſu priuato commixtum eſt. Tertiũ autem ſiccũ quidem, ſed vel mordens vel morſu carẽs. Quòd ſi & affectiones quæ vnoquoqꝫ dictorũ generũ egent recenſuiſſet, orationem profecto ſuã tanto perfectiorẽ meliorémqꝫ, quãto & legẽtibus ipſis vtiliorẽ feciſſet. Sed quia nõ recenſuit, propterea neqꝫ id recenſere neceſſarium erit nobis qui doctrinam alterius explanamus, non noſtram perſequimur. At vero quoniam partes meæ ſunt contrà quàm expoſitores cæteri agere, (Nempe

illi ſuis in enarrationibus ſophiſticas quæ diſcentes ipſos ad finem artis nullo pacto iuuare poſſint,ſuperſeminant quæſtiones:ego autem ſemper quæ commodiſſima ſunt proſequi molior)ob id & nunc doctrinæ Hippocratis prætermiſſa quidem ab eo: ſed quæ toti ſententiæ dogmatiſq; atq; vniuerſalibus præceptis quodam accedunt conſequio adijcere non cunctabor.Quanam igitur ratione fotus omnis doloribus ſæpiuſcule adiumento ſit,prius dictum eſt. Dictum quoq; & de his eſt doloribus qui à fotu nullo pacto,niſi prius vacuato vniuerſo corpore, iuuantur. Verum cũ hæc fotibus omnibus cõmunia ſint,humidi quidem phlegmonis his quæ à biliosiore ſucco factæ ſunt,opitulatur.Sicci vero his quæ à tenui aquoſoq; ſanguine exortæ ſunt.Perpetuo ſiquidem contraria contrariorum eſſe remedia meminiſſe oportet.hoc igitur ſcopo fotus morſu carentes aduerſus mordentes ſuccos proſunt.Mordentes vero quòd tenuent,contra craſſos viſcoſóſq; valẽt humores.Eam ob rem quiſnam in ea quæ phlegmone obſidetur parte euincat humor obſeruabis,ab his quæ retuli auſpicatus.ætate ſcilicet laborantis,naturali temperatura,anni temporibus,locis,& vita antecedẽte:& ſi phlegmone videatur,ex his quæ ipſi tum in colore tum in magnitudine,tum in duritie,tum in mollitie,contigerunt.Et ſi pleuritidem vel peripneumoniam curaueris,ex his quæ ſpuendo excernuntur.Verum cum præfata omnis dignotio coniecturalis ſit & non ſcientifica,non certa compertáque,præſertim vbi in corporis imo ſita ſit,quæ dolore afficitur particula,ab his inchoare te oportet,quæ quàm cętera magis auxilio eſſe tibi videbuntur. Quòd ſi nihil præſidij tuleris,ad alia etiam te transferre conueniet.Dolore autem non ſedato,ad aliam totius corporis accede euacuationem. Videtur ergo Hippocrates ab eo incepiſſe fotu,qui periculo omni vacat.Is autem eſt qui minime mordet, humidúſq; exiſtit.Nempe tametſi nihil aduerſus malum fecerit,non tamen magnum,& inſigne adferet detrimẽtum. Cæterum fotus qui ex aceto vel orobo,vel ſale fiunt,niſi propitiam conuenientẽmque conſequantur affectionem,non ſolum non ſalutares erunt,verum quoq; & malum augebũt,vtpote qui fortem efficacẽmque habeant facultatem.

Verum prius molle quippiam lateri vt & mitior & iucundior fotus fiat,ſupponere oportet.

Poſtea quàm in vtre vel veſica,vel vaſculo aut æneo aut teſtaceo poſitam aquam lateri exhiberi præcepit,hac in dictione prius molle aliquid ſupponi his quæ lateri tum quadrare tum cohærere debeant,vt nullo pacto angat,prorſúſq; iucunda ſit eorũ quæ exhibẽtur applicatio præcipit Hippocrates.Cuiuſmodi fuerit lana mollis,vel linteum multiplex,vel quippiam eorum quę tum tenera tum mollia exiſtunt.Sed paulo poſt de eo qui per ſpongiam fit fotu agens,nihil ſupponi iubet.

Vtilis autem & ſpongiæ mollis magnæq; atq; ex aqua calida expreſſæ applicatio.Sed fomentum linteo veſtiendum,vt vis eius pluſculo ſufficiat tempore permaneátq;.atq; ſimul ne halitus ad laborantis ſpiritum feratur. niſi forſan & id prodeſſe aliquando videatur.nempe interdum prodeſt.

Cætera quidem quæ in dictione continentur liquida manifeſtáq; exiſtunt,ſed de halitu eſt diſcutiendum.qui & lædit & contriſtat,non ſpirandi difficultatem caloris incremento ſolum proritans:ſed pulmonis anguſtiam,qua ob replentem qui humidus eſt halitum afficitur.Solis igitur laterum doloribus tum ſiccis tum quibus nihil expuitur,idonea eſt halitus inſpiratio,plus auxilij quàm noxæ adferens.hoc igitur in loco ſcriptum eſt primum fotus genus.Mox ad ſecundum ſeſe conferens inquit,

Præterea & hordeum & eruum in aceto ita diluto vt paulo acidius ſit,quàm vt quis bibere poſſit,madefacta perfuſáq; & ferueſacta atq; in ſacculos coniecta lateri apponuntur,atq; ad hunc modum furfur.

Hordeum eruúmque non ſemina quæ integra ſint, ex aceto & aqua excoquere præcipit,ſed prius conciſa comminutáq;.conſtátq; Hippocratem velle id ex verbo hoc διέντα.(διήμι ſiquidem madefacio & perfundo ſignificat)atq; aliter ex actione ipſa certior fies.Nẽpe hoc pacto tũ blãdior tũ efficacior erit fotus.furfur deniq; & hoc pacto parare præcipit. fotus autẽ huiuſmodi priore efficacior virtute aceti redditur.Quòd ſi & ex orobo paretur,conferet ſane & is nõ parũ.Nẽpe eruũ craſſos humores tum ſecare,tum cõficere,tũ euaporare poteſt.atq; ob id fotibus huiuſmodi vtemur vbi craſſos viſcoſóſq; humores in ea quæ phlegmone obſidetur parte collectos ſuſpicabimur.Tibi autẽ ſane id cõſtabit ex antecedẽte victu ſi humores huiuſmodi produxerit, anni tẽporibus,& locis,& ætate.Pręterea & ſi beneuoli hi mãſuetíq; quos prius memorauimus,fotus nihil præſidij attulerint.Nam vbi de corporis totius repletione diſtinxeris,cũ videlicet neq; huius notæ apparuerint,neq; beneuoli mitéſq; hi fotus quippiã iuuerint,ſuccorũ exiſtimabis craſſitiẽ,

quæ in halitum ſoluitur,flatuoſúmq; ſpiritũ, qui ob denegatum exitum contriſtat grauátq;.Flatum ergo hunc parientéſque ipſum humores,præfati diſcutiunt fotus.& potiſſimum qui ex eruo parantur.Præterea & ſermonem percurrens Hippocrates,manifeſte ſimul & optime metricam aceti ad aquam temperaturam memorauit. Nempe acetum ita dilutum eſſe oportere inquit,vt paulo acidius ſit,quàm vt quiſpiam biberit,vt ſcilicet & acrius ob mordendi facultatem,& aquoſius propter operationis ignauitatem vitemus. In incidendis igitur atque per halitum digerendis tum craſſioribus tum viſcoſioribus ſuccis aquoſo oxycrato congruentius fuerit quod acrius. Sed quoniam medicamenta huiuſmodi non tolerant quæ phlegmone obſidentur partes, ob id mediam vtriuſque exuperantiæ temperiem fecit.Hoc tibi ſit ſecundum fotuum quos ab initio trifariam ſeparauimus,genus.

Siccis ex fomentis maxime conueniunt quæ ex ſale milióque frictis torrefactíſque atque in ſacculis concluſis parantur.Leue ſiquidem quippiam & beneuolum iucundúmque eſt milium.

Cum de ſale & milio agit Hippocrates,ad tertium fotuum quos ab initio diſtinximus,genus ſeſe tranſfert.Eſt autem communis vtriq; ſiccitas:ſali vero peculiariter ineſt ſiccitas.Milium autem morſu caret.

Fomentum huiuſmodi, & dolores ad clauiculam humerúmque pertinentes ſoluit.

Ex adiectione huius coniunctionis,&,oſtendit & dolores alios ſoluere,vtpote eos qui ad hypochondria pertinent.

Sectio autem non ſimiliter tollit dolorem,niſi is ad clauiculam pertingat.

Sectio,inquit,venæ ſcilicet,quam non ſimiliter ſoluere inquiens,auxiliari & ipſam non negauit.Sed de huiuſmodi auxilio,in ſequentibus fuſius latiúſq; ſcribit.

Verum ſi fomentis dolor non placetur,non diutius calefacito. ſiccat enim id pulmones, atque ad ſuppurationem excitat,

Fomenta varia,alia quidem humida,alia ſicca,& alia mordentia,aliáque mordacitate carentia vbi percurreris, ſi ab horum experientia dolor non leuetur, totum corpus vacuabis à fomentis deſiſtens.cum pulmonem exiccent, & ſuppurationem excitent. Fit autem ſuppuratio huiuſmodi,lateris inflammatione non exhalante,ſed in pus tranſeunte.mox pure ipſo in mediã thoracis pulmoníſque regionem confluente.

Si vero dolor ad clauiculam pertigerit, aut moleſta ſit vel brachio,vel mammæ, vel partibus ſepto trãſuerſo ſuperioribus grauitas, internam cubiti venã ſecare expedit.neque vt copioſe ſanguis detrahatur,eſt cunctandum,ſed eouſque auferendus donec rubidior multo,vel pro puro rubidóq; liuidus fluxerit.Nã vtrunq; contingit.

Pro eorum qui inflammationem pariunt humorũ vergentia inclinationéq;,vacuationes facit Hippocrates.Nempe quod dicitur,*Quò natura vergit,per loca conferentia eò ducere*. Id veriſſimum exiſtit.Contingit autem interdum id ob differẽtiam partium eius quæ coſtas ſuccingit membranæ.Nempe ſuperiores ipſius partes cum inflammantur,ad humerum brachiúmq; & mammam condolentiam extendunt. Inferiores vero ad ſeptum tranſuerſum & hypochondrium.Cum igitur ſuperiorum condolentia ſignum fecerit,venam in cubito ſecare eam oportet quæ ſanguinem ab affecta parte & magis & velocius tum reuellere tum vacuare poſſit.verum ſi partibus infernis affectus conſenſerit,purgatione vacuare expedit.Recte autem grauitatem circa brachium eſſe & non dolorẽ dixit.Nempe quòd hoc in loco ſanguis magis accruetur,repátq;,ſignum eſt grauitas quæ ex multitudine fit. Tenſiones autem & in ſola affectus participatione fieri conſueuerunt. cum videlicet partes his quæ inflammantur attiguæ citra ſanguinis redundantiã tenduntur. Ob id igitur ſanguinem redundantem ſecta interna vena vacuãdum præcipit.Sunt autem in interno cubiti articulo plures quas ſecare cõſueuimus venæ,de quibus abũde quidem in anatomicarum tractationũ tertio,atq; in alio libro qui ſeorſum de venarum arteriarúmq; ſectione ſcriptus eſt, diximus:ſed impręſentiarũ de ipſis ſummatim agemus ab initio ducẽtes orationẽ.Vena caua ex gibba hepatis ſurſum ad dextrã cordis aurẽ ſanguinẽ deferẽs,partibus quidẽ interiacẽtibus exiguũ ipſius diſtribuit,ſed cordi ipſi plurimũ elargitur.Deinde ab eo tãq̃ ab initio progreſſa ad collũ recto feſtinat tramite,atq; in duas rectas ſcinditur in thoracis parte venas,eáſq; inſignes quas iugulares vocãt.propagãtur autẽ ab ipſa prius q̃ ad cor ipſũ pertingat inſignes quidẽ venę ad ſeptũ trãſuerſum:paruæ autẽ ad inferiorẽ thoracis partẽ quæ octo coſtis cõſtat,cõtendentes.Pars autẽ hæc ab vna quæ cõiugio caret nutritur vena.quæ in quibuſdã animãtibus ſupra cor adnaſci-

tur.in cæteris vero vt in hominibus ex ea emergit parte,qua iam cordis aurẽ vena caua tangit: hinc ſiquidem emergens,humilius depreſſiúſque per cor defertur atque in ſpinam cõtorquetur. Vena igitur quæ ad inferiorem thoracis partem defertur,vtrinque coſtis octo ad ſeptum vſque trãſuerſum diſtribuitur.Cæterę autẽ ſublimiores thoracis coſtæ quatuor ab alio venarũ nutriuntur coniugio.quod à vena caua propagatur prius q̃ ea in iugulares ſcindatur.Ab his igitur duabus venis deinceps ſunt quæ ad manus per axillas pertingunt.Verum quæ humerarię appellantur,ab ipſa caua poſtea quàm in iugularias fiſſa eſt, vtrinq; vnà iam thoracem extra progignuntur,habẽtque radices his quæ in ſuperficie extant iugularijs communes.A iugularijs ſiquidem quæ in ſuperficie extant vt partes fere omnes tum colli tum capitis in ſuperficie conſtitutæ nutriuntur:ſic & à iugularijs altius profundiúſque latentibus partes omnes altius profundiúſque latentes ali contingit.Verum quæ circa ſcapulas atque in collo dorſali exiſtunt loca,venas habent quæ ex inferioribus præfatæ radicis communis partibus ad ipſas aſcendunt. Communem dico radicem quam proxime dixi & his quæ in ſuperficie conſtitutæ ſunt iugularijs & humerarijs communem eſſe. Non immerito igitur humeraria ſuperiores clauicularum partes, eáſq; quæ & in collo & capite exiſtunt, tum magis tum velocius euacuat. Axillaria vero thoracis partes & magis eas quæ in ſublimi ſitæ ſunt,præſertímq; in hominibus ipſis.Nempe infernas demiſſáſq; omnes vena vna altera nutrit quæ ſub corde à vena caua procedit.Ex ſiniſtra autem parte venæ illius quæ infernas thoracis partes alit,atq; ad coſtarum radices prona fertur , aduſque ſeptum tranſuerſum ſingulis intercoſtalibus ſpatijs tum ſiniſtris tum dextris rami diſtribuuntur.Verum quod reliquum ex ea eſt,ſeptum tranſuerſum penetrat,primíſq; ab eo corporibus diſpenſatur. Cæterum quæ per axillas ad manus feruntur venæ , proximas his quæ ſublimes thoracis alunt partes,radices habent.ſuntque quàm quæ per humerum ad manus contendunt,longe maiores. aſcendunt autem ad internam brachij vtriuſque:atque cum per ipſam pronè feruntur,muſculis ipſis qui inibi ſitum habent,notabiles diſpenſant ramos.Verum cum ad cubiti articulum prope venerint,venas brachij internas ad ipſius cubiti oſſis nodum qui hic poſitum habet,producunt. quicquid vero reliquum eſt,bifarium ſciſſum diuiſúmq; per cubiti flexum defertur,parte ea quæ in ſuperficie conſtituitur,venam eam quæ in eo cubiti flexu ſecatur efficiẽte:penitiore vero eam quæ cum arteria diuiditur.Secatur quoq; & vena alia in cubito obliqua,veluti & ea quæ in vtraq; manu vna eſt humerariæ non exigua portio.Nempe & humeraria ipſa per brachium ſubter cutem cõſpicue percurrẽs,in ipſo cubiti articulo qua ſublimiores extant partes,figurata ſcilicet vt Hippocrates in libro de membris fractis manu, diuiditur. Quæ igitur ſublimior venæ ipſius à fiſſura portio per externa cubiti loca defertur, ea poſt fiſſuram ipſam ſecatur , qua primæ venæ radici edirecto maxime reſpondet.Eam ob cauſam & ſublimiora clauicularum loca citiſſime euacuat.Portio autem quæ in cubiti flexum oblique fertur,minus quidem ea ſed cæteris magis eas euacuat partes. Pars vero quæ ab interna notabili vena oblique etiam fertur, minime quidem præfatas vacuat partes:verum maxime thoracis ſuperiora, quòd radices tum eius quæ per axillam ad manum fertur,tum eius quæ ſuperiores thoracis alit partes vicinæ admodum exiſtant. Secare igitur hãc iubet Hippocrates prius quàm venæ quæ ex humerariæ fiſſura prouenit,pręſens ſit,inſeratúrque.Quæ ſi aliquando non comparuerit, vice huius ſecamus aliquam ex internis quas rectà in os cubiti ſidere mergíq; didicimus.Quòd ſi & ex nõ comparuerint,accedimus ad eam quæ ex præfatarum duarum venarum obliquarum inſitione progignitur.Verum & cum ea interdum non apparere poſſit,humeraria apparente,ſeca humerariam.qui ſcilicet vacuationes ab vniuerſo animalium corpore fieri noueris, quanquam neq; celeriter,neque ſimiliter ex vena omni fiant.Nos vero partem eam quæ phlegmone obſidetur, tum celeriter tum quàm cæteras partes magis in acutis præſertim morbis vacuare contendimus.Quod ſane interna cubiti vena facit multóque magis vbi ſanguinis redundantia ad ſuperiora vergere videatur, aut ſuperiores thoracis partes affectæ ſint.Nempe in eo malo tum brachium tum mamma grauari ſolent. Verum quæ partes thoracis inferiores prope ſeptum tranſuerſum infeſtant phlegmonæ , non abs re dolorem ad hypochondrium tranſmittunt.Quo fit vt dolores huiuſmodi non admodum iuuet quæ in cubito fit vacuatio,corde ſcilicet medium occupante. Nempe venam quæ inferiores thoracis alit partes ſub corde emergere audiuiſti. dicta quidem mihi hæc ſunt ſuper eo quod ab Hippocrate bene ſcriptum eſt de ſecanda ſcilicet interna cubiti vena . Sed quòd vacuandi ſanguinis terminum coloris mutationem poſuerit, deinceps eſt diſſerendum. Quicquid ergo ſanguinis in phlegmone continetur,id caloris abundantia colore permutatur . Reliquum autem in partibus omnibus ſimile manet. Eam ob cauſam ſanguine qui in totum ſpargitur corpus pituitoſiore exiſtente,rubicundior ſane erit qui in eo quod phlegmone obſidetur latere continetur. Quòd ſi ſanguis in corpus totum diffuſus , rubidus fuerit , is proculdubio qui ad phlegmonem eſt aduſtus aſſatúſque,in nigrum permutabitur.Liuidus autem in ea quæ fit à rubido ad nigrum tranſmutatione medium obtinet.Coloris igitur mutatio ſanguinis ex particula inflãmata tranſ

lationem fufficienter commonftrat. Vacuationis igitur modum menfurámque quæ affectui peculiaris fit,diximus. Sed cum interdum virtus tantùm vacuare prohibeat,parti ipfi quæ phlegmone obfeffa eft minus quidem futurum auxilium fcire oportet. Quo fit vt nō virtutem exoluere melius fit,quàm fanguinem vacuare redundantem.

Si vero eas quæ fub fepto tranfuerfo funt partes dolor infeftat, nullúmque ad clauiculam fignum fecerit: ventrem vel nigro veratro, vel peplio mollire oportet. Sed veratro nigro vel daucum vel fefeli,vel cyminum,vel anifum,vel aliud quippiam boni odoris mifcebis. Peplio vero filphij fuccum,quanquam & hæc inter fe mixta non diffimiliter agant.Cęterum veratrum nigrum tum melius tum ad iudicationem iuuantius quàm peplium ventrem foluit:fed peplium flatum magis excutit.Dolorem præterea ambo hæc fedant. Sedant quoq; & alia quæ expurgant medicamenta. Verum omnium quæ nouerim viderímque, hæc potiffima exiftunt. Nempe & quæ in forbitionibus dantur purgantia medicamenta foluere poffunt, quæcunque fcilicet non valde infuauia exiftunt,vel propter amaritudinem vel aliam quampiã iniucunditatem vel quantitatem,vel colorem,vel fufpicionem aliquam.

Quòd medicamenta purgantia per experientiam inueniantur,& quofnam expurgēt humores,& fi omnino purgent,in libris de fimplicium medicamētorum viribus didicifti. Quòd vero purgationis neceffitas fit,fi redundantes humores deorfum repant,eft quoq; ratione fcitũ animaduerfúmque: fed id teftimonium ratámque fidem ab experimentis habet.Edocuit autem Hippocrates facultatem medicamentorum quæ in huiufmodi affectibus propinat. veratrum quidem nigrum κρισιμώτερα,id eft ad iudicationem iuuantius vacuare,peplium vero flatus magis excutere affirmans.Quæ autem ab Hippocrate κρισιμώτερα,id eft ad crifim iuuantiora dicuntur,ea morbi iudicium faciunt magis.quod facultate verbo huic ὠφελιμώτερα,id eft iuuantiora idem exiftit.At cum purgantia omnia medicamenta ventrem, præfertímq; os ipfius quòd maxime tum neruofum tum fenfile exiftat,affligant lædántq;,ob id eorum quæ boni funt odoris mixtio excogitata eft,ne fola fynceráque purgantium medicamentorum virtus os ventris tangat.Permixta quoque inter fe tum peplium tum helleborum ὁμοιότροπα,id eft modi fimilis effe ait, quod eft facultatibus conuenire,& in nullo controuerfa effe.Nam & in purgantium medicamentorum permixtione controuerfia eft , non quando aliud quidem bilis aliud vero pituitæ excretorium fuerit, (Nam eodem tempore vacuari tum bilis tum pituita poffunt) fed quando aliud quidem protinus, aliud vero longo à propinatione tempore purgationem mouere natum fit. Nempe hoc pacto inæqualis eorum quæ fimul ingefta funt fit vacuatio. inæqualem dico cum iam altera quidem definere,altera vero incipere videatur.Nempe quod citius purgare confueuit medicamentum,id & ex alio quippiam fimul vacuat. Quo fit vt quod exiguum ipfius relinquitur, imbecillius reddatur,& longe tardius fuam inchoet purgationem.Præfinita igitur vacuationis lege fimile eft helleboro peplium,potéftque helleboro fimiliter nigrum fubducere honorem.Cætera tum dictionis huius tum fequentium patent.Confiderare igitur hæc atq; in memoria tenere nos oportet,fed non perpetuo in pleuriticis vti debemus, ad memoriam reuocantes Aphorifmum illum vbi dicitur,*In acutis morbis raro & in principijs,purgantibus medicamentis eft vtendum.* Vbi igitur (inquit)non folum acutus morbus fuerit,cuiufmodi eft pleuritis,verum & cum febre vehementiffima multo magis vitanda eft purgantis medicamenti adminiftratio,atque per fectionem venæ vacuandum magis,etiam fi ad hypochondrium dolor finiatur.Nempe & fi minus quidem auxilium quàm per purgationem fequatur,fecurius tamen multo exiftit.Imò nullum ex eo quod per venæ fectionem fit,periculum impendet,eo difcrimen maximum fubeunte quod per purgationem tentatur:& potiffimum fi laborantis naturam expertus quis non fuerit.Nempe alij difficulter natura purgantur.alij modico adfumpto medicamento purgantur copiofe.Quibus igitur dare quadrabit,his medicamenti tantum propina quantum in plurimis mediocriter vacuari tum nouifti tum fis expertus.Si enim hominis naturam non noueris,metus eft ne plus iufto vacues,vel nullo pacto vacuationem moueas:aut fi moueris,non tamen fufficienter vacues. Quæ omnia magnas in morbis acutis pariunt offenfas. quod non facile vt in his qui non febricitant emendatur.Cũ igitur febris vehemens non fuerit,naturámq; laborantis expertus fueris,ad medicamenti purgantis potum te conferes,his quæ ab Hippocrate dicta funt,vel etiam alijs fimilis naturæ vfus.Quo è numero eft quod ex colocynthide paratur medicamētum.quod iam ex vfu hieram vocant.Id fane varijs parant modis:fed quod helleborum accipit fcammoniámq; nō habet,id his qui medicamen fubductorium omnino adfumere poffunt,optimum eft.

Vbi autem quis medicamentum ebibit, ptiſanam protinus ſorbendam dato. neq; inſigniter minore quàm conſuetum eſt quantitate.

Et maxime quidem ventris ori quod & ſtomachum vocant, vt in ipſis purgantium medicamentorum potibus, illæſum maneat, conſulere oportet. præſertímque vbi febrientibus tale quippiam propinatur. Verum præcipua ne offendatur, cautio eſt, ſi medicamentum quod propinatur, purum non ſit: ſed cum alijs quæ malitiam ipſius hebetare nata ſunt, temperatum mixtúmque. Nempe purgantium omnium medicamentorum natura, corporum quæ expurgantur naturis contraria eſt, atq; vt quiſpiam dixerit, lethalis, & deleteria, id eſt peſtilens: vt autem ſucci papaueris, mandragoræq; & hyoſcyami, atq; aliorum huiuſmodi multorum quæ nobis & ſubſtantia & viribus aduerſa corpus perimere nata ſunt, portionem exiguam adſumentes, magnam percipimus commoditatem: ſic & purgantium medicamẽtorum quorum natura corporibus noſtris aduerſa eſt, exiguam aliquam partem præcidentes ad ſuppetias ferendas vtimur. Quo item modo in horum medicamentorum potu ſeminum aliqua quæ boni ſint odoris miſcemus, quæ & malitiam obtundere nata ſint, & operationem ipſorũ non prohibeant, tenuentq; ita incidántq; vt & craſſos incidant humores, & vias quibus vacuatio fiat, aperiant patefaciántq;: ſic & à ſumpto medicamento ptiſanam ſorbere confert. Nempe purgans medicamentum ipſum tanquam exiguum ad ventris quidem fundum peruenit: verum dum tranſit, ſtomachus & quæcunq; ventris ſublimior pars non qualitatẽ medicamẽti purgantis modo: verũ & ſubſtantiæ quæ in tranſitu hæret aliquid adſumens, vehementer læditur. Ptiſanæ igitur cremor ſuperingeſtus commoditatem affert. Nempe & detergere, & deorſum trahere quod viæ adhæret, & qualitatem medicamenti quod his adhæret partibus, tum temperare, tum permutare poteſt. Ob eas igitur cauſas à purgantis medicamenti potu, ptiſanam ſuperſorberi præcipit. ſed vbi purgatio cœpit, ab ea vult abſtinendum, purgantis medicamenti operationem exolui veritus. atq; ob eam rem ait,

Et quoniam ab re non eſt, purgatione in media ſorbitionẽ dare non conducit. At vbi purgatio deſierit, tunc ſorbitio detur, ſed conſueta minor: deinde liberalius perpetuo exhibeatur, ſi & dolor ceſſauerit, & nihil aliud obicem fecerit.

Contrà q̃ pleriq; huius temporis medici rem hanc docuit Hippocrates. Nempe hi vbi vacuauerunt, copioſe nutriunt. Hippocrates vero à purgatione ptiſanæ minus miniſtrari iubet. Nam corporum quæ expurgata ſunt, natura expurgatione agitata labefactatáq; tolerare alimoniã non poteſt. neq; probe eam conficere niſi omnino pauca fuerit. Purgatis igitur tantum cremoris prima die exhibendum quantum domare poſſint. Deinde paulatim ſenſimq; adaugere oportet, ſi & dolor vt inquit, ceſſauerit, & nihil aliud prohibuerit. Quod de dolore ait, eſt manifeſtum: ſed nihil aliud prohibere ad præfatas referre oportet ſi intelligere volueris, diſtinctiones, in quibus demonſtrauit quonam pacto morbis acutis laborantes abſq; ſorbitionibus regere oporteat. Summa vero horum eſt, cum vel morbum ante iudicationem nulla ſorbitione indigere ſperabimus, vel in quibus ſumma eſt quæ phlegmonem facit cruditas.

Sermo autem mihi idem eſt, ſi & ptiſanæ cremore vtendum ſit.

Tempus exhibendorum tum ptiſanæ tum cremoris ipſius & antea ſimile eſſe demonſtrauit, re vna duntaxat differentiam horum definiens. Nempe à cremore principiũ exhibitionis facit.

Melius ſiquidem eſſe dico vt protinus à morbi initio ſorbere incipias quàm inanitis vacuatiſque venis vel die tertio, vel quarto, vel quinto, vel ſexto, vel ſeptimo, ſi ante hoc tempus, morbus haudquaquam iudicatus fuerit ſorbitionem inchoare.

Quod in aphoriſmis ſcripſit Hippocrates, id & impræſentiarum perſequitur, in morbi omnis vigore tenuiſſimo vtendum victu præcipiens. Si igitur quinta die morbi vigor futurus ſit, & æger ſolo vſus potu ſufficere non poſſit, melius eſſe ait ſi protinus ab initio ptiſanam dederis, & neq; tertio die neque quarto ſorbitionem inchoaueris. Sic ſane & eos qui vel quinto vel ſexto vel ſeptimo ſorbitionem inchoant falli circumueniríque, ſi ante hoc tempus morbus non fuerit iudicatus. Per iudicationem intelligo vt dixi non perfectam morbi mutationem ſolum: verum quoq; & effatu dignam tranſmutationem.

Præparationes autẽ & his tales fiant, quales dictæ ſunt. De ſorbitionis igitur exhibitione, ita ſentio.

Et quibus ab initio ſorbitionem daturus ſis, præparationem ſimiliter fieri præcipit. Id eſt, ſiue ſectionis venæ, ſiue clyſmatis, ſiue balani neceſſitas fuerit, illud ante faciendum iubet.

De potu quoque qualemcunque ex declarandis potaturus quiſpiam ſit, eadem

omnino mihi eſt ratio.

Si laborantem potu ſolo citra ptiſanæ ſorbitionem rexeris, præfatas quoq; præparationes te facere iubet .id eſt aut venam ſecare,aut clyſmate vel balano vti.

Verum & medicos contrà omnino quàm oportet agere ſcio.Nempe omnes,languentes ipſos per initia morborum duos vel tres vel etiam plures dies inedia ſiccare atq; ita tum ſobitiones tum potus exhibere volunt , ídque forſan quòd magnæ corporis mutationi magnam quampiam obijcere mutationem ipſis decens eſſe videatur.Verum mutatio ipſa bene quidem habet non modica:ſed recte transferenda venit.Iam autem & ciborum exhibitio mutationis rationem maxime ſubit,

Medicos culpat Hippocrates qui languentes ipſos in abſoluta ciborum abſtinentia ſeruant. deinde eos protinus alij quidem ad ſorbitionum,alij ad potuum ingeſtionem deducunt.Non tamen mentionem eorum fecit qui cibos validiores ante morbi concoctionem miniſtrant. Conſueuit ſiquidem vt antea dixi, interdum prætermiſſis quæ maxima ſunt erratis culpare minora, & eã quæ ex illis oritur demonſtrare offenſam.Qui autem ita tranſmutant,forſan(inquit)rationabiliter tranſmutare arbitrantur,in magna corporis tranſmutatione effatu dignam victus permutationem facientes.Quòd ſane bene eos exiſtimaſſe ait,non tamen de trãſmutatione omni, ſed bene aliqua eſt putãdum.De qua partim prædixit,& partim quippiam eſt dicturus, ſermoni adſtruens declinandas eſſe repentinas mutationes.

Maxime ergo lædentur qui tota vtentur ptiſana,niſi recte transferãtur.lædentur quoq; & qui ſolo vtentur cremore,quanquam minus . lædentur præterea & qui ſolo vtentur potu,ſed hi minime.

Dictam pauloante ſubitam victus mutationem qua primis diebus in abſoluta ciborum abſtinentia ſeruatos languentes circa diem quartum nutrire incipiunt,maxime quidem nocere ait, ſi in ptiſanam totam transferantur,minus vero ſi in cremorem,ſed ἥκιστα,id eſt ἐλάχιστα,quod minimum indicat,offendi eos qui ad ſolos procedunt potus.Nempe ex magnitudine virtutis eorum quæ offeruntur,magnitudo oritur offenſæ.

Oportet autem & ex ſanorum hominum victu diſciplinam quæ conferat,facere. Nam ſi ſanis quibuſdam tales vel tales cibi variare videantur cum in alijs quibuſdam tum in nonnullis mutationibus , quomodo & in morbis quibuſdam & maxime in acutis non valde euariabunt?

Incipit Hippocrates præfatam ab ipſo de victu ſententiam demonſtrare,arguens vnà & eos qui contrario victum inſtituunt modo,ſed vt dilucidus conſpicuúſque reddatur ſermo, ſummam ipſius omnem præfari melius eſſe mihi videtur.Eſt autem earũ quę in eam rem adſumuntur ſumptionum dignitas altera vniuerſalis hæc.Si bene valentibus læſionem adferant repentinæ victus ad contraria mutationes,multo magis ægrotantibus ipſis. Quod varijs etiam modis poſſumus interpretari aliud in aliam tranſſumentes dictionem, vt hoc pacto. In repentinis victus mutationibus qui ſani ſunt,ægris minus læduntur.vel ſic,Aegri ſanis magis lædũtur.vel ad hunc modum.Detrimenta ſanos minus quàm ægros afficiunt.Generalior hæc interpretatio.Validiores minus afficiũt,imbecilliores magis detrimenta.Licet & aliter vim ſermonis interpratari aut ex eo quod per ſe & primum vtile ſit ad quod demonſtratur. aut ex aliqua continentium ipſum vel dignitatum vel ſumptionum.Talis quidem tibi ſit per ſe credibilis ſumptionum altera (lemmata Græci dicunt) Lemmata id eſt ſumptiones vocare conſueuit Ariſtoteles dignitates , vel proloquia,vel poſtulata.Sed alteram cui fides per experientiæ lucem acceſſit,deinceps audi,Sanos etiam repentina victus mutatio offendit . Ex vtraq; hac ſumptione concluditur languentes à repentina victus mutatione lædi magis:ſed multo magis qui acutis infeſtantur morbis.Hæc eſt vis ſermonis.Verum Hippocrates alteram ex ſumptionibus per ſe tum prius tum credibilius, protinus citra ſtructuram accipit.Alteram vero his quæ ſingulatim per experientiam noſcũtur, fide donat & authoritate.Quod & ſequens declarat oratio.

Atqui quòd vitioſus tum cibus tum potus ſemper ſibi ſimilis ad ſanitatem tutior ſit , quàm ſi quis ſubito ad alterum vel meliorem ſe transferat, facile diſcitur, intelligiturque.

Alteram ſumptionũ earum quæ ad præſentis ſermonis demonſtrationẽ præſtãt,nũc ex multis particularibus exemplis aſtruere incipit, fidem ipſius in vnam colligens ſummam quæ talis eſt.

Magnæ & repentinæ præter conſuetudinem mutationes non paruam ſanis adferunt læſionem. Quanq̃ ſermo hic conſpicuus ſit, tamen ſi quippiã quod explanatione indigeat intercidere videbitur, his qui exercitati non ſunt, in ſequenti ſerie explanare non cunctabor. Nempe hic cõmentarius propoſito non horum modo qui in ſermonibus ſunt exercitati, verũ quoq; & eorũ qui exercitati non ſunt, tum liberalis, tum benignitatis plenus exiſtit. Quòd ſi quis præfatas diſciplinas neq; didicerit, neq; expertus fuerit, aliud quippiam agat.

Nempe tum his qui bis die comedunt, tum his qui ſemel, noxã imbecillitatémq; pariunt repentinæ mutationes. quíq; prandere non conſueuerunt, & prandent, ſtatim ægre habent, toto item corpore graues redduntur, & parum valẽtes & deſides. Quòd ſi ſupercœnauerint, alios alui læuitas exercet. Nempe ventriculus præter conſuetudinem grauatur, ſuperſicceſcere conſuetus non bis tumeſcere, neque bis cibos coquere.

Non ſolum quòd in repentina conſuetudinis mutatione valde lædãtur, verum quoq; & quænam læſiones fiant, & quonam modo ſingulas emendare oporteat ſcribens Hippocrates, ob id ſermonem prolixum facit. quomodo ſi duntaxat quòd in repentina conſuetudinis mutatione lædantur oſtẽderet, ob id ſermo illi totus breuis foret. Prima igitur cõſuetudinis mutatio quã nunc exprompſit, eſt de his qui prandere non aſſueti pranſi aliquando ſunt. Ait enim tales & ægre habere, & toto corpore graues fieri. parum item valere & deſides reddi. Contingunt autem hæc ipſis grauata ab alimento veluti à pondere facultate. Neque enim ægre ea habet propria ratione, veluti in cibi penuria fieri conſueuit. Ob eam igitur cauſam hoc in loco ſermoni adiecit totum corpus grauari his qui bis cibati ſunt, eóſq; fieri deſidioſiores. Verũ in aſſuetis prandere & non pranſis imbecillitatem quidem virtutis ſcripſit, ſed grauitatem nõ adſcripſit. Nempe & in talibus mutationibus imbecillitatur ſua ratione virtus. Præterea cum deſides fieri in præſenti victus mutatione aſſerat, in contraria timidos eſſe dixit, quaſi opus omne peroſos & veluti opus aggredi veritos diceret. Nempe res ita habet. Nam qui ita affecti ſunt, virtutis imbecillitatem vere ſentiunt: atq; ob id eas quas ante promptius obibant, obire non audent actiones. Quínetiam & his qui diminute cibantur, viſcera opinione pendere ait, eóſq; tum calidum tum χλωρὸν, id eſt viride meiere. Calidum inquiens, id eſt ſolito calidius, χλωρὸν vero, id eſt viride iuxta morem quendam Aſiaticorum græcorum qui & nunc obſeruatur. ὠχροὺς ſiquidem, id eſt pallidos quoſdam videntes, cauſam cur ita χλωροὶ, id eſt virides facti ſunt interrogant. χλωρὸν & ὠχρὸν, id eſt viride & pallidum nihil referre exiſtimantes. Viſúmq; quendam χλωρότερον, id eſt viridiorem dicunt. ὠχρότερον, id eſt pallidiorem ita ſignificantes. Eſt autem ὠχρὸν χρῶμα, id eſt color pallidus veluti ignis, & color ὤχρας vocatæ, cuius prima ſyllaba acuitur. Fítq; talis color permixta aquoſo excremento pallida & amara & flaua appellata bile. Nempe flauus color quãtum à rubro in albiorem ſecedit, tantum à flauo pallidus. Scripſit & alia quædam ſymptomata quæ ita affectis fiunt. De quibus cũ ad eam quæ de ipſis eſt mentionem peruenerimus, agemus. Præſentem autem dictionem diſcutiamus. Quæ in non aſſuetis prandere contingere ait, his adhuc & hoc adiecit. *Si autem ſupercœnauerint, acidum ructant*. Quod autem ructus acidi fiant & propter ventriculi frigiditatem & propter pituitam ſæpius in eo aceruatam, & propter ciborũ multitudinem, aut ſi pauci quidem ſint, poteſtate tamen frigidorũ, didicimus. Omnium autem præfatorum commune eſt calorem ventris ingenitum vinci à cibis, non eos vincere, neq; his præſtare, neq; probe ipſos conficere poſſe. vt ſi modicæ flammæ lignorum multitudinẽ ſuperaceruaueris, vel & citra multitudinẽ tum viridia tũ humida ſuperpoſueris. Cæteris ita cibatis ϖατίλην, id eſt alui læuitatem ſiue humidam deiectionem fieri ait. Verum in exemplaribus nõ paucis non ϖατίλην ſcriptum inuenies, ſed ἄσην vt eo vocabulo ῥιπτασμὸν, id eſt proiectum intelligamus corporis hominis huius qui ita cibatus eſt, corporis inquam ob cibi multitudinem ἀσωμένου, id eſt grauiter moleſtéque habentis, atque implacidi inquietíque dum in lecto iacet, & ſeſe permutantis. Cæterum q circa dictionis finem cibi confectionem coctioni ſimilem eſſe oporteat, manifeſte oſtendit, tanquam à calido fiat non ſicco ſqualentíq;, cuiuſmodi eſt febrilis, ſed ab humido vaporoſóq;, cuiuſmodi eſt qui in animalibus ſecundum naturam exiſtit.

Conuenit autem his permutationem æqua virtute compenſare. Dormire ſiquidem eos oportet tanquam noctem à cœna hieme quidem citra frigus, æſtate vero citra calorem agant. Quòd ſi dormire non queant, plures lentè ambulando abſoluant circuitus, neq; ſtent. nihil cœnent, aut pauca & innocua. Minus præterea bibant: ſed meracius & non dilutum. Magis præterea & is afficietur, qui ter die replebitur, ac

etiam multo magis qui crebrius, quanq̃ sint nonnulli qui ter die satiati facile ferant, vtpote qui ita sunt consueti.

Hoc in loco referre hæc non erat necesse. Nempe docere proposuerat quonam pacto repẽtinæ consuetudinum mutationes nos lædant, non autem quo tales læsiones modo curare oporteat. Verum quoniam Hippocrati hoc tentare est visum, propterea quæ scripsit persequemur. Maxime quidem is dormire ipsos plurimum iubet. & si dormire nequeant, plures lenta ambulatione absoluant circuitus. idq; vt quamplurimi expositorum aiunt, post cœnam: sed vt eorum quæ dicuntur sensus præcipit, post prandium. Nam oratio hæc tanquam noctem agant, de somno meridiano non de nocturno dici expostulat. Præterea quòd continuata est scriptũ serie, vbi inquit, *Si vero dormire non queant, plures lente ambulando absoluant circuitus, neq; stent. nihil præterea cœnent vel pauca & innocua.* testatur Hippocratem velle eos à prandio dormire non à cœna. Duorũ igitur alterum. Nam aut emendanda tanquam errati conscia scriptio, atque ita scribendum, *Dormire siquidem eos oportet post prandium tanquam noctem agant: hieme quidem citra frigus, æstate vero citra calorem.* vel si seruare volumus orationem hanc à *cœna*, intelligenda est hoc pacto dictio: *Dormire siquidem eos oportet vt à cœna ante dormiebant: sic & nunc post prandium tanquam noctem agant.* Quòd autem velit Hippocrates eos vel nihil omnino vel parce vel leuiter cœnare, sensus est manifestus. Ventrem siquidem vult requiescere, laborémq; quo grauatus afficiebatur refoueri, quòd præter consuetudinem pransus homo fuerat. Hinc sequens est & minus bibere, sed non aquosum, non dilutum. Nempe fluctuationem humiditatémq; & refrigerationem vitare oportet vbi à ciborum multitudine venter grauatus fuerit. Potum autem qui exhibetur, non aquosum esse conuenit, sed ventris tum calfactoriam tum roboratoriam obtinere facultatem. Cætera quæ cõtinuantur, liquida sunt & manifesta.

Præterea qui bis die cibum sumere consueuerunt, ij nisi pransi fuerint, ægre habent, parum valent, timidíq; ad quoduis opus fiunt, & cardialgici. Nempe his viscera pendere videntur, calidum mingunt & viride, id est pallidum, stercúsq; exuritur. sunt quibus os amarescit, oculi cauãtur, & tẽpora saliunt, partésq; frigescunt extremę.

Cætera quidem huius dictionis in eorum comparatione quæ præter consuetudinem pransis contingere diximus, sunt explanata: sed de reliquis nunc dicam. ἄφοδον, id est ἀποπατήματα, id est stercus ipsorum siue alui purgationem incendi exuríq; inquit, à calore scilicet assatam. Nempe corpus magis tum siccescit tum ignescit his qui consuetum relinquunt prãdium. Alijs os amaricare ait vtpote his qui biliosiorem habent naturam. hísq; caui fiũt oculi ab eadem qua excrementum aduritur causa siccescentes. Quòd autem in amaræ bilis naturis vernaculus calor in id quod igneum est digrediatur, propterea & tempora saliunt, id est temporum arteriæ euidenter pulsant. Partes præterea corporis extremæ frigidiores fiunt, q̃ venter biliosis repleatur humoribus, quorũ morsu atq; contristatione affectus, virtutẽ dissoluit, corporísq; extrema refrigerat.

Plurimi quoq; horum qui pransi non sunt, cœnare nequeunt. qui si cœnauerint, ventris grauitate afficiuntur, ac difficilius cubant multo q̃ si pransi fuissent.

Picrocholi natura præter consuetudinem impransi permanẽtes cibos auersantur fastidiúntq;, ventre scilicet male tum tractato tum afflicto. Verum qui coacti cibum sumpserint, grauantur: atq; ob id δυσκοιτέουσι, vt ipse inquit, id est male habentes in lecto permanent & traducunt.

Cum igitur talia ob dimidiatæ diei victus à consuetudine digressionem sanis cõtingant, neq; adijci quicq̃ neq; subtrahi commode videtur.

Rursus inter exponendum quæ contingunt valentibus his qui subito consuetudinem permutauerunt, sermonis summam obiter atq; veluti appendicem adiecit, cuius gratia omnia hæc exponit quæ sanis contingunt. Nempe vt constat, si beneualentibus victus dimidiatæ diei permutatio adeo molesta sit, quomodo non admodum languentibus ipsis molesta erit? Deinde rursus ad explanationem eorum quæ sanis cõtingũt reuertitur in sequẽti dictione quæ ita habet.

Qui igitur præter consuetudinem semel pastus toto die exinanitis vasis quantum cõsueuit, cœnauit, si tunc impransus laborauerit, parúmq; valuerit, atq; adsumpta cœna tunc grauatus fuerit, multo magis eum grauari par est. quòd si adhuc plusculis horis venæ exinanitæ fuerint, atq; repente cœnauerit, magis adhuc grauabitur.

Quod ait huiusmodi est. Si qui præter consuetudinem impransus permanens minus consueto cœnauerit, nocte grauetur: multo magis grauabitur qui solito plura est cœnatus. Qui autem plusculo tempore exinanitis vasis repente cœnauerit, magis adhuc grauabitur. Nempe qui im-

pransi præter consuetudinem permanent, horum alij ad minus temporis inediam protendunt, alij ad longius interuallum.hos igitur grauari adhuc magis ait.

Quibus igitur præter cõsuetudinem venæ sunt inanitæ,ij eodem die veniunt reficiendi.Vitent in primis frigus,calorem,& laborem.Nempe hæc omnia moleste feruntur.deinde cœnam solito minorem faciant,eámq; non siccam sed humentiorem. deinceps bibant,neq; dilutum,neq; minus q̃ ingestorum ratio postulat.Postero autem die pauca prandeant: vt accessione sensim crescente,ad consuetudinem redeant.

Vt eorum qui præter consuetudinem pranderunt detrimenta emendauit,sic & eos qui quòd semel dũtaxat die præter consuetudinem ederunt afflicti sunt, vult imprimis vitare tum calorẽ tum frigus tum labores:hæc nempe omnia moleste ferri ait. Adde quòd & minus solito cœnare ipsos iubet.quanq̃ pleriq; maxime contrà agant. Nam prandere ob negotium aliquod prohibitos volunt in cœna & eam quæ in prandio omissa est adsumere alimoniam.haud scientes ꝙ eget quidẽ vere alimonia omissa corpus,sed ipsam conficere non possit ventriculus ob longiorem abstinentiam læsus,afflictúsq; . Quinetiam Hippocrates vt alimoniæ minus vult exhiberi, ita & eam humidiorem.Nempe huiusmodi alimonia exiccatis tum ventri tum corpori vniuerso peculiare auxilium præstat.Roborare præterea & ventrem ipsorum iubet vini potu, neque dilutum,neq; minus quàm cibi proportio exigit potandum præcipiens.Dilutum enim,ventris robur exoluit.Minus vero quàm cibi proportio expostulat,ventri arefacto inhabile existit. Postero tandem die ita affectos victui prospicere iubet.qui Hippocratis præcepto cõsuetorum ciborum minus ingerere debeant.vt sensim paulatimq; in pristinam redeant consuetudinem.

Talia vero molestius ferunt,qui parte superiore picrocholi existunt.

Iam & ego paulo ante dixi picrocholos,id est amaræ bilis homines subitariam eam quæ à victu ad abstinẽtiam fit digressionẽ pituitosis difficilius molestiúsve ferre. Bilescit siquidem ocyus his totus tum corporis tum ventris habitus.Sed quare non simpliciter dixit picrocholi?at parte superiore?Nempe cum flaua bilis quam & pallidam & amaram nominitãt,superiori supernatat ventri,iure optimo tales parte superiore picrocholos dicimus.Cum vero per sedem demittitur,parte inferiore picrocholos asserimus. Paulo siquidẽ rhetori qui toto corporis habitu pituitosus erat,diebus singulis supernatabat flaua bilis, primámq; ipsam vomebat à lauacro non paucam.Eudemo autem philosopho qui temperamẽto biliosus erat , per sedem demittebatur: raróq; is quanq̃ aliquando pallidam vomebat bilem. Vt autem Pauli excrementa bilis exiguũ habebant,ita & Eudemi multum.Qui igitur præter consuetudinem non prandẽt,si & toto corporis habitu,& superiore ventre picrocholi fuerint, his necessario contingunt quæ paulo ante dixi omnia.At qui ventre duntaxat superiore picrocholi existunt, his tolerantiæ difficultas similiter continget:sed ex reliquis symptomatis alia quidem nullo pacto erunt, alia erunt quidẽ sed moderatiora.Prædixit quoq; & eos qui præter consuetudinem non prandent , timidos ad quamuis operationẽ esse,stomachi erosionibus affici,pensilia videri ipsis viscera,calidum & viride meiere,exuríq; excrementa.Alijs os amaricare,oculos cauari,tempora palpitare,& extrema perfrigere.Sed horum alia toto habitu picrocholis contingunt magis,alia autem superiore duntaxat ventre talibus.Atq; ob id ad quamuis operationẽ timiditas,extremorum perfrictio, mictus calidus viridísq;,deiectionum adustio,cauatio oculorum & temporum saltus toto habitu picrocholis vsu eueniunt.Vtrisq; autem pensilium viscerum opinio,& oris amaritudo.Nam ob insuetam abstinentiam,tum suspensa tum pendula percipiunt viscera. Verum ob bilis exuperãtiam picrocholis toto corpore os amaricat:non ꝙ affectio in ore magis fiat,sed ꝙ sentiẽdi partem eam natura generis humorum discretoriam fecit. Venter autem magis quidem his exuritur,quibus ex hepate in ventrẽ bilis effusa supernatat,minus autem quibus deorsum mittitur. Nam his quidem intestinum proritat ad excretionem, illis vero stomachum mordet. Ob eam rem Eudemus diebus singulis,bis & interdum ter deijciebat.Paulus autem interdum nullo pacto excernebat.Nisi etenim intestina à mordente aliquo irritẽtur,vel copioso excremento grauentur,excretionis promptitudinem non accipiunt.Neutrum horum impransis contingit,neq; enim mordentur intestina bile in os ascendente,atq; illa non mordente contristantéq;. Neque grauitas his fit,qui nullo pacto comederunt.

Non assuetam autem cibi abstinẽtiam facilius omnino ferunt qui parte superiore pituitosi sunt. quo fit vt si semel die cibo vtantur,facilius etiam ferant.

Prius quidem parte superiore picrocholos vsum cibi qui semel die fit, difficilius tolerare dixit.Nunc autem ad pituitosos se transferens, pro cibi vsu qui semel die fit,inediæ meminit. ex habente manifestius detrimentum,ad minus noxium trãslationẽ ex proportione faciens.Nam

ſi magis quidem lædi eos qui ſine cibo totum præter conſuetum permanſerunt diem æquum ſit,minus autem qui nõ prandent,& pituitoſi picrocholis cibi vſum qui ſemel die ſit facilius ferant,quòd ſane & inediam facilius ferant,palam eſt omnibus.Cauſa autem cur pituitoſi facilius cibi vſum qui ſemel die ſit,ferant,ex his quæ antea de bilioſis dicta ſunt euadit cõſpicua.Nam bilis humor in ipſis inedijs amarior redditur.Pituita vero temporis proceſſu coquitur,ſanguiſque efficitur,neutra bile in ſanguinis ſubſtantiam redire valente.cum ex ſanguine quidem plus calfacto flaua bilis generetur,ex eodem vero aſſato aduſtóq; atq; etiam ex craſſo atra. Pituitæ autem generatio in pituitoſis edulijs ſanguinẽ perpetuo antecedit:atq; generatione ipſius media cibi in ſanguinem tranſeunt.Neq; hoc deterioribus tantũ cibis contingit,verum & quibuſdam eorum qui ſalubres admodum eſſe videntur. vt pani chondro,ſemidali. Ego ſane eam quæ mihi optima eſſe videtur narraui conſcriptionem.Nempe quod in ea docetur, per ſe verum eſt. atq; continuatã cum his quæ ante dicta ſunt habet ſeriem.qui optimæ explanationis ſunt ſcopi.Non tamen in exemplaribus omnibus conſimilem inuenies deſcriptionẽ, ſed in alijs & alijs pugnantem.Cæterum aliter in libris fere omnibus reperitur dictio hæc falſo ſermone, & nullam quæ antedictis continuetur ſeriem ſeruante.

Potiſſimum ſane & hoc argumentum quòd maximæ mutationes eorum quæ circa naturam noſtram habitúmq; contingunt,maxime morbos committunt.

Multa quidem apud Hippocratem φύσιως,id eſt naturę nomen indicat,ſed hoc in loco temperaturam ſignificari quiſpiã exiſtimauerit,veluti & partium ipſarum ſtructurã compoſitionémq;, ἕξιν,id eſt habitum appellari.quo in ſtructuræ genere cõtinetur & bilis ad partes ſuperiores fluctuatio,& ad inferna deiectio,& viſcerum tum ſuſpenſio,tum conſtantia ſtabilitáſq;.Nempe cũ venter magnus exiſtit,viſcera confirmat & ſtabilit, tametſi cibis vacuus,deſtitutúſq; fuerit. Verum cum paruus eſt,cibis quidẽ refertus confirmat:vacuatus vero ſubſidentia relinquit. Hinc fit vt ſuſpenſa ſentiant viſcera.Quibus autem bilis flaua ſurſum natat fluctuátq;,ante eſt dictũ, meatu bilem ipſam ex hepate ad id inteſtinum quod Græci ἔκφυσιν vocãt,quaſi è vẽtre enatum dixeris,deferente,neq; ſtructuram habente eandem.Nam interdum quibuſdam portio aliqua ab ipſo ad ventrem procedit.his quidem ſupernatat bilioſum excremẽtum; cæteris vero deorſum omnino voluitur.

Non igitur intempeſtiue neq; fortes vaſorum inanitiones moliri,neq; cum morbi vigent, feruorémq; habent, cibum dare, neq; repente huc vel illuc in toto negotio quicquam mutare licet.

Dictio hæc præter ordinem ſcripta eſt,copulari ſiquidem debuit cum ea quæ ſcripta eſt ante, vt tota oratio talis foret: *Talia vero moleſtius ferunt qui parte ſuperiore picrocholi exiſtunt. At non aſſuetam cibi abſtinentiam facilius omnino ferunt qui parte ſuperiore ſunt pituoſi. quo fit vt cibi vſum qui ſemel die ſit, facilius etiam ferant. Non igitur intempeſtiue, neque fortes vaſorum inanitiones moliri, neq; cum morbi vigent, feruorémq; habent, cibum dare licet.* Nam poſtea quàm ſermonem quo magnas victus mutationes oſtendit ſanos ipſos,non quomodo languentes lædere,compleuit,abſoluítque:iure intulit cuius gratia mentionẽ de his omnibus fecit inquiens, *Non igitur intempeſtiue neq; fortes vaſorum inanitiones moliri licet.* Quanq̃ autem & inſtitutum etiam per relata ſufficiẽter demonſtrauerit:videtur tamen & ad alterum tranſire ſermonem qui hæc commonſtret,liberaliter teſtimonio vſus.Principium igitur ſequentis ſermonis iure cenſetur dictio hæc, *Potiſſimum ſane & hoc argumẽtum quòd maxime mutationes eorum quæ circa naturam noſtram habitúmque contingunt, maxime morbos cõmittunt.* Cui quidem dictioni continua fuerit quæ ita ſequitur, *Multa autẽ his germana eorũ quæ vẽtri contingunt, atq; alia quis dixerit.* Dictionem ſane hanc ſum explanaturus:ſed nunc ad præſentẽ reuertar quæ hanc habet mentem. Non intempeſtiue neque vehementer fame necare,neque in morborum conſiſtentijs victum ex inedia ad cibi oblationem permutare licet,ſicuti neq; ſubito ad contrarium.Ex quibus ſequitur talem inſtituendam victus rationem qualẽ is præcepit.Summa autem horum eſt,declinandas eſſe ſubitas repentináſque ad contraria permutationes.

Multa autem his germana eorum quæ ventri contingunt,atque alia quiſpiam dixerit.vt exempli gratia.Cibos quibus vti conſueuerunt,facile ferunt, tametſi natura haudquaq̃ boni fuerint.ſimiliter & potus. Cibos vero quibus vti nõ conſueuerũt etiam ſi mali non fuerint,moleſte ferunt.Conſimili modo & potus.

Quæ ſimilia congruentiáq; exiſtunt,atq; vt quiſpiam dixerit,genere iuncta cognatáq;, conſueuit vocare Hippocrates ἀδελφιζόμενα,id eſt germana.quòd eorum quæ genere iunguntur & familiariſſimi & genere omnium iunctiſſimi ſunt ἀδελφοί,id eſt germani.Nam propinquitates cæteræ his poſteriores ſunt. vt patrum matrúmque fratres ſororéſque, & fratrum ſororúmque

filij filiæq́; & quæcunq; id genus ſunt. Cætera dictionis clara ſunt. Nam demonſtrat Hippocrates ſermonem eundem quem ab initio demonſtrauit, cuius ſumma eſt. Conſuetudo maxime poteſt, repentináq; ab ea digreſſio corpora non parum offendit.

Si ergo multa præter ſolitum carnis deuoratio, vel allia, vel ſilphion, vel ipſius ſuccus vel caulis vel alia cõſimilia, quæ ſeorſum inſignibus ſunt prædita viribus, ventriculis quibuſdam magis quàm alia labores inferant, minus quis admirabitur. At iure admiraberis ſi didiceris quantam maza turbationem, tumorem, flatũ, tormináq; mazam deuorare non aſſueto pariat, ſi præter conſuetudinem ingeſta fuerit. vel qualem panis ipſe calidus deuoratus ſitim inferat, & repentinam plenitudinem, quòd tum exiccet, tum tarde deſcẽdat. & quàm varia inter ſe pariant puriſſimi cõfuſaneíq; panes ſi præter conſuetudinem deuorentur, & maza ſimiliter vel arida, vel humida, vel tenax. qualiter item & polentæ afficiant, recentes quidem eos qui recentibus vti non conſueuerunt, & aliæ eos qui recentibus ex conſueto vtuntur. Ad hæc quid faciant vini, & aquæ potationes præter conſuetudinem in aliud ſubito tranſlatæ, quid dilutum item vinum, meracúmq; repente pota. Dilutũ enim cum infirmitate humentem reddit ventrem ſuperiorem, flatuoſúmq; inferiorem. Meracum vero venarum pulſationem efficit, capitiſq; grauitatem, & ſitim infert. Præterea quid vinum album nigrúmq; præter ſolitum mutata: quæ ſi ambo vinoſa fuerint, valde alterant corpus. Quare dulce vinoſúmq; minus quis dixerit mirum eſſe non idem poſſe vbi repentina fuerit mutatio.

Sermonis totius ſenſum intelligẽtiámq; vbi prius dixerimus, ad particulares quæ in eo ſunt dictiones perueniemus. Orationis igitur totius ſenſus talis eſt. Victus mutationem in eos qui inſigni præditi ſunt virtute, tum cibos tum potus nemo qui lædentem corpora viderit, admirabitur. verum eam quæ fit neque ſine læſione in cibos potúſq; non inſigni præditos virtute, iure quis admirabitur. Talis quidem eſt ſermonis totius intelligentia. Sed vt particulatim dicam, orationis totius principium mentionem eorum facit ciborum qui fortem vehementémq; habẽt facultatem. vt carnium deuorationis, alliorum, ſilphij, ſucci eiuſdem & caulis. Nempe ſilphiũ totum fortem habet facultatem, ſigillatímq; ſuccus ipſius & caulis. Verum hæc quidem ſimpliciter dixit, ſed cũ carnium deuorationis meminit, adiecit hoc verbum multa. Nempe multa carnium deuoratio magnam habebit facultatem, mediocris vero non magnam. Quæ huic ſuccedit dictio ad eos accedit cibos qui non magna conſtant virtute. mazam videlicet & panem vel calidũ vel frigidum vel ſyncomiſton, id eſt confuſaneum. Quòd panem non purum ſyncomiſton appellet, conſtat & ex eo quæ ad purum eſt oppoſitione. Panem hunc homines huius temporis autopyron appellant, non diſcreto ſcilicet furfuraceo, ſed vnà cum ſyncera puráq; farina macerato cõſperſóq;. Poſt hæc de polentis mentionem fecit, recentéſq; vocauit ϖοταίνιας Ionum voce vſus & antiquorum. Memorauit poſtea & vini & aquæ potationes præter ſolitum mutatas. Meraciorẽ item & dilutiorem potum. Quibus adiecit dilutum vinum in vẽtre ſuperiore ϖλάδον, id eſt humiditatem infirmitatémq; facere: flatúmq; in inferiore. Meracum vero palpitationem temporũ, capitis grauitatem & ſitim, idq; caliditate. dilutum autem contraria tum humiditate tum frigore. Mentionem quoq; & de vinorum ipſorum differentia fecit, ex his omnibus colligens quod in vniuerſum ab initio ipſi propoſitum inſtitutúmq; omnem ſcilicet conſuetudinis ſubitã permutationem non paruum corpori adferre detrimentum.

Cæterum partem hanc ſermone contrario τιμωρητέον, id eſt iuuare oportet. Nempe his victus mutatio facta eſt, corpore neq; ad robur vt cibos adijcere, neque ad infirmitatem vt cibos diminuere oporteret haudquaquam permutato.

Verbum hoc τιμωρητέον opitulandum ſiue iuuandum indicat. Neq; autem opitulatio alia ſermoni huic fuerit præter patrocinium quòd vera loquitur. Nempe cum ex duobus ſermonibus vnus ipſi placuerit, alter vero aduerſetur, & ei quidem qui placuit hucuſq; eſt patrocinatus, nunc ad alterius patrocinium deſcendit. cuius ſententia quis conuenire dixerit vt languentes ab inſigni victus mutatione iuuentur, quando & corporis affectio in contrarium his quidem qui antea ſani viuebant, nunc vero ægrotant, permutata ſit. Sane & in huius ſermonis gratiam vniuerſaliter antea eſt loquutus his verbis, *Tranſmutatio autem bene habet non modica: ſed* ὀρθῶς, *id eſt recte*

tranſſerenda venit. Deinde quid aduerbium hoc ὀρθῶς indicet, non paucis oſtendit, ſed ad ſummã ſubducẽs colligénſq; dixit, *Non igitur intempeſtiue neq; fortes vaſorum inanitiones moliri, neq; cum morbi vigent feruorémq; habẽt cibum dare, neq; repente huc vel illuc in toto negotio quicꝗ mutare licet*. Quare & ambiguitatem ſoluere iam anticipat quam nuper enuntiauit ſermoni conſentiẽs. Adijciétq; impræſentiarũ aliquid cũ inquiet, *Conijcere autem oportet & robur, & morbi cuiuſq; ſpeciem*. & cætera quæ his ſuccedunt, quæ in ſequenti dictione explanabo.

Conijcere autẽ oportet & robur, & morbi cuiuſque ſpeciem. hominis item naturam, atque ægrotantis in victu conſuetudinem, non in cibis ſolum, verum quoque & in potionibus.

Conuenienti in acutis morbis victus inſtitutioni quam docuit, & roboris conſiderationem, & morbi ſpeciem, præterea & hominis naturam, conſuetudinémq; ipſius adijcere iubet Hippocrates. Nempe ſumma quã adſtruit eſt. Non permutandam eſſe victus ſpeciẽ prius quàm ſigna coctionis manifeſta ſint. Id autem fiet ſi quot diebus ad vigorem morbus venturus ſit præcognoueris. Verum cum victus, quem manifeſtabo, pro maioris minoríſve ratione permutari poſſit, ꝙ laborantes inter ſe differant virtutis tum robore tum infirmitate. natutali item temperamento & morbi ſpecie, atq; antecedente conſuetudine, ſi ad ea reſpexeris, poteris artificioſe tũ magis tum minus animaduertere, ſi videlicet vel oxymelite vel melicrato ægrum regere debeas, aut ſolam aquã bibendam aduſq; coctionis notas dare: aut ptiſanam, aut ptiſanæ ſolum cremorem. deinde ſi bis & ſemel die. In victu igitur tum magis tum minus per ea quæ dixit conijcere oportet. Nam ſi ægrum ptiſanæ cremore indigere comperias, iam tibi conſtat quantum de eo ſis propinaturus. Conſimili modo de oxymelite, melicrato, & aqua. Verum quomodo ad generis victus inuentionẽ operæpretium eſt vt cognoſcas an robuſta vel infirma ſit laborantis facultas, quot item diebus morbi coctio futura ſit, ſic & conſiderandum quantum vel robuſta vel infirma fuerit. Nempe in virtutis tum robore tum infirmitate magis & minus valde diſcrepãt. Sic morbi quoq; diſcrimina differẽtiáſq; conijcere oportet. Neq; enim ſatis eſt cognoſcere quòd pleuritis vel peripneumonia ſit, ſed & qualiſnã ea ſit cognoſcere oportet in dolore, febre & ſputis. Nempe pleuritidum quæ cum dolore ſunt, aliæ quidem magis, aliæ vero minus tales exiſtũt. febrémque vehementem habent tum magis tum minus particulares pleuritides. Cæterum non parua eſt in his quæ expuuntur differentia. vt in prognoſtico eſt dictũ. Cum igitur particulatim in dictis differentijs varient ægri, fieri nequit vt in Empiricorum appellatis ſyndromis reperiatur diſciplina. Neq; enim eorum qui in virtute comperiuntur exceſſuum differentiæ ſcribi poſſunt, neq; febris vehementia, neq; ſputorum quantitas, neq; in particularibus coloribus, diſſimilibúſq; eductionibus magis minúſq;. Verum cuiuſq; rei virtute intellecta, omnes inter ſe comparare, ſummámq; omnem ex ipſis colligere oportet. Qua quidem in re tum meliores tum deteriores reperiuntur medici quanꝗ eadem didicerint. Nempe qui perſpicaci magis pollent ſenſu, his qui hebetiorem habent, euadunt probatiores. Laboris item amantiores ſegnioribus, exercitatioréſq; minus exercitatis, atq; qui memoriam tenaciorem habent his qui minus ea valent. Ex particularium igitur omnium virtute colligere in ſummam omnem formam totam ſingulorúmq; ciborum quantitatem commodius eſt. Nam imbecillitas ſæpius quidem, ſed paulatim cibandum indicat. Fidémq; rei huic facit ꝙ æger bis cibari ſuetus ſit. Facultatis autem robur contrariũ indicat. Nam ſi in homine ſemel cibari ſueto videatur, ſemel ipſum cibare oportet: quod indicant ambæ coniecturæ. Sic & corpus bene difflabile ad cibationem ſtimulat. quod ægre difflatur ad contraria agit. Quod item tenues habet ſuccos, id cibandum indicat. Quod his nõ cõſtat, contrarium commonſtrat. Atq; in ſingulis quæ dicta ſunt, magis minúſq; proportionaliter ſibi & auxiliorum vſum tum auget, tum remittit. Sed de huiuſmodi, omnia in methodo medendi deinceps & ordine ita exarata ſunt, vt tum citiſſime condiſcere, tum facilliine ad memoriam reuocare poſſis. fieri ſiquidẽ nequit vt libro vno præſenti bene omnia ſcribat Hippocrates, atq; ordine doceat. vtpote qui primus horum inuentionem ſit molitus. Qui tamen hæc ab Hippocrate tum tranſuerſim tum inordinate ſcripta didicerit, totámq; ſuam vitam in eã quæ ex operibus docetur meditationem exercitationémq; deuouerit, is & lucem & ordinem doctrinæ adijcere poterit. Quod ſi & pluribus libris fecerit, quanta futura ſit claritatis eorum quæ docentur exuperantia, liquido patet. Nemo ergo vitio verterit ſi hoc in loco confundatur Hippocrates ſcoporum multitudine affatim circunſeptus. Nam ſi quòd particulatim horum vnumquodq; à nobis in methodo medendi demonſtratum ſit intellexerit, atq; ad illam trãſlatus laborioſe ſingula didicerit, ea ſane quæ nunc incompoſite inordinatéq; dicuntur liquido cognoſcet: ſpeculationémq; in ipſis artis operibus exercens veritatem ipſius laudabit.

Ciborum autem adiectioni intendendum multo minus: ſubtrahere vero omnino

ſæpenumero expedit,cum æger ſufficere poſſit donec morbus matureſcat.

Quoniam victus cuiuſq; ſpecies ex his quæ antea dixit inuenitur: atq; inde quæ in antè ſcripta dictione referuntur,conijcere operæpretium ſit,vt in ſingulis victus formis quantitas reperiatur,pręſenti dictione,*Ciborum autem adiectioni intẽdendum multominus,prorſus vero ſubtrahere ſæpenumero expedit*,cognoſcens præſidiorum ſingulorum quãtitatem artificioſa egere coniectura,artificioſe autẽ conijcere viri eſſe, qui vires omnium quæ in arte ſunt didicerit,memoriæ mandauerit,atq; diligentia omni adhibita ſeſe in operibus artis exercuerit,paucíq; tales exiſtant,iure optimo quæ præſenti inquam dictione referuntur adſcripſit, in quantitate ipſa ad id quod minus ſit procedendum eſſe magis quàm ad id quod exuperat vbi quis à iuſto modo abſcedit,admonens.Nempe quod plus eſt,exuperâtque,noxas interdum inemẽdabiles facit.Verum quod minus eſt,facile emendatur.Nempe ſi virtus elabi videatur,cibi exiguum miniſtrare poſſumus. Verum ſi in ventrem abſorptus fuerit cibus,quod redundat ſuperfluítque ſi alias,multo magis in acutis morbis tollere eſt difficile.Nempe prorſus ſubtrahere ſæpenumero expedit,cum æger ſufficere poſſit,donec morbi vigor ad maturitatẽ perducatur.Rurſum præfatæ dictionis partem hanc adſumpſit nos familiaris huius ſcopi admonens qui tum hic tum in Aphoriſmis habetur. Nempe ſi æger ad morbi vſq; vigorem ſine cibo ſufficere poſſe videatur,in omni ciborum abſtinentia eum & potu ſolo moderaberis, cum tibi videbitur neceſſitas.

Quibus autem id faciendum ſit,ſcribetur.

Quòd prædixerit Hippocrates commõſtrata vniuerſali victus ratione in hoc libro ſe tranſiturum ad cæteras omnes acutas ægritudines,liquido cõſtat. Veruntamen opus huiuſmodi nõ reperitur.Nempe quæ in hoc libro à balneorum cõſideratione extant,ſi quis veluti in typo ab Hippocrate ad futuram memoriam ſcripta, in domo reperiens poſt viri mortem deprompſit: forſan ratione quidem hoc fecit,veruntamen vt liber digna Hippocratis mente non ſunt,ſicuti neq; ea quæ de morbis & affectibus inſcripta ſunt,quanq̃ multa in his bene ſcripta ſint. Sed ſuper ea re in his quæ in ea ſcriptæ ſunt expoſitiones diſceptabimus.

Multa autem & alia his quæ dicta ſunt,germana quis ſcribere poteſt.

Rurſus ad eum reuertitur ſermonem quem multis certum ratúmq; fecit exemplis,mutationem conſuetudinis languentibus noxam afferre demonſtrãs: ſed quoniã à ſanis in eos tranſijt ob id quæ ſimilia ſunt & congruentia bene ἀδελφισμένα, id eſt germana dixit.Quod autẽ poſtea dicturus eſt, ſermonis huius teſtimonium exiſtit,quanq̃ non ſimile,non congruens, nec germanum vt ipſe appellauit,ſed id quod perueſtigatur. Patebit autem tibi mens Hippocratis in ſequentis dictionis expoſitione.

Hoc autem verius efficaciúſq; teſtimoniũ. Neq; enim rei de qua plurimus factus eſt ſermo germanum exiſtit:ſed res ipſa commodiſſimum eſt documentum. Nempe quidam per morbi acuti exordia eodem quo laborare cœperũt die comederunt, alij poſtero die,alij quiduis,alij cyceonem ſorpſerunt. Sane hæc omnia deterius quidem habent quàm ſi modo alio cibaretur quis: ſed quæ hoc tempore peccata fiunt, ea minus multo lædunt, quàm ſi prius quidẽ diebus vel duobus vel tribus vaſa quis integre exinaniuerit, mox quarto vel quinto talia miniſtrauerit. Sed ſane deterius aget qui omnibus his diebus vaſa ante exinaniuerit,& ſequentibus quibuſdam diebus ita pauerit prius quàm morbus maturus reddatur.Nempe hoc pacto mortem plurimis liquido affert,niſi morbus omnino beneficus fuerit.Quę vero in principio committuntur delicta, ea non ſimiliter his domantibus renituntur, ſed facilius domari poſſunt.

Ante ab his quæ bene valẽtibus ex conſuetudinis mutatione cõtingunt,ad languentes ipſos per ſimilitudinem tranſijt.tranſiturus autem & nunc,atq; ipſum quod nunc inſtituitur fere ita habere eſt demonſtraturus.Sed quidnam id fuit? ſane quòd neq; à principio neq; primis diebus fame cruciatos ægros cum prope vigorem iam peruenerint, replere oportet. Tota autem dictione vult oſtendere grauiorem contingere ægris offenſam cum prope vigorem erratum ſit,q̃ ſi in morborum principijs quippiam delinquatur.Inquit enim, *Quæ hoc tempore peccata fiunt, ea minus lædunt,q̃ ſi primis diebus,duobus vel tribus vaſa quis integre exinaniuerit,mox quarto vel quinto talia miniſtrauerit,atq; etiam antequam morbus vt græco verbo inquit* πέπειρος *reddatur*. Quod πέπειρον appellet πεπεμμένον,id eſt quod ad maturitatem eſt perductũ,palam eſt omnibus.Morbos præterea εὐήθεας,id eſt beneficos dixit,nõ quidem maleficos moroſóſq;,quos Gręci κακοήθεας vocant:

ſed εὐπετέες,id eſt qui facile ad bonum vergunt. Scimus etenim veterum multos ita vti dictione,ita quoque & Hippocratem,vt alibi eſt dictum.

Hoc ſane maximum reor eſſe argumentum quòd primis diebus quauis ſorbitione nequaquam eos priuemus, quibus futurū eſt vt paulopoſt ſorbitionibus quibuſuis vti debeant.

Sermonem hoc in loco eum dixit quem ſæpius antea demonſtrauit, nutrire ſcilicet ſorbitionibus,ab initio præcipiens eos qui ad vigorem vſq; ſufficere citra ptiſanæ ingeſtionem nō poſſunt.Nam eos prope vigorem nutrire compellemur,cum ad tenuiorem victus formam,etiam ſi antea plenius cibati fuerint,tranſeundum ſit.

Πυθμενόθεν ergo qui hordeacea vtūtur ptiſana male paſſuros ægros ignorant ſi duobus vel tribus diebus antea exinanitis vaſis ſorbere incipiāt:neq; etiam qui ſolo vtūtur cremore quòd ſorbentes lædētur,intelligunt,cum ſorbitionem non recte inchoabunt.Sed tunc cauent magnámq; intelligunt læſionem ſi æger ante maturationem morbi ptiſanam hordeaceam ſorbeat cremore vti ſuetus.Quæ omnia efficaciter demonſtrant medicos non recte ægrotantes ad cibos inducere,quippe qui vaſa exinaniant in his morbis in quibus ſorbitionem exhibere oportet. Et cōtrà in quibus ex vaſorum inanitione ad ſorbitiones tranſeundum non ſit,in illis tranſeant.

Aduerbium hoc πυθμενόθεν vel παντελῶς,id eſt omnino,vel ἐξ ἀρχῆς,id eſt ab initio Hippocrati indicat.Nam medicos ignorare ait quando primum vel ptiſanam vel cremorem ægrotis dare oporteat,bene tamen ſcire ſi ante morbi coctionem ptiſanam hordeaceam dederint,ſe ægrū læſuros.Sequentem autem dictionis huius ſeriem quæ eadem ex eiſdem ſæpius dictis oſtendit de induſtria ob claritatem tranſgrediar.

Et vt plurimum ἀπάρτι, id eſt exquiſite.Interdum autem hoc tempore,interdum & alio ex vaſorum inanitione ad ſorbitiones tranſeūt, vbi ſæpius à ſorbitionibus ad vaſorum inanitionem tranſire expedit,ſi ita ex morbi acerbatione contigerit.

Hoc aduerbium ἀπάρτι & apud authores atticos,& apud Hippocratem pro ἀπηρτισμένως καὶ ἀκριβῶς,id eſt exquiſite & abſolute. In quo ſignificatu & nunc eſt vſus Hippocrates,demonſtrare volens medicos in illo maxime tempore permutare victus rationem ex abſtinētia cibi ad ſorbitiones,quo ad abſtinentiam accedere oportet. Atq; hinc manifeſtiſſime oſtendens cum morbi vigor adeſt,tunc tenuiſſimo de neceſſitate victu eſſe vtendum.

Interdum autem & cruda tum à capite tum à thorace attrahuntur biliosa, vigiliæq; his accedunt,ob quas non coquitur morbus: triſtéſque & amari hi fiunt, deſipiunt.Incerti & diſcurrentes lucis ſplendores oculis obijciuntur:aures implentur ſono,frigent extrema,vrinæ crudeſcunt,ſputa tenuia fiunt,ſalſa, colore ſyncero, & exigua,ſudores circa collum, anxietates inquietationéſque, & ſpiritus offendens in ea quæ ſurſum fit aeris latione frequens vel magnus,ſupercilia quadātenus amplificantur,deliquia animi fiunt,veſtium à pectore reiectiones,manuum tremor, atq; interdum labij inferioris concuſſio.

Vniuerſa hæc contingere his ait qui perperam cibati ſunt à medicis.qui primis diebus exiccatos ægros die tertio vel quarto vel quinto vel ſexto repente ad edulia non peracto morbi vigore permutauerunt. Quaſi peracto morbi vigore,conuenienter eos victum permutaſſe dicat. Quod autē dicebat:*Permutare quidem oportet ſanorum victum in morbis:neq; tamen temere id agendum.* Iam patere ex prædictis arbitror.Nempe cum vna quidē corporis conditio ſana ſit,altera quæ à morbi initio ad ſtatum vſq; extenditur,mox & tertia quæ ad perfectam vſq; morbi ſolutionem ſeſe prorogat, deinde & quarta quæ totius conualeſcentiæ tempus aduſq; ſanitatis habitū occupat, in nulla harum quatuor conditionum permutationes victus inſignes facere oportet, niſi prius in alteram conditionis ſpeciem peruētum ſit.Qui igitur ægros morborum exordijs in omni ciborum abſtinentia ſeruant,ſi ad vigorem vſq; talem victus ſpeciē ſeruare poſſint, nemo eos culpauerit. Quod ſi facere non poſſunt ob interlabentes ægrorum vires,quòd perperā inedia vtantur προσταριχεύσαντες, id eſt exiccātes ægros palā eſt omnibus. Hoc autem verbo abſtinentiæ importunitatem plus iuſto corpus exiccantem euidenter demonſtrat. vbi etenim quo tempore prope vigorem tenuius cibandum fuit,in eo cibum dare coacti ſunt,quòd ægros abſti-

nentia immoderate exiccauerint est manifestum,quod vocatur ταριχεύεσθαι.Ob id igitur modo cibandi huic succedere ait symptomata multa,& praua:quæ omnia cõtinuata recenset serie à biliosis crudis exorsus.Nempe biliosa cruda ita appellauit,quoniam & excremẽtorum coctionem appellat, quanquam mutata nutrire non possunt, vt bilis vtraque & qui græce ἰχῶρες dicuntur. Veruntamen quoniam & talia euincit natura,cocta quidem vocare consueuit Hippocrates excrementa huiusmodi,quæ à natura ipsa euicta sunt,cruda vero quæ non sunt euicta. Ob id & pus in phlegmonis quæ concoquuntur fieri ait,quanquam pars nulla ex pure alimoniam accipiat,veluti accipit ex crudis appellatis humoribus & pituita , quæ reliquum perfectionis assecuta & prorsus cocta,corpus nutrire possunt.Sic igitur biliosorum humorum concoctio existit,vt sanguinis qui in phlegmone est in pus migrantis: intelligẽtibus nobis coctionis nomen in suo vniuersaliore significato.Est autem vniuersalius, cum natura causis fortior fuerit,permutaueritque eas suo robore. Quæ igitur veluti in anima carente corpore putrescunt,nihil ad permutationẽ conferente innato calore à cõcoctionis ratione degenerant.hoc sane contingit aquosis his humiditatibus quę per vrinas excernuntur: atque ob id crudas vrinas concoqui dicimus,quanquam corpus ex coctis vrinis ali non possit. Generali præterea hoc concoctionis significato vtimur,cum vel catarrhum,vel coryzam,vel fluentes ex his humiditates,vel eas quæ ex oculis manãt,aut crudas aut coctas esse dicimus. Ad hũc modum & bilem vel crudã vel incoctam,vel coctã esse pronuntiamus.Cruda quidẽ flaua admodũ est & acris & male olens.Cocta autẽ & pallidior,& minimum male olens.Bilem igitur crudã incoctámque,ait ad ventrem de necessitate confluere, quæ ob prauã victus rationẽ tum ex capite tum ex thorace trahitur,idque cum fame ægros necant,nullo vtili solatium ventri præstantes,atque cum ex inedia ad validos cibos prope vigorẽ intẽpestiue transeũt.Recenset deinceps & symptomata alia,quæ prauã ob victus rationẽ oriuntur.Imprimis quidẽ vigilias,quæ longã inediã, cibósque intempestiue exhibitos consequuntur,quæ vtroque nomine medicorũ culpant victus rationẽ.Quòd autem vigilias morbi cruditas cõsequatur,manifestũ sane existit si somnos cõcoctio sequi debeat. Cæterum *Pertristes* inquit *fiunt*,tum ob longã inediam,tum ob validum repentinũ alimentũ quo grauatur venter,grauatúsque languidos reddit & mœstos.Adde quod & *amaros fieri* ait quippiam manifeste præfato consimile astruens.vt etenim sunt qui ex melancholia tum languidi tum mœsti fiunt,sic alij quidẽ sæpius acriter excandescunt,tanquam collecta aceruatáque in stomacho bile.Vel sane cum amaros fieri ait,eam quæ in ipsorum ore ex tali bile fit amaritudinem indicat. *Desipientiæ* & acres excandescentias & bilem amarã vel in stomacho,vel in cerebro collectã,consequi natæ sunt. *Incerti & discurrentes lucis splendores qui μαρμάρυγες græce dicuntur* oculis fiunt propter eam quæ à vẽtre est exhalationem euaporationémque,& propter sanguinis qui ad caput fertur,abũdantiã.Atque ex his prius quidem ex importuna interdũ fit ciborũ oblatione, alterũ autem propter eam quæ cõmodo futura sit sanguinis eruptionem,vel delirium imminens . Consimiliter & *aures sonis implentur*,tum propter eos qui à ventre sursum feruntur vapores,tum propter flatuosum spiritum, qui in capite ipso oritur . *Corporis extrema* quæ sunt pedes & manus prompte perfrigere, male habente ventris ore haudquaquam nos præterit,vtpote cum vel propter longam inediam vehemẽter à mordentibus mordetur humoribus,vel ob importunã cibi multitudinem grauatur.Patitur autem vtrunque ex ea quæ antedicta est victus ratione, qua medici ægros primis diebus vbi fame exiccauerint , tunc cũ tenuiter cibandũ sit,ad frumentacea repente transeunt edulia.Ob eandem rationẽ neque eorũ qui ita cibantur,vrinæ cõcoquũtur.Nam in ea quæ citra vel cremoris ptisanæ, vel melicrati vel oxymelitis oblationẽ fit exiccatione,sanguis propterea quod nõ purgetur bilescit, proptérque subitã ad esculẽta permutationẽ venter cõpatiente ipsi facultate vitali grauatur. Quo fit vt stomachicæ appellatæ syncopæ manifesto nobis indicent facultatis vitalis ad os ventris condolentiã.Hoc siquidẽ tum magis tum primũ ex importunis,tum inedijs tum cibis affligitur.Ob id igitur *Sputa,& tenuia & salsa,& parua,& synceris coloribus fieri ait,& sudorem circa collum dũtaxat,& anxietatem inquietationémque & spirandi difficultatem*. Crudus siquidẽ manet morbus propter excessum vtrunque,longã scilicet inediã,& intempestiuã cibi oblationẽ.Cruditatẽ autẽ ipsam consequuntur sputa cõmemorata,veluti & circa collũ sudores,virtute & ob famis anginã languescente,& ob cibum intempestiuũ grauata.Consimili modo & anxietas inquietatióque quã græce ἀπορίαν dixit,cõmune est vtrisque symptoma,& ob longã inediam quæ ventrem humoribus replet,& propter cibum intẽpestiuũ grauantẽ.Verũ spirandi difficultas qua spiritus offendit,ob cibũ intẽpestiuũ magis quam ob indigẽtiã oritur.Nã spiritũ inter inspirandũ & offendere & quasi sisti,tũ angustiæ tũ conuulsionis est nota. Latio etenim quæ sursum fit expirationẽ facit. Tali autẽ spiritui cõtrariũ tum in secũdo tũ in tertio de morbis populariter vagãtibus libro percurrit inquiẽs,Duplex intro reuocatio veluti aspirantibus.Quod autem ob cibum intempestiuũ & non propter penuriam talis fiat spirandi difficultas,patet ex sermone Hippocratis spiritũ frequentẽ vel magnũ valde perperam cibatis fieri asserẽtis.fit siquidem frequẽs magnúsque,acto in angustiã septo trãsuerso ab ea quæ in vẽtre cõtinetur alimonia,cũ videlicet neque victa,neque probe à ventre confecta inflationẽ parit.

Nempe tunc ob ſepti tranſuerſi anguſtiã de neceſſitate minus aeris inſpiratur, quanq̃ thorax ſe ea qua prius dilatabat,dilatatiõe dilatet. Ergo quod nũc aeris deeſt priori qui inſpirabatur,id deficiẽtem diminutúmq; reſpirationis vſum facit,atq; ob eã rem animal maiorẽ reſpirationẽ facere cogitur,vel frequentiorẽ,vel vtrunq;.Dictũ autẽ abunde de ſpirandi difficultatibus omnibus in libris de ſpirandi difficultate,vbi tum harum tum aliarum difficultatũ ſpirandi cauſas vnà cum proprijs demonſtrationibus ſcripſimus.verum quantum ad præſens attinet,hæc ſufficiunt. Ait præterea & ex præpoſtero cibatu ſupercilia quadãtenus amplificari.Verum id bifariam ſcriptum inuenitur.Nempe in quibuſdã exemplaribus ſingulari numero ad hunc modum,*Supercilium quadamtenus amplificatur.* In cæteris vero pluraliter,*Supercilia quadamtenus amplificantur.* Significatur autẽ ex ea dictione ſupercilia ipſa quodãmodo euelli vel retrahi. Fitq; illud interdũ quidem ambobus cõuulſim intẽtis,aut altero ſolo:interdũ autẽ & altero reſoluto.Deinceps ait deliquia animi fieri, ſermonẽ ad ſymptomata referẽs,per quæ & veſtiũ reiectiones fiunt ardẽtibus ægris.Interdũ autem & manus totæ tremulæ fiunt,plus aucto malo.Concuſſio autẽ labri inferioris,morſum in ore ventris vehementẽ ſignificat.Quo fit vt tale ſymptoma,vomitus acriũ humorũ etiam ſignũ ſit.

ὀφρὺς δεινώσιος μετέχουσα.
Supercilium quadãtenus ãplificatur.
ὀφρύες δεινώσιος μετέχουσαι.
Supercilia quadãtenus ãplificãtur.

Hæc ſi ab initio apparuerint, delirium graue vehemẽnſque indicant,atque vtplurimum ægri moriuntur.

Dicta,inquit,ſymptomata ſi circa morborũ initia fiãt,deliriũ vehemẽs denũtiant.Morbi initiũ nunc intelligere oportet totũ illud tẽpus in quo nondũ exiſtunt cõcoctionis notæ.Nempe & in libris de iudicationibus dictũ eſt nomen principij & plura ſignificare, & ſignificatũ quod nũc dictum eſt, ſecundũ eam eſſe diuiſionẽ qua morborũ tẽpora diuidentes morbos ipſos conſtare ex principio,augmento,vigore & declinatione aſſerimus.Ergo cũ nuper dicta ſymptomata vbi prope morbi vigorem apparẽt, iudicationẽ futurã cõſtãtibus in morbis ſignificẽt:ſane ſi in principio fiãt,iudicationẽ quidẽ nõ denũtiant (nihil enim in principio iudicari poteſt) ſed delirij notæ exiſtunt.Scriptum autẽ & de his abunde in libris de iudicationibus,ex quibus totum qui de his eſt ſermonẽ perdiſces,cũ illic plenior ſit q̃ vt nunc omnino percurrere oporteat.Sed ſane vt in cæteris,ita in his ſummatim perſtringere ſatis erit.Ergo quoties natura ad excretionem properat,effatu digna in corpore fit permutatio,ob quã ſymptomata huiuſmodi cũ manifeſtiſſimis coctionis ſignis apparẽt.Verũ cum perturbatio efficitur ſimilis,nullo à natura ad infeſtantiũ excretionem facto apparatu,tunc periculoſiſſimum eſt ſignũ.Dictũ iam & cæteris in cõmentariis de κρισίμοις,id eſt iudicatorijs ſymptomatis qualia ſint,& quænã ipſorũ natura,& quonã pacto ab his differãt quæ ἐπιφαινόμενα,id eſt ſuperapparẽtia vocantur,quo in genere erũt & ipſa coctionis ſigna. Nempe & prognoſticũ,& librũ de humoribus,& aphoriſmos iam ante hũc librũ expoſuimus.Sane ſemper de his eadem dicere ad eum ſpectat qui prolixioribus vti conſueuit ſermonibus.

Qui autem euadunt,hi vel cum abſceſſu vel ſanguinis è naribus fluxione, vel puris craſſi expuitione euadunt,neque aliter.

Cum mori ipſos dixit,non ſimpliciter dixit ſed vtplurimum aſcripſit.quapropter quonã pacto quidã ex ipſis ſeruentur dicere ſequẽs erat.quos nunc percurrit, atq; quoſdã ex ipſis ſeruari ait, aut per ſanguinis eruptionem,aut per abſceſſum,aut puris abunde cocti expuitionem,ſimul quæ retulit ægros in huiuſmodi ſymptomatis incurrere propter multitudinem ſignificans.

Neq; ſane horum ita peritos video medicos, qui vt oportet dignoſcant eas quæ in morbis cõtingunt viriũ infirmitates, & quæ ob vaſorum inanitionem quam κενεαγγίην dicũt,& quæ ob aliam quãpiã irritationem,& quæ ob πόνον,id eſt laborem, & quæ ob morbi acumen fiant.Quas item natura noſtra habitúſque ſingulis affectuum ſpecies, omnigenas fabrefaciat.quanuis cognitæ ſalutem,& mortem ignoratæ ferant.

Quoniã de ægri robore imbecillitatẽq; ſermonẽ fecit qui victus ſcopi ſunt nõ contẽnendi,ob id nũc ſermonẽ de imbecillitate repetit,quibus hæc fiat modis medicos cognoſcere debere aſſerens. Nempe ꝙ quędã fiat ob vaſorũ inanitionẽ, hoc enim vocabulũ κενεαγγία id proprie & primũ ſignificat,atq; ob id ἀσιτία,id eſt ciborũ abſtinẽtia κενεαγγία, id eſt vaſorũ inanitio ſæpius dicitur,tanq̃ nomine generis etiã in ſpecie homines omnes vti conſueuerint. Alia autem ob πόνον,id eſt laborem ſeu proprie dictũ vt dolori idem ſit,ſeu vt quiſpiam dixerit,malam affectionem,qua in acutis morbis male ægri afficiũtur.Aliam præterea viriũ imbecillitatem ob aliã quandam fieri ait irritationẽ.Nã ſi morſum dixit vel ventris,vel inteſtinorũ,ſymptoma hoc ſub dolorũ nomine intellexiſſe eſt viſus.Verũ ſi vel vigilias vel oris ventris affectionẽ dixit, nõ proprie interpretari viſus eſt.Cæterũ virtus exolui videtur,& ob euacuationẽ quæ fit vel ſanguinis eruptione, vel vomitu, vel deiectionibus,vel ſudoribus,& ob lõgiorẽ q̃ par ſit inediã, & propter tũ dolorẽ aliquẽ,tũ vigilias,tum aſſiduas purgandi ventris ſuſcitationes,atq; etiam cum os ventris ita affligatur,vt ſyn-

cope inſultet,idq; vel propter grauātis alimoniæ multitudinem vel contriſtantē quandā ipſius qualitatē.Nempe hæc virtutē celerrime tum fatigant tum diſſoluunt.Omnes igitur hæ viriū offenſæ ex manifeſtis quidē fiunt cauſis:ſed aliæ ex non manifeſtis.vt quādo abſq; manifeſta vacuatione vel vigilijs vel inedia,vel oris ventris ſenſu ægri ad talē ſubtrahūtur corporis affectionem,quā in prognoſtico ſcripſit Hippocrates inquiens, *Naris acuta,oculi concaui,collapſa tempora.* & quæ deinceps ſunt.Nam hæc corporis cōditio fit quidē & ob vigilias & ob excretionē quandam quæ multa fit,& ob inediam.fit quoq; & abſq; his, cum ſcilicet corporis humores tenues fuerint,& febris calor acris. Nam euaporantur qui ita extenuātur per inſenſibilē euacuationē. Cæteris autem & ob intemperaturā principis vnius partis affectæ imbecilla redditur facultas. Primum ſiquidem affecta prima laborat,deinde affectuum participatione & reliquæ duæ.Didiciſti enim vnam eſſe in neruis facultatē quæ principium habet cerebrum,alterā in arterijs cuius principiū eſt cor:tertiā vero in venis quæ ex hepate oritur. Ergo partis vnius quæuis illa fuerit,intemperatura propriam interdum facultatē violauit,cui affectus participatione conſenſerūt reliquæ duæ facultates.Velociſſimæ igitur fiunt,corde patiēte,mortes . Deinde,affecto cerebro. Tardiſſimæ ab hepate prodeunt. Vt enim partes hæ intēperie affectæ maximā facultatis vnaquæq; ſuæ offenſam incurrunt:ſic partes aliæ principio vnicuiq; propius appoſitæ ſi forti intēperatura affligantur,virtutum principia ad ſympathiam agūt. Sunt etiam aliæ quæ quāuis propius appoſitæ non ſint,ob generalē tamen cōmunitatem vel quādam affectionis proprietatem partes virtutum principia continentes lædūt. Os igitur ventris cū vitalē facultatem ad ſympathiā agit,ſyncopas infert.cū vero proprie animalē appellatā,deſipiētias vel cōuulſiones.Vterus interdum & apnœas quas nō ſpirationes prope dixeris:interdum & neruorū contenſiones. Verū ſingula hæc cōpleta ſimpliciter cognoſcuntur.cū vero fiunt & ſenſim increſcunt,medicos pleroſq; latent.Quæ ſane nō quādo ob magnitudinē auxilio iam carēt,tunc cognoſcere oportet,quod vulgo contingit,ſed & cum incipiūt,& fiunt.hoc ſiquidem optimum eſt.Quòd ſi fieri non poteſt,ſaltem omnino cum increſcunt,dignoſcere eſt neceſſe . Sane hæc omnia Hippocrates ſignificaſſe mihi videtur cum inquit, *Quas item natura noſtra habitúſq; ſingulis affectionum ſpecies omnigenas fabrefaciat.*vbi naturā temperaturā dixit,& habitū ſtruē corporis cōpoſitionémq;. Nam qui raram ex natura habent texturam,tum euaporantur,tum ſyncopam facile incurrunt. Qui vero denſiore conſtant textura , hi in morbis cunctantur,diutiúſque trahunt.Sic autem & partes nonnulli habent,alias quidem frigidiores,alias calidiores, alias ſicciores, & alias humidiores:ſed omnibus peculiare temperamento malum.

Ingens ſiquidē malum eſt ſi ob laborem morbíq; acumē imbecillitato porrexerit quis potū vel ſorbitionē copioſiorē,vel eſculentū,imbecillitatē eam ex vaſorū inanitione cōtigiſſe arbitratus.Neq; ſane calumniā effugere poteſt qui ægre valentē ex vaſorum inanitione non cognoſcit,torquétq; victus genere . Periculū ſiquidem adfert erratum hoc:ſed longe minus quàm alterum,atq; riſu dignum magis.Nam ſi medicus alius vel plebeius ægrum interuiſerit,cognouerítq; ea quæ cōtigerunt, dederítq; tum edendū tum bibendū quod alter vetuerit,is pręſidiū attuliſſe exiſtimabitur.Talia autē maxime ab his vituperātur hominibus, qui res ad nigrū vertūt.Nempe qui ægrum interuiſit vel medicus vel plebeius,hunc à mortuis ſuſcitaſſe ipſis videtur.

Ob dolores ſæpius ægri ſine pulſu redduntur,animíq; deliquia incurrūt,& nullo pacto quęūt moueri,ſimiliter & ob morbi acumen.Sunt autem quibus non ob hæc virtus offenditur,ſed ob vaſorum quomodolibet factam euacuationem. Siue igitur ob euacuationem ſenſui manifeſtam, ſiue ob eam quæ per halitum fit diſcuſſionem , ſiue ob inediam virtus labefactata fuerit:qui ita affecti ſunt,cibari quàm celerrime expoſtulant. Contrà autem qui ob dolorem vel morbi acumen parum valentem habent facultatem,vacuatione interdū magis quàm repletione indigent. Imò qui cibum his exhibet,maximum adfert detrimentum.Verum qui ex vaſorum inanitione parum valent, hos ſi quis dieta tenui preſſerit,lædet.quanquā non æque euidenter vel celeriter. Ignorare autem ſi æger parum valeat ob vacuationem,magis quàm ob dolorem probro vertitur.Cætera dictionis manifeſta ſunt.

Scribemus autem & horum notas,quibus ſingula dignoſci poſſint,

Rurſū & hic pollicetHippocrates,ſicuti paulo āte,ſe librū aliū quēdā de morbis acutis ſcripturū.

Similia porro his quæ ventriculo contingunt,hæc exiſtūt.Nam ſi corpus totum præter conſuetudinem,valde quieuerit,non cōfeſtim robuſtum magis euadit.quòd ſi diutius otiatum ad labores ſeſe repente verterit , vile profecto quippiam euiden-

ter operabitur. Ita de cæteris corporis partibus eſt exiſtimandum. Nempe & pes, & cęteræ quæ articulis prǽditæ ſunt partes laborare non conſuetæ, tale quippiam patiuntur, ſi poſt longum tempus ad laborem ſubito ſe vertant. Hæc tolerabunt oculi & dentes, & quicquid huiuſmodi eſt: præterea & cubile præter cõſuetudinẽ & molle & durum, laborem facit. Quod item ſub diuo eſt, præter ſolitum corpus indurat.

Rurſus ad inſtitutum redijt Hippocrates abſoluto de virtutis imbecillitate ſermone, quẽ per digreſſionem à priſtino mutauerat inſtituto: atq; quæ nunc dicuntur ſimilia quodammodo eſſe his quæ ventri cõtingere dicta ſunt. Nempe ſcopũ dirigit ad ſummã eam in qua mutationes ſubitas magnã languentibus adferre lęſionẽ aſtruit. Quod autẽ hoc in loco ſcribit, huiuſmodi eſt. Vt venter diutius omnino otiatus functionẽ perficere probe nõ poteſt niſi prius ſenſim rurſum aſſueſcat, & ſuas exerceat operatiões: ſic corpus vniuerſũ ſinguléq; alię partes. Deinde & partes aliquas ſerie cõtinuata noĩatim cõmemorat, atq; tãdẽ in fine ſermõis, eius quę in cubili fit mutatiõis mentionẽ fecit, aſtruẽs ſane & nũc quod ab initio de cõſuetudinis mutatione eſt ab eo propoſitũ.

Sed horum omnium exempla quædã perſtringere ſatis fuerit. Nam ſi quis vlcus neq; admodum inſigne, neq; valde vile in tibia acceperit, fueritq; homo cui neq; admodum difficulter neq; valde prompte vlcera ſanentur, & prima protinus die ita iacens curetur, vt nequaq̃ crus tollat: hoc ſane pacto ſine inflammatione manebit, citiúſque ſanitati reſtituetur q̃ ſi delinquens curetur. Quòd ſi vel quinto vel ſexto vel ſuperiore adhuc die ſurrexerit, atque ambulare voluerit, magis laborabit q̃ ſi ſtatim ab initio errans curatus fuiſſet. Porro ſi & multũ & repente ſe fatigauerit, multo magis laborabit, q̃ ſi ita curatus in diebus huiuſmodi ſeſe laſſum & defatigatũ reddiderit.

De repentina adhuc mutatione vt antea in exemplis alijs, ita & nunc in vlcere ſermonẽ facit Hippocrates. Nam ſi quiſpiam (inquit) vlcus in tibia habens, qui & quieſcere & iacere indigeat, quiete ambulet (hoc enim ſignificat πλανώμενος ἰητρεύοιτο, id eſt peccans curetur) lædetur quidem prorſus: ſed minus q̃ qui primis diebus quieuerit, deinde ſubito circa quintum vel ſextũ vel diem etiam ἀνώτερω, id eſt ſuperiorem, tertium videlicet vel quartum ambulare cœperit. Sũt qui vocabulum hoc ἀνώτερω de ſequentibus dici diebus exiſtiment, ſeptimo ſcilicet, octauo & nono: quod ſi ipſis placebat, eos principium dictionis per ε & ξ. ἐξώτερω & non ἀνώτερω per α & ν. Quale autem inquiunt, tale fieri non valet vlcus, vt ſcilicet non parum lædatur qui ſeptima vel octaua ambulare cœperit, & antea quieuerit. & grauiter dixerim ſi vlcus magnũ fuerit, vel laborans fuerit vnus ex his quibus vlcus difficulter curatur, & magis ſi ambo concurrerint. Quòd ſi neq; vlcus magnum fuerit, neq; laborans fuerit cui difficulter vlcera curentur, curetur autem cõuenienter. (nam & hoc ſubaudire in ſermone oportet) iam circa ſeptimam aut octauam bene habebit, & ambulare citra lęſionẽ poterit. Quam ob cauſam ſermoni adiecit, *Vlcus neq; admodum ἐπίκαιρον, id eſt notabile inſignéq;, neq; valde* εὐηθὲς, id eſt vile. ſimplex ſcilicet εὐηθὲς vocans. Fueritq; itẽ *homo cui non admodũ difficulter vlcera ſanentur*. Is ſiquidẽ ſi nihil aliud circa curationẽ erratũ ſit, ſolũ quia mediocriter ambulet & incedere indigeat, lędetur quidẽ: ſed nõ ita grauiter vt ſi primis diebus quieuerit, mox tertia vel quarta vel quinta vel ſexta obambulare cœperit. Qui vero magnũ vlcus habuerit, & is ſit cui difficulter vlcera ſanẽtur, nõ mediocriter, ſed grauiter lędetur ab initio obambulãs, veluti & qui paruũ vlcus habuerit, atq; is ſit cui faciliter admodũ vlcera ſanẽtur, ſi primis dieb⁹ quieuerit, & quinta vel ſexta ambulare cœperit, nõ grauiter, ſed mediocriter offendetur. Ob eã igitur cauſam Hippocrates de eo qui in vtraq; oppoſitione mediũ obtinet, ſermonẽ fecit. Oppoſitionẽ autẽ dicit tum eã quæ in magno & paruo vlcere cõperitur, tum eã qua homo dicitur δυσελκὴς & εὐελκὴς, id eſt cui tum difficile, tum facile vlcera ſanãtur. Quòd nihil referat dicere inſigne vlcus, vel magnũ, palam eſt. Nempe ἐπίκαιρον, id eſt inſigne, propter loci naturã tale fit. Magnũ vero virtute perficitur etiã ſi ſectione corporis paruum ſit, vel ipſa ſectionis magnitudine inſigne fiat. εὐηθὲς vero, id eſt vile quod ſimplex eſt & paruũ vel propter loci naturam quæ vilis & abiecta eſt, vel propter ſectionem ipſam paruam factam, dicitur.

Omnia igitur hæc inter ſe ſubitam omnem ſupramodum huc & illuc mutationem nocumentum inferre perpetuo teſtantur.

In exemplis ſingulis præſentis ſermonis mentionem facit Hippocrates, quapropter & nunc in exemplo quod de vlcere facit, idem eſt exequutus. Nempe διὰ τέλεος, id eſt perpetuo idem ſignificat quod διὰ παντὸς & ἀεί, id eſt vbique & ſemper.

Multiplex itaq; in ventre eſt læſio. Nam ſi ex multa vaſorum inanitione repente

quid plus iuſto ingeratur:ſimiliter ſi reliquum corpus diutius otiatum ſubito ad laborem vehemẽtem ſeſe verterit, multo magis lædetur ꝗ̃ ſi ex multo cibo ad vaſorum inanitionem transferatur. Corpus reuera his ceſſare oportet, etſi ex multa fatigatione ſubito ad otium ignauiámq; deſciuerit. Oportet autẽ & illis ventrem à ciborum ceſſare multitudine, alioqui læſio in corpore fiet, corpúſque totum grauabitur.

Quod primum omniũ demonſtrare decreuerat, id de ſubitis in vẽtre mutationibus fuit. Deinde ab hoc ad generalius quod & vniuerſalius dicunt tranſiens, de repentina omni cõſuetudinis mutatione hucuſq; percurrit. Nã cũ ſpecialiora in generalioribus & particularia in vniuerſalibus cõtineantur, ventríſq; permutatio cum ſubita omniũ mutatione demõſtrata ſit, nunc rurſum ad ventrẽ reuerſus mutationũ quæ in eo fiunt differẽtias edocet. Aítq; lõge grauiorẽ in victus mutatione eſſe læſionẽ cum ex multa inedia repente plus modico ingeritur, ꝗ̃ ſi ex multo cibo ad inediã tranſmutatio fuerit. Simile huic fieri in toto corpore deprehenditur. Nã minus lædũtur qui ex motione ad quietẽ ſubito trãſeunt, ꝗ̃ qui ex quiete ad motionem demigrant. Rurſum & hoc in loco permutationis intẽpeſtiuæ emendationes correctionéſq;, veluti & in præmiſſis adſcripſit, quanꝗ̃ id ad præſentem nõ videatur pertinere ſpeculationem. Quæ autẽ adſcripſit, hæc ſunt, Qui ex motu quidem actionéq; in otium ſegnitiémq; tranſeunt, eos ἐλινύειν, id eſt ceſſare & toto quieſcere corpore præcipit. quod idem huic ſententiæ exiſtit, *Vbi fames, laborandum non eſt*. Verum qui ex multa fatigatione ad quietem tranſeunt, eos pauciora ingerere iubet, quod eſt & ventriculum quieſcere. Quoniam qui toto corpore non laborans conſueta ingeret, is multitudinem ſubalet. Qua efficitur ratione vt totum corpus grauetur, laborétque. πόνος, id eſt labor nunc Hippocrati læſionem indicat, multis particularibus læſionibus genus exiſtens.

De mutatione quæ in hæc vel illa fit, plurima ſum loquutus, quòd reuera hæc nouiſſe commodiſſimum ſit, cum ad omnia, tum ad id de quo nunc agitur. Nam & in morbis acutis ex vaſorum inanitione ad ſorbitiones tranſitur. Tranſeundum quidẽ præcipio ego: ſed ſorbitionibus haudquaquam vtẽdum prius quàm morbus ad maturitatem perductus fuerit, aut ſignum aliquod aliud apparuerit, vt in inteſtinis vacuatorium vel proritatorium, vel in hypochondrijs qualia ſcribentur ſigna.

Rurſus ſermonem totum in ſummã vnam coegit Hippocrates. In habẽtibus quidẽ ſimiliter victum haudquaꝗ̃ permutare præcipiẽs, verũ in his qui ex ſanitate ad morbũ trãſeunt permutare quidẽ, non tamen vt cæteri permutãt. Deinde cõpendio quodã victus ſcopũ in acutis morbis declarauit. Nam ſi morbus maturuerit, trãſeundũ ad cremoris ptiſanæ exhibitionẽ præcepit: & ſi adhuc crudus fuerit, non tranſeundũ, niſi forſan ſymptoma aliquod quod vires proſternat apparuerit, vt vel vacuatio ventris immodica, vel aliud quippiã quod proritet. Cõmuni autem proritationis nomine cõprehendit omnia quæ quouiſmodo virtutẽ ad infirmitatem agũt. quo in numero cenſentur & morſus quẽ acris humor ſiue in inteſtinis ſiue in ventriculo & præſertim ipſius ore parit, & vigilia, & ira & mœror, & lumbrici elmyntes qui ab inteſtinis ad vẽtrem vſq; aſcendunt, & cutis totius aut mẽbri alicuius qui nocte aggrediatur pruritus: ita vt virtus nõ ſolũ ob irritationẽ, verum quoq; & propter vigilias exoluatur. Præterea inquit, *Vel in hypochondrijs qualia ſcribẽtur ſigna*. Nam & ipſa dandã vel non dandã cõmonſtrabunt alimoniã. Fieri ſiquidem poteſt vt intelligatur vtrunq;: ſed alterũ magis pro ſermonũ intelligentia. Nẽpe præcipiens à ptiſana abſtinendũ ante morbi maturationẽ, cum ſcilicet æger ſufficere poſſit, adiecit, *Niſi ſignũ aliquod apparuerit vel in inteſtinis vacuatoriũ aut proritatoriũ, vel hypochondria qualia ſcribẽtur*, tanꝗ̃ hæc cremoris exhibitionem ante morbi maturitatẽ admoneant. Forte hypochondria dicit quæ vehementer exaruerunt, & ſqualida admodũ exiſtunt. Talia nẽpe cõtingunt & mortiferæ faciei de qua in prognoſtico dixit, *Naris acuta, oculi concaui, & collapſa tẽpora*. Nempe is ſignorũ cõcurſus hypochondriũ habet ita cõpreſſum, vt quempiã ex inexercitatis fallat, tanꝗ̃ reuulſum videatur. Verum apprimi vehementer ob ſiccitatem, & propter phlegmonẽ reuelli idem non ſinit, quanꝗ̃ exuperans corporis ſiccitas tenſionem ſepto tranſuerſo & hypochondrio pariat maiorem. Sed maxime animaduertas diſtinguáſq; à ſiccitate phlegmonem quòd ſanatio non vna ſit, oportet. Nempe qui hoc ipſum ob phlegmonem habent, tenui egent victu: qui vero ob ſiccitatem, contrario, vbi ſæpiuſcule paucum exhibemus ptiſanæ cremorem.

Fortis vigilia, potus cibóſque tum crudos tum incoctos reddit: verum ea quæ in alia fit tranſmutatio, corpus diſſoluit, excoctionémque & capitis grauitatem parit.

Sæpius exiſtimaui librum hunc in typis repertum, poſt mortem Hippocratis eſſe publicatum.

Non ſecus etenim q̃ hoc pacto facta eſſe videtur inordinata ſermonum cõpoſitio.Nam quæ ab Hippocrate inueniebantur exempla:hæc in libro ad fidem vniuerſalem ſcripta ſunt,alia quidẽ in facie,alia in tergo.Neq; enim vnicuiq; tum adſcripto tum addito ſuum aſſignare ordinẽ potuit.Ergo quod ab Hippocrate impræſentiarum dicitur,id manifeſte tum incõpoſitum tum inordinatum exiſtit.Neq; enim hoc in loco aſcribendæ rei huius occaſio fuit.q̃q̃ bene paulo ante, cum de ea quæ præter conſuetudinẽ ad contrarium fit mutatione exempla ſcripſit.Nempe illis adſcribi debuit.Quæ etenim ad vigiliã inſueta fit mutatio,crudiores tum cibos tum potus efficit.Ad ſomnum vero multum,eúmq; ſtudio quodam accerſitum ſegniciem corporis & capitis grauitatem.Si enim dixit ἐφθότητα,id eſt excoctionem, & diſſolutionem & capitis grauitatẽ,verbo vno coniunctã comprehenſámque manifeſtat roboris exolutionem.Commonſtrat autem & nomen ἐφθότητος,id eſt excoctionis,quæ ob calidã humiditatem fit,nõ ob ſiccitatẽ.Nempe vigilia per halitum digerere & ſiccare, non quæ in imo ſunt coquere nata eſt. ſomnus vero humectare,ſpiritúmq; & effluuia cohibere.Non igitur abſque ratione in eorum qui plurimum præter conſuetudinem dormiunt corpore halituoſa redundant excrementa: atq; ob eam rem tota ipſorum conſtitutio excoctis ſimiliter exoluta redditur.

Secundi commentarij finis.

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS COMMENTARIVS TERTIVS.

Ioanne Vaſſeo Meldenſi interprete.

QVibus autem vinum dulce vinoſúmque & album & nigrum, melicratúmque & aqua & oxymeli inſigniantur, in morbis acutis:diſtinguere oportet.

Non incompoſite ſolum inordinatéq;,verum quoq; & diminute vinorum catalogum fecit.Eſt ſiquidem vna ipſorum differentia in colore,Alterã qualitas in guſtatu facit,Tertia conſiſtentiam reſpicit,Quartã odor progignit, & quinta in virtute reperitur.Quæ ergo in colore eſt,ea album,nigrum,fuluum,flauum & rubrum dicitur. Verum cum & aliæ quæ medium obtineant ſint differentiæ , ſane vt in colore ſic in virtute permixtæ reperiuntur.Quæ autem ex vinorum guſtatu eſt differentia, ea in dulce & auſterũ diuiditur:& ex his mediũ,tũ quod nullã quæ manifeſta ſit habet qualitatẽ,tum quod ex vtraq; cõſtat qualitate.Præterea & in id quod acre appellitatur.Verũ quæ in cõſiſtẽtia reperitur differẽtia,in aquoſum ſecatur,& tenue & in valde craſſum,& in horũ mediũ,atq; in ea quæ mediũ hoc & extrema interiacent.At ſecundũ eã quæ in odore eſt,alia quidẽ boni odoris ſunt,alia vero nõ boni odoris exiſtũt,ſed ferientẽ quandã & inſuauẽ nacta ſunt qualitatẽ.alia nullo pacto odorẽ habẽt,ſed ſunt aquæ inſtar inodora.Differẽtia vero in facultate eſt,ob quã aliud quidẽ potẽs,aliud vero imbecillũ,aliud mediũ,atq; aliud quod mediũ hoc & extrema interiacet.Vinũ potẽs vehemẽter celeritérq; corpus calfacit,capútq; ferit.Imbecillũ cõtrario agit modo.Quæ vero mediũ obtinẽt,nota euadũt ſi ab extremis diſtinguãtur.Potẽs vinoſum appellatur,imbecillũ aquoſum.Nẽpe in quo vinũ aquã euincit,id cũ in aliquo vehementiſſimũ eſſe videbimus,iure vinoſum appellabimus.Sicuti & contrariũ aquoſum,quod aquæ maxime in omnibus ſimile exiſtit tenuitate ſcilicet & colore & odoris carẽtia,& nõ manifeſta calfactione . Hæ igitur in vinis propriam ſecundũ naturã reperiũtur differẽtiæ.Sunt qui his adijciant eã quæ ex tẽpore deſumitur differentiã.qua vetuſta quædã ſint admodũ,alia recẽtia,& alia quę in medio horũ cõſiſtãt.Sed ꝙ differẽtiæ huiuſmodi eorũ ſint quæ extrinſecus accidant,palã eſt.Nẽpe quatenus tẽpore acriora & calidiora fiũt vina,atq; vnà cũ his tum colorẽ tum ſubſtãtiã tum odorẽ mutãt,eatenus differẽtiã aliquam in vinis tẽpus facere videtur.Quod ſi nihil horũ immutetur, neq; ab aliquo vinũ vetus dicetur,neq; recẽs.Imò neq; nũc ita dicũt tãq̃ vini ipſius ãnis opus prima ratiõe habẽtes, ſed tãq̃ ſimul cũ ãnis facultatẽ cõmõſtrãtes.Nõ enim ob tẽpus vina vel iuuãt vel lædũt,ſed ex propriarũ differẽtiarũ mutatiõe id habẽt.Ergo cũ de vinorũ agimus differẽtijs,tẽporis mẽtionẽ facimus per accidens,& non proprie neq; primũ.Cæterum inter proprias vinorum differẽtias quædã iuuant lædúntq; prima ratione,aliæ non per ſe propriéq; ſed per accidens.Dulcedo quidẽ & auſteritas

propria ratione,ſic tum potẽtia,tũ imbecillitas,tũ tenuitas tũ craſſities.Sed differẽtiæ quæ tum colore,tum odore deſumũtur,non primũ ſed per accidẽs:quoniã vinorũ hæc quidẽ & aquoſa & alba & fulua & nigra,alia aquoſa & inodora vt aqua,vel inſtar aromatis vnguẽtiq; beneolẽtia.Si igitur vinorũ hæ ſint differẽtiæ quæ & ſecundũ propriã virtutẽ & per accidẽs numerẽtur,iã tibi cõſtat de eo tũ ordinis tũ numeri qui in pręſenti dictiõe ſit defectu.At ſi in ſequẽtibus omniũ quę cõmodæ ſũt,differẽtiarũ meminiſſe Hippocrates videt̃,veniã inter exponẽdũ defectis dabimus.

Vinum dulce vinoſo minus caput grauat,minúſq; mentẽ ferit.atq; quouis alio facilius per inteſtina deſcẽdit,lienem tamen iecúrq; tumefacit : picrocholiſq; nullo pacto eſt idoneum.Nempe his ſitim facit,ſuperiúſq; inteſtinum inflat,non tamen inferiori pro flatus ratione eſt inimicum, etſi non admodum penetret qui à dulci vino eſt flatus,ſed diutius circa hypochondria moretur.

Vinum dulce ſecũdũ guſtãdi qualitatẽ nominatur,qua & auſterũ & acre, vt̃ aquoſum prætermittamus quod nõ omnino ab aſtringẽte degenerat.tametſi lãguidã exolutãq; habeat̃ aſtringendi qualitatẽ.Nã ſi aquæ cõparaueris, percipies manifeſte ex ea cõparatiõe guſtũ huiuſmodi vinorũ,eorũ eſſe quæ modicã nacta ſunt aſtringẽtiã . Aquoſum autẽ vinũ appellãt homines quod aquæ tũ colore tũ ſubſtãtia ſimile eſt.Perſpicuũ ſiquidẽ vt aqua,ſplẽdidum & purũ,& ſubſtãtia tenue videtur.Protinus autẽ & facultate aquæ ſimile exiſtit,neq; imbecillũ caput feriẽs,neq; infirmos neruos,quãdo ne quidẽ manifeſte calfacit.Sed de vino hoc rurſum tractabitur.Dulce igitur vinũ hoc quidẽ modo ab ea quæ in guſtu reperitur qualitate eſt nominatũ,ſed multis numeris ab aqua & colore & ſubſtãtia receſſit.Neq; enim tenue exquiſite neq; albũ vidiſti aliquãdo vinũ dulce:ſed plus minus dictis recedit,& neutrũ horũ habet. Dulcia autẽ vina maxime ſunt theræũ & ſcybelites,craſſa vtraq; & nigra.Dulcia quoq; & ea quæ in Mæonia ſunt,therinũ & caryinũ tãto dictis & craſſitie & nigritie ſupiora, q̃to dulcedine inferiora.Præterea quod epſema & ſireon à Græcis,& à Latinis ſapa appellatũ ex cocto muſto cõficitur,quò dulcius vino perficit̃, eò & colore nigrius & ſubſtãtia craſſius apparet.Quarto autẽ de ſimpliciũ medicamẽtorũ viribus dulcẽ omnẽ ſaporem à caliditate quæ nõ immoderata & vehemens ſit,fieri demõſtrauimus, ſicuti & acrẽ in vehemẽter calfaciẽtibus. Acrimonia ſiquidẽ horũ eſt inſeparabilis. In vſu vero vinũ dulce mediocriter calfacere videtur,ſitímq; facit propter tũ caliditatẽ tũ craſſitiẽ.Ita ſane & muſtũ quo diutius in igne verſatur,eo tũ craſſius tũ nigrius tũ dulcius euadit.q̃q̃ ſupra modũ coctũ amaritudinẽ cõtrahat,quo modo & mel ipſum:quod q̃q̃ omniũ dulciſſimũ ſit,lõga tamen coctione amarũ redditur.Sed vt iã retuli de qualitatibus omnib⁹ guſtabilibus in quarto de ſimpliciũ medicamẽtorũ viribus eſt tractatũ,atq; hoc in loco vt in alijs ſup Hippocratis libros expoſitionibus nõ demõſtrationes ſed cõcluſa tãtũmodo recẽſeo.Cũ igitur vinũ dulce viſcus calfaciat,ſitq; vt dictũ eſt ſubſtãtia craſſum particulares ipſius facultates quas epotũ cõmõſtrat,ſecũdas qualitates cõſequũtur.Color ſiquidẽ ſua ratiõe nullo pacto vel iuuare vel lædere poteſt.Ergo vinũ huiuſmodi pro ſubſtãtiæ craſſitie tarde meat.quapropter tãtũ abeſt vt ex obſtructis partibus aliquid adimat,vt etiã obſtructiões adaugeat. Atq; ob id hepati adfecto maximũ adfert detrimẽtũ,præſertímq; vbi vel phlegmone vel ſcirrus occupauerit. Sed moderatius lędit vbi vel ab humorũ craſſitie viſc⁹ oppilat̃,vel ꝑpter imbecillitatẽ afficitur,vti in affectiõibus quæ proprie hepaticæ nũcupãtur.Poſt hepar lien à vinis craſſis læditur.nõ tamẽ pulmo cũ bronchia craſſum habẽt humorẽ.Nẽpe in hepate ex amplis portæ vaſis ad anguſta ſtrictáq; vaſorũ tũ gibbæ tum ſimæ ꝓceditur extrema:per quæ eorũ omniũ quæ in corpus totũ digerũtur trãſmeatio fit.At in pulmone cõtrario euenit modo.Nam per venas multas digeſta cõfectáq; in amplã brõchiorũ & primo minorũ irruũt capacitatẽ:atq; ab his ad maiora excipiũtur,ſecũ & craſſos tollẽtia humores,quibus nõ calidiora ſolũ,verũ quoq; & tenuiora exiſtũt.Scis autẽ pulmonẽ ipſum ab humoribus craſſis viſcoſiſq; per tuſſes expurgari.Nã qui aquoſi ſunt,& exquiſite tenues,aerẽ qui tuſſiendo extramittit̃,circũfluũt.Aer etenim tanq̃ manus quædã exiſtit,quæ ſurſum craſſos humores ſecũ ferat.Sed craſſitiẽ humorũ talẽ eſſe oportet vt ab aere ſurſum ferri poſſit,& nõ vt lutũ brõchijs illitã eſſe & infarctã.Ob id ſane viſcoſos humores tuſſes nõ expurgãt.Nẽpe manent & interna viſci inſtar occupãt brõchia.Ergo quæ ad eductionẽ eorũ qui in pulmone cõtinẽtur craſſorũ humorũ futura ſunt idonea medicamẽta moderatã humiditatẽ habere debẽt.Q3 ſi viſcoſi humores fuerint:nõ humiditate ſolũ eſt opus,verũ quoq; & ea quæ ab acidis fiat ſuccis deterſione. Ob eã rẽ melicratũ quidẽ ad craſſorũ humorũ expuitionẽ eſt cõueniẽtiſſimũ,oxymeli vero ad viſcoſorũ.Poſt melicratũ ptiſana eſt,atq; ab ea vinũ dulce,ſi coctis iam tũ peripneumonia tũ pleuritide propinetur,idque non vexatis inflammatione corporibus.Quòd ſi vinũ huiuſmodi epotum ſitim faciat, ad expuitionẽ minus idoneũ redditur. Verũ vt vno abſoluã verbo,vinũ dulce in acutis morbis ad expuitionẽ tum propter dictas operationes , tũ propter cõmunẽ vinorum

omniũ rationẽ qua vires roborãt,idoneũ exiſtit, & maxime his qui quæuis humida quæ tũ in thorace tũ in pulmone cõtinẽtur,expuũt.Didiciſti autẽ humida illa varia tũ ſubſtãtijs,tũ qualitatibus tũ virtute eſſe in prognoſtico,vbi ſputorũ expoſui differentias.Nullũ ſane bonũ aliud vinũ huiuſmodi habet febriẽtibus propinatũ.Minus tamẽ vinoſo quod vehemẽter calfacit,lædere poterit.Cõmodũ præterea aliud,nihil habet præter antedicta niſi ꝙ vẽtris permeationẽ modice iuuet. Ob id igitur Hippocrates vbi à minus lædẽtibus quæ multa ſunt,doctrinæ exordiũ fecit,ad iuuamẽta ipſorũ quæ pauca ſunt circa finẽ ſermonis trãſijt.Percurramus igitur quæ recenſet,dictionẽ ipſius perſequẽtes.Vinũ dulce minus ꝙ̃ fortia potentiáq; mentẽ ferire ait,id eſt minus deliria progignere.fortia ſiquidẽ vina vehemẽter calfaciẽtia caput humoribus vaporibúſq; & caliditate replẽt.Vina igitur dulcia quò magis à vehemẽti caliditate abſunt,eò minus tũ caput grauãt,tũ mentẽ lædũt.Sed facilius per inteſtina deſcẽdere ait,& viſcera tumefacere,id eſt viſcerũ tumores augere.Sed de his dixi paulo ãte.Prȩterea dulce vinũ nõ idoneũ eſſe ait picrocholis, id eſt qui amarã bilẽ ſibi aceruãt.Nẽpe medici χολὴν,id eſt bilẽ ſimpliciter & pallidã & flauã dicere cõſueuerũt.μέλαιναν vero χολὴν,id eſt nigrã bilẽ hoc toto appellare & nõ χολὴν,id eſt bilẽ ſimpliciter.ſed hæc quidẽ acida eſt:amara autẽ quæ flaua.Ob eas res picrocholos appellat Hippocrates,qui redũdantẽ habẽt huiuſmodi bilẽ.Permixta autẽ aquoſis humoribus & liquidiſſima & pallida videtur.Sola vero cũ exiſtit,& craſſa & flaua eſt.Quæ autẽ huiuſmodi bilẽ procreãt,ſunt calida & ſicca tẽperamẽta:ad cuius generationẽ idonei ſunt & dulces omnes humores. Quo fit vt omniũ horũ maxime mel bileſcat,ꝙ dulciſſimũ ſit:deinde & dulcia vina.Non ſolũ autẽ ꝙ caliditas multa tales humores amaros reddit propterea dulce vinũ febriẽtibus & prȩſertim vbi calidi & ſicci tẽperatura fuerint,idoneũ nõ eſt:verũ quoq; & ꝙ craſſa ſint huiuſmodi vina,neq; per vrinas velociter deſcẽdãt,neq; cito difflẽtur trãſpirẽtq;.Quo fit vt bilioſos humores neq; ſecũ agãt,neq; excernãt.Solis ergo his vnũ ineſt bonũ ꝙ vẽtrẽ emolliãt.quod ſi nõ fecerint,omni pacto nocẽt.Præterea & ſiticuloſa ſunt,hac re ꝙ facile bileſcãt, cõmonſtrãtia.Flatuoſum quoq; vinũ huiuſmodi eſſe aſſerit. Nẽpe incaleſcẽtes craſſi humores flatũ ſibi ſimilẽ generant tum vaporoſum tum craſſum.Quod autẽ tale eſt,inflationes parit.Quapropter ex tenuibus vinis non prodit flatus,ꝙ̃ꝙ̃ interdũ quippiã generetur,quod & tenuiũ ſit partiũ & aeroſum nõ nebuloſum vaporoſúmq;.Cæterũ dulce vinũ inferioribus inteſtinis nõ eſſe inimicũ ait,ꝙ̃ꝙ̃ tarde meet qui ab ipſo eſt flatus,moretúrq; circa hypochondrium. Ea autẽ occaſio eſt ob quã nõ admodũ turbet inferiora inteſtina,quia circa hypochondriũ moretur,donec perfecte coctus & tenuatus fuerit:ꝙ ſi ſemel coctus fuerit,cõmeabiliorẽ tenuiorúmq; partiũ habebit naturã.Qua igitur ratione à ſupernis ad infernas expellitur partes,eadem ab infernis extra mittitur.

Vrinas ſiquidem hoc minus,quàm vinoſum album omnino mouet.

Quodnã vocauit vinoſum albũ,cõſiderabimus.Nã antea vinoſum vinũ tũ eſſe tũ appellari diximus,quod iure optimo aquoſo opponitur.Valẽter igitur ipſum & calfacere & caput replere & deſipiẽtias procreare & calorẽ febrilẽ augere eſt operæpretiũ. Sed vinũ huiuſmodi albũ non eſt,neq; cũ nouũ exiſtit,neq; cũ vetus,quãdo ne quidẽ aliud quippiã antiquorũ vinorũ manet albũ,etſi ꝙ̃maxime circa initia tale fuerit.Imò ſemper fuluius redditur,& tandem flauũ.Viſus eſt ergo Hippocrates dixiſſe vinoſum albũ auſterũ,quod neq; vrinas mouet:ſed ſi tale craſſũ fuerit,circa hypochondriũ moratur:ſi vero nõ craſſum neq; multũ moratur vt nigrũ.Neq; albis ſimul & mediocriter auſteris ſimiliter ad vrinas deſcẽdit.Nẽpe vina hæc vrinas ciẽt ꝙ vtrãq; tarde per vrinas deſcẽdẽdi effugerũt proprietatẽ, tũ eã quæ aquæ eſt quã ob frigiditatẽ nacta eſt, tũ eã quã vinũ nigrũ propter craſſitiẽ habet.Vinũ ſiquidẽ albũ & auſterũ minime calidũ inter vina exiſtit.atq; ob id his quæ ad vẽtrẽ fiũt deſtillationibus idoneũ. Non tamẽ abũde ciet vrinas hoc vinũ.At forſan Hippocrates vino huic nigrum comparans,minus ciere vrinas ipſum ait.

Sputum autem alio efficacius educit quod dulce eſt.

Quodnã aliud dicit?vtrúmne præſens ad quod dulce cõparãs dixit, *Vrinas ſiquidẽ hoc minus ꝙ̃ vinoſum albũ omnino mouet*. An nõ hoc ſolum ſed ſimpliciter omne id quod dulce nõ eſt.Cũ ergo Hippocrates quãtum ad dictionẽ hanc attinet obſcurus ſit,credibiliúſq; ſit ipſum nũc de vinoſo albo ſermonem intelligere:rurſum & alia oritur ambiguitas quidnam ſit vinoſũ albũ,ꝙ nõ valde manifeſtũ ſit.vtrúmne id quod vehemẽter calfacit?an quod valde aſtringit?quod acerbũ Grȩci appellitant,veluti quod moderatius,auſterum.Quonam igitur pacto habeat quod in dictione eſt,ego impræſentiarum exponam. Sputum maxime omnium vinorum dulce educit,vbi nõ ſupra modũ craſſũ fuerit,veluti & quoties non vſqueadeo ad fuluũ ſeceſſerit,vt exoluta in eo ſint tum craſſities tũ dulcedo.Prauum autẽ febri auxiliũ eſt vinũ fuluũ,ꝙ vehementer calidũ ſit.verum poſt vinum dulce non admodũ craſſum ad eorum quæ in pulmone ſunt eductionem conueniens eſt aquoſum vinum, virtutẽ ſcilicet roborans,& humores tum humectãs tum madefaciens mediocriter. Quod cæteris vinis omnibus innocentius fȩbrientibus exhibetur.

Et ſane quibus propinatum ſitim facit, his minus quàm vinum aliud educit. quibus vero ſitim non facit, vino alio magis educit.

Vinum aliud nunc dixit, quod omnino ſiticulòſum non eſt. Quare autem vinum ſiticuloſum minus ſputa educat, facile intelliges ſi quæ antedicta ſunt ad memoriam reuocaueris. Nempe ſitis his perſeuerat qui dulce vinum bibunt, quòd febrilis calor in ipſis tum moroſior tum maleficentior exiſtat. Qui ſi talis fuerit, ſputũ ſiccat, craſſiúſq; & viſcoſius reddit. Quòd autem ſputum huiuſmodi difficulter educatur, verbis non eſt opus.

Vinum autem album vinoſum iam plurima maximáq; parte laudatum quidem & culpatum in vini dulcis enarratione. Ad veſicam vero vino alio magis penetrat, vrináſque prouocat, & perpetuo purgat: atque multa ad opem his morbis ferendam facit. Nempe etſi vino alio ad cætera inhabilius exiſtat: veruntamen quæ in veſica ab eo fit purgatio liberat, ſi propinetur quale oportet. Bonæ hæ coniecturæ ſunt de vino tum profectus, tum detrimenti. quas qui me ſeniores ſunt, non didicerunt.

De vino hoc in dulcis vini mẽtione diximus, poſteaquàm vires ipſorum comparauit, perquiſiuítq;. dixi autem nõ paruam eſſe quæſtionem ſi album ſimul & auſterum vinum, abum vinoſum dixit, vel quod vehementer inter vina alba calfacit. Nempe ex vinis albis nullum valenter calfacere poteſt. Quod enim ſumme calidum eſt, id continuo & flauum exiſtit, veluti & quod ab ipſo eſt fuluum. Mox ab his rubrum, & deinde dulce. Album autem minus quidẽ his omnibus calfacit: ſed differentias particulares aliáq; omnia pro pluris minoríſque ratione habet interualla. Quòd autem vinum huiuſmodi dulci facilius ad veſicã penetret, dictum antea. Sed ad alia dulci inhabilius eſſe ait, quæ ſunt ventris ſubductio & eductio ſputorum, bonas autem has ait coniecturas eſſe id eſt notas facultatis vinorum.

Fuluo autem vino & nigro auſtero in morbis huiuſmodi ad hæc vteris, ſi neque grauitas capitis fuerit, neq; mentis concuſſio, neq; ſputo via concludatur, neq; teneatur vrina: excrementa autẽ & humentiora & ramentoſa magis fuerint. In his autem ex albo migrandum, & his quæ his ſimilia exiſtunt.

Dulce quidem vinum continuo & nigrum exiſtit: non tamen nigrum omne continuo & dulce. Nam ex his quædam auſtera ſunt, qualia apud nos in Aſia prope Pergamum in Perperine & Aegis. Quod autẽ in Cilicia eſt albates, auſterum ſimul & dulce exiſtit, qualitatibus cõſtans con= Aliàs ſybates.
trarijs. quo fit vt prauũ ſit, quia neq; diſtribuatur, neq; deſcendat, ſed plus iuſto in ventre permaneat ſuperiore, atq; ipſum inflet. At quod citra dulcedinem nigrum auſterum eſt, id ventri vtile exiſtit, quando vel plura iuſto deſcendunt vel ramentoſa. tunc enim eſt idoneum ſicuti & vinum album auſterum, & quæcunque alia aſtringentia. In eum vſum & fuluum vinum prodeſſe ait, non omnino ſimpliciter fuluum affirmans: ſed fuluum auſterum. Nam de vtriſq; te intelligere oportet quod in principio dictionis exiſtit, qua dicitur, *Fuluo autem vino & nigro auſteris, in morbis huiuſmodi ad hæc vteris*. Duplex ſiquidem fuluum vt nigrum. aliud ſiquidem dulce aliud auſterum. Atq; cum tertium præter vtrunque exiſtat ex vtriuſq; qualitatis permixtione conſtans, attamen quod vna eſt præditum qualitate, id colore vtroq; duplex exiſtit. Caput autem & mẽtem fuluum magis ferit quòd & calidius nigro exiſtat. febres quoq; ratione eadem auget. quibus idonea ſola ea quæ aquoſa ſunt. Non immerito igitur vinis auſteris vtendum prohibuit ſiue ea colore fulua ſiue nigra fuerint, in capitis grauitatibus & mentis læſione, vbi febris ipſa percuſſerit. atq; amplius in thoracis pulmoníſq; ægritudinibus in quibus ſputũ detinetur, vina huiuſmodi inhabilia eſſe ait, atq; cum vrinæ ſupprimuntur, propter craſſitiem videlicet & aſtringendi facultatem.

Quòd autem ſuperiora quidem omnia veſicámq; minus offendet, ſi dilutius fuerit: inteſtina vero iuuabit magis ſi meracius, neminem latere debet.

Vinum meracius, vt dixi, inteſtinis magis conuenit. quo fit vt non abs re iuuet ipſa aſtrictionis ratione, propter quam omnino iuuamentum habet. Verum huiuſmodi aſtrictionem labefactat exoluítq; ſi aqua temperatum fuerit, atq; ob eam rem minus ipſa iuuat. Quo autem modo hæc iuuat magis aſtringendi ratione vbi meracius fuerit, ſic thoracem capũtque magis offendit. hæc ſunt ſane quæ manifeſtauit inquiens, *Superiora quidem omnia lædit, lædit quoq; & corpora ea quibus per vrinas expurgari eſt opus*. Nempe auſterum vinum, excretiones omnes cohibet. De vinis hæc loquutus Hippocrates, continuo ad melicratum trãſit, cæteris quidem fere omnibus de vino demonſtratis, at prætermiſſo vno quod non abſoluit, & ego obiter percurram. quòd ſcilicet febrientibus maxime idoneum aquoſum ſit. Eſt autem vinũ hoc album colore, ſubſtantia tenue, nul=

lam earum quæ cæteris vinis insunt habens qualitatem, neq; austeritatem, neq; astringentiam, neq; dulcedinē, neq; acrimoniam, neq; odorem. Nempe vino huic omnium soli vt tum aquæ tum vini mala effugeret, est datum. Prodeunt autem talia in vnaquaq; gente aliqua. In Italia imbecillum sabinum, quod febriētibus administrant. In Asia titacazenum & tibicenum. Sed vini huius notas vbi intellexeris, talia facile in qualibet gente reperies. vbi & valde tenuia & aquosa producuntur vina. Reperi equidem talia in Cilicia, Phœnicia, Palestine, Scyro & Creta. Imò vt retuli in regionibus vidi omnibus: & quod mirum magis sit, in Aegypto. Crassa siquidem vina & odora & valde fortia, in feruidis progignūtur regionibus. In Italia vero & Bithynia & Asia si multa producātur aquosa, nihil mirum. Sed quæret quispiam quam ob rem Hippocrates in antecedente dictione peculiarē de his vinis prætermisit sermonem, cum febrientibus quàm cætera omnia sint iucundiora. Sane qui id petit, Hippocratem vinum huiusmodi nesciuisse haudquaquam ostendit. Nempe pòst paulo cum de melicrato agit, hæc scribit, *Cæterum vino albo tenui paucifero, & inodoro quodammodo fortius est, & quodammodo infirmius.* Hæc ait Hippocrates vino albo tenui & paucifero, id est parum aquæ ferenti & inodoro melicratum comparans. Vini igitur vinosi notas tum conspicue tum exacte recēsens percurrénsq; quonam scilicet pacto tum caput tum mentē feriat, de aquoso ipsi contrario disciplinam sufficientem esse existimauit, cum aduersa contrariáq; ipsi inesse ratiocinari possumus.

Melicratum, id est mulsa per totum morbum in acutis epota parte plurima tum picrocholis, tum his quibus tumefacta sunt viscera (μεγαλοσπλάγχνους vocant) minus q̄ non huiusmodi est idonea.

Oratio hæc, *Per totum morbum*, ostendit Hippocratem de his intelligere morbis in quibus cremorem exhibere idoneum non esse demonstrauit prius quàm ad morbi peruentum sit vigorem. Nam si æger acuta febre laboret, neque tum in thorace tum in pulmone fuerit morbus. viréſque valuerint, & morbus quintum vltra diem sese prorogaturus non sit, aqua mulsa sola epota abunde ægro sufficere potest. Cæteris quidem omnibus in morbis huiusmodi est conueniētissima: sed picrocholis minus propitia existit. Nam in ipsis bilescit, nisi prius vel intestina vel vesicam pertransierit. Quæ si pertransierit, non solum nihil lædit, verum quoq; & maxime iuuat. Nam secum biliosa deducit excrementa. hac sane cū ratione temperaturam quoq; ipsius demonstrauit. Nēpe in huiusmodi naturis, dilutior exhibita mulsa cōfert. Neq; enim hoc pacto siticulosa existit, neq; bilem generat. Vt autem picrocholis ita megalosplanchnis haudquaquam idoneum esse ait. Megalosplanchnos nunc dixit non eos quibus magna ex natura ipsa sunt viscera, sed quibus ea ex affectu aliquo intumuerunt, siue scirrhum, siue phlegmonem siue œdema nacta sunt. Mala siquidem in his quòd cito pertrāsire viscera ipsa nō possit, & facile bilescat, præsertimq; in phlegmonis propter caloris magnitudinem: in cæteris autem qui præter naturam sunt tumoribus, minus detrimenti affert.

Porro & siticulosa minus quàm dulce vinum existit. Nempe & pulmonem mollit, & sputum mediocriter educit, & tusses mitigat. Habet etenim vim quandam exterendi quæ plus quàm mediocriter viscosum facit sputum.

Quam ob causam aqua mulsa minus quàm vinum dulce siticulosa sit dixi antea, cum vtraque quatenus dulcia sunt, eatenus facile bilescere demonstrarem. Verum quòd tenuior penetrātiorq; vt omnia subeat, existit, ea ratione minus vino dulci est siticulosa. Quo fit vt si aliquando pluſculo tēpore in ventre manserit, tunc vino dulci non minus siticulosa reddetur. quod rarenter contingit. Aqua vero mulsa, vino dulci citius ventrem intestináq; omnia penetrat. Nec secus hepar aduſq; tum renes tum vesicam non rarenter quidem sed perpetuo. Ob hæc igitur vino dulci minus siticulosa existit. Hippocrates idem quanquam non ita sed modo alio dixit, mulsæ virtutem ex his quæ in pulmone facit demōstrans. Nēpe quòd hæc non efficeret, nisi vias meatúsq; ipsius penetraret abstergerétq;, palam omnibus existit. Præterea sputum educere nō simpliciter dixit, sed hoc aduerbium, *mediocriter*, adscripsit. Neq; enim valenter educit vt oxymeli, sed mitigat. quo oxymeli priuatur. Nempe oxymeli tusses incitat, tum irritans tum asperās, quatenus scilicet vehementer detergit. Mulsa vero & præsertim aquosa dilutáq;, detersoria quæ minima sit participat facultate. Vocatur autem huiusmodi facultas σμηκτική, à qua & nunc Hippocrates nomen fecit σμηκματῶδες. De mulsa ita scribens, ἔχει γὰρ σμηκματῶδές τι, id est, habet etenim vim quandam exterendi detergendíq;. Mediocri autem participare ipsam facultate huiusmodi ostendit adijciēs vocabulo huic σμηκματῶδες vocabulum hoc τὶ. Nempe quibusuis adijciatur, paucitatem indicat. Ergo quod mulsæ parum abstergit, non quòd abstergens ob id impotens infirmúmq;: sed quòd paucum. Ad glutinosum siquidem sputum, medicamentum vehemēter abstergere oportet, quòd glutinosum eum, qui in bronchijs pulmonis continetur detergere possit humorem. Quod si ta=

lis quispiam in thoracis pulmonisq; medio aceruatus fuerit, iam & maior vt probe spuatur, tum incisoriæ tum detersoriæ virtutis est necessitas. quæ id à succingente costas membrana detergat, dissecet & tenuet. Nam fieri non potest vt talis humor aliter per membranā, quæ viscus ambit, ad pulmonis bronchia trāsferatur. Non igitur bene est vsus dictione Hippocrates cum huic orationi, *Habet enim vim quandam exterendi*, eam quæ sequitur adiecit: *Quæ plus quàm mediocriter* καταγλισχραίνει, id est viscosum reddit *sputum*. Nam melius dixisset, *Habet enim vim quādam exterendi detergendiq; quæ exigua sit, & quæ sæpenumero viscosum fieri sputum sinit*. Non enim ob mulsam glutinosum fieri sputum contingit, cum id sane sputo huiusmodi proprium inest. Mulsa igitur nil iuuat: sed excrementi naturam talem permanere sinit. Quapropter melius dixisset nihil glutinosum sputum iuuari, & non tale à mulsa fieri. Nam hoc verbū καταγλισχραίνειν quod ab Hippocrate dicitur, sputum à mulsa tale fieri, cum emphasi significat.

Ciet autem & vrinas abunde mulsa, nisi ex visceribus aliquod prohibuerit.

Mulsam ante, quòd vias omnes quæ ventrem renésq; interiacent facile penetret, ciere vrinas dixi. atq; vbi iecur male afficitur, vsui haudquaquā conuenire demōstraui. Lieni præterea si phlegmone obsideatur molesta est. atq; multo magis intestinis ventriq;. Nam cito ignescens ob phlegmones caliditatem in bilem conuertitur. Melle siquidem ob dulcedinē delectantur tum viscera tum venter, quo fit vt tū citius tum raptim magis eliciant. Melli quoq; & dulcia alia idem habere quis dixerit, atq; ideo vt ad ventrem ita ad viscera accommodari. Venter autem his oblectari videtur. Nempe vbi ea deglutiuit, manifeste quodammodo ab assumptis delectatur, veluti è contrario ab asperantibus amarisq; offenditur: neq; solum cum adsumūtur, verum quoq; & vbi adsumpta sunt, ad aliquod vsq; tempus. Quo fit vt nemo ea nisi interdum vice medicamēti, vt ob collectos præter naturam in ventre humores, ingerat. vbi enim secundum naturam habuerit, iniucunda ipsi talia omnia sunt: iucunda autem sola quæ dulcia existunt. Sane in appellato gutture maxima ex deuoratis dulcibus exoritur voluptas, corpore scilicet loci illius peculiare quippiam cum succo huiusmodi habente. Corpus autē hoc facit ventriculi interna tunica vt & ea quæ linguam ambit. Verum in lingua euidētissimam habet dulcedinis sensionem. In gutture autem voluptatis. Sensio vero manifesta continuo efficitur & in ventris ore quod dulcibus adsumptis delectatur, modo animans secūdum naturam habuerit. Viscera igitur hoc pacto dulci gaudere succo, plurimúmq; ipsius celeriter euocantia cum valent, frui, alíque: cum vero febriunt & phlegmone obsidentur, in id quod biliosum est, dulcem succum conuertere par est. Videntur igitur quæ συκωτὰ id est ficata ex caricarum esu appellantur, tum maxima tum suauissima esse, iocinore ipso vt liquet ex dulcium esu alimentum vberius accipiente. Verum in phlegmonis febribúsq; rerum huiusmodi ingestio non in probam alimoniā sed in bilis generationē demigrat. febrilis siquidem calor exuperat: natiuus autem deficit, qui bene temperatus erat.

Biliosa quoq; alui deijcit magis: interdum quidem bona, sed interdum quàm decet redundantiora spumantioraq;. quod biliosis magis & his quibus tumefacta sunt viscera contingit.

Reuocare ad memoriam oportet dictionem ante enuntiatam: in qua mulsam vino dulci comparans dicebat, *Porro & siticulosa minus quàm dulce vinum existit*. Nam & hoc in loco mulsam eandem ad vinum dulce comparans biliosa alui excrementa deijcere magis pronuntiauit. Nempe & biliosa deijcere vinum dulce potest. Verū mulsa, biliosa interdū quæ bona sunt subducit, interdum & vitiosa, quæ syncere admodum biliosa existūt, bilē scilicet vel igneam, vel flauam habentia crassamq;. Bilis igitur ea spumam accipit sępius quidem ratione ea qua in his quæ vehemēter igne calfiunt, spuma exurgit. sæpenumero autem & in his quæ à flatu agitantur humidis. Horum primum caliditatis exuperantis nota est. Secundum vero instrumētorum angustiam, & flatuosi spiritus interclusi, viámq; haudquaquam liberam habentis agitationem denotat. Biliosa autem huiusmodi magna ex parte subducuntur in his febribus quæ liquefaciunt & ad tabem perducunt, quibus ferme omnium aduersissima, nocentissimáq; est mulsæ potio, veluti & modo contrario potio aquæ frigidæ iuuantissima. Excrementum huiusmodi ait à mulsa magis generari his qui natura biliosi, id est immoderate calidi existunt, atque in his morbis quibus viscus aliquod phlegmone infestatur. Commune siquidem nomen hoc in loco eorum qui inflammantur peculiare fieri volumus. Neq; enim propter scirrhum vel œdema febris incenditur. Ergo quòd in acutis morbis de quibus agit Hippocrates, vbi tumor in visceribus fuerit, phlegmones symptoma sit, non œdematis vel scirrhi, constat omnibus. Hos autē nunc μεγαλοσπλάγχνους appellauit, quasi visccerosos dixeris.

Mulsa præterea quæ dilutior est, sputum educit magis, pulmonémq; lenit. Meracior vero spumosa excrementa, atque plus quàm conuenit valde biliosa calidioráq;

quàm dilutior agit magis.

Mel in acutis morbis bilescere, atq; ob id nobis afferre molestiã antea dixi. Aquam præterea tàrde penetrare, atq; in hypochondrijs diutius morari, atque ob eas res fugiendam. At quod ex vtrisq; mixtum sit, conueniens redditur. quod ea constet temperatura qua aquæ plurimæ tantum mellis permixtum fuerit, vt viam aquæ paret, & ad distributionem agat. Nempe his ita temperatis, vrinæ facilius penetrabunt, ocyúsq; sputum educetur. Quòd si mellis plurimum admixtum fuerit, sitim facit, & viscosum reddit sputum. Atq; ob eas res aquosior mulsa tum ad sputi eductionem tum ad penetrationem vrinarum idonea magis existit. Meracior vero ad ventris deiectiones. Nempe quanto magis proritabit, tanto magis & velocius subducet. Clysteribus ergo infusa quò meracior, eò magis excretoria reddetur. Causáque erit deiectionum, tum earum quæ κατακορέως, id est ἱκανῶς, hoc est valde biliosæ existunt, tum spumosarum. Talia siquidem trahere magis potest quàm intestina tum mordere, tum detergere. Adde quòd & in bilem flauam trãsiens ea occasione biliosorum excrementorum copiam simul adauget. quo fit vt ipsius vsum non laudet Hippocrates. Declarat autem ex horum verborum adiectione: καὶ μᾶλλον τοῦ καιροῦ κατακορέως χολώδεα, id est atq; plus quàm conuenit valde biliosa. Nam μᾶλλον τοῦ καιροῦ dicere cõsueuit pro μᾶλλον τοῦ προσήκοντος, id est plus quàm conuenit. Spumosas item deiectiones & in prognostico damnauit. Et κατακορέως, id est ἀκράτως, hoc est syncere biliosa mala sunt. Neq; enim κατακορέως neq; ἀκράτως, sed mediocriter talia esse oportet. Horum igitur non immemor cum vel ex mulsa epota vel absq; ipsa quis spumosa simul & syncere biliosa deiecerit, febrem scieris esse quæ liquefaciat & ad tabem perducat. atq; ob id ab vsu mulsæ abstineto atq; in ptisanæ cremorem deuenito, signum quodpiam coctionis morbi quantumuis momentaneum ex vrinis obseruans. Nam si tunc frigidam dederis, maximo eris præsidio.

Deiectiones autem huiusmodi habent quidem & alias quæ graues sunt offensas. Neq; enim hypochondriorum extingunt ardorem, sed excitant. Inquietationémq; & membrorum iactationem faciunt. Intestina etiam sedémq; exulcerant.

Consueuit Hippocrates βλάβας, id est offensas σίνεα dicere, vt in libris de fracturis & articulis est demonstratum. Nam σίνειν Iones dicunt pro βλάπτειν id est lædere. Imò & βλαβερὰ id est nocua σινάμωρα sæpenumero appellauit. Graues igitur offensas habent (inquit) præfatæ deiectiones, id est pure biliosæ simul & spumosæ. Consueuit autem Hippocrates inter signa notásq;, vocibus vti, tum causarum, tum quæ læduntur corporum. Deiectiones ergo huiusmodi significare commodius dixisset. sed habere dixit, quanquam corpora affecta læsiones habeant, causæ faciant, & signa indicent. Sed quænã sint quæ à dictis proueniunt deiectionibus offensæ, ab Hippocrate audi inquiente, *Neque enim hypochondriorum extingunt ardorem: sed excitant*. Hoc autem ideo dixit quoniam sæpius biliosorum deiectio hypochondriorũ feruorem protinus extinguit. Quare in malignis maleficiísq; biliosis adiecit, quòd talia excernentibus ipsis non extingũtur, sed omnino viceuersa increscunt augentúrq;. Neq; ardor hypochondriorum sedatur, quin potius vehemẽtior redditur. Adde quòd ῥιπτάζονται id est ἄσην & δυσφορίαν habent, id est implacidi inquietíq; fiunt. Deiectiones siquidem huiusmodi flammãtis in hypochondrijs ipsis affectionis symptomata existunt. atq; in intestinis ramẽtosam parit acrimonia affectionem. Sane affectionis huius quæ syncere biliosa sunt, causæ existunt. Eius vero quæ in hypochondrijs existit, signa. Verum Hippocrates vt dixi vocabulis causas indicantibus inter signa vti consueuit.

Sed horum auxilia scribentur.

Quòd morborum singulorum remedia se scripturum dixerit, vt antea exposuit: sic & hoc in loco non minus. Verum si & quæ libro huic post sermonem de balneis adiecta sunt, digna Hippocrate existant, & quæ in libris de morbis vel de affectionibus scripta sunt, ea inter exponendum considerabimus.

Qui ergo in morbis huiusmodi relictis sorbitionibus mulsa potionis alterius vice vtetur, is vt multa feliciter consequetur: sic ei nequaquã præter animi sententiam succedent multa. Verum quibus danda sit, & quibus non, & quã ob causam, iam magna ex parte est dictum.

Significauit & nunc manifestissime ad morbi vsq; iudicationem sola vti mulsa cõsulens. Nempe in solis quæ colliquefaciunt morbis, vel in quibus hominum virtus ad morbi vsq; iudicationem sufficere non possit, ad ptisanæ cremorem perueniemus. In alijs vero solam exhibere mulsam est commodius.

Damnata autem propterea ab hominibus est mulsa, quòd bibentes ad vltimum

imbecillitatis agat, atq; ob id citam adferre mortem ſit creditum. Verum id ob languentes ipſos dictum fuerit. Sunt enim qui ſola vtantur mulſa, tanquam huiuſmodi exiſtat.

Dicere ſumme à mulſa imbecillitari & mulſam nullo pacto nutrire vel exigue, idem non eſt. Quippe cum tria hæc inter ſe diſtent. Nam quæ vires euertunt, vt ſanguinis eruptio, deiectio ſuperflua, ſudor immodicus & per accidens cibi abſtinentia, ſumme imbecillitare dicuntur. At quæ nullo pacto nutriunt, vt aqua: ea virtutem neq; ſumme imbecillitare neq; roborare quiſpiam vere dixerit, niſi id aliquando per accidens contingat. Aqua ſiquidem non vt alimētum vires recreat, ſed bene vt medicamentum ad temperamēti ſymmetriam quæ propter ipſius immoderationem imbecilla ſunt reducens. Tertio deinceps loco ſunt quæ exigue nutriūt. quibus qui tantummodo vtitur, tametſi interire poſſit, non tamen tanquam vires ſubuertentibus, ſed tāquam eas non quod ſatis ſit roborantibus. Quo è genere eſt mulſa. Nam ſi quis diebus quatuor cibo priuatus interire poſſit, is mulſæ vſu non quintum modo, verum quoq; & ſextum attinget. Sermonem hunc & de melle intelligas. Nempe mellis natura mulſam ipſam inter modice nutrientia facit. Nam humiditatem nō modo Hippocrates: verum quoq; & medicorum probatiſſimi ferè omnes cibi vehiculum non cibum cenſuerunt. Hæc ſane eadem quæ nunc dicuntur, de mulſa & melle ſcripſit non obſcure Hippocrates in ſequentibus.

Sed hoc non ita habet.

Non omnino ſiquidem verum eſt ægros ipſos propter mulſam mortem obire. Moriuntur etenim & ſi aquam ſolam biberint: ſed quòd exiguam corpori præſtet alimoniam, ob id ſolum vitam ſeruare nō ſufficit. Quod etiam accidit vbi quis ſolius ptiſanæ cremorem perpetuo ſorbeat.

Cæterum vino albo tenui, paucifero & inodoro, quodam modo fortior eſt, & quodam modo infirmior.

Sunt qui dictionem ſcribant ſine hoc verbo, eſt, hoc pacto, *Cæterum vino albo tenui paucifero & inodoro, quodammodo fortior & quodammodo infirmior*. Alij pro quodammodo legunt interdum ad hūc modum, *Cæterum vino albo, tenui, paucifero & inodoro, interdum quidem fortior interdum autem & infirmior*. Sed ex omnibus vis eſt eadem atq; idem intellectus. Nam Hippocrates mulſam vino huiuſmodi quadamtenus fortiorem, & quadamtenus imbecilliorem dicit. Feci autem mentionem vini huius in ea quam de vinis feci tractatione. Quod tanquam neſciētis vice functus Hippocrates ſubticuit, ſed nunc quædam manifeſtauit tum ſubſtantiā memorans, ex hoc verbo tenui, tum virtutis imbecillitatem cum adiecit oligophoro id eſt paucifero. Vocatur ſiquidem oligophorum ſiue pauciferum quod vt bibatur minima eget aquæ mixtione. Contrario autem modo polyphorum vel multiferum appellatur, quod vt bene temperetur, multā exigit aquam. Aequiualenter dixeris, quod aquæ multum ſuſtinere debeat ad temperatam mixtionē. Quod vero pauciferum appellatur, id fractum infirmúmque & ad potum inutile redditur ſi multa dilueris aqua. Atqui quæ in vino hoc eſt carentia odoris, ea imbecillitatis frigiditatiſq; efficaciſſima exiſtit nota, nō ſecus quàm fortis odor efficaciſſimum roboris ſignum. Vinū ſiquidem aquoſum leuiſſimam in ligno vitis habuit tranſmutationem. Leuiſſimam quoq; & elementi terrei permixtionē. quod vt aqua foret, paulum terrei calidæq; ſubſtantiæ occupauit, atq; in horum coniunctionem leuiſſima indiguit confectione. Contrarium autem tum vinoſum, tum multiferum, neq; à leui coctione tale efficitur, vtpote quod ab aqua longiſſimo recedat interuallo. Quò itum eſt vt inſignē conſecutum fuerit tum caliditatem tum odorem.

Vini autem melliſque meracitas ſi robur vtriuſque contemplatus fueris, inſigne recipit diſcrimen. Nam ſi duplam vini meri menſuram ad mellis delinctum quis biberit, à ſolo nimirum melle validior lōge reddetur, niſi ventrem turbauerit. Nempe multo plus ſtercoris deijcietur.

Si mulſæ & non mellis dixiſſet Hippocrates manifeſtius enuntiaſſet. Nam de mulſa hucuſque egit, ipſámq; vino ex aqua diluto comparauit, neq; ipſam per ſe: ſed vt iuſta fieret comparatio. Ob eas res ſermonem ſuum ad mel vinúmq; reuocauit. Sunt autem qui in huiuſmodi comparationibus non reliquos modo volentes: ſed nos quoq; inuitos circunueniātfallántq;. Cæteri meraciora purioráque experti non puris ſolis ſed quouiſmodo temperatis vires contribuunt. Non ſecus alij aquoſiora experti ex illis de omnibus quoquo modo tēperatis ſententiam ferunt. Non ita tamen de rebus iudicium eſt faciendum. At ſi iuſtam facturus ſis de ipſis cōparationem, mulſam ad eorum quæ bibuntur vinorum temperaturam in aquæ permixtione, ita ex proportione exiſtimabis vt vinum non meracius & mulſa aquoſior fuerit. Sed quoniam in mixtione proportionē exacte ſeruare difficile eſt, ob id ad ea quæ vere immixta & proprie pura appellata tranſ-

tulit ſermonem Hippocrates, vino nullo pacto dilutum mel ipſum comparans. Aitque duplum vini epotum minus alere quàm mellis ſimplum. Verum quoniam plura vinorum genera exiſtũt, non quæ fortia ſunt, capútq; feriũt & deſipientias creare poſſunt, in hoc exprõpſit ſermone: ſed vinum imbecillum aquoſúmq;. Mélq; ipſum huic comparans plus alere enuntiauit. Cæterũ cum vini duplo mel dimidiũ comparare voluerit, nõ quòd ſolum vtrunq; per ſe & citra aquæ mixtionem æger ſumere debeat aſſeruit, ſed ſi poſt vtrunq; dimẽſum pro arbitrio ingerat, non minus vtile eſt. Poteſt ſiquidem ſi res tulerit, mellis cyathum vnum vel per ſe accipere, vel aquæ quantum volet mixtũ ingerere, atq; id quotidie bibere. Vel denuo vini cyathos duos diebus ſingulis vt volet aqua temperatos. Tali ſiquidem experimẽto tum in plurimis ſimiliter in cæteris habentibus hominibus, tum etiam in vno magis per idem tẽporis ſpatium cognoſcetur exquiſita vtriuſq; facultas. Si enim mel nòn ex naturæ proprietate ventrem turbat, qui melle vtuntur, diebus pluribus abunde ſufficient. Si ergo res ita habet, cur in principio orationis dixit Hippocrates, *Cæterum vino albo tenui paucifero & inodoro interdum fortior & interdum infirmior eſt mulſa.* Non enim interdum fortior & interdum infirmior, ſed ſemper fortior ſecundum nuper dicta videtur: quoniam prius quàm de comparatione iuſta diſtinxiſſet, docuiſſẽtq; citra diſtinctionem abſoluto ſermone bene & ſecure dixit, *Inuenietur mulſa vino quadamtenus fortior, & quadamtenus infirmior*. Si enim temperamẽti vtriuſq; analogiam quis non diſtinxerit, interdum quidem infirmius vinum, interdum & mulſa eſſe videbitur. Verum ſi hæc diſtinxeris vt eſt dictum, atque eam quam mel in ventre facit turbationem contemplatus fueris, mulſam ad nutriendum validiorem ſemper deprehendes quàm vinum proportione dilutum temperatúmq;. Quòd ſi & excrementum quod ex mulſa ita moderatum excernitur, vt virtutem non exoluat, adnotaueris, tibi etiam magis ex mulſa copioſior videbitur nutritio quàm ex vino. Nam etſi duplum exeat excrementum, laborans tamen pluribus diebus ex mulſa ſufficiat, certe ad nutritionem mel vino, tum potentius tum validius videtur.

Mulſa tamen poſt ptiſanæ ſorbitionem epota valde replet, inflat, & hypochondriorum viſceribus eſt inutilis. Sed ſi ante ſorbitiones bibatur, non vt ſuperepota lædit: ſed iuuat.

De ordine ait Hippocrates quem in vſu mulſæ ptiſanæq; quis optime ſeruare debeat. Verum vno mulſæ ptiſanæq; edoctus exemplo vniuerſalem hũc accipe ſermonem. Nam perpetuo prius ingerenda ſunt, quæ & facilius corrumpuntur, & quæ ſubducuntur magis. Poſterius vero contraria. Ptiſana autem quàm mulſa difficilius corrumpitur. & deſcendit tardius. Si ergo mulſa primo ſumpta fuerit, ex ea quædam ptiſanæ ad deiectionem fit prouocatio. Verum ſi ptiſana primum ſumpta fuerit, ſubduci mulſa prohibetur. Inflabit hypochondria: atq; tandem in bilem conuerſa, ptiſanæ detrimentum afferet.

Cocta autem mulſa, facie quidem cruda longe eſt melior. ſplendida ſiquidem & tenuis & alba & pellucida exiſtit. Sed qua ab ea euariet virtute non habeo. Neq; enim eſt ſuauior ſi mel bonum fuerit, imbecillior tamen & minus ſtercoris habens. Quorum neutro vt auxilietur mulſa opus habet. Cocto tamem probiſſime vtendum ſi mel vitioſum fuerit, impurum, nigrum, & mali odoris. Nempe coctura plurimã malignitatum turpitudinem tollit.

Tota dictione coctæ crudæq; mulſæ differentias docet Hippocrates: ſed nullam deſiderat expoſitionem.

De oxymelite.

Oxymeli vocatum potum, ſæpius quidem in his morbis commoditatem habere reperies. Nam ſputum educit, & facilem reddit ſpirationem.

καλούμενον id eſt vocatum aut quod vocatur, & καλεῖσθαι id eſt vocari atque his ſimilia adijcere Hippocratem non ignoras: interdum quidem quòd hæc appellatio Græcis omnibus nullo pacto vſitata ſit, interdum vero quòd abrogata, atq; interdum quòd artificioſum quippiam demõſtret. vt ἐπὶ τῶν κροταφιτῶν καὶ μασητήρων μυῶν, id eſt temporalibus & maſticatorijs muſculis declarauimus. Sed quòd artificioſum nihil indicet oxymelitis appellatio, conſtat omnibus. Appellationem igitur ex adiectione τοῦ καλουμένου vel damnauit, vel tãquam inuſitatam indicauit. poteſt autem & vtrũq; feciſſe. Nam forſan & primum in communem cœpit vſum, forſan & vocem damnat tanquam ex ſolis aceto & melle conſtare medicamentum explanantem, vel tanquam mellis differentiam indicantem. quaſi ita quiſpiam diceret, Mel autem acetúmque tali ſunt prædita facultate. Ergo de verbi huius καλουμένου adiectione nemo ignorat. quapropter ad id quod commo-

dat deſcendamus. Non enim ex aceti melliſq; mixtione tantum oxymelitis eſt compoſitio: verum ex mulſa paulum aceti accipiente. Sed vt concoquatur melius eſt. Nempe virtus aceti ita coctura imminuitur, vt mulſa quidem ab eo cui miſcetur auxilium ſumat, offenſam autē non habeat. Auxilium autem in orationis exordio enuntiauit, atq; ab his enuntiabit. Offenſas vero ad dictionis totius calcem adijciet. Dictum eſt igitur in exordio, *Sputum ſiquidem educit, & facilem reddit ſpirationem*. Quæ autem deinceps ſunt dictiones, conſecuti ab eo diſcemus.

Tempora vero hæc habet.

καιϱὸς id eſt tempora dixit, vel tempora quibus ex conſuetudine vtendum ſit, vel tempora quibus iuuare ſoleat. Nempe & in hoc ſignificatu καιϱοῦ id eſt temporis appllatione interdum vti Hippocratem oſtendi.

Quod valde acre exiſtit, nihil mediocriter in his quæ non facile educuntur ſputis efficiet. Nam ſi quæ detinentur educeret, guttúrq; lubricaret, & veluti geſtientem redderet, pulmonem certe leniret. nempe ipſum molliret. Quæ ſi contingerent, maxime prodeſſet. Interdum vero accidit, cum valde acre fuerit, vt ſputum non educat: ſed viſcoſum reddat, adferátq; detrimentum.

In quibus acri oxymelite vtendum ſit, in his fieri aliquando ex eo offenſam docet Hippocrates. Nempe in quibus nemo prorſus tali quod acre eſt medicamento vteretur, tales receſere offenſas ſuperfluum eſt. Neq; enim ſimpliciter de acri oxymelite ſermonem fecit, ſed aduerbium hoc κάϱτα, id eſt valde adiecit. quod λίαν & σφόδϱα id eſt admodum, vehementérq; ſignificat. Tali igitur oxymeli nihil mediocriter in craſſis glutinoſíſq; pulmonis ſputis efficere cōſueuit, in quibus eo ſolo quiſpiam vtatur, ſed ea vel ſecat, detergit, educítq;: vel facere id non valens, exiccat. Nempe vt huiuſmodi medicamentum ſecandi vim habet, ita & exiccandi. vtimur autem eo in craſſis pulmonis ſputis non tanquam exiccante (nempe hoc pacto detrimentū adferret) ſed tanquam incidente & detergente. Cum igitur hæc facere non valet, tantum abeſt vt vtilitati ſit, vt etiam maxime noceat. ſed quando neq; ſecat, neq; detergit, in ſequentibus docebit. Volo autem impræſentiarum de ea quæ in multis reperitur libris ſcriptura agere. Non enim per σ, ſecundam huius nominis μέσου ſyllabam: ſed per ζ, ſcriptam inuenimus, vt dictio tota talis ſit, τὸ μὲν κάϱτα ὀξὺ οὐδὲν ἂν μέζον ποιήσειν, id eſt, *Quod valde acre exiſtit, nihil inſigne efficiet*. Sed id falſum eſt. Nempe inferens magnum aliquando fieri ab eo iuuamentū oſtendit, interdum & detrimētum. Quare perpetuo inſigne quippiam facit, & nullo pacto leue paruúmq;. De quo autem eſt verū dicere quòd perpetuo magnum vel malum vel bonum facit, de illo melius nihil mediocriter ab eo fieri quiſpiam dixerit.

Potiſſimum autem ita afficiuntur qui maxime pernitioſe habentes neq; tuſſire, neq; quæ intus continentur excreare poſſunt.

Sputa craſſa vehementer glutinari, nihilq; ab exhibito, quod acre ſit, oxymelite iuuari ait his contingere qui maxime pernitioſe afficiūtur, id eſt quibus crudus ſupra modum exiſtit morbus. Nempe hi nihil expuunt.

Cum hæc ita habuerint, vires hominis perpende. Nam ſi de eo ſperaueris, dabis.

Poſtea quàm eos qui maxime pernitioſe ægrotāt, ab acri oxymelite nihil iuuari prædixit, paucíq; ex ipſis adiuti liberentur, ob id & ipſius quod rarenter contingit non tacuit auxilium. Fit autem auxilium huiuſmodi ab acri ſupramodum oxymelite cum ægri vires valent. Nempe ſi non valent, non iuuabit quod tale eſt oxymeli. Duorum ſiquidem alterum efficiet. Nam vel prorſus non ſecabit: ſed quod glutinoſum eſt glutinoſius reddet, vel diſſecabit, abſtergétq;. Verum ſubitam vniuerſámque, tum eductionem, tum vacuationem quam molietur, non ſufferente natura continget ſtrangulari hominem.

Cum autem dare volueris, perquam tepidum, paulatímq; & non affatim dabis.

Si æger ob ſputorum tum craſſitiem tum viſcoſitatem nihil expuerit, virtúſq; valida fuerit, oxymeli dari iubet valde acre, paulatim & ἀκϱοχλίαϱον quod eſt ἄκϱως χλίαϱον, id eſt perquam tepidum. Id autem calidi frigidíq; exacte eſt medium. Nam quòd vehementem habeat facultatem propterea copioſe ipſum vno hauſtu offerre veretur. Pari modo & æſtate frigidum porrigere vt antea præcepit, ideo timet, quia tum pleuritides tum peripneumoniæ in quibus nihil expuitur, crudæ ſunt. Coctioni autem perpetuo calidum opitulatur confertq;: frigidum vero renititur & aduerſatur. Sed quam ob cauſam calidum etiam oxymeli deuitat Hippocrates? Certe ob morbi malignitatem malúmq; morem. ne videlicet protinus ex tali potione cruda perſiſtat affectio, hominémq; à calido oxymelite ſiticuloſiorem fieri cōtingat. Nempe quòd ſymptoma hoc viſcoſum

reddat ſputum, expoſuit. Tutius ergo mediocriter tepidum eſſe oxymeli arbitratur Hippocrates, vtpote qui calidi eam quæ ſuccedere poſſit, frigidiq́; de neceſſitate ſucceſſurã fugiat læſionẽ.

Quod autem parum acre eſt, os, faucéſq; humectat, ſputum educit, & ſitim ſedat. qua occaſione hypochondrio viſceribúſq; eſt beneuolũ, melliſq; inhibet noxas. Nempe quod in melle bilioſum eſt, temperat caſtigátq;.

Poſtea quàm de ſupra modum acri oxymelite ſermonẽ abſoluit, ad id quod mediocriter acre eſt tranſijt, humectare ipſum os faucéſq;, & ſputum educere, & ſitim ſedare in textura orationis inquiens. Nempe quod omnia quibus iuuari ægritudines natæ ſunt, habet, id eorum quæ nocere valent ob vim temperaturæ nihil habet. Nam mulſæ tantum aceti eſt admixtũ, vt quod in ipſo bilioſum ſit, queat ſufficienter κολάσαι, id eſt καθελεῖν & ταπεινῶσαι, id eſt caſtigare, inuertere, & ſupprimere. Nempe in quarto de ſimplicium medicamentorum viribus, dulcem ſuccum acri maxime potentia aduerſari demonſtrauimus. Cum itaq; mulſę facultas cætera quidẽ omnia quibus morbi huiuſmodi opus habẽt, contineat, in vno autem duntaxat contraria, quòd ſcilicet ſupercalfacta ipſa bileſcat, migrationem ſane huiuſmodi permixtio aceti cohibẽs, optimum efficit medicamentum. Nempe minime ſiticuloſum erit, atq; ob id ſputa quæ non omnino craſſa glutinoſaq; ſunt, facile educet. has autem quæ duo numero exiſtunt operationes, cõſequitur partiũ oris faciúmque humectatio. Qua vero occaſione hoc facit, ea tum lieni tum hepati maximam adfert ſuauitatem, viſcera ſuauiter iucundéq; expurgans.

Flatum præterea diſcutit, & vrinas mouet.

De mediocriter acri oxymelite adhuc differens, hæc protulit. Nam in pulmonis thoraciſq; affectionibus plurimo eſt vſui, maximéque inſignem habet patrocinatum ob metricam illam aquæ acetiq; & mellis permixtionem. Tale ſiquidem oxymeli ſpiritum craſſum glutinoſúmq; in hypochondrio ſecat. flatúſq; abrumpens, vias omnes expurgat. atq; ad vrinas tum ſeroſa tum bilioſa agit excrementa.

Sed partem inteſtini imam reddit humentiorem, facítq; ramenta.

Eam quæ ſupra id quod ſecundum naturam eſt innaſcitur partibus humiditatem, πλάδον Hippocratem nominare neminem ex nobis præterit. hoc igitur efficere ait oxymeli. Nam quicquid craſſi glutinoſiq; ſucci ſuperius infarcitur, id abradit ſecátq;, atq; ad excretionem ſubducit. facile item & hac facultate ab iocinore facit excrementorum eductiones, ita vt collectis ſuperioribus cũctis humiditatibus in inteſtinis ipſis & potiſſimum infernis, ob multitudinem quidem innaſcatur ea quæ ſupra naturã eſt humiditas, ob qualitatem vero inteſtini abraſio. Nempe & oxymeli detergente præditum facultate, tandem abradet inteſtinum. Eiuſdem quoq; eſt facultatis quod cum oxymelite deſcendit chyloſum excremetum. Quapropter & ſine oxymelite, ſi aliquando exuperauerit, inteſtinum abradet.

Interdum autem & in acutis morbis eſt inutile, & potiſſimum quòd non flatum modo foras prodire vetet, verum quoq; & reuerti faciat. Præterea & maxime vires frangit, & extremas infrigidat partes.

In acutis interdum morbis abradi inteſtinum bonum non eſt. Nempe ea qua elici ramenta ſolent affectio, partium quæ in ſuperficie conſtant vlceratio eſt. Quæ cum talis exiſtat, ab irrumpentibus omnibus & præſertim mordentibus, moleſtiam recipit inteſtinum. Quod affectum niſi protinus mordentia excreuerit, ad regionem ſuperiorem, ea quæ irrumpunt, remittit. Quo fit vt ea occaſione flatus etiam ſurſum recurrat. Naturalem ſiquidem functionem circunſtringentem, exprimentémq; ſortita ſunt inteſtina, vt in commentarijs de facultatibus naturalibus eſt demonſtratum. Sed quæ irrumpunt à partibus quibus continentur reijci velocitatis eſt opus. Cum igitur ſuperne motus exordium habet, quę continentur, deorſum habent excretionem. Verũ ſi motio inferne capit exordia, ſurſum feruntur. Quod ſane in habentibus ſecundum naturam vſu venire videtur. cum ſcilicet vniuerſim raptimq; ſubeunte ad inferna inteſtina bile continemus excretionem, aut propter aliquam quæ prompta ſit negotij curam quæ interpellari non poſſit, aut quòd non prope ſit quo venter exoneretur locus. Nempe tunc emergere ſurſumq; ferri bilem ita percipimus vt non adhuc excerni poſſit. Sunt quibus ex huiuſmodi bilis recurſu ſtomachus male habet. Alijs caput repletur, & ob morſum dolet. alij patiũtur vtrũq;. hoc igitur pacto quæ ramenta habet inteſtinorum affectio, deorſum interdum excernit celeriter, ægrorum moleſtiam nequaquam ſuſtinens. Interdum autem & à partibus inferioribus ad ſuperiores, vbi quæ irrumpunt non protinus ad ſedem prodierint, ſed is qui ſedem circulariter ambit muſculus, tum contractus, tum recti inteſtini extremum, ipſum aſtringendo complexus, principium motionis obſtrictoriæ ex infernis partibus ad ſuperiores fecerit. Ob eam igitur cauſam non flatus modo, ve-

rum & excrementum in huiusmodi affectionibus reuertitur. Contingit autem & vires offendi ob eum qui in transitu ipso sequitur morsum. Nempe abradentia, tametsi quod irrumpit breuissimum habeat morsum, vehementer tamen infestant. Scimus autem dolorem omnem vires exoluere euerteréq;, atq; ob id partes infrigidare extremas.

Et hæc sola est quam nouerim oxymelitis noxa, quæ scribi digna sit.

Oxymeli mediocriter temperatum, noxas omnes quæ ex mulsa, vino & aqua emergunt, effugisse pauloante est demonstratum. Quòd si aliquando nocuerit, solum nocet, quòd abradat intestina: idq; facit in his qui imbecillam habent facultatem, & pati idoneum intestinum.

Exiguum autem potionis huius nocte quidem & ieiuno ante sorbitionem dare expedit. quanquam & à sorbitione, modo longum intersit tempus, nihil vetet bibere.

Vbi facultatem quam habet percurrit, ad rationem temporis quo maxime ipsum quis porrigere debeat, in præsenti peruenit. & potissimum, cum qui oxymelite vti debet is sorbitionibus alatur. Nempe vbi quis nō sorbitionibus sed potione sola regatur, tempus in illis postea docet. Ait ergo in sorbitione vtentibus illud duntaxat obseruandum tempus quo sorbitio ingeri debet. Ptisanæ autē cremor sorbitio est: qui vt corpus alat roborétq;, adsumitur. Ad quæ confert si nutritionis tempore solus in ventre cōtineatur. Nempe antea didicisti cibos multiplices & præsertim facultate dissimiles magnam progignere in ventre turbationem. Ob eam igitur causam non porrigendum oxymeli, nisi cremor concoctus fuerit. Qui si coctus fuerit, licet tum nocte tum appetente die ante sorbitionem sumere. Tempus autem inter sorbitionem oxymeliq; medium satisfacit, si ptisanæ cremor vacuum simul & purum ex ea quæ ab oxymelite facta est absterſione, ventriculum ingrediatur.

Qui autem non sorbitionibus sed potione sola vtuntur, his non semper oxymelite vti expedit, præsertímq; quòd intestina abradantur, fatiscántq; & succumbant. Nam cum stercore vidua & destituta sint, vacuæ item venæ, atq; ablatæ à melicrato vires, citius inducuntur.

Qui victus rationem non ex ptisana sed ex potu solo sibi instituunt, ijs non per totum morbum est conueniens oxymeli, quòd vehementius intestinum ipsum tum nudū tum humore alio destitutum abradat. Nempe à ptisana quodammodo inungitur vbi eam adsumpserint, & cū corpus nihil à mulsa auxilij acceperit. Mulsæ autem auxilium quod corporibus adfert, cum de mulsa ageret, prædixit.

Quòd si potum hunc & quidem multum per totū morbi tempus profecturum existimaueris, paulum aceti, tantúmq; vt duntaxat sentiri possit, infunde. sic enim & iuuabit, & lædens, minimum lædet, & ea quæ oportet, præstabit.

Cum sitim quidem mulsa inferat, sputa autem in bronchijs pulmonis contineantur vel glutinosa vel admodum crassa, tunc solo est vtendum oxymelite. Neque memoria excidat dicta hæc fuisse cum de ijs ageretur quibus relicta sorbitione potionis solius est vsus. Si igitur vt dixi solo vtendum sit oxymelite, paulum aceti mulsæ infundere conuenit, vt aceti vsu commodóque fruatur, & fugiat quod ab eo est detrimentum. Sed acetum mulsæ commixtum excoquere oportet. Nempe hoc pacto ad nocendum infirmius redditur.

Vt autē in summa dicatur, quæ ab aceto est acredo, picrocholis magis quàm melancholicis prodest. amara siquidem dissoluuntur desciscúntque in pituitam cum ab aceto in sublime attolluntur. Nigra autem fermentantur, attolluntur & multiplicantur. Nempe atra educit acetum.

Picrocholas naturas appellat Hippocrates, quæ amarum sibi contraxerūt succum. cuius generis est bilis flaua. his idoneum esse ait acetum, quod melancholicis aduersissimum existit. Nam & bilem nigram acidam esse contingit, cum scilicet præter naturam habente corpore, & syncera & impermixta fuerit. Nempe cum recte valet, plurimum quidem prædictæ habet qualitatis, nō tamen exquisitam ipsam. Reliqua dictionis manifesta sunt. Docet siquidem in ea quonam pacto acetum picrocholis qui in temperamento calido cæteros vincunt, adiumento sit. vtpote quod frigidum sit.

Mulieribus autem longe magis quàm viris aduersatur acetum. Nam vterum dolore afficit.

Quòd acetum suapte natura neruos offendat, testatur experimentum. & ratio demonstrat.

Nempe exangues ſunt,& ideo frigidi, facileq́ ab his quæ refrigerant ſimul & tenues habẽt partes afficiuntur medicamentis. Læduntur præterea & à reliquis refrigerantibus omnibus: ſed ſubſtantiæ aceti quod tenuium eſt partium in eorum mergitur profundum: atq; in omnes ita irrumpit partes, vt ne minimũ quidem ex eis illæſum maneat. Sic igitur acetum neruoſas offendit partes. Vterum autem anatomici fere omnes neruoſum eſſe dicunt. Verũ & abſq; eorum adnotatione, quam ex anatomica inſpectione fecerunt, poteris & tu de ea ratiocinatione colligere. Nempe ad maximam laxatur molem, & ad minimam contrahitur. Quantus etenim fœtus fuerit, tantum ipſum perpetuo circulariter ambit. Impletúrq; ſpatium omne ab eo, etiam ſi fœtus paruus fuerit vel magnus veluti venter à cibis. Sed ventris non magna eſt ad contraria permutatio, vteri autem maximę. Plurimum autem dilatari laxaríque neruoſorum proprium eſt corporum, & non carnoſorum.

De aqua.

Aquæ quæ in acutis bibitur morbis, nullum ſane aliud habeo quod illi concedam officium. Neq; enim in peripneumonicis tuſſim ſedat, neq; ſputum educit. imò cæteris minus, ſi quis aquæ potione prorſus vtatur. Verum ſi inter oxymeli & mulſam paulum aquæ inſtilletur, ob qualitatis potionum tranſmutationem ſputum educit. Nempe intus inundationem parit. Alias neque ſitim ſedat, ſed amareſcit. Nempe ei qui ſuapte natura bilioſus exiſtit, ea eſt billioſa. Hypochondrio præterea eſt infeſta maláq;, atq; etiam peſſima bilioſiſſimáq;, & viriũ maxima labefactatio vbi in vacuitatem venerit. Adde quòd lienem auget iecúrq; vbi phlegmone obſidetur, fluctuátq; & innatat. Tarde ſiquidem meat, quòd frigida & incoctibilis ſit, neq; aluum deijcit, neq; vrinas mouet. Atq; ex eo quoq; nocua eſt quòd ſtercoris ſuapte natura expers ſit. Quam ſi pedibus frigẽtibus aliquando quis biberit, ea his omnibus multo magis nocebit, ad quoduis eorum venerit.

Neq; incidendi vim habet aqua vt acetum: neq; calida eſt vt mel. quod ſane non calfacit modo: verum quoq; & detergit, ſecátq;. Tarde igitur iure optimo meat aqua, difficulter concoquitur, atq; ægre deſcendit, quanquam alioqui & optima ſit & culpa omni vacet. Nam quæ vel limoſa vel male olens, vel ſalſa, vel alterius cuiuſpiam medicamẽtoſæ qualitatis particeps exiſtit, ea nõ ſimpliciter eſt aqua: ſed cum tali quadã permixtione medicamenti. vt ſi mel vitioſum, vel ptiſanam, vel acetum, vel vinum, vel quippiam tale deſignaueris. Non enim ex illo genus totum culpabis, ſed id ſolum ad quod conuertis mentem. Cum igitur ſuper ſingulis, de quibus enuntiat Hippocrates, ſermo de optimis ſit, ita & nunc intellige, ſingula quæ dicuntur ad optimã referẽs aquam. Ea autem puriſſima eſt, & omni aliena qualitate deſtituta. Hæc igitur quanquam optima ſit, multo tamen tempore in ventriculo manet, fluctuationéſq; plurimum parit. Quo fit vt cum bilioſus ventriculus fuerit, corrumpatur & illa. Præterea & cum ex ventriculo ad ieiunum inteſtinum ægre perueniat, non facile diſtribuitur, neq; in hepar, & minus in renes, thoracem & pulmonem. Quo fit vt neque vrinas mouere nata ſit, neque ſputum educere. Imò neque per totum corpus molitur tranſpirationes. Id nanque ſubſtantiæ, quæ tenuium ſit partium, opus eſt, calidæq́;, non frigidæ & craſſarum partium. Neque præterea ſitim ſedat quòd in amplis tum ventris tum inteſtinorum animalis inſtrumentis pluſculo maneat tempore. Neque prorſus imas penetrat partes, neq; ſiccitatem humectat. Quòd autem non alat, antea eſt dictum. Quo fit vt neque facultatem vitalem roborare poſſit. Atq; ea eſt cauſa propter quam Hippocrates ad mulſam, oxymeli, & vinum ſe contulit, in ægris ab aqua abſtinens. Iam igitur ob eas cauſas nunquam ea quis vtatur. Vtuntur tamen & alij quidam medici, atque etiam Hippocrates: ſed hic minus, cæteri magis. Nempe quòd cæteris perperam vtantur circunuenti ad aquam ipſam recurrunt, quæ non inſigniter quod præter animi ſententiam ſuccedat, habet, quando ne virtutem quidem. Sic enim » Eraſiſtratus dicebat, Fortes tum ciborum tum potuum facultates tempeſtiue quidem adſumptæ » maximum iuuamẽtum: intempeſtiue vero maximam offenſam adferunt. Quem autem vitioſum eſſe dico, tum oxymelitis, tum mulſæ, tum vini vſum, is quidem oritur, & ob repentinas mutationes, vt ipſe oſtendit, & magna ex parte ob ſynceram quæ à medicis fit permixtionem. Cum igitur ſeni cuidam ægrotanti quotidie vinum aquoſum exhiberem, quidam ex huiuſmodi medicis præſens, me vini minimum aquæ ipſi inſtillantem contemplatus riſit, ægrúmque vinum non bibere ſed duntaxat videre dixit, nõ ſane intelligens mixtionis vini quod gratia voluptatis datur, ad aquam aliam eſſe ſymmetriam, & aliam eſſe eius quod ad opem ferendam miniſtratur. Nam vini omnino minimum veluti excitationem quandam quæ ad diſtributionem aquam tra-

hat, permiſcemus, quo duntaxat aquæ tollamus ſynceritatem, nõ autem aquam vinum faciamus. Sunt autem plerique ex ſanis qui vinum aqua dilutum bibant, ſed in his aquã guſtatu ipſo euincere non oportet. In ægris vero ita vt modica ſit vini repręſentatio. Sic & de oxymelite pauloante dicebat aquoſum laudans. Quòd item tutius quiſpiam ea vteretur quæ aquoſa eſt mulſa. Nam ſyncera puráque, niſi ventrem ſubducere anticipauerit, magis nocebit, & potiſſimum in amaræ bilis hominibus, & his quibus præter naturam tumefacta ſunt viſcera. In his & aqua detrimentum adfert, cum plus iuſto in hypochondrijs morata bileſcit. Nempe & præter hæc omnia quæ habet mala, ſtercoris adhuc eſt expers, neq; vllo pacto aluum ſubducit. Aquam autem in principijs acceſſionum potam lædere (quod manifeſtauit cum dixit, *Quam ſi pedibus frigentibus quis aliquando biberit, ea his omnibus multo magis nocebit*) eorum eſt quæ omnibus & nota & certa & confeſſa ſunt. Quando igitur bibi idonea eſt aqua? Cum ſcilicet potu ſolo æger vſus fuerit, nullo pacto accepto ptiſanæ cremore. Tunc enim in potionũ aliarum medio aquã tempeſtiue quis ingeſſerit, & præſertim cum ſiticuloſus æger fuerit. Nempe eam πλημμυρίδα quandã, id eſt humidi cuiuſpiam copiam abundantiámque facere ait. Quo fit vt inter mulſam oxymelique parum aquæ exhibeant, quòd his quæ expui debent, conferat ad humectationem. Imò & cum vinum grauiter nocet, tunc aquam propinant. Quonam autem pacto id demonſtraturus ſit Hippocrates, audiemus.

Cum vero in huiuſmodi morbis fortem capitis grauitatem vel mentis læſionem ſuſpicatus fueris, à vino penitus eſt abſtinendum: aquámq; tunc dare oportet vel vinum aquoſum, flauúmque & prorſus inodorum, atque ab ipſius potione, aquæ exiguum ſuperbibendum. Nam hoc modo vini potentia caput mentémque minus tentabit.

Mens tentari lædíq; dicitur, cum æger febre correptus deſipuerit. Nunc ergo mẽtis læſionem deſipientiam dicit: in qua vino abſtinendum præcipit. Pari modo & in vehementibus capitis doloribus. De vtroque antea eſt dictum. Sed in præſentiarum vbi in prædictis ſymptomatis à vino omnino abſtinendum prædixit, conſequenter aquoſum flauúmq; omnino & quod odore careat, dandum ait. Aquoſum quidem & inodorum dare bene dicitur, ſed flauum non admodum recipio. Nam ad ea aquoſum album melius exiſtit. Etiam vero in eam gratiam cum vina talia ſunt, ſuperbibendam confeſtim aquam tutius præcepit, *Minus enim (inquit) vini robur quod vehemens eſt, caput, mentémq; tentabit.* ἅπτοιτο, quidem verbo vſus ſibijpſi vſitato conſuetóq;, quo ἅψιν τῶν φρενῶν, id eſt mentis læſionem ab huiuſmodi verbo quod ἅψεως nomine hominibus vſitatius eſt ſeſe feciſſe oſtendit. Caput autem mentémq; vino tẽtari ait, quòd propter caliditatem celeriter ad caput feratur, feruentéſque in corpore ſecum ferat humores. Qua autem ratione caput male afficit, ea & mentem. Nam in capite ſapere ipſum ſitum eſt, & ea animæ pars quæ ratiocinatur.

In quibus autem maximè aqua vtendum ſit, & quando valde multa, & quando modica, & quando gelida: & quando calida partim quidem antea dictum eſt, partim vero ſuo tempore dicetur.

Eraſiſtratus quidem in libro de febribus malitioſe ſatis criminatur Hippocratem, diſcipulos ipſius prope accuſans Apollonium & Dexippum. quos ait cereos cyathos duodecim in ſextantali cotulæ cyatho effinxiſſe, atq; vnum ex his vel duos febrientibus admetiri. Verum Hippocrates non hic ſolum, verum quoq; & in ante dictis potionibus omnibus copioſius largiúſve manifeſte vti viſus eſt. Quod & in præſenti dictione liquido oſtendit inquiens, *In quibus autem maxime aqua vtendum ſit, & quando valde multa.* Nam & τὸ κάρτα πολλῷ τὸ λίαν πολλῷ, id eſt valde & ſupramodum multa ſignificat. ſed ſane ſatis erat dicere multam aliquando dari aquam ſine adiectione aduerbij huius κάρτα, in oſtenſionem malitiæ Eraſiſtrati, qui de Apollonio & Dexippo mentionem facit, nec vllum horum librum oſtendere poteſt. nec Hippocratem ipſum intelligit aperte dicentem, *Et quando vtendum valde multa.* Quinetiã & ſuperiore oratione mulſam inter oxymelíq; aquam porrigens vtilem eſſe ait, φ πλημμυρίδα, id eſt humiditatis abundantiam parit. Scripſit & antea de mulſa & oxymelite aquoſis quòd os humectant, & vrinas cient. non vtique cyathum horum porrigens, ſed quantitatem inſignem, qua & os humectari & vrinæ cieri, & quæ pulmonem infeſtent expui poſſint. Præterea & de oxymelite ita ſcripſit, *Quòd ſi potum hunc & quidem multum per totum morbi tempus profuturum exiſtimaueris.* adijciẽs hic multum. De malitia autem Eraſiſtrati aduerſus Hippocratem dicta hæc ſufficiãt. Cæterum recordemur Hippocratem quomodo ante ita & nunc polliceri ſe in morbis ſingulis propriam facturum doctrinam. cum hoc in loco victus inſtituendi artem non ſufficienter conficiat: ſed vniuerſalia ſola in exẽplo morbi vnius ſcilicet pleuritidis proſequatur.

De reliquis potibus cuiuſmodi eſt hordeaceus, & qui ab herbis viridibus, vua paſſa, vinaceis, piris, cneco, myrtis, punico, & alijs parantur, cum horum aliquo vti tempeſtiuum fuerit, in morbo ipſo ſcribetur. vbi & de compoſitis agetur medicamentis.

Habet quoque ſuam & hæc dictio doctrinæ alterius quæ de morbis ſingulis ſit, promiſſionem. Verum quicquid ſit, liquido conſtat vel libros qui de ſingulorum acutorum morborum curatione ab Hippocrate ſcripti ſunt non extare, vel prorſus non ſcriptos. hac ſiquidem occaſione quæ nunc inferuntur præſtantiæ Hippocratis non ſunt. Sunt tamen multa quæ mentē ipſius oleant, veluti & quæ huic libro adiacent ab eo qui de balneis eſt ſermone. Sed, vt dixi, de ſingulis in horum expoſitione commodius diſſeremus.

De balneis.

Balneum in pleriſque morbis confert. In his quidem perpetuo, in alijs vero non, eſtq; quando minus vtendum ſit quòd imparatum homines habeant. Nam in paucis domibus parantur neceſſaria, reperiunturq; qui rem vt oportet curent. Quòd ſi exacte quiſpiam non lauetur, non mediocrem incurret noxam. Tecto ſiquidem eſt opus quod fumo careat, copioſa item aqua, & crebra lauatione: ſed quæ immediocris non ſit, niſi res ita poſtulauerit.

Balnea huiuſmodi, temporibus Hippocratis nondum parari videbantur. Nempe dicere paucis in domibus parari neceſſaria & reperiri qui rem probe curent, opúſque præterea tecto eſſe non fumoſo, copioſa aqua, & quæcunq; deinceps dixit. quòd item in domibus calefiat adhuc intra lebetes aqua, labríſque infundatur, argumentum habet. Quòd autem in fine dictionis ait, crebra opus eſſe lauatione ſed quæ immediocris non ſit, niſi res ita poſtulauerit, ſi vtique memoria non excidat, in ſequenti doctrina obſeruabimus. Nam ipſe inquiet. Sunt qui immediocri aliquando egent lauatione. id autem eſt cum ęger multa, dum lauatur, perfunditur aqua. Quod ſi dicere non videatur, nos ipſi non ſimpliciter quidem, neq; vt inciderit, ſed cum eorum quæ ab ipſo ſcribuntur conſequentiæ obſeruatione percunctabimur.

Neque etiam abſtergere oportet. quòd ſi aliquando abſtergendum ſit, calido aliquo, atq; multiplici plus quàm exiſtimetur vtēdum abſterſorio, perfundendáq; aqua multa, & celeriter poſt perfundenda.

Nullus æger cum lauatur detergi expoſtulat, niſi ſordidus ſit, & pruritu vexetur. Nempe qui ægrotant, aqua citra laborem omnem læſionémq; prolui debēt. Deterſio autem purgamentis fit tum mordentibus tum ſiccātibus. quo fit vt ea, tum virtuti tum balneorum vſui aduerſiſſima ſit. Si vero æger detergi debeat, vel propter ſordes vel propter pruritum, vim medicamenti deterſorij multa admixta aqua, immiſſo quoq; oleo, ſupprimere oportet. Quocirca inquit Hippocrates, *Atq; multiplici plus quàm exiſtimetur*, id eſt q̄ ſanis conſuetum ſit, vtendum abſterſorio. Nō enim ſubſtantiam medicamenti abſterſorij in ægris multiplicem accipiendam præcipit, cum non abſtergere magis quàm abſtergere velit: ſed deterſorij qualitatem in ægris multiplicem fieri iubet per aquæ adauctionem. Ea ſiquidem ratio detergentia quoq; vitare præcipit non excitante vel ſorditie vel pruritu. acribúſq; ipſis & ſynceris non vtendum.

Via ad ſolium breuis ſit.

Commune id eſt ſiue in balneo hominem laueris, ſiue in domo aliqua extruxeris pyram, & labrum aqua impleueris. Quod & nunc in caſtris fit ſæpius cum lauari quempiam deficienti balnei loco oportet.

Faciliſq; tum ingreſſus tum egreſſus.

Prorſus ſiquidem citra fatigationem laſſitudinémq; ægrum ſeruare iubet. atque ob id ſolium facilem tum ingreſſum, tum egreſſum habere voluit. Id proculdubio fiet ſi paries qui aquam cōtinet neq; ſublimis, neq; anguſtus fuerit. Maxime autem laudabile & à labore omni alienum eſt quod in aquarum ſponte naſcentium conficitur lauacris. Nempe ſolia humilia ita depreſſaq; prope omnes conficiunt vt nihil ſolij pauimento quod prope eſt emineat.

Qui lauatur, componat ſeſe, taceat, & nihil agat: ſed cæteros tum perfundere tum abſtergere ſinat.

Hæc quoq; prædictis ſimiliter vt æger non laboret, conferunt. Nempe & ægrotantis quies vt corpus in balneo tum laxius tum mollius reddatur, eſt idonea. Nam cum mouetur corpus, mu=

ſculi extenduntur,qui minus tum molliuntur,tum relaxantur.

Multæ quoq; aquæ mixturæ parentur.

Cum Hippocrates inquit,καὶ μετακέρασμα πολὺ ἑτοιμᾶσθαι,id eſt multæ quoque aquæ mixturæ parentur,poteſt vnico legi verbo,μετακέρασμα,atq; intelligi hæc præpoſitio μετὰ per ſe & ſeorſum κέρασμα.Nam Hippocrates nõ in hoc ſolum libro,verum & in alijs Ionum more per defectum vti præpoſitione μετὰ videtur.Plene autem atque integre ita legetur,καὶ μετὰ ταῦτα κέρασμα πολὺ ἑτοιμᾶσθαι,id eſt multæ quoq; poſt hæc aquæ mixturæ parentur . Siue autem quis vno intelligat verbo μετακέρασμα,ſiue diſtinguat diſtrahátque pro μετὰ ταῦτα κέρασμα, vna eſt dictionis vtriuſq; intelligentia. Vult ſiquidem mixturam parari,eum qui in ſolio lotus eſt perfuſurus. quòd medici huius temporis omnes efficere conſueuerunt,cum ægrum lauerint. Neq; enim in labrum frigidum ingredi permittunt,ſed tepida perfundunt aqua. Alij ſolia tota aqua huiuſmodi replent. Nam vt corpus, tum laxius,tum rarius, calida lauatione eſt redditum:ita rurſum quiete paulatimq; contrahere ipſum,& cogere,& denſare in animo habet.Nempe id ad virtutis robur confert,facitque vt non facile homo lædatur,niſi ſubita quædam in ambiente aere fiat ad frigidum permutatio. Ob id qui recte valent,à balneo calido ſeſe in frigidam proijciunt aquam. Sed qui ægrotant,contactum frigidæ non ſuſtinent citra læſionem.Quapropter frigidam calidæ mixtione ſupprimimus . Mixtionis autem modum inueniemus,in primis quidem ſi corporis affectionem inſpexerimus:deinde & propriam laborantis naturam,ætatémq; & anni tempus & regionem & præſentem cæli ſtatum.Probe autem facient qui à calido balneo tepidas non minus trium generum aquas,quæ inter ſe differant,parabunt:vt prima quidem admodum tepida ſit, ſecunda vero minus:& tertia adhuc quæ magis ad frigidum declinet.Tale autem quippiam velle viſus eſt Hippocrates cũ præcepit mixturas parari.Nempe quod paratur,id non ſimpliciter modo multum,verum & varium multipléxq; eſſe eſt melius, vt paulatim à calido ad frigidum procedatur, cum ſubitam ad contrarium mutationem æger non ferat.

Cæleréſq; faciant perfuſiones.

Ταχέας,id eſt celeres,referre oportet,non ad eam ſolum quæ in perfuſione fit actionem:verum quoque & ad illud quod actiones interiacet ſpatium.Vt primam inter perfuſionem ſecundámq; parum ſit interualli.Quod ſi quis proprie nominauerit,non ταχέας,id eſt celeres,ſed πυκνὰς,id eſt frequentes dixerit.Quanquam apud veteres vſus horũ nominum πυκνῶ & ταχέως confundatur.Nam aliquando πυκνὰς,id eſt frequentes actiones,ταχέας,id eſt celeres vocant.

Et ſpongijs pro ſtrigili vtantur.

Neque ſtrigilibus in ægris ipſis,neque ſpongia medici huiuſce temporis vtuntur:ſed à balneo eos linteo contegunt,alij veſtibus & potiſſimum puris vt plurimum ſudent,obuoluunt.Sed non ſemper ægrum ipſum à balneo copioſe ſudare conuenit.Nempe ſæpius laborantem ad balneum non vacuandi corporis gratia ducimus:ſed prorſus contrariam ob rationem.vt ſcilicet humectetur,madeſcátq; quod immoderatius exaruit.In talibus igitur non in balneo ſunt expectandi ſudores multi:ſed quamcitiſſime ſolij aquam ingredi,& poſtea balneo egreſſos reſiccare expedit.

Et non valde ſiccum perungant corpus.

Oratio hæc ſuccedit quidem huic, *Et ſpongijs pro ſtrigili vtantur*.Sed qui ſermonis proprietatem contemplatus fuerit,is de vnctionis in balneo vſu intelliget,ne eorum quę de neceſſitate dicenda ſunt quippiam prætermiſſum eſſe videatur. Nam vbi poſt balneum ſpongia aquam deterſit Hippocrates,obſcurum quidem eſt ſi corpus vnxerit:bene tamen ægri corpus cum humidum exiſtit perungendum eſſe conſtat, niſi quiſpiam oleum cum aqua hoc ipſum reſiccare dixerit. Eſt igitur vtile vt de vnctionis in balneo vſu diſcutiatur:ſed neceſſaria magis eſt ſuper vnctionis tẽpore diſcuſſio,ſi oleum perfundere conueniat,vel vbi qui lauatur ſudauerit,vel cum ſiccus adhuc eſt cõfeſtim vbi ſeſe exuerit,& prius quam ſudauerit,vel horum neutrum fuerit:ſed vbi humeſcere cœperit.Sane quicunque eorum meminit qui de olei facultate in ſimplicium medicamentorum tractatione dicuntur,is exacte nouit optimum eſſe olei vſus in his qui lauantur tempus quod tertio dicitur loco.Nouitq; quonam pacto calfactum corpori exhibere conueniat.Nempe id corpus mollius reddit laxiúſq;.cum frigidum ſuo contactu non ſolum horum neutrum efficere natum ſit,ſed & eos qui lauantur frigentes reddat.

Caput vero ſpongia,quoad maxime fieri poterit,reſiccare oportet.

Quod in balneo caput curioſe reſiccandum ſit, vt ne minimum quidem ſuperſit humiditatis nequaquam eſt ambiguum.Nam quicquid relinquitur,refrigerare conſueuit.Non tamen à ſpongia vt fiat,effici poteſt,niſi ſtatim ab initio poſt mixturarum vſum. Capitis tamen aquam linteo reſiccare eſt melius.

Neq; caput ipſum modo,verum & extrema,& quamuis aliam corporis à frigoris

iniuria prohibere conuenit.

Dixisse id per se seorsúmq; parum esse mihi videtur.quòd enim pars nulla omnino nuda esse debeat, cum à balneo aquam eorum qui lauantur resiccant,constat liquido omnibus. Nam quæ ita denudantur partes,cito eas refrigerari nemo ignorat.

Lauari quoq; is non debet,qui nuper vel sorpsit vel bibit.

Non in ægris modo,verum quoq; & in sanis,nullus confestim à cibi vel potus sumptione lauari debet.Nam qui biberunt,his caput repletur.qui vero cibum sumpserunt,his non caput modo,verum & corpus totum alimoniam ad se prius quàm concocta fuerit trahit.

Neq; confestim à balneo sorbendum,neq; bibendum.

Sedata quæ ex balneo est turbatione,tum esse tum bibere melius est,veluti & cōposita ea quæ ab exercitatione oritur.Nam cibum protinus vel potum sumere, caput replet,deuoratúmq; interdum superfluitare facit.

Magni autem admodum pendere oportet si æger cum recte valuit,balneum valde affectauit,& lauari fuerit assuetus.Nempe tales magis appetunt,iuuantúrq; cum loti fuerint,adeo vt lædantur si non fuerint loti.

Demonstrata sunt hæc per totum fere horum commentariorum secundum,vbi dictiones exposuimus,in quibus parte plurima consuetudinum vires enarrauit.

Peripneumoniæ autem magis quàm ardenti febri confert. Nam lateris pectorisque & dorsi mulcet dolorem,sputum maturat,educítque, & spiritum facilem reddit.Lassitudines tollit,mollit articulos & cutem per summa apparentem.vrinas ciet, capitis soluit grauitatem, & nares humectat. Tot ergo insunt balneo bona,quibus omnibus est opus. Cæterum si in apparatu re vna vel pluribus defectum sit, metus est ne non prosit.vnum siquidem horum,quoduis fuerit,si à ministris non vt oportet,præparetur,valde lædit.

Quare peripneumonias magis quàm febres ardentes iuuet balneum,ostendit Hippocrates cum inquit,*Nam lateris pectorisque & dorsi mulcet dolorem,sputum maturat,educitque,& spiritum facilem reddit*.Ob hæc etenim omnia peripneumonicis maximo est præsidio.Sanantur siquidem qui contenta in pulmonibus sputa expuūt.Pleuritici quoq; ob doloris mitigationē valde iuuantur.Quapropter duorum alterum.Nempe vel ita scribendum,*Peripneumoniæ autem & pleuritidi magis quàm ardenti febri confert*.vel in peripneumonia pleuritidem subaudire oportet. Nam pleuritis dolorem in latere habet.Peripneumonia non habet.Cæterum cum peripneumonijs magis quàm ardentibus febribus conferre balneum inquit,docet quoq; & æstuantibus quibusdam auxilio esse. verum oratio hæc distinctionem expostulat, quam nondum efficere possumus,quia tempus quo lauari ægrotantes velit,non definierit.Vbi autem sequenti dictione enarrantem Hippocratem quosnam haudquaquam lauare velit intellexerimus,ad balnei tempus ita perueniemus.

Qui in morbis aluum plus iusto humidiorem habent, ij non sunt lauandi,neque hi quibus magis quàm decet detinetur,& soluta non sit.neq; quibus vires languent, nec cibum fastidientes,nec nauseabundi, nec biliosa ructantes, nec quibus sanguis è naribus profluit, nisi minus quàm decet fluxerit. nec quod decet te latuerit. Nam si minus quàm decet fluat,lauabis,& si vniuersum corpus in cæteris, etsi caput duntaxat iuuerit. *Si* igitur apparatus hi conuenientes fuerint, ægérq; feliciter balneum susccepturus sit,quotidie lauare oportet.

Quibus complura per ventrem subducuntur,his balneum sistit, ea ad corpus vniuersum reuellens:atq; hac occasione detrimentum affert. Quòd autem qui nullo modo deiecerunt eos antea vetustam fecem euacuasse melius sit,nemo ignorat.sicuti neq; quòd γεγυωμένους, τουτέστι, τοὺς καταλελυμμένους,id est quibus iam nō vigent sed cessant vires, balneum amplius euertit.Ait præterea & ἀσώδεας,id est cibum fastidientes & nauseabundos haudquaquam lauandos.Nempe hos viribus ita defici metus est,vt succedat ea quæ stomachica appellatur syncope. Succedūt his quibus os ventriculi bile redundat.quos nota indicauit inquiens,*Nec biliosa ructantes*.Pari modo neque eos lauare conuenit quibus profluit abunde è naribus sanguis.Nam si minus fluxerit,lauare est consentaneum.Sunt autem hi qui vehementiore egent balneo, id est qui multa aqua per-

fundendi ſunt,vt ſanguis qui poſt caput eſt,vehemẽtius moueatur.Cõſimiliter lauabimus ſi ſanguis nullo pacto erumpat,& erumpere debeat.Ex adiectione autem huius ſermonis,*Et ſi vniuerſum corpus in cæteris,& ſi caput duntaxat innerit.*Clarius adhuc ſignificauit quonam pacto ſæpius in domo calfacta ægrum abſq; ſolio collocent,& caput duntaxat citra reliquas corporis partes calida perfundant aqua.

Lauandi autem cupidos ſi quotidie bis laueris,nihil peccabis.

Qui Victωri Romano principi librum de victus ratione Hippocratis tradidit medicus,is dictionem hanc & alias quaſdam decurtatas ſcripſit.ſicuti & illam in qua dicit,*Non proteſentur primi ſorbendi dies.*Præterea & *Qui bis die cibum ſumere ſunt aſſueti,bis bis dare oportet.*Verum vtriuſq; harum dictionum dimidiam partem ſubtraxit. ſed præſentis quidem nihil, tempus vero non adiecit,vbi φιλολουτροῦντας,id eſt lauandi cupidos eos intelligit:qui cum ſani ſunt,lauari gaudẽt,atq; ob id ſæpius lauantur.Nempe hi cum lauantur,eum accipiunt qui ex conſuetudine eſt ſcopum. In ſequentibus autem ab Hippocrate tempus quo ægros lauari velit,audiemus.

Tutius autem longe balneo vti poſſunt,qui tota vtuntur ptiſana,quàm qui ſolo vtuntur cremore.quanquam & ij interdum vti poſſint. minime autem qui potu ſolo vtuntur.

Tempus quo lauandum ſit hoc in loco patefecit Hippocrates.quod ſi ab initio pronuntiaſſet,multa ſane,quæ loco medio dicta ſunt,non obſcura & ambigua eſſent.Ptiſanam autem totam porrigunt his qui mitius quietiúſque habent.ſolum vero cremorem his qui deterius degunt.verum his qui periculoſius acutiúſque laborant,potus ſolos.Quòd autem toto in hoc commentario de thoracis pulmoniſque affectibus egerit,plurima quidem exempli vice in his morborum partibus & præſertim pleuritidis vniuerſalia præcipiens ſæpius eſt demonſtratum. Eſt expoſitum quoque quonam pacto coctis morbis ptiſana vti velit.quo tempore & balneum ſine periculo conciliatur,vtpote quod ad ſputorum quæ in thorace & pulmone continentur,expurgationem maxime conferat.Qui igitur ita habent,& quæ ex conſuetudine eſt acceſſerit iudicatio,his lauationem multiplicare nihil prohibet.Ait præterea balneum ἥκιστα,id eſt minimum iuuare eos qui ſolo vtuntur potu.vbi ἥκιστα ἐλάχιστον,id eſt minimũ ſignificat,& non,vt quidam aiunt οὐδαμῶς, id eſt nullo pacto.Nam inferens,inquit,

Eſt ſane & quando vti poſſint. Ex his autem quæ ante ſcripta ſunt, quoſnam in ſingulis viuendi modis iuuaturum ſit balneum,& quos non conijcere oportet.Nam quibus aliquid eorum quæ balneum & bonum reddere & iuuare poſſunt, deeſt: hos lauare non expedit.Quibus vero nihil deeſt,ſignúmque adeſt ipſis in quo lauare conueniat,lauare oportet.

Non adiecit quidem quando his balneo vtendum ſit,ſed nos qui ſententiam ipſius ſequimur, dicemus.Potũ ſolũ his exhibet Hippocrates quos acuti infeſtant morbi:vbi vires ad morbi vſq; vigorem,qui interdum cum ipſa coctione exiſtit,veluti in morbis thoracis pulmoniſq;,ſuffecturas ſperauerit.Coctis ſiquidem qui affectum progignunt humoribus,cõfeſtim exſcreabũt.Quòd ſi qualia oportet ſolum expuere cœperint,in neutro adhuc modorum neque in affectu,neque in ſymptomatis morbus augebitur.Nam ſæpius affectio ipſa qua laborant mitior quidem exiſtit, ſed ſymptomata augentur,vt in phlegmone obſeſſis particulis quo ipſe inquit modo,*Cũ pus conficitur,tunc dolores & febres fiunt magis quàm cum factum fuerit.*Sæpius autem mutuis exultant incrementis ſymptomatum magnitudines & ea quæ affectionis eſt.fitq; id in his phlegmonis in quibus pus effluit quod iam eſt confectum,vt in vulneribus quibuſdã fieri conſueuit,& in peripneumonijs pleuritidibúſq;.Poſſunt ergo in his morbis & hi quibus potus ſolus vſui eſt non inutiliter lauari.Nempe dolorem ipſorum balneum mitigare ait, & ſputa maturare. Sed ſane vacuato prius corpore,id factitandum.Sciueriſque in vniuerſum de balneorum viribus quòd ſi non antea vacuato corpore exhibeatur,membris affectis fluxionem parit.vacuato autem ſi exhibeatur coctionem iuuat.Nempe corpore toto ante vacuato,adhibitum aduacuatoriam obtinet facultatem. Quo fit vt ex febre ardente laborãtibus his tãtum opituletur qui ſine tumore vel phlegmones vel eriſypelatos laborãt,feruẽte in ipſis per totũ corpus bile.Quòd ſi coctionis ſigna habuerint, his multo magis conferet.Verũ ſi æſtuoſa febris ob ſalſam pituitã putrefactã oriatur,aduerſiſſimum illis eſſe balneũ ſcire oportet.Neq; enim pituitoſus humor vt bilioſus per cutim euacuatur, propterea ꝙ tũ craſſus tũ glutinoſus ſit,neq; extinguitur longa egẽs cõcoctione.Nõ ſum autẽ immemor verborũ Hippocratis,quæ in principio libri huius hoc refert pacto,*Quæ autem medicũ ante animaduertiſſe ægro nõ referente oportet,plurima dimiſſa ſunt.*Hęc ſiquidẽ qui Hippocratẽ dogmaticum eſſe putant,locos affectos eſſe dixerunt.Sed qui Hippocratem empiricum eſſe exiſtimant,anni

tempora esse,regiones,ætates,& ambientis nos aeris conditiones affirmauerunt.Hæc equidem omnia tum quæ à dogmaticis,tum quæ ab empiricis dicuntur,vtilia esse nõ ignoro.Verum scopos multos hoc in libro recensens Hippocrates ad quos quis respiciens victus formam inuenire possit,nullius eorum quæ dicta sunt,præter quàm consuetudinis mentionem fecit.Sed sane nonnulla quæ reminiscentiam exigunt,præposuit.Atque ob id sermonem sum remoratus,vt hac quæ breuis sit interpretatione eos, qui totum legerunt librũ,habeam sermonis huius per intelligentiam assecutores.Vnus sane & præcipuus scopus tanquam in exemplo pleuritidis talis in dictione ab Hippocrate enarratur:*Si quidem siccior fuerit morbus quàm vt quispiam putauerit,non multum dare oportet,sed ante sorbitionem vel mulsam,vel vinum,vtrum magis auxiliaturum putaueris,propinare conuenit.*Post hæc deinceps ait, *At si os madescat,& quæ à pulmone expuuntur talia sint qualia esse oportet, sorbitionis quantitatem vt dicam summatim augere conuenit.*Verum tum hæc tum quæ serie continuata dicuntur,non sunt à gnidijs sententijs definita.Post hæc & morbi coctionem animaduertendam esse ait Hippocrates,qui sane scopus totius propemodum est Hippocrati victus instituendi generis,atq; earum quæ in eo particulariter fiunt permutationum.Alias quoq; & subinde apponit definitiones quę tales sunt,*Quibus enim cibus statim inclusus est,si quis non vacuato eo sorbitionem dederit,dolorem si adest adaugebit,& si non adest protinus inducet.*Et amplius. *Præterea si lateris dolor assiduus est,calidisq; fomentis non remittatur,sputúmq; non procedit,sed extreme citra coctibilitatem glutinosum sit, nisi quis dolorem vel alui subductione vel secta vena pro vtriusuis significatione soluerit, ptisanam autem ita affectis dederit,præcipitem aget in mortẽ.*Proinde & rursus definiens,ait,*Si nuper pasto cuipiam,& alui oneribus haudquaquã purgato febris vel cum dolore vel sine dolore inceperit,à sorbitione tantisper est temperandum,donec cibum ad infernam intestini partem descendisse coniectum sit.*Tum rursus.*Si nuper cibato cibus prior non descenderit,virtúsq; valida fuerit,& floruerit ætas, subluere oportet.Si vero virtus imbecillior fuerit,balano est vtendum,nisi aluus sua sponte probe deiecerit.*Adiecit ergo in hac dictione eum qui à virtute est scopum veluti in sequentibus sæpenumero, & id considerari præcipiẽs quænam causa & affectio sit quæ virtutem prosternant.vbi & hoc à medicis ignorari adiecit. Præterea adiecit quòd his qui dolorem ad hypochondrium pertinentem habent ea quæ per talia medicamenta fiat,auxilio sit purgatio.Cæteris autem quibus dolor vel grauitas ad brachium vel pectus extenditur venæ sectio.hæc autem & reliqua huiusmodi,quæ item de cõsuetudine dicta sunt,à gnidijs medicis omnino sunt prætermissa,multóque magis naturæ & corporum temperamenta,de quibus sæpenumero in hoc libro egit.hos picrocholos appellans,alios melancholicos.Scopo autem succedente de ea quæ tum in sanis,tum in ægris fit victus ratione agit quonam pacto & emendare & corrigere oporteat demonstrans.Præterea & in eo quem de vino,oxymelite & aqua facit sermone,scopos recensuit eosdem.Meminit quoq; & coctionis morbi sæpius,non paruum scopum vniuersæ victus formæ,earúmq; quæ in ipsa fiunt mutationum hunc efficiens.Pari modo & in morbi vigore quippiã dixit,ad quem respiciens neq; tanq̃ ad abiectissimum in victus ratione scopũ alimoniam ministrat. Cuncta hæc & reliqua talia à gnidijs medicis prætermissa sunt,quæ medicum ante animaduertisse non dicente ægro oportet.

Tertij commentarij finis.

GALENI IN LIBRVM HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS COMMENTARIVS QVARTVS.

Ioanne Vasseo Meldensi interprete.

QVæ in libro de victus ratione post eum qui de balneis est sermonem scribuntur, iure optimo pleriq; medicorum Hippocratis non esse sunt suspicati. Nam ab his quæ ante scripta sunt, & vi interpretationis & theorematum integritate longo discedunt interuallo. Neq; tamen abs re adducti sunt qui & Hippocratis esse existimauerunt. Nempe eorum quæ scripta sunt sentẽtia propositum ipsius mentemq; vsqueadeo redolet vt discipulum Hippocratis aliquem scripsisse suspitio sit, imò & ex his multa dictionem vna cũ sentẽtia ita absolutã inculpatamq; habẽt, vt rursum & ea ab Hippocrate scripta esse suspicandũ sit, vtpote qui librum componere, vbi singulariter morbi cuiusq; acuti curationem doceret, vt in libro de victus ratione in morbis acutis promiserat, sese apparauerit. Præterea & alias in præsenti libro reperies dictiones quæ Hippocrate ita indignæ sunt, vt legitimis iustisq; adscriptas esse suspicari te oporteat. Sicuti & in aphorismis ipsis quidam huiusmodi visi sunt, partibus libri vltimis adiecti adscriptiq; . Qui enim interserunt, in memoriam multis primas conscriptiones vltimis adscribunt. Quod & in libro de capitis vulneribus factum esse videtur, & in secundo de morbis vulgaribus. Nec secus in eo qui nũc nobis proponitur libro reperimus quæ interserũtur, atq; adhuc magis partibus vltimis. Cũ igitur quatuor vt quispiã dixerit, in eo reperiãtur genera, vnum quidem & dictione & sententia Hippocrate dignum. Alterũ quidem altero solum vel dictione vel sententia. Nonnulla vero horum neutro, in singulis eorum quæ ad expositionẽ nobis expromentur dictionibus idipsum declarabimus.

Causus, id est febris ardens fit, cum venulæ tempore æstiuo exiccatæ acres & biliosas quæ tenues sint, trahunt ad se humiditates, quas ἰχῶρας vocant.

Aestiuum anni tempus dixit calidum & siccum siue vltimo vere fuerit siue prima æstate, siue in horum temporum medijs vel extremis, siue primo autumno. Quòd autem aeris nos ambientis temperamẽtum dispositionem corporis secum mutet, siccum quidem ad sicciorem, humidum vero ad humidiorem in commentarijs epidemiorum morborum est demonstratum. Quòd itẽ & anni tempus mediocre & temperatum naturalem seruet temperaturam, cæteris quæ in vniuersa victus lege agunt homines modo habentibus simili. Demonstratum præterea & corpus quod à naturali moderatáq; conditione sese alienauit, commutauítq;, id, propter quod alienatũ est & cõmutatũ ob illud peculiari egere auxilio, vt arefactũ humectatione, humectatũ exiccatione, calfactũ refrigeratione, & refrigeratũ calfactione. Cũ igitur ob aliquã rerũ quas exẽpla dicit Hippocrates circũstantiã venulas aliquas qualibet in parte corporis exiccari cõtigerit, à vicinis partibus trahũt hæ humiditates. Si ergo quæ ad arefactas venas ferũtur humiditates, vt substãtia humidã naturã, ita & vim humectatoriã habuerint, pars naturalẽ cõmoderationẽ recipit. Verũ si humiditas qualitate acris fuerit, & facultate siccatoria, corpus incẽditur: vt si ex nobis quispiã siticulosus effectus liberaliter biberit vel vinũ quod quia aqua marina largior mixta sit, tethalassomenon dicunt, purũ, vel aquã salsam. Scio equidem me aliquando ex æstiuo itinere siticulosum redditum bibisse vini veteris paulo syncerioris calicem vnum, atq; ex eo sitim magis auxisse, non placasse. Vt igitur nos quanquam mente quæ appetitum moderetur præditi interdum quidem negligentius, interdum autem & incontinentius, atq; etiam cum in promptu melius non sit, ad potum aliquem qui & salsus & acris sit peruenire cogimur, sic & venarum facultas attractoria perpetuo vicinis ex partibus humiditatem attrahit, substantiam ipsius qualisnam sit, nullo pacto discernens. Ratione etenim caret qua quippiam ex meliori scrutari possit. Sed vt pueri brutáq; ad casu oblatum humidum cum sitiunt irruunt, hoc pacto & illa. Si ergo in vna quapiam corporis parte affectio ea fiat, in ea solum qui Erisypelas referat, affectus quispiam erit. Verum si venæ totius corporis supra modum exiccatæ calidas carnosis è partibus humiditates traxerint, in toto corpore fiet quæ causum referet affectio. Causus vero proprie dictus nõ caliditatis quę per totũ fit corpus præstat modo vehemẽtia, verũ quoq; & siti. Nã sitis in eo vehemens est, & incompescibilis. Deest ergo præsenti dictioni singularis de causi generatione sermo, quem nos nuper adiecimus. Nempe in vna corporis parte quæuis illa sit, interdum causus

gignitur,interdũ & toto in corpore.Verũ cum in toto fit corpore,ſitim omnino parit:cum vero in vna parte,non de neceſſitate,niſi pars ipſa ſitim pariat.Omnium autem primum & maxime id facit os ventriculi,deinde ventriculus,atq; ab eo ſtomachus,poſt pulmo,& ſubinde ieiunum inteſtinum.Vtrum igitur ita tantummodo fit cauſus vt dixit cum ſcilicet acres & bilioſas quæ tenues ſunt humiditates ad ſe traxerint venulæ? An'ne & carne id ferente erit cauſus? ſiue in parte vna,ſiue toto in corpore pati eam contigerit? Oſtendimus etenim eam vim habere eorum quorum indiga eſt attractoriam. Præterea & fieri poteſt vt modo altero ſimilis affectio fiat.Modum alterum dico cum ex validioribus partibus ad imbecilliorem aliquam mittãtur excrementa.Nempe quòd membris ſingulis vt attractoria,ſic & expulſoria inſit facultas , eſt declaratum.fieri ergo poteſt vt interdũ quidem ex parte vna,interdũ vero & ex pluribus acres & bilioſæ quæ tenues ſint humiditates exacte ad dictas fundantur particulas,quæ ſcilicet imbecilliores ſunt.Quòd Hippocrates ἰχῶρας, tenues humiditates appellet,liquido conſtat.

Febris quoque vehemens habet,corpuſque veluti ab oſſearia laſſitudine habitum laborat,dolétque.

Febris ergo vehemens habet,propter naturam tenuium humiditatum quas & acres & bilioſas ait.Nempe his ſuperueniunt febres vehemẽtiſſimæ, id eſt quæ multam & acerrimam habent qualitatem.Sicuti & pituitoſos ſequuntur ſuccos quæ & minorem & minus acrem habent. Laborat autem corpus totum laſſitudine vlceroſa propter tenuium humiditatum acrimoniã.Sed de laſſitudinum omnium differentijs abſolute in libris de tuenda valetudine eſt tractatum.

Fit autem magna ex parte longum ob iter,longámque ſitim, cum venulæ areſactæ,acres calidáſque fluxiones ad ſe traxerint.

Tum in principio dixit, tum rurſum hoc in loco adiecit verbum hoc areſactæ.procatarcticas appellatas cauſas veluti exemplo manifeſtans.primitiuas nunc dicunt.Siquidem calidæ omnes, & ſiccæ cauſos progignere poſſunt.Scio equidem nonnullos ob liberalem vini quod tethalaſſomenon vocant potionem cauſo fuiſſe correptos . Veluti & alios ob ſalſamentorum ſalſarúmq; carnium atq; aliorum quorundam ſalſorum vſum immoderatum. Alius ex ambulatione & æſtu veniens,primum quidem lauit ſe,deinde domum perductus,vini mixti plus bibit,cœpítq; protinus affici cauſo:alius autem ob iram,& alius ob vigilias cauſum incurrerunt.

Fit quoque & lingua aſpera,ſicca & valde nigra,ventríſq; morſu dolet, deiectioneſque & liquidæ & pallidæ fiunt:vrgétque ſitis vehemens & vigiliæ,atque interdũ mentis aberratio.

Percurrit hoc in loco quæ cauſum ſubſequuntur,quæ & συνεδρεύοντα,id eſt confidentia ſiue cõſiſtentia vocant.Sunt autem hæc:lingua ſicca,aſpera,& nigra,ventris morſus, deiectiones pallidæ,vehemens ſitis,& vigiliæ,interdum quoq; & deſipientia.Lingua ſane areſcit,quòd tota corporis affectio ſicca ſit & calida.Febríſque talis.Ventris vero morſus propter tenuium humiditatum,quæ illuc confluunt,oritur.Deiectiones autem pro ſucci redundantia . Liquidáſq; eas dixit,nullo pacto concoctas exprimens.Coctio enim,omnia cogit incraſſátq;. Qui autem ita habent,vigilant ob ſiccitatem. Nempe humiditatem immoderatam profundas ad ſomnum delationes,multam vero ſiccitatem vigilias procreare eſt demonſtratum. Accedit quoque & ab alijs ſymptomatis fatigatio quæ ob vigilias efficitur.Deſipientiam autem fieri ſciuimus ob eam quæ ad caput recurrit bilem,& ob temperaturæ caliditatem ſiccitatémque.Quòd autem vbi quiſpiã bilem ſimpliciter dixerit, amara ſignificetur,antea eſt enuntiatum. quòd item bilem eandem & pallidam & flauam appellent. Vt ergo nihil eorum quæ ad cauſum bilioſum ſpectant prætermiſſum videtur, niſi ꝙ non ſolũ fit per attractionem, ſed & per tenuium humiditatum effluuium, ſic abunde fuſéq; ſcripta quædam ſunt.Nempe ex his quæ dicta ſunt,quædam ſunt ſymptomata cauſum indicantia,quæ παθογνωμονικὰ dicunt,alia vero συνεδρεύοντα,id eſt confident.Verũ quę cauſos procreant,alia quidem προηγούμενα,id eſt antegrediẽtia,alia vero προκατάρχοντα,id eſt pręincipientia à medicis appellantur. Omnium autem quæ dixi prægredientium ſymptomatũ,potes tibi vt lubet catalogum facere. Sed qui librum hunc ſcripſit, à prægredientibus fecit exordium.Venulas etenim exiccari prægrediens cauſa eſt.Deinceps autẽ cum præincipientia vt ambulationem longam & ſitim dicere debuit, non ea dixit,ſed ex his quæ affectum indicant quippiam dixit,vt febrem vehementem. Debuit & hic ſitim vehementem adijcere,quam poſtea ſimul cum alijs quæ confidentia vocantur ſymptomatis dixit.quorum quædam aliquãdo,alia perpetuo cauſis inſunt,quod & ipſe oſtendit inquiens.Interdum autem & mentis aberratio . Nam interdum perpetuo opponitur. Ego autem dico & ventrem morderi & bilioſa deijcere non eſſe ex his quæ perpetuo inſunt.Nempe quòd vehemens morbus ſit,motúſque acrium & tenuiũ humiditatum ad interna ſit,propterea hæc contingunt,his quidem qui ventrem hepárque cauſi

veluti sedem habent. Verum his qui pulmonem veluti sedem habent, hæc non admodum contingunt, sed quæ de lingua dicuntur & desipientia magis. Difficulter etiam & hi spirant, ea scilicet quæ densa & magna est spirandi difficultate, efflántque continenter os aperientes, igneique spiritus effusione leuantur. verum totam spirandi difficultatem prætermisit, quam in prognostico dictam ostendimus. Cæterum incomposite atque inordinate symptomata linguæ recensuit. Nempe debuit primum siccam dixisse, deinde asperam. Nam ob immoderatam siccitatem lingua aspera redditur: vt si aspera sit, omnino & sicca existat. Quòd autem ob caliditatem immoderatam nigrescat, vt his quibus cutis sole vsta sit, iam ante didicimus.

Huic aquæ, mulsæque coctæ & aquosæ quantum voluerit bibendum dabis.

Liber hic etsi Hippocratis non sit, eum tamen legitimo operi iam temporibus Erasistrati adiectum esse vætus res est. Quapropter mirandum quonam pacto Erasistratus calices cereos in Apollonium & Dexippum retorsisse ausus sit. Nam qui librum hunc scripsit, mentem Hippocratis Erasistrato melius intelligens, causo laborantibus quantum placet bibere concedit. Demonstrauique & in legitima voluminis huius parte ita sentire Hippocratem. Sed de Erasistrati malitia satis hæc sint. Et iam scrutemur quæ in oratione dicuntur. Præcipit siquidem neque aquam solam, neque mulsam solam his propinãdam qui causo laborant. Scis etenim aquã quòd natura frigida sit, tarde penetrare, & quamplurimo tempore in hypochondrijs manentem corrumpi in acutis morbis: mel autem facile bilescere. Ob id mulsam aquosam dari iubet, vt aqua, nulla in superiore ventre facta mora à mixto melle ad distributionem trahatur. Ob eas causas & coctam ipsam exhibent. Nempe quàm cruda sitim magis arcet & flatu magis vacat, vrinásque magis ciet, vt quæ cruda est, deiectionem. Minus siquidem acris quæ cocta est, nõ solum quod in coctura peragatur conficiatúrque: verum quòd & spumosum ipsius omne tollitur. Nempe quod acre & flatuosum existit, in mulsæ est substantia. Cocta autem, tum morsu caret, tum flatu vacat distribuitúrque melius quàm per intestina descendat. quo fit vt eam ob causam magis alat quàm cruda. Cæterũ qui ita laborant, citra ptisanæ succum mulsa nutriendi sunt. Sed quomodo in acutis morbis solos exhibere potus oporteat, in libri huius nõ spuria parte est prædictum. hæc omnia quæ ad præsentis orationis expositionem pertinent, his qui & ante legerunt, & meminerũt eas quæ in illis factæ sunt expositiones, ad hunc modum & dicta sunt & dicentur.

Quòd si os amarum fuerit, vomere confert, & ventrem subluere.

Bilis amaritudo, amarum os reddit. Nempe communem vnámque efficiunt tunicam & quæ vẽtri interna est, & omnis ea quæ os subungit. Non ergo sine ratione sermonis huius scriptor bilem tum per vomitum, tum per clysterem euacuat.

Verum si ad hæc non aperiatur, lacte asinę cocto purgabis.

Quòd omnino quidem eam quæ in ventre est bilem vacuare præcipiat, timeat autem purgãtia medicamenta, quòd & acria & calida prorsus existant, ob id ad lac asinę diuertit, vtpote quod nullam vt non aliud vllum habeat acrimoniam, sed præ omñibus vnum humiditate exuperat, atque ob id solum ventrem subit. Præcoquit autem ipsum ob flatus. Sed sane solo vti sero poteris, per oxymeli ipsum vbi lac ante coxeris, separans. Vas quoque æneum frigida plenum aqua continenter in lac demittes. Nam & hæc si probe fiat demissio, serum à caseo separat.

Salsum autem nihil neque acre exhibendum. non enim descendet.

Salsus succus qualisnam sit, ex sale apparet. De acris autem tum substantia tum facultate, dictum est in quarto simplicium medicamentorum. Piper siquidem, sinapi, pyrethrum & quęcũque viribus calida sunt, acria quoque gustantibus apparent. Quo fit vt tum acria tum salsa tanquã causum augentia vitare iubeat. Hæc autem acribus magis siccant, quanquam illis non similiter, sed minus calfaciant.

Sorbitionem vero nisi dies iudicatorij transierint, non dabis.

Sermonem ita vt robustam esse virtutem subaudiendum sit, intellige. Nempe hoc pacto Hippocrates doctrinam facit magna ex parte quæ singulis in scopis præcipiuntur scribens. Quo pacto cum semel dixit, comparare inter se quæ demonstrata sunt cõsideratis ipsorũ viribus oportet. Quòd sorbitio ante iudicationem danda non sit, in prima huius libri, quæ legitima est parte, est demonstratum.

Et si è naribus fluxerit sanguis, soluitur ęgritudo: atque si sudores superuenerint, iudicatorij legitimi cum vrinis albis crassisque & læuibus subsidentijs.

In acutis febribus quod ex sanguine feruet, ad caput fertur. cum igitur rescissis ruptísque venis natura idipsum vnà cum aceruatis vaporibus effuderit, cæteris promptius dominatur & imperat. Pari modo & cum per sudores eas quæ tenues sunt humiditates expulerit, morbum sanat, si vtique morbo iam cocto superuenerint. Nam de re huiusmodi iam sæpius in alijs explana-

torijs commentarijs eſt dictum, atq; in his qui de iudicationibus ſunt confecti. Vt igitur in prima libri huius parte, quam omnes legitimam fatentur, eum qui à morbi coctione eſt ſcopum ad victus rationem cõmodiſſimum accepit, ſic & nunc ad prædictionem. Subticuit quidem coctionis nomen: ſed conſtantiſſimam ipſius notam ſcripſit. Optima igitur vrina eſt, quæ albam & læuem habet ſubſidentiam, vt in prognoſtico eſt demonſtratum. Neq; tamen ad ſpem ſalutis ſemper apparere expoſtulabis, cum ſi enæorema naturali tum colore tum ſubſtantia cõmodum videris, ſatis tibi erit. Et iam his ita habentibus in interpretatione exuberauit dictio. Nam ob dictas vrinas conſtat & ſudores iudicatorios eſſe, quapropter & fruſtra adiectũ. Legitimi præterea non proprie in ipſis dicuntur. Nam pro morborum genere talem inferre conſueuerunt appellationem, cum alij medicorum probatiſſimi, tum Hippocrates ipſe.

Et ſi abſceſſus aliquis factus fuerit.

Rariſſime per abſceſſum iudicatur cauſus, atq; adhuc magis ſi citra partis corporis adiectionẽ, recenſionem quis fecerit. Nempe parotidibus, id eſt abſceſſibus qui poſt aures fiunt, cauſos ſcio iudicatos, ſed non legitimos. Id autem paulo poſt condiſces poſt expoſitionem.

Verum ſi abſque his ſoluatur, reuertetur ægritudo, vel coxa vel crus dolebit, expuétq; craſſa ſi ſanus eſt futurus.

Vbi de ſanguinis eruptione ſudoréq; egit, ſi abſq; his cauſus deſierit, ſuſpectam ait eſſe ſolutionem. Nam paulo poſt reuertetur. Erit ſiquidem ait in recidiua crurũ dolor, vel coxæ, ſpuétq; craſſa. Nempe quòd iudicandus, ſanguinis eruptione vel ſudore vel abſceſſu opus habeat, poteſt quis arbitrari ad ſanitatem dictum eſſe, ſi dictis adiecerit quæ curationi intendens ipſe ſcripſit, vomere ſcilicet præcipiens atq; aluũ ſubducere, potúmq; aquã & mulſam aquoſam coctã cõminiſtrãs. Quare ſi cũ his quidem & ſanguinis eruptionẽ & ſudores, & abſceſſum cauſum ſoluere quis dixerit, alias autẽ ſolui nõ poſſe, ſermonẽ fortaſſe iuſtũ æquũq; dicere videbitur. Iuſtũ autẽ, æquúmq; dico quaſi mediocriter vera loquentẽ atq; priore magis, nõ tamen integrũ abſolutũq; prorſus. Neq; enim verus eſt ſermo. Nempe quod in aphoriſmis dicitur, *A cauſo habito rigore ſuperueniente ſolutio*. veriſſimum exiſtit. Rigorem autem hunc de neceſſitate ſequitur interdum quidẽ ſudor ſolus, interdum vero & bilioſorum vomitus ſolus, atq; interdum deiectio ſola: ſed plerũq; ex dictis tribus duo fiunt, & rurſum quandoq; tria. Nempe horum duorum de neceſſitate alterum in cauſo fit ſi ad integritatem deſinere debeat. Nam bilioſi humores vel perfecte vacuabũtur vel extinguentur. Prætermiſſa itaq; videbitur præcipua cauſorum ſanatio. frigidæ ſcilicet potus, quo cauſos prorſus curauimus nullo ex his moriente, quibus frigidam tempeſtiue propinauimus. cuius expoſitionem priore quidem libri huius parte paucis percurrimus: at in cæteris tũ commentarijs tum operibus fuſius. Sed forte quiſpiam me aſſerere putabit nullum ex his qui cauſo laborant moriturum qui aquam tempeſtiue biberit, quanq̃ id non aſſeram, ſed quòd omnibus quibus propinaui quum adeo multi extiterũt vt numeri non meminerim, ſucceſſit auxilium & ſalus, quod idem non eſt. vt ſi diceres cauſo laborantes ſi frigidam biberint ſeruandos. Nam qui pernitioſe inſalubritérq; habẽt, eos neq; per aliud quippiam, neq; per aquã ſeruari eſt poſſibile. quibus neq; miniſtrare ſum conatus. Quod autem in fine dictionis narratur, *Expuétq; craſſa ſi ſanus eſt futurus*. In his tantum cauſis obſeruare debes qui paſſo pulmone oriuntur.

Cauſi genus aliud. aluus ſoluta, ſitis magna, lingua aſpera, ſicca, ſalſa.

Veteres Græcos reperio nomen generis interdũ in homonymis vſurpare. homonymis inq̃ quæ vnum quidem habent ſignificatum: ſed ex ipſius diuiſione ad plures deducuntur differentias. In quo ſæpius dicere conſueuimus genericas rei huius differentias eſſe vel duas vel tres vel quatuor, vel quotquot eſſe poſſunt. Sed cum homonyma duplicia ſint, aliqua quidem nullo pacto inter ſe communicantia, vt cum canem dicimus & terreſtrem & marinum. Alia vero quæ cum ſynonymis aliquatenus communia exiſtant, cum ab vno factam appellationem habuerint, ad quam interdum referantur, conſiderãdum vt dictum eſt duo eſſe cauſorum genera. quod exacte quidem cognoſcetur, ſi ſubſtantiæ vtriuſq; ratio quæ in appellatione eſt, oſtenſa fuerit. Sed quoniam à mentis conceptu ratio iudicium accipit, perſcrutandum ſi mentis cõceptum cauſi ita conſonum habemus vt hominis, bouis, & equi. At cum oratio commentario prolixior futura ſit, tum ipſam tum cæteras ad breuem cõtrahere ſummã conabimur, hoc exorſi modo. Febrem cauſum medicos reperio appellantes cum vrens caliditas, ſitiſq; incompeſcibilis hominem torquet. Quod ſi ita habet, cauſum eum in quo corpus non vritur, ſitiſq; leuis ſit, nõ ſimpliciter exquiſitum legitimúmq; dicemus: eúmq; qui pro dimidia parte talis ſit, breuioris doctrinæ gratia cauſum nothum appellare haud perperam fuerit. Quo autem modo tertianis in febribus appellatione huiuſmodi vti conſueuimus, ita duo cauſorum genera eſſe intelligemus, vt tertianarum genera duo eſſe quiſpiam dixerit, vnum exquiſitum legitimúmq;: alterum vero nothum ſpuriúmq;, cui videlicet ex legitimi quidem ſymptomatis nõnulla inſunt, aliqua vero nõ. Quod au-

tem ſecundus cauſus de quo in hac parte docere inſtituimus, tanquã diminutus quidam ſit, atq; non exacte abſolutus, certior fies ſi mentem ad ea ſymptomata quæ à ſcriptore ipſo in eo fieri dicuntur, conuerteris. Nempe principio ait, *Aluus ſoluta, ſitis magna, lingua aſpera, ſicca, ſalſa*, non eo adiecto quod in priore adiecit. Nothus ſiquidem cauſus ex legitimi ſymptomatis alterum quidem habet, alterum non. Deinceps autem linguam aſperam eſſe inquiens & ſiccam non adiecit nigram quomodo in priore: ſed pro hoc ſymptomate ſalſam dixit. Nempe vt cum lingua amarulenta redditur, flauam redundare bilem oſtendit: ita cum ſalſa, ſalſum ſalſuginoſumq; appellatum humorem, qui ex pituitæ generibus, quæ tria ſunt, vnum exiſtit vt tibi innotuit, acido ſcilicet dulci & ſalſo. Quomodo igitur prior cauſus ex amara bile conſtans, pallidas geminã ob cauſam parit excretiones, tum ꝙ tenuis fuerit tum quòd febris vrens augeatur, prænata in eo quæ flaua eſt bile: ſic pituitoſus humor neq; facile excernitur, neq; febrem auget, neq; ſitim ardentẽ habet, neq; in ſpiritum vertitur vaneſcitq;, atq; ob id de eo dixit *aluus ſoluta*, excernere ipſam ſolam oſtendens, quod ipſi non excernere aduerſatur. ſubit ſiquidem his venter non tamen ſecũdum humoris cuiuſpiam formam ſpeciémque: ſed his quæ in alimentum miniſtrata ſunt, corruptis. Non enim hi potu reguntur vt quamplurimi eorum qui priore infeſtantur cauſo. Nempe hi citam habent excretionem, tenuem ſcilicet & feruentem aſſecuti humorem. Seram vero alij ob frigidam glutinoſamq; & craſſam pituitæ ſubſtantiam. fieri ergo nequit vt qui ita laborant ſolo vtantur potu. Id ſiquidem didicimus in his morbis qui in quinta vel ſeptima die valida exiſtente virtute coctionem ſunt recepturi. Verum ſi morbus ad nonum vel decimumquartum vel vigeſimum ſeſe prorogaturus ſit, in eo circa initia ptiſanæ cremore vtimur.

Vrinæ defectus.

Dici id ab ipſis conſueuit vel cum non effatu digna vel nullo pacto emittitur vrina. fit autem in inſtituto præſenti ſermoni cauſo propter humoris craſſitiem.

Vigilia.

Cauſo vtriq; commune id eſt, atq; ob id in priore mentionem huius fecit. fit ſiquidem in illo magis quòd caput accendatur, inflammeturq; magis.

Et refrigerata extrema.

Symptoma hoc ſecundi eſt cauſi. Verum ſermonem non ſimpliciter efferre cõuenit, ſed cum definitione aliqua. Neq; enim perpetuo talis exiſtit, at cum malignus fuerit. Nempe in bilioſis vrentibúſq; febribus, caliditatem ad extrema vſq; corporis extendit, etſi non malignus cauſus fuerit. At in pituitoſis fumoſa eſt caliditatis ſubſtantia, cum ſcilicet vel in ventre vel hepate vel pulmone ſalſus humor putruerit, ob quam quidem caliditas ignea redditur. Verum ſi malignus fuerit morbus, refrigerantur extrema ob virtutis imbecillitatem, phlegmonéſque totum ad ſe ſanguinem trahentis magnitudinem. Nam abſque his nunq̃ lethalis efficitur morbus.

Cauſus hic, niſi ſanguis è naribus fluxerit, vel circa collum abſceſſus fiat, vel crus doluerit, & æger ſputa craſſa excreauerit, (hæc autem aſtricta aluo fiunt) vel coxæ dolor, vel pudendi liuor ſuperuenerit, nõ iudicatur. teſtis quoque intenſus iudicatorius exiſtit.

Quòd ſoluantur per abſceſſus magis quàm per excretiones quæ ex pituita putreſcente oriũtur febres, ſæpius eſt demonſtratum. At in præſenti cauſo non abſceſſus modo commemorauit, verũ quoq; & ſanguinis profuſionem adiecit, magiſque in his cauſis quorum ſedes in pulmone exiſtit. Nẽpe in huiuſmodi affectionibus caput incaleſcit, ſanguine repletur, effunditq; quod ex eo redundat tum ruptis tum adapertis venis. Ob eandem cauſam ceruici abſceſſus fiunt, & parotides his qui ita afficiuntur. Verum quibus affectionis ſedes in ieiuno vel hepate exiſtit, deorſum magis fiunt abſceſſus. qua efficitur ratione vt crus doleat, pudendum liueat, teſticulúſque his tendatur qui ita afficiuntur. Fit autem teſtis intentio interdum ab ea quæ in eo ſit inflammatione, interdum quoq; & ob cuiuſpiam eorum quæ ſuperius inflammãtur vlcerationem. Quoſdam autem eorum qui in pulmone afficiuntur, craſſa expuere cocto iam morbo diximus. Ex eo igitur liquet doctrinam confuſam eſſe inordinatam & indefinitã. quod tametſi eã quæ librorum gratia fit illuſtrationem euidentiámq; deceat, libro tamen nullo pacto eſt peculiare propriúmq;. Nam cum multis membris paſſis tales fiant febres, deinceps & ex ordine ſymptomatum catalogum ſcribere oportebat, & non inordinate indefinitéq;, ſed ſecũdum peculiarem propriúmq;, & præſentem morbũ efficere. Et ſane in hunc dictum eſt modum, *aluus ſoluta*, non ꝙ cauſis ſymptoma hoc perpetuo inſit, ſed vt interdum. Nam quibus venter ita vt dictum afficitur, his corrupto cibo deiectiones liquidæ exiſtunt. Verũ quibus pulmo ita habet, ventre haudquaquam patiente, his deiectiones huiuſmodi de neceſſitate non fiunt, cum interdũ modo contrario ita affectis dura aluus contingat, & difficulter excernant. Præterea & quibus in iocinere cauſi ſubeſt

radix & qui ob iecur cauſo laborant, his quæ excernuntur, interdum quidem liquida exiſtunt, & interdum ſicca veluti quæ σπυραθώδη appellantur, quaſi in gyrum voluta ſpiroſáque dixeris, combuſtis ſcilicet à viſceris phlegmone ſiccioribus & quaſi in nucleũ formatis excrementis, σκύβαλα Græci vocant. Cum igitur viſcus huiuſmodi ſolum phlegmone obſidebitur, id efficiet. Verũ ſi cũ phlegmone fuerit & imbecillitas, liquida deijciuntur, viſcere ſcilicet alimẽtum ad ſe trahere nequeunte. Sed deiectiones huiuſmodi ab his quæ ventre affecto fiant chyloſitate diſtinguntur.

Sorbitiones dato attractorias.

Quod ſæpius dicere ſolitus quòd ſcilicet obſcura lectio nihil doceat, id & nunc dicam. Nam qui ex pituitæ vitio laborant, oxymelitis quidem potus his eſt commodiſſimus: ſed alimẽtum ptiſanæ cremor. Ego tamẽ quanquã hoc noſcã, atq; à nullo didicerim, diuinare nõ poſſum quaſnam dicat attractorias ſorbitiones. Oxymeli ſiquidem & ſecatorium, & inciſorium & abſterſorium dici poteſt, attractorium tamen nullo pacto, quia ſane quod ab ipſo attrahatur demonſtrare non poſſumus. Ad hunc modum neq; ptiſanæ cremorem attractoriũ eſſe aſſeremus. Sed forte quiſpiam dicet velle ipſum ventrem ſubducere attractorijs, id eſt quæ craſſum trahunt ſuccũ. cuiuſmodi eſt quod pituitam trahit. At vero ſorbitiones non dixiſſet. Nempe hoc munus medicamentorum eſt & non ſorbitionum, ſicuti neq; potuum. Innotuit ergo quonam pacto in obſcuris dictionibus nihil certi compertiq; habeamus. Quapropter neq; dictionem hanc defendere conabimur, quòd nihil in ea certum finitúmq; reperiatur. Cæterum non mihi conſtat quonã homines pacto vt in alijs multis manifeſte errent, ſic & in eo quòd his quæ obſcure dicuntur gaudeant: quanquam omnes vno ferme ore perſpicuitatem orationis virtutem eſſe, obſcuritatem vero vitium proclament.

In acutis morbis ſanguinem detrahes ſi vehemens morbus videatur, floruerítq; ægrotanti ætas, & virium adfuerit robur.

Sermo hic nimirum Hippocrate eſt dignus. Subítq; mihi in admirationem quòd inter aphoriſmos eum nõ ſcripſerit, cũ in paucis verbis vis magna comperiatur, quod aphoriſmis vſu euenire ſolet. De his ergo qui ſanguinis egent detractione frequẽs apud medicos fuit ſermo. Quorum quæ de ea detractione maxime probabilia videntur, duobus à me ſcriptis ſecure ſunt enarrata libris, quorum alter de ſanguinis detractione inſcribitur: in quo quæ commodant omnia docentur. Alter ſcriptus eſt vt dixi medicis tum empiricis tum dogmaticis. Verum amethodi, id eſt ab omni methodo alieni Theſſalij vti & cætera ſine demonſtratione ſimpliciter dicunt: ſic & ſanguinis detractionem χαλαστικόν, id eſt relaxatorium cenſent eſſe remedium. χαλαστικόν vero nõ vno exponũt modo vt per cõmentarios noſtros cum de methodica ſecta ageremus oſtẽdimus. Qui autẽ omnẽ de ſanguinis miſſione hiſtoriã inelligere voluerit, legere tũ noſtros tũ reliquorũ medicorũ libros poteſt. Nunc vero ſummam ipſam in paucos tandem relatam ſcopos audi. Sanguinem etenim primum detrahes ſi magnus tibi videatur morbus. Tali autem remedio vtitur propter vehementes affectus, quod à qualitate deſumitur. Neq; refert ſi vel vehemẽtem vel magnum morbum dixeris. Secũdus ſanguinis detrahẽdi ſcopus eſt: ſi æger ætate floruerit. Neq; enim puer neq; ſenex, ſanguinis ſuſtinent detractionem, etiam ſi morbus quo ipſi laborauerint magnus fuerit. Tertium ſcopum non prætermiſit libri huius conſcriptor, qui facultatis robur exiſtit. Neq; enim in his qui ætate florẽt, cũ languẽt perpetuo robur apparet. Quam ob cauſam quis forte duo hæc ſola pro ſcopis detrahẽdi ſanguinis ſatis eſſe autumabit, magnitudinem ſcilicet morbi & virtutis robur. Neq; enim ſenex quòd annoſus ſit per ſe ſed propter virtutis imbecillitatem nõ fert ſanguinis detractionem. At certe pueri quanquam vitali facultate valeant, tamen neque hi ſanguinis ſuſtinent miſſionem. Prompte enim eorum ſubſtantia tum propter humiditatem tum propter temperamenti caliditatem euaporatur. Detractione igitur ſanguinis non egent qui inſitam naturalémque habent vacuationem. Ob eam cauſam ſcoporum ſanguinis detrahendi numero non ſatiſfacere videntur magnitudo morbi & virtutis robur. Meliúſque feceris ſi & florentium ætatem adieceris. Quod porro in fronte dictionis dictum eſt, *In acutis morbis ſanguinem detrahes*, vt conſideretur eſt dignum. Sed quo modo longorum morborum non meminit? Quoniam ſane de acutis nunc docet, atque ob id ſolos eos memorauit. Nempe & ex longis multi ſunt qui ſanguinis egent detractione, cum & hi dictis tribus ſubiaceant ſcopis. Cæterum cum omnia hæc recte dicta ſint, quoſdam tamen nõ recte vſos fuiſſe eſt putandum. Quo è numero eſt Menodotus empiricus in ſola plethorica appellata ſyndrome ſanguinis miſſionem obſeruari aſſeuerans. Nunc autem & ea nõ exiſtente, venam ſecamus cum dolor vehemens hominem prehenderit, vel pars aliqua fracta fuerit, vel os ex loco pulſum ſit, vel alius quiſpiam articulus contractus reductúſque ſit. Neq; etiã plethorica facta ſyndrome ſanguinem ſemper mittimus, ſed & frictione, & balneis multis, & abſtinentia quæ tribus vel quatuor diebus fiat, ad id quod naturale eſt reuocamus. Verum de his abunde tum in libro de plenitu-

dine,tum in libro de ſanguinis detractione eſt pronuntiatum, præterea & in libro de morbis cũrandis. Ad præſens ergo hæc veluti in ſanguinis detractionis commentario dicta ſufficiant. Verum vt nihil deſit,adijciam & eum qui ab ambiente nos aere deſumitur ſcopũ,cum fuerit abũde calidus & ſiccus,ita vt cito ab eo corpus euaporetur. Nempe tunc à ſanguinis miſſione abſtinemus,etiam ſi morbus magnus fuerit,florénſq; ætate homo. Id ergo author ſolum prætermiſit,reliquis ſcriptis,atq; etiam patientis ipſius corporis habitum. Verum præcedente oratione & mentionem habitus fecit,qui & ætatis differentias in ſe comprehẽdere poteſt, vt oſtendam.

Porro ſi angina fuerit,& ſi aliud quippiã ex pleuriticis malum, ecligmate repurgato:at ſi æger ob copioſam ſanguinis miſſionem imbecillior fuerit, cliſmum tertio quoque die ventri infundes donec in tuto æger fuerit,& fame indigeat.

Συνάγχη,id eſt angina partiũ quæ in gutture ſitæ ſunt phlegmone eſt,quæ poſt ſanguinis miſſionem repurgari poteſt,id eſt quæ in partibus phlegmone obſeſſis continentur,per ſputa euacuari poſſunt. Nempe corpus impurum excrementoſúmque quod vacuatur,iure optimo expurgari quiſpiam pronuntiauerit. Cæteris autem acutis morbis omiſſis,de pleuritide mentionem facit,quomodo & in prima libri parte fecit. Si vero imbecillior, inquit,æger tibi eſſe videbitur, vel propter ſanguinis ablati copiam vel ob aliam quamuis rationem purgationis vice clyſterem tertio quoque infundes die. Nempe relaxato per ſanguinis miſſionem corpore,quod ex morbificis humoribus qualitate vitioſum ſuperfluit,per clyſterem id euacuari iubet. Quòd autem ſcopus illi ſit non ſolum alimenti excrementa ſubducere,verũ quoq; & paſſim locum expurgare palam eſt. Quod vero finem orationis facit, *Et fame indigeat*. his qui in primo libro à nobis demonſtrata meminerunt,etiam manifeſtum euadit.

Obſeſſa inflammatione hypochondria nõ ſpirituum intercluſione,ſepti tranſuerſi intenſio,vel ſpirituum protenſiones, quibus orthopnœa ſicca pus non ſubit:ſed à ſpirituum intercluſione pathemata hæc ſuperueniunt. potiſſimum vero & iocineris dolores,& lienis grauitas, atq; inflammationes aliæ, & ſuperiores ſepto dolores, morborúmque collectiones quas σύστροφας dicunt, ſolui non poſſunt, ſi quis primum purgante vti medicamento aggreſſus fuerit. Nam venæ ſectio in his pręferenda venit. Deinde clyſmis eſt opus ſi vehemens & magnus fuerit morbus. ſi vero non, & poſtea medicamento opus ſit,ſane id poſt ſanguinis miſſionem ſecure & mediocriter porrigendum.

Morborum qui primum ſanguinis egent miſſione, deinde ab ea purgari expoſtulant,catalogum facit. Primúmq; inter omnes ſcribit, φλεγμαίνοντα ὑποχόνδρια, id eſt flagrantia flammantiáq; hypochondria. Neq; vocem hanc φλεγμαίνοντα ex Hippocratis conſuetudine audias velim. Nempe flammantes morbi omnes & calidi,voce hac ſignificantur. cuiuſmodi ſunt eriſypelata,herpetes & carbunculi & quæ proprie phlegmonæ appellantur. Verum recẽtiores medici omnes ſpeciei flagrantium corporum vni vetus commune nomen indunt. vocántq; hoc pacto ſolum eum tumorem qui durus cum dolore & multa caliditate exiſtit. Verum cum & alij præter naturã exiſtunt tumores vt ſcirrhus & qui à recentioribus medicis œdema appellatur. Fuit ſiquidem & id aliquando commune nomen tumorum omnium præter naturam atque ipſius inflationis. Diximus quidem alibi libro vno de tumoribus præter naturam: verum impræſentiarum vt cætera, ita & hoc ſummatim dicatur. Scirrhus quidem durus tumor eſt,& doloris expers. Verum inflatio bifariam eſt. Nempe collecto in quibuſdam cauitatibus vel ſenſui expoſitis vel ratione contemplabilibus flatuoſo ſpiritu. Fuerunt ſane qui aliquando tumores præter naturam in muſculis ſecuerunt,tanq̃ pus in imo reperturi:ſed nihil aliud præter q̃ ſpiritum qui totam per carnem minutatim diſſeminatus eſſet inuenerunt. Præterea & thrombis ſolis aliquando ita ſectis humiditas vel viſcoſa vel mucoſa eſt reperta. Verum in talibus tumor vel ex thrombo vel mucore erat,carne ad hunc affici modũ apparente. ſpiritus autẽ in ea per minuta eſt diſſeminatus. Non igitur in præſenti dictione, *Phlegmone obſeſſa hypochondria*, ſecundum aſſuetum Hippocrati ſignificatum dicta eſſe videntur. Nempe quam mentem habebit quod ipſi adijcitur, *non flatuum intercluſione?* cum flammea caliditas in hypochondrijs ſiue cum flatu fuerit,ſine non,eandem habeat indicationem. Neq; etiam ita dicere eſt viſus vt aceruatim coniũctímq; tũ inflãmationẽ tum ſpirituum intercluſionem fieri dicatur,cum id falſum ſit. Nunquã enim ſpiritus intercluſio flagrantem hypochondrio infert affectionem. Qui ergo hæc ſcripſit, *Phlegmone obſeſſa hypochondria*: dicere eſt viſus quæ in tumorem ſublata ſunt. Poſt hæc autem mentionem *de ſepti tranſuerſi intenſione* fecit. deinde & *protenſione ſpiritus*. ſepti tranſuerſi intẽſio manifeſta eſt omnibus. Sed *ſpiritus*

protenſos dicere viſus eſt veluti interruptos.De quibus in prima libri huius parte ſcriptum eſt, *Spiritus offendens in ea quæ extra fit aeris delatione*.Super quo in dictionis illius expoſitiōe eſt enarratum.*Siccam autem orthopnœam* dixit eam ſpirandi difficultatem quæ ſine ſputis vel tuſſi vſque adeo vehemens eſt,vt inclinari citra ſuffocationē qui ita afficitur,non poſſit.quā fieri non ignoras ab anguſtia earum pulmonis capacitatum quæ ſpiritum deferunt. quæ id patiuntur,iacentibus magis, minúſque ſtantibus, & profecto recte ſedentibus omnibus quæ in thorace exiſtunt partibus.quo fit vt & orthopnœa appellitetur. Sed cum ea interdum fiat ob viſceris phlegmonem,vt in peripneumonijs, interdúmque & oppleto gutture, ſanguinis miſſione ait egere eos qui orthopnœa ſunt affecti.eos inquam quibus pus collectum non ſit.Nempe quibus pus collectum ſit,eos puris vacuatione egere conſtat.Qui autem à ſpiritus interclusione (quod in anguſtiam acto pulmone fieri ſolet) hæc patiuntur,eos ſanguinis miſſione iuuabis.Pari modo & iocineris dolores ſpleniſque atq; cæteras omnes inflammationes ſanguinis detractio iuuabit,atque vniuerſas morborū collectiones Græci συστροφὰς dicunt.Quod autem συστροφὰς morborum dixerit eas quæ ab intumeſcentibus fiunt partibus,par eſt. Audio ſiquidem & nunc multos in Aſia noſtra tumores præter naturā omnes ita nuncupātes.In his ſiquidem prius quàm ſanguis mittatur,purgationem interdicere oportet,quanquam & hanc quoque mentem rationémque deinceps dicat in ea quæ ſequitur dictione.

Quicunq; autem ea quæ inflammantur ſtatim morborū inter initia medicamento ſoluere conantur,ij non ſolum ab intenſa inflammatáque parte nihil adimūt, cum nō cedat obſequatúrq; quæ adhuc cruda eſt affectio:verum quoq; & quæ morbo aduerſa,& ſana ſunt,abſumūt cōtabefaciuntque.ductóque ad imbecillitatem corpore, morbus ſuperior euadit,qui vbi corpus vicerit,remedium non habet.

Hunc expoſuimus aphoriſmum cum illum exponeremus,*Cocta medicari & mouere*.atq; in eiſdē quibus & nunc ſymptomatis.Recte autem ad ſanguinis miſſionem propius deueniendum præcipit,vbi vitioſi aliqui humores in partem aliquam confluant atq; in ea aceruentur,quod modo quodam vt dixi συστρέφεσθαι,id eſt colligi in ea parte dicitur.Quod autem in fine ante hanc ſcriptæ dictionis ſcribitur,quidam dignotioni inacceſſum efficiunt,nomen φαρμακείας in caſu accuſandi pro genitiuo legentes ad hunc modū,ἀσφαλείας μὲν καὶ μετριότητος δεῖσθαι φλεβοτομίαν μετὰ φαρμακείαν.qua dictione ſignificari volunt ad ſanguinis miſſionem à medicamento veniendum.Verū in tota dictione prius ad ſanguinis miſſionem veniendum, deinde ad medicamentum præcipitur. non autem econtrario vt ij ſcribunt aſſumendum medicamentum,deinde ad ſanguinis detractionē deueniēdū.Cætera dictionis dilucida his ſunt,qui exacte dicta noſtra animaduerterūt.

Quòd autem quis repente obmuteſcat, id venarum interceptiones occluſionéſq; faciunt,ſi ſano abſque occaſione vel forti alia cauſa id contigerit.

Venarum ἀπολήψεις,id eſt interceptiones,appellat oppletiones quæ à copia exoriuntur.Cum igitur ſupra modum oppletæ fuerint venæ,premi virtutem grauaríq; eſt neceſſe,atq; in extinctionis agi periculum natiuam caliditatem,quæ ob multitudinem copiámq; ſuffocationi quippiā ſimile patitur.Oriuntur ſiquidem epilepſiæ,& apoplexiæ,& ſyncopę cardiacæ.Nempe vno cōmuni Aphoniæ,id eſt vocis carentiæ ſymptomate,ſymptomata huiuſmodi ſignificauit.Adiecit autem orationi,*Si ſano abſq; occaſione vel alia forti cauſa id contigerit*.vbi πρόφασιν,id eſt occaſionē dico,cauſam euidentem manifeſtámq;.vt ſi quis in lucta vel pancratio ex brachiorum accōmodatione ad periculum ſuffocationis circunductus fuerit.Cauſam vero aliam fortem dico qualis vel tumore vel maximo animi mœrore percuſſis accidit.In ægris autē vocis priuatio huiuſmodi fieri poteſt,læſis duntaxat his quæ voci efformandæ ſubſeruiunt inſtrumentis,vel etiā his quæ reſpirationi deputauit natura.poteſt quoq; cōtingere ob recentem quandam exolutionē & afflictionē virtutis.Vt autem ab huiuſmodi aphonijs vocíſq; priuationibus eam diſtinguat quæ orationi appoſita eſt,adiecit, *ſi ſano contigerit*.

Venam igitur brachij dextri internam ſecare oportet.

Velociſſime & plurimū ex his quæ principes ſunt partibus vena ea corpus vacuat, atque ob id in acutiſſimis morbis ad eam ſeſe confert.

Sanguinémq; auferre inſpecta ſecūdū habitū ætatémq; pluris minoríſve ratione.

Superius cum de ſcopis miſſionis ſanguinis ageret , corporis habitū quidē omiſit,ſed hoc in loco viriū non meminit.Verū habitus nomen pro virtutis nomine dictū eſſe opinantur nōnulli vna ex re duo dici perperā exiſtimantes.Nēpe habitū ad corporis conſtitutionē deferētes dicimus,vtpote cū quis vel mollis vel durus fuerit.Robur vero virtutis functionū vehemētiæ attribuimus.Ex quo fit vt duo hi ſint ſcopi vacuādi quidē indicationē ꝙ cōmunes ſint,habentes,ſed

inter ſe differẽtes,veluti & ab ætate. Verũ ætatẽ ipſam ad corporis habitũ referre eſt melius,& nõ virtutẽ.Nã pueris propter habitus mollicié,ſucci perſpirabili cute facile digerũtur.Senibus vero nõ facile propter ſiccitatẽ & frigiditatẽ,ſatiſq; eſſe tres hos detrahẽdi ſanguinis ſcopos quiſpiã dicere poteſt.Indicationẽ accipiẽtibus nobis & à morbi qui curatur magnitudine,& habitu & virtute. Cuiusnã autẽ ambiẽs nos aer eſſe debeat tẽperaturæ inſpiciẽdũ eſſe eſt ſupra dictũ.

Quamplurimis autem horum accedunt hæc.faciei rubores,oculorum cõſtantia, manuum porrectio,dentiũ ſtridores,pulſus,maxillarũ contractio,refrigeratio extremorum,& ſpirituum in venis interceptiones.

Inter hæc quæ deinceps accedũt, faciei ſolius qui ante ſcribuntur,rubores ſanguinis copiã indicant.Succedit oculorũ conſtantia,id eſt immobilitas & manuũ porrectiones.Nẽpe & eas lædi ob neruorũ principiũ contingit,ſed aliter q̃ ſit oculorũ cõſtãtia.Nẽpe ea veluti torporẽ quẽdã functionũ in neruorũ primordio indicat.Manuũ vero porrectiones & dentiũ fremitus neq; ob quietẽ neq; ob principij immobilitatẽ,ſed propter vitiatã motionẽ exoriũtur.Quid autẽ pulſus indicent,nõ omnino cõſtat.Nẽpe veteres in motionibus dolorẽ in mẽbris inflãmatis excitantibus,hoc promũt proferúntq; nomen.In palpitationibus quoq; & præterea in vehemẽti arteriarũ motione.Maxillarũ cõtractio cõuulſionis eſt ſymptoma,manuúmq; porrectiones & fremitus dentiũ.Extremorũ vero perfrictio in huiuſmodi affectionibus caliditatẽ natiuã ab humorũ multitudine grauari oſtendit. Quod autẽ in fine dictiõis apponitur,id vt de pulſus carẽtia ἀσφυξίαν Græci vocant,dicatur probabile eſt.Nam veteres,arterias,venas appellabãt.Spirituum ſane interceptiões quaſi inclinatiões & quietes ab authore dici poſſunt.Sũt qui ſequẽtis dictionis alterã habẽtis ſentẽtiã principiũ cõſtituãt dictionẽ hãc.cui quę deinceps ſcripta eſt,cõiũgũt copulántq;.

Cũ dolores acceſſerint,bilis atræ fluxionúmq; acriũ deſtillationes fiũt.dolẽt morſa interna,morſæq; atq; admodũ arefactæ venæ intendũtur,trahúntq; inflãmatæ quæ influũt.quapropter corrupto ſanguine,nequeũtibúſq; ſpiritibus naturales pertrãſire meatus infrigidationes fiunt ob ſtationẽ,vertigines,aphoniæ, capitis grauitas & cõuulſiones,ſi iã ad cor vel hepar vel in venã peruenerint.Hinc epilepſiæ,& paraplexię ſi cõtinẽtes locos fluxiones inuaſerint, atq; ſpiritibus exire nequeũtibus exaruerint.

Eiuſdẽ cum prædictis generis eſt ſermo qui nunc effertur.quẽ & nõnulli illis copulant.atq; ob eam cauſam bifariã verbũ hoc προσγένηται,id eſt acceſſerint,ſcribi reperitur.Sunt enim qui præſentẽ ſermonẽ cum prædictis coniungãt ſcribẽtes πρὸς ſyllabam cũ σ elemẽto.alij vero nõ coniungũt,ſcribúntq; πρὸ ſine σ.Verũ quod in oratiõe dicitur,huiuſmodi eſt.Dolorũ motio fluxionẽ humiditatum ad eam quæ dolore vexatur partẽ excitare conſueuit. Cũ igitur vitioſis ſuccis corpus refertũ fuerit,bilis atræ cæterorúmq; acrium humorũ fluxiones exoriũtur,ob quas dolet æger magis,mordẽtúrq; externa,grauãtúrq; morſæ à prædictis humoribus quæ in affecto loco ſunt venæ.idq; ipſum rei alterius cauſa redditur cõtraria.Nẽpe repleta à fluxionibus huiuſmodi quæ afficitur particula,corrũpitur quidẽ imprimis ſanguis ipſe,deinde vaſa opplẽtur,quod in eo cunctas ſpirituũ vias arcet cohibétq;.Nẽpe & id declarauit inquiẽs, *Nequeũtibúſq; ſpiritibus naturales pertranſire meatus*.quod ſane ſpirituũ interceptiones paulo ante vocauit.Cum autẽ ſanguis eſt,atq; cũ eo ſpiritus,infrigidationes fiunt,vertigines,aphoniæ,capitis grauitates,& cõuulſiones:quibus ſuccedũt paraplexiæ,& epilepſiæ,cũ in locos oppletas venas cõtinẽtes deſiderint fluxiones.locos dixit corporis partes,quas author ante ſcripſit.cor,hepar & venã quæ prædicta coniungit viſcera.venã inq̃ poſtea à medicis cauã appellatam,ꝙ venarũ omniũ quæ per corpus animalis diſſeminãtur latiſſima ſit.Iure igitur ſanguis in locis huiuſmodi propter venarũ repletionẽ ſpiritũ penetrare nõ permittit,ſed veluti in mortuo corpore coaleſcit,cõcreſcitq;.quod & author ipſe oſtẽdit inquiẽs, *Atq; ſpiritibus exire nequeuntibus, exaruerint*. at proprie magis dixiſſet à ſpiritibus.Coaleſcũt ſiquidẽ & quæ ſiccãtur & quæ refrigerãtur.Nunc autẽ nõ propter exiccationẽ cõcreſcit coaleſcitq; ſanguis,& qui in ipſum defluũt vitioſi ſucci. Nẽpe exeũtibus ipſis, & incorruptus & naturaliter fuſus liquidúſq; redditur ſanguis.Verũ cũ manẽt,natiuámq; caliditatẽ reſpuũt extingúntq;,is tãq̃ mortuo in corpore coaleſcit. Cũ ergo ita affectis ſanguis detrahitur, is frigidus craſſuſq; & vix effluens apparet.idq; propter huiuſmodi refrigerationẽ.Interdũ autẽ & toto corpore cõuulſiones fiũt.Interdúmq; ſalubriter & cõmode.Nẽpe corpus totũ quatiẽtes, vniuerſas calfaciũt partes adeo vt ex multitudine aliud per cutim digeratur,aliud ad aliquã ex nõ præcipuis expellat partẽ.vbi cũ indiſſolubiliter ĩpactũ fuerit paraplexiã facit.Nã ꝙ eas quæ apoplexia vel epilepſia ad aliquã ex nõ pręcipuis partẽ irruũt paralyſes,id eſt reſolutiões,Hippocrates ita appellet,eſt demõſtratũ.Interdũ quoq; & facta abſq; cõuulſione apoplexia nõnullis morbũ in partis reſolutionem finiuit,qui paraplexia appellatur.Cætera dictionis ſunt manifeſta.

Talibus ſane prius adhibitis fomẽtis,venã cõfeſtim ab initio ſecare oportet,cũ nõdũ fixa ſint õnia quę cõtriſtãt,tũ ſpiritus tũ fluxiões. Facilius etenim remedijs patẽt.

Qui ita habẽt,his ante fotus adhibere oportet,quoniã coaluit in ipſis ſanguis,difficulterq́ꝫ effluit.Sed quoniã & in fotu ipſo fricatio fiat,facere quod ſcripſimus eſt meliꝰ.ſecare ſcilicet internã cubiti venã.Nõ enim ſemper ita cõcreuiſſe ſanguis reperiĩ vt effluere nõ poſſit.Fricãdæ igitur in eo tẽpore multis ab hominibus cunctæ corporis partes,etſi mediocriter ſanguis fluxerit,rurſus fricandæ,ſupérq́ꝫ auferẽdus ſanguis.Si vero nõ fluxerit,fricãdæ quidẽ & fouẽdę donec fluxerit.vbi vero in paraplexiã deſierit affectio,breui fricare expedit tẽpore & fouere.rurſum fricare & fouere donec citiſſime hęc deſierint,dũ fixi adhuc nõ ſunt ſpiritus,& euacuationi cõtumaces.

Poſtea reficere expedit, & habita iudicationis ratione ſuperiorem ventrem ſi nõ leuetur,purgare:inferiori vero ſi nõ deiecerit,clyſmũ inijcere.Coctũ deinde aſinę lac dabis.bibétq; heminis duodecim non minus:& ſi virtus tolerauerit,ſedecim magis.

Ab ea quæ per ſanguinis miſſionẽ fit vacuatione,refici hominẽ roborariq́ꝫ præcipit:vt ſi nihil leuatus videatur,ad eã quæ per ſuperiores partes,id eſt per vomitũ fit purgationẽ agatur.Verũ purgãs medicamẽtũ neq́ꝫ noĩatim perſtrinxit,neq́ꝫ ipſius fecit delectũ.Nẽpe ꝙ ad morbi magnitudinẽ virtutiſq́ꝫ robur reſpiciẽtes vel albũ veratrũ vel ex alijs quæ vomitũ cient quicq̃ exhibeamꝰ nemo ãbigit.Quæ autẽ de aluo inferiore dicta ſunt,clara exiſtũt,expoſitoriſq́ꝫ haud indiga.Neq́ꝫ admirationi ſit lactis copia,cũ antiquis omnibus ita fuerit aſſuetũ.Quôd autẽ lac aſinæ propter humiditatem exhibeant,ſupra eſt dictum.atq́ꝫ amplius, ꝙ non ſpiſſetur epotũ veluti quæ craſſa ſunt.At cum eo mellis quippiam ſaliſque miſcere oportet.

Synãchus,id eſt angina fit cũ hyeme veréq; fluxio multa & viſcoſa ad iugulares defluxerit venas.plurimũq́ꝫ hę propter latitudinẽ traxerĩt ſpiritũ.Cũ autẽ & frigida & glutinoſa fuerit,ſpiritus obſtruit permeatiões.ſanguinẽq́ꝫ coercẽs,quę vicina ſunt inſpiſſat.ſanguinẽq́ꝫ ipſum immobilẽ reddit,& cõſtantẽ,quippe cũ frigida natura ſit & obſtrictoria.ob id ſuffocãtur liuẽte lingua,atq; in rotũdũ acta,flexáq; propter eas quę linguæ ſubdũtur venas.Nam pręciſa quã nõnulli cionida,id eſt columellã vocãt,vena vtrinq; craſſa apparet.Cũ igitur hę oppletę fuerint,linguę quę ob ſiccitatẽ & ſicca & ſpõgioſa exiſtit innitũtur. Lingua autẽ vi ex venis humidũ accipit,atq; ex lata rotũda,ex bene colorata liuẽs,ex molli dura,atq; ex facile flexili flectẽti cõtumax efficitur. Eã ob cauſã cito iugulat, niſi cito aduerſus eã pugnaueris. Sãguinẽ ergo ex brachijs detrahes,mox venas quę ſub lĩgua ſũt ſecabis,deĩde medicamẽtis quibuſdã attractorijs vteris,calida exhibebis gargariſmata,caput abrades,ceratũq́ꝫ tum collo tũ capiti circũpones.Laniſq; circũuolues,molliq; ſpõgia ex aqua calida expreſſa fouebis.bibet autẽ aquã,& mulſam nõ frigidã.cremorẽq́ꝫ aſſumet.vbi ex iudicatiõe in tuto fuerit.

Siue ſynanchon dicere volueris ſiue cynanchon.vel alterũ quidẽ horũ ſynanchen,alterũ vero cynanchen,ſiue vtrunq́ꝫ ſynanchen vocaueris,duas ſynanches ſciueris eſſe rationes.Nẽpe ad cu rationẽ nominibus opus nobis nõ eſt.Cõſueuit ſiquidẽ eam docere lõge melius q̃ hi qui in nominibus falſa enuntiant.Subſcribã autẽ tibi cõpẽdioſe doctrinã ipſius peculiarẽ,ſuſcepto ita ex ordio.Fluxionũ quæ ex capite deferũtur,quædã ſubſtantia tenues exiſtũt,aliæ ex craſſis viſcoſiſq́ꝫ humoribus conſtãt.Quæ igitur tenues ſunt,hæ latis penetratis venis in anguſtioribus detinẽtur.Tales autẽ ſunt quæ guttur ambiũt.Contrariũ autẽ in craſſis contingit,ꝙ nõ ingrediantur vniuerſas quæ ſtrictæ admodũ exiſtũt venas,ante ſcilicet in capacioribus detẽtę.Cum igitur in fauciũ venis tales impacti fuerint humores,pars in tumorẽ attollitur, veluti guttur ex alijs, quanq̃ gutturis q̃ fauciũ ſtrictiores multo exiſtãt venæ.Corpus autẽ totum vacare excremẽtis debet & nõ plethoricũ eſſe geminã ob cauſam.Nẽpe tum ob eã quæ à vacuatione eſt reuulſionẽ, tum ꝙ vacuato corpore cũ à parte affecta quod influit expellimus,id facilius conſentit,nihilq́ꝫ ſi calido aliquo euaporare volueris à corpore ipſo parti calfactæ mittetur.Corpus igitur totũ vena ſecta vacuare oportet,& purgatione & clyſteribus.Verũ adfectas partes medicamẽtis aſtringentibus quæ profluẽtes retrudãt humores,atq́ꝫ ex infarctis qui nõ admodũ infarcti ſunt,& glutinoſi & craſſi,calidiſq́ꝫ acribus quæ cõtentos in mẽbris paſſis digerãt humores.Venæ quæ ſub lingua ſunt,eã quæ faucibus eſt phlegmonẽ ſine medicamẽtis vacuant.Sed quoniã humorũ craſſi alij,glutinoſiq́ꝫ,acrioribus propterea indigẽt medicamẽtis,quæ ſcilicet & ſecare,& in tenuia diuidere,& tũ glutinoſa tum craſſa cõfringere poſſint.Præterea & ad exteriorẽ ſuperficiẽ reuelle-

rẽ oportet circũpoſitis collo quæ attractoria polleãt facultate medicamentis.Nẽpe colli ſuperficiarias partes q̃ imas affici eſt melius.ꝙ ſpiritus quidẽ cum inſpirationes fiunt,ad fauces gutturq; irruat,& cũ expirationes fiũt,per ea foras deferatur.Sæpius vero quæ ad partes prædictas procedũt fluxiones, eæ ad partes quaſdã alias exprimẽte natura trãſmutãtur.atq; interdũ principio ita deferũtur,vt rurſum aliæ oriãtur tum fauciũ tum gutturis fluxionũ differentiæ.Q; autẽ quæ ad cutẽ receſſerũt,his quæ in profundũ decubuerũt multo ſalubriora exiſtãt,cõſtat omnibus.Cõmune tamẽ in vtriſq; tũ colli tum capitis,à quo fluxiones fiunt,auxiliũ tibi ſit.Sermo hic & ſynanchas,& cauſas & affectos locos & curationes docuit. Neq; ſi vel ſynanchen vel cynanchen,vel ſynanchon vel cynanchon appellaret,fuit ſollicitus. Qui igitur librũ hunc ſcripſit,neglectis nominibus omnes,qui tũ in faucibus tũ gutture exiſtunt,arctántq; reſpirationẽ affectus ſynãchos appellitãs,duas horũ ſpecies eſſe ait,alterã quidẽ quæ à glutinoſa frigidáq; fluxione facta ſit,quã pituitoſam vocare poſſis.Alterã vero à calida acriq;,quã ſi picrocholã bilioſámq; ſimpliciter appellaueris,non peccabis.Priorẽ autẽ fluxionẽ in latiores decũbere venas ait,bilioſam etiã in tenuiores peruenire oſtẽdens.Cætera dictionis ſunt manifeſta.Ad ea autẽ quæ retuli,cõuertas animum oportet.& ſi primam ſpeciem non intellexeris,bis & ter lege & intelliges:ego autem ad ſecundam ſynanchi ſpeciem tranſibo.

Cũ æſtate vel autũno fluxerit ex capite calida & nitroſa fluxio,quaſi ab anni tẽpore tũ acris tũ calida fuerit,atq; huiuſmodi ſit,mordet,vlcerat,ſpiritu ĩplet,orthopnœam parit,ſiccitatéq; multã,præterea quæ intuẽti apparẽt haudquaq̃ tumẽtia vidẽtur.

Quo modo & quam ob cauſam hæc fiant?quoniam à calidis & acribus.Priorẽ ſiquidẽ fluxionẽ quæ pituitoſa eſt,hyeme vel vere defluere ait. In alijs anni temporibus ex proportione vt antea eſt dictũ.Orthopnœã autẽ huic ſuperuenire anginæ generi ait,quæ inſignis nota eſt anguſtiæ,partem ex his quæ reſpirationi ſubſeruiunt aliquam fatigantis,vt ſupra eſt demonſtratum. Quòd ſi hos ampliſſime aperire os volueris,linguámq; repreſſeris cohibueriſq;,vt quæ in faucibus ſunt inſpectare queas,nullum ſane præter naturam tumorẽ vt in ante dictis inuenies. quod ſcriptor explanauit cũ inquit, *Præterea quæ intuenti apparent* ἰσχνὰ,id eſt *non tumentia videntur*.Nẽpe quod in fauciũ meatu inflãmatũ eſt non videtur.quod autẽ ex apertis videtur,id omne citra inflammationẽ exiſtit,partéſq; non tument. Nempe hæc vox ἰσχνὸρ,tumenti præter naturã interdum opponitur. Quã vocis huius nunc dictã ſignificationẽ ignorantes nõnulli,dictionẽ ridicule exponũt. Alij autẽ excogitant cõminiſcuntúrq; vt hi,ad hunc ſcribentes modum, *Præterea quæ intuenti apparent*,ἄχροα,id eſt *decolora videntur*.Cæterum ita affectis fit interdum vt & fluxionis partẽ recipiãt faucibus vicini atq; à tergo ſiti ordinatíq; muſculi,vbi & ſtomachus,qui ſępius & ipſe afficitur.Poſt hoc ſane in præſenti dictione ſcriptum quoq; eſt quod ſequitur,

Tendines quoq; ceruicis poſteriores cõtendũtur,apparéntq; tetani modo intẽdi.

Quòd deinceps dictum eſt,magis adhuc guttur affici oſtendit.Nempe & vocis generationem in ea animalis abſolui parte eſt demonſtratum.Quapropter inquit,

Vóxq; ἀπέῤῥωγε, id eſt abrupta eſt,& ſpiritus paruus eſt.

Nempe vox omnino ἀπέῤῥωγε,id eſt ἀπόλυται,id eſt diſperijt abruptáq; eſt, paſſo vt dictum eſt gutture.Reſpiratio autem parua redditur propter meatus anguſtiam.Recenſetur autem in commentarijs de difficultate ſpirandi quòd longior tempore ſit & interuallis frequẽs.quod ſcriptor in hunc enuntiauit modum,

Spiritúſque reuulſio frequens & violenta accedit.

Spiritum & eam quæ inſpirationi ſuccedit expirationem,& eam quæ expirationi ſuccedit inſpirationẽ dixit.Ex vtroq; enim frequẽs redditur ſpiritus.Nam ita affectis quæ inſpirationi ſuccedit quies breue tempus habet,ſimiliter & quæ expirationi ſuccedit ante inſpirationẽ.Demonſtrationes horum in libris de ſpirandi difficultate enarratæ ſunt.

Talibus arteria vlceratur,incenditúrq; pulmo.neq; externũ aerẽ admittere intro queũt.quibus niſi ad exteriores partes malũ ſua ſpõte perferatur,hi grauius ineuitabiliúſq; habebũt & propter anni tẽpus,& quòd à calidis acribúſq; id ſit humoribus.

Arteriam quoque vlcerari his qui ita affecti ſunt dictum eſt & propter humoris acrimoniam, ſed pulmonem ardere viduatum deſtitutúmque ait,doctrinæ veræ ſermonem coniungens copulánſque.Nempe in commentario de vſu reſpirationis demonſtratum eſt animal in reſpirationis priuatione non ob ſubſtantiæ penuriam perire: ſed quòd calor natiuus tum refrigerio tum ventilatione deſtituatur. quapropter non immerito qui immoderatior exiſtit pulmonem accendit. Hanc igitur anginæ ſpeciem tum grauiorem tum ineuitabiliorem eſſe priore ait, tum propter ante dicta,tum quòd æſtiuum autumnaléque ſit anni tempus,& quòd ex acrioribus oriatur hu=

moribus. Qua efficitur ratione vt ea quæ cum coniũctione est dictio, melior sit quàm ea quæ sine coniunctione est. significat autem ab his quæ ante dicta sunt, & propter anni tempus in quo fit, & propter humorem à quo oritur, maioris esse periculi secundam anginæ speciem. Non est ergo simpliciter scribendum quòd tum grauior tum vitatu difficilior sit propter anni tempus. Quòd si & absque coniunctione scriptionem seruare quis voluerit, coniunctionem eam ita subaudire oportebit vt si in dictione esset. Multa siquidem atque alia apud antiquos defectiuo modo scripta reperiuntur.

Si febris hominem prehenderit, vetere excremento descendente, vel nuper cibatum, siue cum lateris dolore siue non, is quieti tantisper permittendus donec cibus primum ad ventrem imum descenderit.

Dictiones quoque huiusmodi ea quæ libro de victu in acutis morbis apponuntur Hippocratis scripta non esse ostendunt. Non enim qui perfecte de pleuritide in legitima libri huius parte tractauerat, eum rursus hic pauca apponere oportebat.

Sumat autem in potu oxymeli. At cum grauitas ad lumbos vsque descenderit, tũ vel clysmum dare, vel medicamento purgare oportet. Atque cum purgatus fuerit, sorbitionem primum, mox aquam mulsam, deinde cibaria, & coctos pisces ministrare. vinúmque quod aquosum sit, & exiguum noctu, interdiu vero dilutam mulsam. Cum vero flatus male olentes fuerint, balanus vel clysmus confert: si non, bibentem oxymeli tantisper cohibere oportet donec ad inferiorem aluum descenderit, deinde clysmate subducere conuenit.

Indefinite indistinctéque dictum est, quanquam quod hic scriptum est, definite distinctéque in legitima libri huius parte dictum sit, & quæ post id vsquequo piscium meminit Hippocrates. quoniam adhuc de languentibus in libro ipse agebat, & non his qui ex morbo reualescunt. Cætera dictionis manifesta sunt.

At si liquidam aluum habenti causus superuenerit, si tibi purgatio idonea videatur: eam non tribus primis diebus adhibebis, sed quarto.

Quòd intempestiue quidem hic de causo egerit, prædictis scilicet in principio tum differẽtijs tum curationibus, nemo est qui ignoret. Nempe & dictiones ex mente sunt aphorismi illius, *Cocta medicari & mouere, non cruda, neq; in principio nisi turgeant. Plurima vero non turgent.* Quidam aliter scribunt causos ab initio medicari volentes vt dictio talis sit, *Intra tertium diem adhibebis.* Expedit igitur non omnino à tertio medicari die: sed vt aphorismus canit, *In acutis morbis raro & in principijs medicamento purgante vti.* Rem ergo secundum aphorismorum mẽtem definire oportet, scrutaríque cum in principijs purgatione vtendum sit, & cum morbi coctio expectanda sit. Qui autem vel in principio simpliciter dixerit, vel neutrum definierit, fallitur.

Cum autem purgaueris, sorbitionibus quibusdam vtitor, obseruatis ita febrium accessionibus vt nunquam cum adsunt, neq; cum futuræ sunt, exhibeas: sed vel cũ cessant, vel quieuerũt & maxime à principio recesserũt. Frigentibus ergo pedibus, neq; potum neq; sorbitionem, neq; aliud quippiam huiusmodi dabis. Sed maximũ existimato si id tantisper obseruaueris donec valde incaluerint. Deinde ita quod confert exhibe. Frigiditas siquidem pedum, parte plurima febris accessuræ signũ existit. quo tempore si quid porrigas, maxime prorsus peccabis. Nempe & morbum non parum augebis. At vero cum febris desierit, contrario modo pedes reliquo corpore calidiores fiunt. Nempe cum augetur, pedes refrigerat, incensáque ex thorace ad caput flammam mittit. Calore igitur toto ad supernas partes concurrente atque ad caput expirante, non absq; causa pedes frigescunt. vtpote qui natura & carne vacẽt, & neruis abũdent, præterea & à calidissimis separati locis refrigerantur, sese ad thoracem colligẽte calore. Rursum & cum febris soluitur, & in minutas redigitur partes, calor ad pedes ex proportione descendit. Quo tempore caput & thorax refrixerunt, atque ob id cibus dandus. Nempe cum pedes frigidi fuerint, venter de necessitate calet, fastiditq; cibum, intenditur hypochondrium, iactatur propter internã tur

bationem corpus,mens fixa non eſt,dolet æger,lancinatur vellicatúrq;,vomere affectat:& ſi mala vomuerit,dolet. Ergo cum calor ad pedes deſcenderit, currítq; vrina & ſi non ſudet,omnia ceſſant.quo tempore ſorbitionem dare expedit. nã alias pernicioſa exiſtit.

De particulari cibi miniſtrandi tempore dictum quidem eſt paucis in legitima libri parte:ſed æque & nũc prolixius manifeſtiúſque dicitur,quaſi ſermo præſens alterius ſit explanatio ſeruata Hippocratis mente,quam tum in cæteris dixit tum in eo quòd febrẽ ex thorace accendi,atq; in caput flammam mittere ait.

Quibus autem aluus per febres perpetuo liquida eſt, his pedes maxime calfaciens ceromatíſque contegens atque faſcijs obuoluens ita attende vt reliquo corpore frigidiores non ſint. ſi vero pedes calent,calorificum nullum exhibe: ſed ne frigeſcãt obſerua.potu autem eſt vtendum quamminimo.aqua frigida vel mulſa.

Διὰ τέλεος idem cum διὰ παντὸς τοῦ χρόνου,ſemper & perpetuo ſignificat.At cũ multi exiſtant affectus in quibus per totum malum aluum liquidam eſſe contingit , fieríq; nequeat vt curationẽ habeant vnam,quomodo ſępius eſt demonſtratum,tantũ abeſt vt ex dictione quicq̃ vtiliter dicatur,vt etiam iacturam facturus ſit, qui ſcriptum curationis modum in affectibus multis iuuare crediderit.Nam vt cætera omittã,cũ aluus liquida eſſe poſſit,tum propter ventris phlegmonem,tum propter contabefacientem colliquantémq; febrem,frigidæ potus phlegmone contrarius eſt: colliquantibus vero febribus conuenientiſſimus,eo quod didiciſti tempore exhibitus.

Quibus per febres aluus liquida eſt & mens turbatur, horúmque multi floccos vellunt, naréſque fodiunt, & parum quidem interrogatis reſpondent: ſed ex ſe nihil quod compoſitum ſit dicunt,talia his melancholica eſſe arbitror. His igitur ita habentibus,ſi venter liquidus fuerit,abſuménſque & contabefaciens,ſorbitiones frigidiores craſſioréſque exhibendas eſſe puto. potúſque qui ſiſtant, vinoſioréſque vel etiam aſtringentiores.

Phreniticorum ſane hæc ſunt ſymptomata. Sed venter quidem interdum cum phrenitide liquidus efficitur,non tamen id proprie ipſi ineſt,quapropter liquidam aluum diſtincte curare expedit.Phrenitim vero alia ſeorſum perſequi ſanatione.in ea autẽ quam author ſcripſit ſanatione nullo pacto animi intentionem ad phrenitidem dirigit : ſed curare eum magis velle arbitror affectionem quandam ex ventris quidem parte aliqua prodeuntem, ſed caput ita ad condolentiam trahentem,vt ex ventris affectu deſipiat.Talia autem non recte melãcholica eſſe dictum eſt.Magis enim ea à flaua proficiſcuntur bile,cohibita aluo.

Quibus item febribus vertigines à principio, & capitis pulſus ſunt, & vrina tenuis,his ad iudicationes vſque febris acceſſionem expectare oportet.quòd ſi delirẽt quoque nil mirum.

Cum caput circũagi videtur,δῖνος,id eſt vertigo vocatur affectio,cũ autẽ & tenebricoſa ſimul fuerit viſio σκοτόδινος,id eſt tenebricoſa vertigo appellitatur.fit autem ob inordinatam ſpiritus flatuoſi motionem,qui vel in capite localem habet generationem,vel ſurſum ex infernis fertur partibus.Omnes autem ſpirituum huiuſmodi generationes turbationẽ indicant. ob quas & cũ ſymptomatis tumultuoſis iudicationes fiunt.Scire etenim oportet affectiones huiuſmodi medium quodammodo obtinere tum earum quæ periculo vacãt,tum pernicioſarum.Conatur ſiquidem caliditas natiua corporis humores tum diſſoluere,tum effundere: ſed tenuare ipſos & per inuiſibilia foramina excernere non poteſt.Cum vero perfecte languet neq; ſoluere incipit,atque ob id ſpiritus flatuoſus non ſumme languente natiua caliditate ortum habet.Aegre igitur valere periculo omni vacat.Natura ſiquidem morbo ſuperior exiſtit. Verum maxime ægre valere lethale eſt.Natura enim non parum à morbo vincitur.Cum autem non vincitur,prædicta fiunt ſymptomata:atque poſtea quàm languerit,iudicationes abſoluuntur,aliæ ad ſalutẽ,aliæ ad mortem. Pulſus autem qui in capite fiunt, id eſt ſenſibiles arteriarum motiones, caliditatis multæ ſymptomata exiſtunt. Ob quas ſæpenumero deliria fiunt. Ad hunc itaque modum vniuerſim habentibus quæ dicta ſunt,cum,vbi quis parum valere cœperit,ab vrinarum quidem tenuitate cruditas morbi iudicetur,caput autem flatuoſo impletum eſſe ſpiritu ſignificent vertigines cum pulſibus,ſcire oportet naturam haudquaquam quieſcere:ſed interdũ contentos in corpore prauos humores ita aggredi,vt à bonis eos ſeparet,atq; quouis modo excernat,vel ad eam quæ mi-

nus præcipua ſit reijciat partem. Prædictus igitur ſermo ad antedictorum prænotionẽ præſenſionẽmq; maxime confert. Nempe interdũ ab initio mali febres quidẽ moderatę fiunt, ſed ſymptomata huiuſmodi caput infeſtant propter contentorum in corporis vẽtre humorum calorem atq; exhalationem. Sane capitis ſolius quouis aliter modo habentis caliditatem, balneum iuuabit. ptiſanæq; cremor pro ſorbitione ſatis erit. Verum cum ſpiritus calidus flatuoſúſq; ob humorum prauitatem ad caput fertur, lauare hos non confert. Tute igitur ſingula hæc facienda ſunt. Definitio autem affectionum vna ſola eſt ex vrinarum cruditate & concoctione. quorum author recte meminit inquiens, *Vrina tenuis*, quod ſæpius cruditatis ſignum eſſe eſt pronuntiatum. Quo fit vt nullus ſit medicus qui in morbis huiuſmodi negligentius vrinas contempletur.

Quibus principio vrinæ & nebuloſæ & craſſæ exiſtunt, hos annuentibus cæteris purgare conuenit. Quod ſi vrinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis. at ſi videatur, clyſterem exhibebis. Tales autem ita curare confert.

Siue his quæ in antedicta oratione relata ſunt hæc coniungit, ſiue non, quod ex ipſis vtile quis habere commune poteſt, quòd ſcilicet corporis purgationem prorſus vitare oporteat cum in humoribus adeſt cruditas, id manifeſtauit inquiens, *Vrinæ tenues*, tanquam craſſæ coctionis notas habeant. Iam hoc ipſum ſubſtantiam indicat, & verbum hoc νεφελοειδέα, id eſt *nebuloſæ*, vrinas ſignificat nebulas habentes. Nempe nigras adieciſſet, ſi nos eas audire voluiſſet. Multa ſiquidem nomina cõmunia citra diſtinctionẽ dicere conſueuerunt, cum id quod in ſignificantijs rerum melius eſt, declarare voluerint. Sic ſane cum iudicationes ad ſalutem fuerint, ſimpliciter dicunt, iudicatus eſt. Defuncto vero iudicato non ſimpliciter efferunt, ſed hoc totum iudicatus obijt. Præterea cum quis excretam bilem ſimpliciter dixerit, pallidam & non nigrã intelligimus. Sic certe & impræſentiarum vrinas nebuloſas audire oportet eas quæ albas habent nebulas. quæ coctionis notæ exiſtunt. Quoniam igitur cocta medicatur, ob id & nunc ita ſcripſit libri huius author. *Tales autem ita curare confert*. Nihil autem de ſanguinis miſſione loquutus, ea particulatim enarrat ex ordine omnia, non quòd interdum ita habentibus, ſanguinis miſſione opus non ſit, ſed quòd nunc ſola alia docere velit. Nempe de ſanguinis miſſione abunde ſupra eſt dictum.

Corpus quieti permittere, vngere & æqualiter cõtegere oportet. mulſámq; aquoſam bibendã & ptiſanæ cremorẽ veſperi ſorbẽdũ dabis. Ventrẽ ab initio clyſtere duces: ſed medicamẽta purgantia nõ admouebis. Nẽpe ſi ventrẽ moueris, vrina nõ maturabitur, febríſq; citra tum ſudorẽ tum iudicationem in lõgum protrahetur tẽpus.

Sermonẽ quoq; hunc percurrit, ſcopũ in eo habens eam quę cum moderata calfactione ſit quietem. Cremorẽ autẽ ptiſanæ ab initio elargitur, ꝙ mulſa ad vigorem vſq; & iudicationẽ ſufficere non poſſit. Morbus ſiquidẽ crudus eſt, & longe abſunt cõcoctiones. Pręterea mulſam quæ aquoſa ſit, adhibet propterea ꝙ aquã per ſe & ſolã nihil boni habere demonſtratũ ſit. Veſperi autẽ ptiſanã mauult exhiberi q̃ mulſam. Nempe cũ antea in legitima libri huius parte didicerimus ptiſanam mulſa poſterius exhibendã, melius fuit & nunc ita dicere. Mulſam quidẽ prius, poſteriorẽ vero ptiſanam exhibe. At vero cũ veſperi pro poſterius dixerit, particulariorẽ efficit doctrinam & non vniuerſaliorẽ. Cur autem eos purgare haud velit, in quibus ſumma ineſt cruditas, cauſam recenſuit epilogiſticam magis quàm analogiſticam: quam recẽſere ad eum ſpectat, qui quod fit, ſola citra logicam demonſtrationem experientia nouit. Dogmatici autem viri erat docere quam ob cauſam purgantibus nobis ita habentes non coquatur vrina, febríſque ſine ſudore & iudicatione perſeueret. Perfectius quidem & diligentius alibi hæc omnia ſumus cõtemplati: ſed impræſentiarum quod præſenti enarrationi prodeſſe poſſit, ſummatim dicemus. Tu ergo animũ ad me conuerte. Cum facultates vt ſcis quatuor ſint, atq; iner eas non minime valeat alteratrix, per quam diſpenſatis ab ea corporibus natura alimentum adſimilat, coctio nuncupatur nutrituræ ſubſtãtiæ permutatio ſecundum qualitatem exiſtens. Natura igitur adſumpto in ventrem deuoratóq; alimento, à cæteris quidem motionibus ceſſare debet, vt ſoli quod coquendis cibis deputatum ſit operi vacet. ſed auxilio externo aliquo indiget, ſi aliquando imbecillior reddita fuerit, quo modo & in ea humorum quæ in venis fit concoctione contingit. Quiete quidem indiget ſequẽtem ante caliditatem, quòd calfactum, frigefactúmq;, vel exiccatum & humectatum ſit, ſingulis horum alio & alio tempore factis. ob id igitur qui hæc ſcripſit, hominem curari voluit quieti permiſſum, vnctum & æqualiter veſtimentis obuolutum. Nempe aduerſus vim febris humiditatẽ eam quæ vnctionibus comparatur, remedium eſſe putauit. præterea & neq; valenter calfacere neq; refrigerare, ſed lenire mulceréq;. quibus maxime indigent quæ coquuntur maturantúrq;. Quòd ſi hæc coctioni humorum conferant, purgationes contrariæ exiſtunt. Nempe corpus vehementer mouentes frangunt. Tali ſiquidem virtute prædita ſunt omnia quæ purgant medicamenta. hæc eſt ergo cauſa cur purgationes coctionibus aduerſentur. Ad eam autem quæ ſermoni huic continua-

tur ſeriem pergamus.

Cum iudicatio prope fuerit,ſorbitionem ne dederis,ſi perturbetur:ſed cum perturbatio deſierit,atq; in melius profectum ſit.Obſeruandæ autem febrium omnium iudicationes,ſorbitioneſq; hoc auferendæ tempore.

Mentem Hippocratis hoc in loco ſeruat qui librum hunc ſcripſit.In principio quidẽ mulſam & ptiſanæ cremorem exhibens.& cum prope eſt iudicatio cremorem tollens

Conſueuerunt febres hæ protrahi & abſceſſus habere, ſi aurium quidem ceruiciſq; infernæ partes frigidæ fuerint.quòd ſi frigidæ non fuerint,profecto mutationes habent.Nempe fluit è naribus ſanguis & ventres hi turbantur.

Quibus vrina ob humorum cruditatem tenuis eſt,his iure optimo protrahuntur febres.quæ ante coctionem ſolui nequeunt.Quòd autẽ tales per abſceſſus iudicẽtur,ſæpius iam eſt dictum.Rarius autem & per excretionem ſolutiones horum fiunt.Vtrum autem in ſuperiore corporis parte vel inferiore abſceſſus generabitur,quæ hic dicuntur,his quæ in prognoſtico ſcripta ſunt, concordant conſentiuntq;.

Quibus febres graues & implacidæ ſunt, & hypochondria contendunt, iacẽteſq; ægri ſeſe continere non poſſunt,atq; extrema frigeſcunt, abſolutiſſima tum diligẽtia tum cuſtodia indigent. eóſque ita degere oportet vt nihil præter oxymeli aquoſum tangant.ſorbitionem autẽ non dabis donec ſeſe malũ remiſerit, & vrinæ maturẽtur.

ἀσώδεας febres appellat in quibus ægri ἀσῶνται,id eſt grauiter afficiũtur,atq; implacide moleſtéq; habent.difficilis autem tolerantia atq; implaciditas inquietatióq; ſequitur interdũ febrem immobilem & æſtuoſam,ſæpius quoq; & ſtomachi malitiam.Os autem ventriculi ita me dicẽtem audi.Incepit ergo à febribus ipſis ἀσώδεας,id eſt graues & implacidas inquiens,& hypochondria contendentes,deinde ad febrientes pertranſijt.Nam quòd iacentes ſeſe continere non poſſint, de febrientibus eſt dictum.veluti & quòd extrema refrigerantur.Iacentes autem ſeſe non continere,grauiter languentium,atq; difficulter ferentium,implacidorúmq; & inquietorum nota eſt. Extrema autem frigere magnæ viſcerum phlegmones,quę ex craſſis ſuccis orta ſit,vt antea demonſtrauimus,cum de ſecunda cauſi ſpecie ageremus.Quòd ſi vehemens frigus fuerit,quòd virtus valde imbecilla ſit,iam tibi coniectura eſt.Non immerito igitur ita languentes plurima,tum cuſtodia,tum diligentia indigere ait.Porrigunt autem & ipſis non abſque cauſa oxymeli,vtpote craſſos glutinoſóſq; propter humores fatigatis.Adiecit autem ſermoni aquoſum tanquam contrarium illi, quod his exhiberi ſolet,in quorum pulmonibus tales cõtinentur humores.Nã acrius longe in illis eſſe conuenit,quòd propter longam in diſtributione ad affectam partem delationem de neceſſitate ſoluatur virtus.his vero tale hypochondrio incurſat quale epotum eſt.Nullo autem pacto ſorbitionem ita habẽtibus dare prius quàm morbus ad maturitatem deductus fuerit,indiſtincte eſt pronuntiatum.ſeruantibus nobis quod edocuit Hippocrates.Adijciendũ ſermoni ſi æger ſuffecerit.quod vt patet forte prætermiſit.

Iacere autem in conclaui obſcuro debent,& lecto valde molli,diúq; poſitum eum ſuſtinere.& quamminime ſeſe proijcere & iactare.Nempe id tales maxime iuuat.

Nunc decubitum obſcura in domo non tanquam maturatorium auxilium,ſed tanquam difficilis tolerantiæ inquietationiſq; quæ ob ἄσηρ,id eſt moleſtiam angorémq; fit correctorium voluit. Gratia cuius & lecti mollis meminit.Tentare autem ſeipſum nõ proijcere ſed cõquieſcere,laboranti modo vtroq; cõmodat.tanq̃ & morbi totius concoctionẽ iuuãs,& virtutẽ ipſam cõſeruans.

Hypochondrium autem lini ſemine illines,cauebiſq; ne cum apponitur,frigeſcat. ſit autem tepidum ex aqua & oleo coctum.

Mollit lini ſemen, idq; habet vt non manifeſte calfaciat.quæ maxime expoſtulat phlegmone omnis.Et ſane tactu tale ipſum oſtendit,quale & ſecundum virtutem eſt, perquam tepidum ipſum adhibere præcipiens.Cæterum aquæ & olei mixtura tepidam generat caliditatem, mollitq; & mitigat:vtpote moderatam habens facultatem.Cuius potiſſimum eſſe debent vt demonſtrauimus quæ & maturant & per halitum digerunt.

Coniectura autem colligere oportet ex vrinis quidnam futurum ſit.Nempe craſſiores pallidioréſq; meliores.tenuiores vero & nigriores pernitioſæ magis.

Non quicquid futurum ex vrinis docet,ſed vel ſalutẽ vel mortẽ.Salutẽ indicant craſſiores & pallidiores.Craſſiores autẽ dixit tenuibus & nõ naturalibus cõparãs,vt & paulo ante intelligere voluit.Neq; enim craſſas neq; tenues quæ ſecũdum naturã habẽt dixeris,ſi recte volueris inter-

pretari. Porro tenues & nigræ, deterrimæ ſunt. A tenuibus ſiquidẽ ſolis, morbi cruditas indicatur. Nam quod exacte tenue eſt, id aquoſum eſt, quapropter & album. Sed prænotiones ex vrinis, in commentarijs prognoſtici dictæ ſunt.

Si autem mutationes habent, tempus indicant, morbuſque de neceſſitate modo ad peius, modo ad melius permutat inæqualitatem.

Nempe ſi id & in laborantibus obſeruaueris vere hominẽ ex vrinarũ varietate in lõgius decidere tẽpus reperies, atq; medias incurrere permutationes. Plures nanq; ſignificantur affectiones quæ non eadem egent curatione, neq; æqualem habent ſolutionis præfinitionem.

Inconſtantes febres donec conſtent ſinere oportet: vbi autem conſtiterunt, victu & curatione cõuenienti pugnabis, quod naturale eſt contemplatus.

Febres inconſtãtes dixit in quibus nihil καθεστικὸς, id eſt conſtans quietũmq; exiſtit. quod ſignificat τὸ βέβαιον, id eſt certum compertũmq;. Sunt autem certa quæ in periodis & vrinis apparẽt. Sed periodi principiũ non oſtendunt primis diebus: vrinæ vero ſuperueniunt alias aliæ, & ſæpenumero ter quatérq; interdiu & noctu meiere contingit. Diſſimiléſque inter ſe apparent vrinæ. Formam ergo talis febris inconſtantẽ eſſe ait, quod idem eſt perinde atq; diceres nõ exacte formam vnã ſeruantẽ. Expoſui tibi exactas febriũ formas & in cõmentarijs de febriũ differentijs & in ſecũdo iudicationũ libro. In huiuſmodi itaq; febribus nõ in principio victu vti præcipit: ſed ſinere donec qualiſnam ſit febris cognoſcamus, & tunc victus formam præfinire.

Sunt autem facies ægrotantium multæ.

ὄψιας, id eſt facies dixit, quaſi differẽtias vel modos vel ſpecies. Aegrotantiũ vero, pro his qui ægrotantibus fiunt morbis. Nempe ſæpius eſt demonſtratum eam eſſe antiquis omnibus cõſuetudinem vt à pathematis ad patientes, & à patientibus ad pathemata transferãt appellationes. quaſi febrium vel febrientium differentias dicere nihil referat. Sic & Pleuriticorum vel angina laborantium, aut pleuritidis vel anginæ. Facies ergo dixit laborantium, quoniam eos oculis contemplantes reperimus differentias.

Quo fit vt animaduertere debeat medicus ne quãpiã manifeſtarũ cauſarũ ignoret.

Quòd manifeſtas cauſas græce προφάσεις appellet, didicimus. & ſane nunc eam de his appellationem ferre conſtat. Infert igitur,

Neque eas quæ ad ratiocinationem ſpectant, neque quæ in numerum parem vel imparem apparere oportet.

Quaſi cauſarum alias quidem manifeſtas abſq; ratione artificioſa cognoſcãt omnes, alias vero ſoli qui ratione artificioſa vtuntur. His quoq; & attendendum ait quas in numerum parem vel imparem apparere oportet.

Maxime vero numerus impar eſt obſeruandus. Nempe hi dies in hanc vel illam declinantes partem reddunt.

Dies impares multa pollere virtute nõ ſimpliciter, ſed in acutis morbis eſt intelligendũ. ꝙ inſignes in vtranq; tum ſalutẽ tum mortem mutationes efficiãt. id enim ſignificat vocabulũ quod græce ἑτεροῤῥοπίας, id eſt huc & illuc declinãtes dixit. In acutis quidẽ hi ſunt, tertius, quintus, ſeptimus, nonus, vndecimus, decimus quartus, & decimus ſeptimus. In lõgis, ſexageſimus, & octogeſimus. Medij horũ ſunt vigeſimus, trigeſimus quartus, & quadrageſimus. Impares autẽ & hi.

Obſeruare autem oportet primum diem quo æger parũ valere cœpit, principiúmq; vnde & quãdo inſpicere. exiſtimatur ſequidem id ſcitum præcipuum. Cum autem ægrum interrogaueris, atq; omnia fueris perſcrutatus, in primis quidem quonam habet caput modo, ſi dolore careat, nihilque graue in ſe habeat, deinde ſi hypochondria latúſque dolore infeſtentur, ſi videlicet hypochondrium laboret, vel attollatur, vel obliquitatem habeat vel ſatietatem, aut latus doleat, ſimulq; cum dolore tuſſicula fuerit, vel tormina dolórve ventris: cum inquam horum quippiam hypochondrio aderit, potiſſimum ventrem clyſmis ſoluere oportet. bibat autem mulſam calidam coctámque. Ad hæc perdiſcendum ſi cum exurgit, defectu animæ corripiatur, & ſi facile ſpiret. Inſpiciendum quoque vtrúmne deiectio nigra admodum colore fuerit, vel ſyncera qualis ſanorum exiſtit. & ſi febris exacerbet die. Nẽpe in huiuſmodi morbis, tertianæ conſiderandæ ſunt exacerbationes. conſpicienda præterea &

alia,& si quarta dies tertiæ quippiam simile attulerit.Nam tunc æger in periculo est. Quantum autem ad signa attinet, nigra deiectio mortem indicat. Quæ vero sanæ similis,cum omni die apparuerit,salutem.

Obseruandam in primis ait primã esse diem,in qua morbi causam cognosci iubet.Nempe hæc oratio ἐξ ὅτου καὶ ὅτε,id est vnde & quando quisnam sit morbus indicat.Interrogari autem præcipit in primis quidem quonam modo habet caput.mox hypochõdria,deinde latus.hypochondria quidem si dolor quispiam afficiat,vel attollantur,vel quandam habent σκολιότητα,id est ἀνωμαλίαν id est obliquitatem siue inæqualitatem.quod in prognostico hac dictum est oratione. Si inæqualiter affecta sunt dextra ac sinistra parte, vel si κόρον habent inquit.quod ciborum repletionẽ esse arbitror.Interrogari quoq; & alia quæ in dictione habentur iubet.Deinde hypochondrijs ita affectis soluere aluum clysteribus præcipit.mulsámq; bibere calidam & coctam.Sed indistincte hæc locutus deinceps scribit,*Ad hæc perdiscendum & cum exurgit, defectu animi corripiatur, & si*,inquit,*facile spiret*.quod defectu animi correpto opponitur.Conspiciendam præterea iubet deiectionem vtrúmne nigra sit,vel syncera & inculpata.qualis in sanis esse videtur,veluti & si febris tertio exacerbet die.Et si his ita habentibus quarta dies tertiæ quippiam simile in accessione attulerit,periculosam eam esse asseuerans.Nempe quartam diem quæ septimæ index est,rem nouam edere ex grauibus est notis.Rei autem nouæ æditio designatióq; patet omnibus.Nam si prima die & tertia fiat,& secunda facta haudquaquam fuerit,quòd quinta accessionem habitura sit par est,& non quarta.quapropter si quarta habuerit,mali cuiuspiam alterius generationẽ demonstrat.Si autem & nigra deiecerit,mortem indicat fore.Tu autem multa ex dictis prætermittens memoriam rei huius habe.Nam si prima & tertia die proportionalẽ attulerit accessionem febris,atq; nouiter quidem quarta paroxismum fecerit,sed æger nigra deiecerit,signum est lethiferum.Quòd si diebus omnibus sanis similia deiecerit:salutem ægro spera.

Cum autem venter glandi nõ obedierit,spiritúsq; tum placidus,tum quietus fuerit,surgénsq; æger in sedem,vel dum in lecto est animæ defectu corripiatur:si hæc vel mari vel fœminæ inter initia fuerint,delirium fore expecta.

Confusa est dictionis huius intelligentia.Nempe vbi glans nihil profecerit, videtúrque æger placidus quietúsq; esse,si vtiq; & cum exurgit defectu animæ corripitur,delirium expectandum, perperam dictum esse mihi videtur.cum rei huic neq; experiẽtia neq; ratio patrocinentur. quanquam tale quippiam aliquando fiat.Prænotiones tamen non eorum sunt quæ raro accidunt,sed eorum quæ semper vel magna ex parte.

Manus quoq; contemplari oportet.Nam si tremulæ fuerint, huic sanguis ẽ naribus profluet.

Sermo quoq; hic neq; quod continuum est,neq; quod magna ex parte fit,sed quod raro accidit docet.

Nares quoq; inspiciẽdæ.Nam si per vtranq; spiritus æqualiter trahatur,& si multus ex ipsis feratur, conuulsio fieri consueuit : quæ si fiat,propinqua mors est.quam prædicere pulchrum fuerit.

Cum tremunt manus,nempe ita dicere expedit,si spiritus multus per vtranq; narem feratur, conuulsionẽ superuenire ait. Consueuit autem ita appellare conuulsificam affectionẽ,quæ in musculis naris pinnas mouentibus fit.

Si in febre hyemali lingua aspera redditur,prehendántq; animæ defectiones,huic tametsi febris remitti consueuit,in eo tamen qui per famem fit cruciatu,conseruare ægrum oportet,& aquæ,mulsæ'q; potione & ptisanæ cremore.neque febris quieti est fidendum. Nempe qui signa huiusmodi habent,his mortis periculũ impendet.Ergo cum hæc noueris,optime'q; contemplatus fueris,ita prædicere pulchrum fuerit.

Sunt qui febrem hyemalem simpliciter intelligant eam quæ in hyeme fit,alij eam quæ hyemi peculiaris sit.Ea autem ex pituita est,veluti æstiua ex ipsa bile.Si ergo inquit in huiusmodi febre lingua aspera fuerit,atq; animæ defectus,eam periculosam esse est fatendum.atq; ob eam rem febrium quieti fidẽdum non est,si cum prauis fiant tum symptomatis tum signis,veluti in præsentiarum cũ animæ defectu & linguæ asperitate.Non negligenter itaq; ait regẽdos ægros,aquámq; & mulsam,& ptisanæ cremorem exhibendum.Sed sane hæc pugnare videntur aduersus id quod fame cruciandos dixerit.Nã huiusmodi cruciatus qui græce λιμοκτονία dicitur,maxime quidem abstinentiam omnimodam significat:aut si non,saltem eam quæ in potibus solis fit victus ratio-

nem. Sic sane & mulsam & ptisanæ cremorem dare permisit. Videtur ergo eos ob id fame cruciandos, quòd qui remissiones huiusmodi quietissimas habent, longo ita tempore in his morentur, protrahántq; vt falsi circunuentíq; nonnulli validiorem ministrauerint alimoniam, & potissimum ob animæ defectionem. Quo fit vt ad victum hūc is qui per mulsam atq; ptisanæ cremorem multis fit diebus, recte dictus sit ex fame cruciatus, vel inedia.

Cum autem in febribus quinta die terrificum quippiam fuerit, vel venter repente liquida deiecerit, & animæ defectus prehenderit, vel vocis priuatio, vel cōuellatur æger, vel singultiat, ex his angi grauitérq; affici consueuit, sudorésq; circa tum mustacem, tum faciem, tum ceruicem ab occipitio esse consueuerunt. Qui autem hæc patiuntur spirituosi paulopost morientur.

Ex his quæ per obseruationem empirice à medicis scripta sunt, quædam talia existunt, id est ex semel aut bis conspectis modi vniuersalis adnotationē habent, tanquam sæpenumero in eisdem & similiter considerari possint. Tale autem quippiam & id est quod nunc dicitur. Nēpe contemplatus ægrum quendam liquida quædam deiecisse, atq; animæ defectu prehēsum, vocéq; priuatum, alium vero conuulsum, & postea vel ambos vel alterum ἀσώδη id est fastidijs plenum grauitérq; affectum, partésq;, tum faciei, tum colli sudantes, deinde obijsse, hæc scripsit quòd signorum empiricorum concursum existimaret. Sed sane hæc possunt & stomachicam prægredi syncopen. fieríq; valent & propter copiam oppressa virtute, vel ea ipsa alio languēte modo. Vnumquodq; siquidem eorum quæ dicta sunt, per se malum est. saltem nequaquam conueniētia omnia. Nempe ex repentinis deiectionibus deficere animam periculosum est, veluti & voce priuari, & fastidijs angoréq; plenum esse. partibus vero tum faciei, tum capitis duntaxat sudare nō bonum. Quo igitur modo hæc tum multa, tum mala existunt, sic & alia quæ in prognostico scripta sunt. Potéstq; quispiam hæc inter se connectens videri nouum quippiam docere, quòd si & dictionem obscuram ambiguámq; veluti ænigma sermoni miscuerit, iam plebeijs & ex ea sapiētior esse videbitur. Admirantur siquidem plebeij quæ non intelligunt. Viro autem qui superueniētia symptomata ab eorum quæ morbum indicant concursu distinguere nouit, sermo is varius quidē deprehendetur, sed inutilis. Nempe pathognomonica syndrome, ita enim Græci symptomatum ægritudinem indicantium concursum vocant, morbi speciem demonstrat. Superuenientia vero symptomata mansuetudinem ipsius & malitiam. eúmq; qui singulorum horum symptomatū vires didicit, quæ apparent, tum æstimare, tum inter se comparare oportet. Et si quidem tum fortiora, tum plura vidētur quàm bona mala, hominem in periculo esse est sciendum. Verum si bona malis & fortiora & plura fuerint, de ægro bene sperandum. Quod te facere iubet & ipse Hippocrates. Nempe in prognostico singulorum, tum symptomatum, tum signorum vires particulatim docuit, atq; circa libri finem ita ait, *Oportet autem eum qui recte sit, tum conualituros, tum morituros prædicturus, præterea & in quibus ægritudo pluribus diebus, & in quibus, paucioribus permansura sit, signa omnia perdiscere, atq; æstimatis eorum inter se viribus, vt scriptum est, ferre sententiam.* Signorum autem vires æstimari præcipit. atq; ex ipsis prænoscere quidnam futurum sit. Vbi ergo bona malis permixta fuerint, viribus quodam modo paria æquáq;, exercitato est opus viro qui in operibus ea sæpenumero fuerit contemplatus. Vbi vero omnia vel mala vt nunc fuerint, vel bona, cuiuis patet quod futurum sit. Cum enim deijciente aluo deficere animam signum per se malum sit, pari modo & malum vocis priuatio. si præterea æger neruorum distentione conflictetur, vel singultiat vel fastidijs refertus sit, manifestius indicabit periculum. Si prçter hæc & aliud quodpiam malum superuenerit signum, vt circa faciem ceruicémq; sudores atq; adhuc quæ nunc à scriptore huius libri dicuntur, nullo quod bonum sit malis permixto signo, quòd talis de necessitate ex signorum malorum aceruatione morietur, notum euadit. Adiectū autem in fine dictionis πνευματωθέντες, id est spirituosi facti, tanquam ænigma, ceu quippiam eorum quæ de necessitate fore non reclamant, quicquid significet, siue spirituum copiam quibus venter inflari possit, siue magnam & frequētem respirationem. quam sane his quas comitatur affectionibus haudquaquam bonam esse didicimus, veluti & eam quæ ventris est. Quapropter vestiganda alia signa non sunt, his de necessitate antegredientibus. Nondum enim ex his veluti ex nonnullis quæ casu eueniunt, futurorum secura quædam fit prænotio.

Quibus per febres crura tuberculis afficiuntur, eáque tractu temporis manente etiamnum febre non maturuerint, faucibúsq; haudquaquam tumentibus irrepserit suffocatio, non maturuerint inquam sed extincta sint, ijs sanguis è naribus fluere cōsueuit. qui si multus fluxerit, morbi solutionem portendit: si non multus, morbi prolixitatem. Quare quò minus fluxerit, eò deterius & prolixius erit malum. quòd si &

alia facilia fuerint,pedum dolores ſunt expectandi.qui ſi pedem affecerint,& doloroſus perſeueret,inflammeturq́ & non leuetur,dolores poſt paulo ad ceruicem peruenient,clauiculámque & pectus, & articulum. Nempe & hic tuberculoſus fieri debet. Quibus extinctis,ſi manus vel contrahantur,vel tremulæ fiant,talem neruorum diſtentio prehendit,& deſipientia.ſupercilijs oriuntur quæ φλυζάκια vocant,ruboréſque ægrum habẽt,& ex palpebris altera ad alteram germinat.dura prehendit phlegmone,tumet vehemẽter oculus,& delirium valde creſcit, intenditúrq́.atq́ noctu magis quàm interdiu indicatur.Signorum autem multa fiunt in numero impari magis q̃ pari.Vtro tamen horum fiant,pernitioſi ſuperueniunt.

Qui librum hunc confecit,is hæc omnia quæ dicta ſunt,deinceps inter ſe contemplatus vniuerſalem quẽdam particulari ex obſeruatione ſermonem temere feciſſe mihi videtur.Melius ſiquidẽ erat,ſi quo Hippocrates modo in epidemijs morbis ſcribere conſueuit,is ita feciſſet.præfatus quidem ab initio patientis nomen,deinde dies in quibus ſingula facta ſint,narratione aſſecutus,vt & in ipſis quæ nunc dicta ſunt ſymptomatis facere potuit.Nempe in cuiuſpiam cruribus orta ſint tubercula,eáq́ non recipiãt maturitatem,febriat quoq́ is,& ſuffocationem incurrens ab his liber ſit tuberculis.exiſtimabit profecto quis ſurſum factam humorum qui crus infeſtabant tranſmutationem,quæ in horum tranſitu ſuffocationem homini peperit.Si ergo talis euaſurus eſt,profluere per nares ſanguis poterit.qui ſi multus fuerit, morbum ſoluit:ſi non,protrahetur ægritudo.Et ſi reliqua bene fiant, ſuccedántq́,rurſum ad pedes decumbere huic dolor poterit.Quod ita factum eſſe ſtatuatur,veluti ex his hominem πυριφλεγῆ factum eſſe,quod caliditatem multam circa pedem manifeſtare cõſueuit,vel febrem multam igneámq́ & flagrantem. Et ſi poſt hæc non ſoluta fuerint ſymptomata, reuerſa iterum ad ſuperiores partes humorum copia dolores pariet in collo,clauicula,humero & pectore.Vt autem huic omnia hæc abſq́ ratione contigerunt, nempe id extincta eſſe fuit,ita manus tremulas factas eſſe ſtatuatur.deinde neruorum diſtẽtionem quòd ad neruoſas partes decubuerit humorum copia, principiúmq́ ipſorum prehenderit,vnde inſania,ſubſequutam eſſe . Contemplatus igitur author quendam ex his qui ita affecti ſunt,φλυκταίνας in ſupercilijs habentem(nempe id ſignificãt φλυζάκια) omnibus ita habentibus futurum ſymptoma hoc temere pronuntiauit.Idémq́ de his quæ continuata ſerie ſcripta ſunt,ſermo exiſtit.Nempe quod vni ita affectorum vel duobus factum eſt,id ad omnes extendens,ait & ipſos rubores habere,& ex palpebris alteram ad alteram germinare,durã quoq́ fieri phlegmonem,& vehementer tumere oculos.Quorum cætera quidem cuiuis patent, ſed ex palpebris alteram ad alteram germinare eſt ambiguum,vtrúmne ſignificare voluerit, quandam ex parte earum exurgentem conſertionem,vel carnoſam quandam generationem,ab altera quidem enaſcentem:ſed ad alteram ſeſe extendentem.At vero ſi rei huius quo pacto inuẽtio quippiam vtilitatis afferret,de ea amplior fuſiórq́ foret ſcrutatio.

Hos ſi ab initio purgare volueris id ante diem quintum facito, vbi venter murmurauerit,ſi non, à medicamentis abſtineto. Verum ſi murmurauerit, fuerı́ntq́ excrementa bilioſa,ſcammonia mediocriter purgato. quantum vero ad aliam pertinet ſanationem,quamminime exhibebis tum potus tum ſorbitiones vt melius ęger habeat,niſi decimamquartam fuerit egreſſus.

Sanationem prædictæ concurſionis ſcribit,quã nominatim perſtringere mihi vt dixi non placet,cum etiam & ſanatio nihil commune habeat præter ea quæ ſæpius ante ſunt enarrata. Ait ſiquidem conſiderandam aluum,quam per murmurationes cognitam,purgandam eſſe præcipit.& ſi bilioſa deorſum repant,ſcammoniam bilioſa expurgantem exhibet.Quod vero ad reliquum ſanationis attinet,ſorbitiones perquam exiguas miniſtrari præcipit,quouſq́ decimum quartum pertranſierint diem , qua oratione morbum ante decimumquartum diem coqui non poſſe ſignificatur.

Cum febricitanti decimoquarto die vox intercepta fuerit, tantum abeſt vt morbus celeriter tum ſolui,tum diſcedere cõſueuerit, vt etiam diuturnitas ipſi indicetur. Cum ergo in eo die apparuerit vocis interceptio,morbus protrahitur.

Dictio hæc his ſuperfluit qui mala ſymptomata maiori prædita eſſe facultate didicerunt,cum in diebus iudicatorijs apparent.Nempe qui librũ hunc ſcripſit, nunc in re vna quæ decimoquarto diei eſt particularis hoc eſt vſus vniuerſali.Nempe vt diebus cæteris iudicatorijs,ſic & deci-

maquarta ſi malum aliquod ſymptoma apparuerit, id maiorem habet efficaciam. Adnotare autem oportet quod futurum eſt,neq; ſimpliciter,neq; vt res tulerit,ſed cum definitione. Nam ſi ex ſignis bonis quæ maiorem habent efficaciam laboranti adfuerint,lõgiori tempore ſaluari æger poterit. At ſi nullum tale fuerit,morietur,nequeunte morbi concoctioni ſatiſfacere virtute. Qui igitur hæc ſcripſit,prolixiorem omnino fore morbum male pronuntiauit. Nempe & is cito mori poteſt cui vox decimoquarto die interrupta eſt , ſi cum ſæuis alijs notis factum fuerit hoc ſymptoma.

Cum febrientis lingua quarto die turbata quædam loquitur,ventérq; liquida bilioſa deijcit, talis delirare conſueuit. Sed obſeruare oportet quod euenientibus ſuccedit.

Id quoq; & in alio quodam die apparet,verum ſi quarto apparuerit,in primis periculoſiorem ſeptimum fore demonſtrat. id eſt quæ illo die futura ſunt.

In acutis morbis quæ æſtate & autumno fit repentina ſanguinis deſtillatio, robur,multámq; in venis inflammationem ſignificat. Itémque quòd poſtero die vrina tenuis apparebit. Et ſi æger ętate floruerit,fueritque corpore ob exercitationes bene carnoſo vel melãcholico,vel ex potatione manus tremulæ fuerint, delirium vel conuulſionem prædicere bene eſt.

Dictio quoq; hæc ſymptomatum multorum quæ non in ægro omni coeunt conueniúntq;,implicationem permixtionémq; habet. quo fit vt & inutilia ſint,quæ ad hunc ſcribuntur modum, cum doctrina ab vniuerſalibus recipiat commoditatem,quo Hippocrates modo facere conſueuit. Dictum autem eſt vniuerſalium quædam perpetuam quandam habere virtutem vſúmq;, alia vero vt plurimum. Quòd ſi anceps quippiam vel rarum fuerit,id ad doctrinam inutile cenſetur Quæ igitur recenſuit,particulatim contemplemur. atq; ante omnia quod primo eſt dictum, *In acutis morbis,quæ æſtate & autumno fit repentina ſanguinis diſtillatio, robur, & multam in venis inflammationem indicat.* Melius ſiquidẽ erat quòd robur venas curatione egere indicaret,pronuntiare. Nouimus enim quòd ſanguinis è naribus ſtillationes malum ſemper quippiam eſſe ait,propterea ꝙ natura quidem concupiat quod ſuperfluum eſt excernere,ſed ob propriam imbecillitatem nequeat,vel ſanguinis craſſitiem,vel partium denſitatem,vel quædam ex his,vel propter omnium concurſum. Cum autem malum ſemper hoc ſignum ſit,magiſq; quòd primis tum æſtatis,tum autumni temporibus virtutem ipſius intendi contingit, (nempe in eis diebus flaua redundat bilis,ambiénſq; nos aer calidus eſt:quo fit vt ſanguinem vtranq; ob cauſam,bene fluentẽ eſſe oporteat)magnitudo quædam cauſæ indicatur propter quam fluere inhibetur, quam robur eſſe ait, forte denſitatem ita appellans. Quòd porro ita affecti venarum curatione egeant,nõdum oſtendit,prius quàm aſtruat quamnam dicat curationem,nec tamen dixit. Prædictionem præterea primam dixit,quòd ſcilicet poſtero die vrina tenuis apparebit,non ſolo eo die de neceſſitate crudis apparentibus,verum quoq; & alijs præcedentibus. Conuulſionem quoq; & deſipiẽtiam fore ait, ſi laborãs ætate floruerit. Præterea & exercitati,& bonæ ipſius carnoſitatis meminit,& temperamenti. Nempe melancholicus,nomen eſt temperamenti. huc adde quòd ex potatione eum manus habere tremulas ait. hæc ſane ſymptomata poſſunt inter ſe complicari permiſceríq;,non tamen de neceſſitate,quibus magna ex parte ſuccedent deſipientia & conuulſio.

Et ſi paribus quidem diebus ſuperuenerint, melius:in iudicatione autem pernicioſum,niſi multus abunde effuſus ſanguis viam redundantiæ fecerit, vel per nares, vel per ſedem,vel per abſceſſus,vel commutationes,vel ad hypochondriorum dolores,vel ad teſtes,vel ad crura. Coctis autem his,viæ patent ſputis, vrinæ'q; excernuntur craſſæ,læues & albæ.

Gemina eſt ſcriptio in hoc verbo ἐπιγίνεσθαι,id eſt ſuperuenire,vna quidem ſcripta per τ elementum tertia ſyllaba,altera per γ. Verum ſiue per priorem ſcriptionem ægros diebus paribus ἐπιτείνεσθαι,id eſt intendi dixerit,ſiue ſecundum poſteriorem prædicta ſymptomata diebus paribus ἐπιγίνεσθαι,id eſt ſuperuenire affirmauerit,non cõtinuo exiſtit & melius quanq̃ id dixit. Neq; enim ſi pares fuerint,intueri oportet,ſed ſi & iudicatorij. Nempe quartam quæ par eſt,& ipſe ex ordine paulo ante maximam habere facultatem aſſeruit. Cæterum quod deinceps dicitur,verum exiſtit. Nam ſi ſanguis multus,quouis modo id fiat,excretus fuerit,ſalutis ſpem habet. Præterea & per abſceſſum ipſos, & per commutationem ſeruari ait: abſceſſum quidem fere ſua peculiari appellatione declarans. Sed commutationem cum ait ad hypochondriorum dolores vel ad te-

ſtes vel ad crura. Differũt autem inter ſe quod ἀπόστασις, id eſt abſceſſus iudicationẽ infert, ægrúmque à moleſtijs omnibus liberat. μετάστασις autẽ, id eſt cõmutatio aliarum habet principiũ acceſſionum offenſionúmque, vt & aliud exigat tempus ad coctionẽ mali corporis locus, ad quẽ infeſtãtium humorum facta ſit commutatio. Eam ob cauſam adiecit, *Coctis autem his permeationes fiunt ſputis, vel craſſis vrinis lænibus & albis*. ſigna coctæ commutationis edocens ex coctis, tum ſputis, tum vrinis.

Febri ſingultuoſæ laſerpitij ſuccum, oxymeli, daucum tritũ propina. galbanúmque ex melle & cyminum in eclegmate, ſorbendúmque ptiſanæ cremorem dato. Talis autem euadere non poteſt, niſi ſudores ſuperuenerint iudicatorij, & ſomni ęquales, vrinæ'que exierint craſſæ & acres, aut in abſceſſum confirmetur morbus.

Λύγγας & λύγγας, id eſt ſingultus appellare conſueuerunt. Sunt autem motiones quædam ſtomachi conuulſificæ. quas quidem fieri aiunt propter immoderatam, vel inanitionem, vel repletionem. Quæ ſi propter inanitionem fiant, fere ſanationem non recipiunt: ſi vero ob repletionem fuerint, ab his quæ infarcta ſecant abſtergúntque ſanantur medicamẽtis. Quo è numero ſunt quæ hoc in loco ſcripta ſunt. Videtur autẽ & nũc morſus is fieri propter acrimoniã ſtomachum mordentem, vt cum quiſpiam piperis plus vel ſimile quippiam deuorauerit. Et ſane fuerũt ex febrientibus qui in ſingultu rodentem acerrimúmque vomuerũt humorem. à quo tandẽ ſymptomate ſunt liberati. verum febris huiuſmodi nequaquam ſingultuoſa appellatur. Nempe vt ſingultuoſa vocitetur, permanere amplius debet ſingultus, vel etiam per totum morbũ ſimul cum febre exacerbare. febrẽ hanc per ſudores iudicatorios ſomnóſque æquales, vacuatáſque vrinas, tum craſſas, tum acres ſanari ait. Talibus quidem vel excretis, vel in abſceſſum confirmatis.

Coccalus, id eſt nux pinea & myrrha in eclegmate exhibeãtur, bibántque oxymelitis perquam exiguum.

Scriptum quoque & inordinate hoc eſt. Commodius ſiquidem feciſſet, ſi pauloante in ea orationis parte qua eos ſanauit quibus tum thorax, tum pulmo per ſputa expurgari debent, id ſcripſiſſet, & non febri ſingultuoſæ adieciſſet. Et ſane quod dicitur obſcurum eſt & claritate deſtitutum. Nempe κόκκαλος ab ipſo dictus nõ ita: κῶνος magis ab antiquis Græcis appellitatur, veluti à recentioribus medicis propemodum omnibus στρόβιλος. Conſueuit autem ex eo eclegma conficere vbi maxime pinguis fuerit, id eſt vbi multam circunfuſam habuerit quæ peculiaris ſit reſinam. Coquunt autem fructum hunc in aqua cum praſſio recenti, mox decocto mellis exiguũ miſcent, coquúntque iterum donec mellis accipiat craſſitudinem. quo ad hunc modum confecto medicamento vtimur ad thoracis pulmoníſque expuitiones. Quo autem modo & alia quædam medicamento huic ſæpius immittunt, ita & authorem libri huius myrrham immittere veriſimile eſt, quod poſtea velut compendio manifeſtauit inquiens, *Coccalus & myrrha in eclegmate exhibeantur*. Poteſt autem & ipſos qui eduntur conos cum myrrha exhibere, atque huic fortaſſe mel non perperam medicamento miſceri intellexerimus. Sunt qui dictionem hanc ab ante ſcripta ſeparant, ſeorſúmque ſcribunt. alij finem ante ſcriptæ principium huius efficiunt hoc pacto, *Si autem abſceſſus confirmentur, coccalus & myrrha in eclegmate exhibeantur*. vt morbis in abſceſſum confirmatis ea medicamentum eſſe intelligamus. quod à ratione alienum cenſeo propter id quod ita infertur. *Bibántque oxymelitis perquam exiguum*. Nempe in ſingultuoſa febre formidandum acetum præcipit ratio. In his vero quæ in abſceſſum cõfirmantur nequaquam. Eam ob cauſam ſunt qui dictionem hanc quadamtenus quidem antea ſcriptæ coniungant copuléntque. ſed quadamtenus ſeparant. atque adiecta coniunctione, autem, ita ſcribũt, *Si autem in abſceſſum firmetur morbus*. tanquã de ſingultuoſa antedicta febre id dictum ſit. volente authore ſi in abſceſſum aliquando firmari cõtigerit ſingultuoſam febrem coccalum cum myrrha exhibere, & copioſam oxymelitis vitare potionem. Syllaba autem vltima verbi huius στηρίζῃ, id eſt firmetur, ſiue per ζ literam ſcribatur, ſiue per ξ, nullam quæ inſignis ſit facit ſermonis mutationem.

Quòd ſi ſupra modum ſiticuloſi fuerint, bibant aquam hordei

Quòd potum hunc tanquam ſitim adimentem exhibeat, eſt manifeſtum. Sed melius feciſſet ſi prius quonam pacto parare hordeum oporteat enuntiaſſet. vtrúmne ſimpliciter madefacere, vel ex eo zytum vt huius temporis homines, conficere, vel quouis alio parare modo.

In peripneumonijs & pleuritide ita conſiderare oportet, ſi febris acuta fuerit, ſi dolores lateris vel alterum, vel vtrunque infeſtent, & ſi æger in ea quæ ſurſum fit ſpiritus latione laboret, tuſſéſque adſint, & ſputa educantur, rufa vel liuida, vel & tenuia & ſpumoſa, & florida, & ſi quippiam aliud diſcrepans præter ea quæ didicimus.

Pleuritidis peripneumoniæque tum magna, tum effatu digna quidẽ omnia in legitima libri huius parte ſunt definita diſtinctáque: ſed quæ medicis omnibus patent, ea ſunt prætermiſſa. Talia au

rem ſunt quæ impræſentiarum ab authore ſcribuntur.Et primum quidem à veteribus empiricis appellata ſyndrome.quam veteres affectibus conſidentia ſymptomata appellabant. ſi videlicet febris acuta,dolórq; lateris vel alterius vel vtriuſq;,& potiſſimũ qui in expiratione fit.Nempe id eſt,*Et ſi æger in ea quæ ſurſum fit ſpiritus latione laboret.*tuſſes adſint,& ſputa educantur, rufa vel liuida,& tenuia,& ſpumoſa,& florida,& quouis aliter modo præter ſolitum euariantia. Nempe hoc ſignificat inquiẽs,*Et ſi quippiam aliud diſcrepans habent præter ea quæ didicimus.*Quę omnia pleuriticis peripneumoniciſq; oſtendi ait ſi contingant.Sed hoc ita regere expedit.

Si dolor ſurſum penetrauerit,vel clauiculam,vel mammam vel brachium, venam brachij internam ſecare oportet qua dolor afficit parte.

Rurſus & in præſenti loco partis legitimæ ſententiam elaborat.quoniam in ea prætermiſſum eſt quod ſimul cum dictis intelligitur.adijcitq; illud venam ſcilicet ſecandam recto à latere dolente tramite.quod expoſuit inquiens.*Venam brachij internam ſecare oportet qua dolor afficit parte.* ſed manifeſta vſus breuitate,orationem negligentius percurrit.Nam venam cubiti dicere debuit cum venam brachij dixit.

Sanguinémque auferes pro corporis habitu, anni tempore,ætate, & colore. ampliuſq; non veritus ſi dolor acutus fuerit,ad animi vſq; defectionem detrahes.

Rurſus hoc in loco plus quàm mediocriter ſcopos detractionis ſanguinis omnes recẽſere conatus,quoſdam ſilentio præterijt.Neque enim virtutis meminit,neq; ſanguinis mutationis,nec vero regionis,nec temperamẽti.Plus autem auferre atq; ad animæ vſq; defectionem id audacter agere præcipiens,deliquit ſane in dictione cum adiecit quam ob cauſam audere cõueniat.Nempe quòd dolor acutus ſit,plus quidem ſanguinis vacuamus:ſed fluere ſinimus,non quia acutus ſit,ſed ob alia.vtpote ſi virtus robuſta fuerit,floruerit ætas,ſanguis abundauerit,& laborantis natura tum denſior,tum durior,atque ægre magis perſpirabilis,& ſanguinis copioſi fuerit.Anni etiam tempus,& temperamentum eucraton.ſic ſane & regio.Nempe quòd ad animæ vſq; defectionem ſanguinem auferre non vereamur,nobis ex his accidit.

Clyſterem poſtea exhibebis.

A ſanguinis miſſione clyſterem exhibere iubet.Sed melius erat adieciſſe: ſi non ſponte probe deiecerit aluus.

Si dolor ſub thorace fuerit,valdéq; infeſtauerit , pleuritico ventrem ſubpurgabis, nihilq; dum purgabitur dabis.à purgatione autem oxymeli. veruntamen purgans medicamentum quarto die miniſtrabis, tribúſq; primis diebus clyſteres exhibebis. quibus ſi non leuetur,ad hunc purgabis modum.Cuſtodies deinde ęgrum donec ad febris priuationẽ & ſeptimum peruenerit diem.qui ſi in tuto eſſe videatur,in primis exiguum tenuémq; cremorẽ,eúmq; melle conditum dabis.ſi vero facile reuocatur,& facile ſpirat,laterãq; nõ doleãt,ſenſim craſſiorẽ copioſiorémq; & bis die miniſtrabis.

Pleuriticum nominauit,id quod ab Hippocrate in legitima libri huius parte eſt dictum.vbi ita habentes pleuriticos purgat.facit autem id duobus modis.Quarto vero die medicandum indiſtincte pronuntiauit.Neq; enim inter morbi initia aliquod remediorum huiuſmodi ægro iniungere oportet deſumpto à numero dierum ſcopo.Sed quod Hippocrates recenſuit,eſt exequendum.Nam vel ſtatim ab initio prius quàm in partẽ aliquam cõfirmentur humores medicãdum, vel poſtea cum ad maturitatem perducti fuerint.Quam ob cauſam & prima interdũ die & ſecunda,& quarta,& interdum quinta medicamenta dedimus,& non in quarta ſolũ quomodo is dixit.

Quòd ſi non facile reuocari videatur,potionis minus,ſorbitionem exiguam,cremorémq; tenuem,& ſemel exhibebis.atq; eo quo melius degit tempore.quod ex vrinis deprehendes.Nempe in iſtiuſcemodi morbis ſorbitio ante vrinarũ ſputorúmq; concoctionẽ danda non eſt.Quòd ſi purgatus multa deiecerit, dare oportet. minus tamen & tenuius. Non enim ob vacuationem dormire neq; concoquere poterit ſimiliter,neque iudicationes ſuſtinere . Verum vbi crudorum colliquatio facta fuerit, & quæ renituntur reiecta,nihil obſtabit.

De particulari cibi exhibendi tempore agens Hippocrates,& libri huius author in his quæ ſupra ſcripta ſunt,eam quæ tum in thorace,tum in pedibus eſt caliditatem animaduertendam eſſe voluerunt.Nempe vrinarum conſideratio ad vniuerſalem victus formam,non ad particularem commoda eſſe videtur.Quo fit vt non recte hoc in loco cremorem tenuem ſemel exhibendum

eo quo melius degit tempore, deprehendédúmq; ex vrinis. Nempe tametsi breuissimam in particularibus accessionibus ad melius inclinationem vrinæ habuerint, tēpus tamen huiusmodi non vsqueadeo protrahitur, vt has recondamus, expectemúsq; vtrum nebulas vel sublimes vel subsidentes habuerint. Hæc siquidem non in pauco fiunt tempore. Atqui in acutis morbis interdum ægri in declinationis principio de necessitate sunt alendi.

Cocta autem sunt sputa, cum puri similia fuerint. Vrinæ autem cum hypostases erui modo subrubras habuerint. Cæteris autem laterum doloribus tepefactoria apponere, & ceromata nihil vetat. curáq; & lūbos calido inungere, & pinguedine illinere. hypochondrijs quoq; adusq; mammas ex lini semine cataplasma imponere. vbi autem peripneumonia ad statum peruenerit, quando non repurgantur, auxilium non habet. & mala est si laborans ægre spirauerit, fuerintq; vrinę tenues, & acres, atq; si sudores circa ceruicem caputq; oriātur. Nempe sudores huiusmodi mali sunt, vincente ob æstum impetumq; & violentiā ægritudine, nisi vrinæ multæ & crassæ prodierint, & concocta exierint sputa. Vtrum autē ex his sponte euenerit, soluit morbū.

Neq; authorem hunc de coctis vrinis supra ad hunc scripsisse modum recordor, neq; Hippocratem aliter asserere quàm quòd vrina optima sit, quæ sedimentum habet, tum album, tum læue tum æquale. Cætera quæ de peripneumonicis pleuriticisq; in orationis textura narrantur conspicua sunt, tum vbi libri huius author ab Hippocratis recedit sententia, tum vbi maxime, vel prorsus, vel aliqua ex parte huic annuit & consentit.

Peripneumoniæ eclicton seu eclegma. Galbanum & nucleum pineum ex melle attico dabis. vel abrotonum ex oxymelite. Piper quoq; & nigrum helleborum vbi feruefeceris pleuritico etiam circa initia dolenti bibēdum offeres. Quòd si panacem ex oxymelite feruefactam percolatámq; propinaueris, bene facies. Proderit autem & hæc hepaticis, aut ex septi transuersi dolore affectis, atque his omnibus qui aut per aluum aut per vrinas expelli desiderant ex vino & melle. Verum quæ ventri expurgando exhibiturus sis, ea cum mulsa aquosa, & multa propinabis.

Medicamentum primum secundúmq; sputa educunt. Sed quod ex helleboro nigro conficitur, ventrem subducit. Quod vero ex panace est, quibusnam vtile sit, recensuit.

Dysenteria quæ cessauit, abscessum vel tuberculum aliquod pariet, nisi desierit, vel in febres, vel sudores, apparuerintq; vrinæ crassæ, & albæ, & læues, vel in tertianas, vel in varices, aut dolor in testiculum vel crura vel coxam firmetur.

Sermo quoq; præsens sine definitione & distinctione est prolatus. quòd neq; qualem dicat dysenteriam demonstrauerit, quòd neq; omnis quæ cessauerit, hæc inferat.

In biliosa febre morbus regius cum rigore ante septimum diem enatus morbum soluit. si vero absq; rigore præter occasionem superuenerit pestiferum.

Neq; proculdubio ante septimum diem cum rigore enatus morbus regius febrem soluit, neq; post septimum. Sed sane ita distinguere oportet. Febrientibus morbus regius superuenit, interdum quidem tanquam affectionis hepatis symptoma. Interdum quoq; & natura bilem per cutim excernere contendente, sed nequeunte. veluti in abscessibus omnibus fieri consueuit. Verum in aphorismis de huiusmodi morbis regijs est enuntiatum.

Lumborum tetanus, atque in melancholicis per venas spirituum interceptiones cum fuerint, sanguinis detractione soluuntur.

Cum inquit propter melancholicum sanguinem in venis redūdantem spirituum interceptiones fiūt, sanguinis missio soluit, si interceptionem dicit spirituum qui in arterijs sunt (nam & arterias, antiqui venas appellabant) quænam alia fuerit quàm pulsus carentia priuatióque? Græcis ἀσφυξία dicitur: si vero eorum qui in pulmone sunt spirituum, interceptionem dicit, rursum & appellatam apnœam quasi non respirationem dixeris, obscure insinuabit. Potest quoq; sanguinis tum copia, tum crassitudo non arterias modo inflare vt permeare non possit, verum quoque & proprie appellatas venas.

Cum autem ob tendines vehementer in anteriorem reuelluntur partem, sudorésque circa ceruicem faciémq; oriuntur, morsis ob laborem arescentibusq; his qui ad

ὀυραῖον,id est caudam vergunt tendinibus.Crassissimi hi spinam continuant,qua maximæ enatæ copulæ ad pedes vsq; finiuntur.Is si neq; febris,neq; somnus superuenerint,fuerintq; sequutæ coctionem habentes vrinæ,sudorésq; iudicatorij,vinum creticum vinosum bibat,edatque polentam coctam.Cerato quoque perungatur.& crura ad pedes vsq; calidis in pelui madefacta, superimposito velamine contegantur. brachia item ad digitos vsq; inuoluātur.Spinam præterea à ceruice ad coxam vsq; molli pelle quæ pinguedine & cera illita sit,velabis,ita vt anteriora etiam contineantur. Intermissisq; quæ per ventriculos fiant, fomentis, calida perfundes aqua, linteo obuolues, & in conclaui cubare ægrum facies. Ventrem autem ipsum non admodum solueris nisi balano,si longo iam tempore se continuerit,idq; si bene tibi processerit. sin autem modi radicem in vino odorato tritam & daucū mane ieiuno prius quàm madefeceris propina. Post hæc cito farinam coctam tepidam voret plurimam. vinúmq; cum voluerit,bene temperatum superbibat, idq; si ad melius tibi processerit: si non, prædicere te oportet.

Sermo quoq; hic indistincte & indiscrete est prolatus,præter id quòd & nomina quædam improprie scripta sunt.Nempe ob laborem morderi tēdines improprie est dictum,verbo hoc mordere acribus humoribus & non doloribus quadrante.præterea & quod in principio dictionis dicitur,*Vehementer in anteriorem reuelluntur partem*.Deinde ait,*Arescentibus qui ad ὀυραῖον,id est caudam vergunt tendinibus.qui crassiores spinam continuant*. Eos qui vsq; ad caudam protēduntur ita vocans. Appellant autem ὀυραῖον, ossis extremum.Quòd si partem vtranq; tendi manifestare voluerit, atq; tum in scapulas,tum in pectus tetanum intendi,fieri sane potest.quo modo paulo ante dixit,*Tetani lumborum*.Non tuto autem morbi facilitatē ex vrinarum cōcoctione prænoscit. Nempe tametsi febris cruditates per vrinas manifeste indicentur,morborum tamen musculos infestantium,haudquaquam secura est per vrinas significatio, imò exigua.Vinum autē his indiscrete exhibere vtrúmne ob frigiditatem passus æger fuerit,an aliam ob causam non exiguum est delictum:imò petulans potius immodestúmq;.Absq; item ratione dictum est ventrem soluendum non esse nisi balano.Nempe in huiusmodi morbis commode interdum soluitur.Cætera dictionis manifesta sunt.

Morbi omnes soluuntur vel per os, vel per aluum,vel per vesicam, vel per aliam quæ talis sit,partem.sudor autem morbis omnibus est communis.

Sermo hic neq; vniuersalis est,neq; cōmuniter inest omnibus,neq; enim per hæc solum morbi soluuntur,verum quoq; & per vterum,& per sanguinis è naribus eruptionem.

Quibus à capite fluxio est,his helleborum dare oportet.

Helleborum dare omnibus quibus à capite fluxio est,non est necesse.Nempe interdum capiti soli prouidere consueuimus.

Quicunq; propter abscessum vel phleborrhagian, vel incontinentiam, vel aliam quampiam fortem causam suppurātur,his ne helleborum dederis.neq; etenim proderit.& si quippiā afficiatur æger,fecisse id videbitur helleborus.Si vero corpus dissoluatur,vel caput doleat,vel oppleātur aures,vel nares,vel sputum,vel genuum grauitas afficiat,vel corpus præter solitum tumeat:quodcunq; horum contigerit,dabis. modo hæc neq; ob potum fiant, neq; ob veneres, neq; ob tristitiam,neq; ob vigilias. Si enim quippiam horum causam fecerit,ad id curationem dirigere oportet.

Phleborrhagian, venarum ruptionem dicit.Quòd autem neq; ex huiusmodi causa suppuratis,neq; his qui propter abscessum,neq; ob causam aliam,afficiuntur,dare helleborum oporteat, nemo ignorat.Sed qui ob incontinentiam intemperantiámq; suppurantur,perperam in hoc recensentur catalogo.Intemperantia ipsa per se intemperantes lædente,vt redundantia,cruditate, crapula,venere multa,vigilijs & quibusdam similibus. Cæterum prædicens quibusnam helleborum exhibere oporteat,inquit,*Si vero corpus dissoluatur*,id est fractum admodum reddatur, absq; scilicet manifesta causa,vel dolor in capite diuturnus & solutu difficilis fuerit.Nempe & id te subaudire oportet in capitis dolore,& deinceps in his quæ serie continuata dicuntur omnibus. oppletis scilicet auribus,naribus,& sputo.Adijcit & genuum grauitatem dolorémq;,& corporis

præter ſolitum tumorem. In omnibus ſiquidem his quæ ſine manifeſta cauſa facta ſunt, vult helleborum exhiberi. Diuertens autem ſermonem vniuerſalem ad particularia inquit, *Modo neq; ob veneres, neq; ob curas, neq; ob vigilias dicta facta ſint.* Si enim ex horum aliquo facta ſint, pugnādum aduerſus efficientem cauſam præcipit. Quænam autem ex his omnibus quæ recenſuit, vere diligenterq; dicta ſint, & quæ non, didiciſtis tum in Hippocratis libris, tum in commētarijs noſtris.

Dolores ex itinere ſi fuerint, lateris, dorſi, lumborum, & coxæ, & qui inter reſpirandum dolent occaſionem habentes. Sæpius enim dolores ex crapula cibiſq; inflantibus ad lumbos & coxam venire conſueuerunt. Quibus talia fuerint, vrinæ difficultas accedit. Horum iter cauſa eſt, corizæ item & raucedinis.

Sine ordine hęc memorauit. Nam prædicens dolores ex itinere, laterum, dorſi, lumborum & coxæ, rei inanis exhibitionem repræſentationémq; fecit, perinde atq; quonā modo hæc curentur eſſet dicturus. Deinde facto ita additamento, *Sæpius enim dolores ex crapulis cibiſq; inflantibus venire conſueuerunt.* Intulit, *Quibus talia fuerint, vrinæ difficultas accedit.* Poſt hæc quoq; inquit, *Horum iter cauſa eſt, corizæ item & raucedinis.* acephalum vt quiſpiam dixerit, id eſt ſine capite & vertice rei faciens ſermonem.

Quæ ob victus rationem eueniunt, multa quidem vnuſquiſq; pro non aſſueta victus forma maxime declarat. Nam qui prandere non cōſueuerunt, & pranſi fuerint, his tumor ventris ingens accidit, dormitatio & plenitudo. quòd ſi ſupercœnauerint, venter turbabitur. hi à balneo (confert enim) dormiāt. expergefactíque plures lenta ambulatione abſoluant circuitus. & ſi ventrem exonerauerint, cœnent, parúmq; vini ſed meracioris bibant. Si ventrem non exonerauerint, corpus calido perungant. Et ſi ſitiuerint, vinum aquoſum album & dulce bibāt: ſi non, amplius dormiant, cōquieſcántq;. Cæterum talis inſtituatur victus, qualis ex crapula laborantibus inſtitui ſolet. Pocula aquoſiora tarde meant, ac veluti in orbem aguntur, circáq; hypochōdria innatant, & non decurrunt ad vrinas. Quibus qui repletus fuerit, nullum celeriter ex his abſoluet opus quæ compoſitum corpus vi & celeritate cōficere poteſt. Maxime autem quieſcat donec cum cibis concocta fuerint. Meraciora vero & auſteriora palpitationē in corpore atq; in capite pulſum efficiunt. His bene fuerit ſi ſuperdormiant, calidúmq; quippiam ſorbeant ex his quæ ſuauiſſima habent. Ieiunium enim aduerſus capitis dolorem crapulámq; malum eſt. Qui ſemel tantū die cibum adſumūt, imbecilli fiunt, & calidum mingunt, vtpote pręter conſuetum vacuati. os ipſis ſalſum efficitur, & amaricat. atq; in quouis opere contremiſcunt, tempora cōtenduntur. cœnámq; non ita concoquere perinde atq; pranſi fuiſſent, queunt. Minus igitur quàm conſueuerunt bibant, liquidiorémq; mazā panis loco adſumant. atq; ex oleribus rumicem, vel maluam, vel betas, & ptiſanam. Dum autem cibantur, vinum modice bibant, aquoſiúſq;, atq; à cœna parum ambulent, donec excurrat vrina minxerintq;.

Totum hunc ſermonem in legitima libri huius parte abunde, tum elaboratum, tum explanatum ſcimus. quo fit vt ex illis quæ modo dicantur ſimili poſſis, tum diſcernere, tū iudicare. Neq; mihi diutius morari in his eſt neceſſe.

Cibi autem maxime notas & indicia faciunt.

Eduliorum vim non ex ratione aliqua ſed experientia iudicari conuenit. Neq; hic refert βρώματα vel ἐδέσματα, id eſt cibos vel edulia dicere. Cæterum qui hæc ſcripſit, tale quippiam oſtendit per hoc verbum ἐπισημαίνειν, id eſt notas & indicia facere. Nempe nota corporibus ſignúmq; fit (vt inquit) ſecundum vnamquanq; quæ ex cibis valentibus fit mutationem. Conſequenter autem ea enumerat.

Allium flatum parit, caliditatémq; in thorace, capitis item grauitatem facit, & cibi faſtidium, ſi & alius quiſpiam dolor ex conſuetudine ante infeſtauerit, irritat. Cæterum vrinas ciet, éſtq; hoc præditum bono. eúmq; qui potaturus ſit & ſeſe crapulæ daturus, vorare allium optimum eſt.

Si vnumquodq; eduliorum experientia iudicandũ sit, non recte dictum esse videtur flatuosum esse allium, neq; caliditatis maioris sensum quàm cepam comedentibus inferre. & si in nulla alia corporis parte, neq; etiam in thorace. neq; similiter ἄσηρ, id est cibi fastidium, & potissimum vbi quis ipsum parum ante feruefactum adsumpserit. Eduliorum autem multa corpus si plethoricum fuerit, calfaciunt. cum vero ante vacuatum fuerit, siccant abũde. Peccauit igitur libri huius author qui indiscrete rem enuntiauit. Nam melius erat vti dictum est definire. Impræsentiarũ autẽ simpliciter de allio censuit. sed melius fecisset, si & exiccare & calfacere ipsum dixisset. & non flatuosum esse. Nempe aduersus indiscretum indistinctúmq; ferre sententiã consuetudo non est. Subaudire autẽ oportet vbi tempestiue datũ fuerit. quod parato ante corpore manifestat. Ante autem paratur si neq; plethoricũ neq; cacochymũ fuerit. Non recte igitur capitis grauitatẽ ab eo fieri ait. Nempe si pręuacuato corpore allium obtuleris, capitis grauitatẽ sanabis, partisq; alterius omnis. Demiror autem quonam pacto quæ hucusq; percurrit pręfatus, deinceps dixerit. Eúmq; qui potaturus sit, & sese crapulæ daturus vorare ipsum optimum est. Videtur autem ex his neq; crapulam neque ebrietatem efficere, sed ab his ita præseruare vt & grauitatem expellere possit, & flatus sanare. Vera quidem hæc dixit, atq; adhuc ex cientibus vrinas vnum esse allium. Sed alia falso adiecit, simúlq; & pugnantia, si dicantur.

Caseus flatũ parit, atq; astrictionem, cibośq; accendit, & crudum quoq; incoctúmque existit. atq; his qui se potu repleuerunt deterius est.

Caseus recens & mollis duro & sicco flatuosior existit. minúsq; q̃ durũ siccúmq; astringit, id est ventrẽ sistit. Siccus etenim flatuosus minus est, sed ventrẽ magis sistit. præterea & siticulosus magis existit. quod ostẽdit cũ inquit, *Ciбóśq; accendit*. Crudum autẽ & incoctũ in dictionis iacet medio. quod exacta enuntiatione caret. Ostẽdit autem ꝙ crudum omne incoctúmq; in corporis humoribus contractũ ex huiusmodi edulijs fieri natũ est. cuiusmodi est caseus, crudũ & incoctũ existens eduliũ. quasi ita diceret, *Caseus flatũ parit atq; astrictionẽ ventris, æstuosúsq; est. pręterea & crudum & incoctile est eduliũ, taléśq; succos generat.* Ait præterea & deterrimum esse his qui se potu repleuerunt. quod & idiotis ipsis patet. Neq; siquidem alias bonũ est edulium caseus, vtpote qui crassum succũ & coctu difficilẽ pariat. Si vero inter bibendum eo quis vtatur repletus, deterrimũ omnium eduliorũ redditur. Grauat siquidẽ os vẽtris primũq; corrũpitur, & alia deinceps secũ corrũpit.

Legumina omnia flatuosa sunt, & cruda, & cocta, & fricta: minime autẽ vel macerata vel viridia. his autẽ vtẽdũ nõ est nisi cũ cibarijs. Sed horũ singula suũ vitiũ habẽt.

Ventrẽ implẽt legumina omnia, coctúq; difficillima sunt quæ cruda existũt. fricta flatuosa minus: sed cõcoctioni nõ minus renituntur. Quæ autẽ plurimũ cocta sunt, ea existũt moderatiora. Quod autẽ sequitur in exẽplaribus nõnullis scriptũ est ita, *Et macerata, & viridia*, vt talia præfatis vitijs sint prædita. In q̃plurimis vero nõ ita scriptũ reperitur. sed principio altero in hũc modũ, *Minime autẽ vel macerata, vel viridia*. Viridia dicũtur quæ sicca nõ sunt. Macerata vero quæ in aqua fuerint madefacta. Cæterũ leguminibus haudquaq̃ sine cibarijs vtendũ esse præcipit. cibaria nimirũ eos qui ex tritico panes fiũt, affirmãs. vel simpliciter omnia quæ quouis modo parãtur, vel forsitã & alia omnia ex quib⁹ cõficiũt. zeã scilicet tiphã, & hordeũ. rustici ex milio panes cõficiũt.

Cicer flatum parit crudum frictúmq;, & laborem.

Sunt qui cicer scribant ob id flatuosum esse quòd pudenda intendat. Quòd autem in fine dictionis laborem dixerit, id ad eum referre oportet qui propter inflationem fit dolorem.

Lens astringit atq; turbationem facit, si non detracto cortice ingeratur.

Vocem hanc ἄραδον, turbationem quandam & veluti pugnam quæ in ventre ex discrepantibus facultate cibarijs oritur significari dixi. quo modo & nunc significat, si cum cortice adsumatur. vtpote quæ quàm caro ipsius longe coctu difficilior existat.

Lupinus inter hæc minime mala habet.

Vocabulum hoc ἥκιστα, id est minime, vocabulo huic μάλιστα, id est maxime contrarium indicat. Lupinum autem minime prædictorum omnium ait habere mala.

Laserpitij tum caulis, tum succus nonnullis quidem maxime, inexpertis vero per ventrem non descendit. Nominatur autem hoc malum cholera arida.

Laserpitij radicẽ homines æquiuoce cum tota herba vocare consueuerũt. hanc & herbæ succũ inexpertis, id est inassuetis siccam generare cholerã ait. Sed quænã ea sit, post paulo ipse docebit ita inquiẽs, *Ab arida cholera vẽter inflatur, & strepitus insunt*. Patet ergo spiritũ flatuosum ex laserpitij ingestione colligi in vẽtre. est enim acre & æstuosum. Quidnã autem significet vocabulũ hoc *Nonnullis*, nihil ex dictione est manifestum. Atq; ob id explanaturus quispiam quod maxime probabile videbitur, id esse affirmabit. Nẽpe in talibus dicere quod ex ratione est, incertum existit.

Maxime autē id fit,ſi cum multo caſeo,aut bubularum carnium edulio miſceatur.

Siccam ab eo vocatam choleram ait maxime his fieri qui laſerpitium ſimul cum caſeo multum ingeſſerunt,aut cum carne bubula.Nempe flatus qui ex laſerpitio oritur,cum opplētibus & tarde penetrantibus edulijs mixtus manet in ventre & non deſcendit.

Bubulæ etenim carnes melancholica proritant pathemata.Nempe harum natura inſuperabilis eſt.nec quivis ventriculus eas concoquere poteſt.

Agebat quidem de laſerpitij virtute:ſed bubularum carnium eſum ſupermiſcuit, factóque ad pathemata melancholica tranſitu,ea à bubulis carnibus proritari ait.Deinde geminas aſſignans cauſas hoc ait,*Nempe harum natura inſuperabilis eſt*. Vſus eſt igitur hac coniunctione.Nempe.eorum modo qui dictorum cauſas referunt.Non tamen cur à bubulis carnibus melancholica proritentur pathemata cauſam dixit.quanquam aliam quampiam communiorem dixerit,qua ſcilicet natura ægre conficiatur,& valida ſit.Natura enim ea inſuperabilis quam nullus ſuperauerit.

At optime liberabuntur,qui coctis vtentur & perquam vetuſtis.

Hæc quoq; ſermonis textura vniuerſaliorem habet admonitionē non in melancholicis.Nam bubulis carnibus & coctis & vetuſtis vti præſtat. ſicuti & alijs omnibus quæ difficulter concoquuntur.At improprie voce hac βέλτιστα,id eſt optime,eſt vſus.Neq; enim melācholico laborantes morbo,neq; homo alius quiſpiam vel ſanus vel æger optime liberatur bubulas carnes & coctas,& vetuſtas ingerens.Nempe inter omnia quæ eduntur,hæ non bonam præſtant alimoniam. bene tamen talia ingerentes cæteris minus læduntur.Si ergo pro voce hac βέλτιστα dixeris ἥκιστα, id eſt minime,ſermonem reddes integrum.

Caprinæ carnes quæ in bubulis mala ſunt,omnia habent,& cruditatem.Súntque flatuoſiores, ructúſq; magis generāt,& choleram pariūt.Verum quæ odoratiſſimæ, ſolidæ,& ſuauiſſimæ ſunt,non hæ optimæ ſunt,tum coctæ,tum crudæ: quæ vero ſuauitate omni carent,male olent,& duræ ſunt,hæ deterrimæ atq; non recentes.

Cur caprinæ carnes bubulis vitioſiores ſint,cauſam hoc in loco dixit.Nempe cum coctu difficiles bubularum modo exiſtant,flatuoſiores etiam ſunt,& ſæpius mouent ructus qui malam habeant qualitatem.Cum igitur bubulis & acriores & calidiores ſint,ſi incoctæ maneāt,choleram pariunt.Qua efficitur ratione,vt frigidas eas magis quàm calidas eſitare oporteat.

Optimæ autem æſtate,autumno vero penitus illaudabiles.

Optimas eſſe ait caprinas carnes,inter ſe quidē nō cū cęteris cōparatas.oportebat igitur quantum ad anni tēpus attinet vitioſiſſimas ob tēperaturam eſſe.Contingit autem capris tempore æſtiuo meliorē eſſe alimoniā.quomodo praua ſunt quæ herbas vorāt animalia vbi viridem herbam non habeāt.Capris autē maxime idoneā præbent alimoniā germina arborū cauléſq;.quos à fine veris æſtas largiter & copioſe habet.Quòd autem alimonia ad carnis bonitatē plurimum poſſit,potes ex vulpibus certior fieri,qui autumno probatiſſimā ob vuas habent carnē.Sic paſſer & ficedula maxime laudabilem carnem obtinent.Autumno igitur capræ nutrimēto idoneo deſtitutæ,tum deterrimam,tum perquam tenuem habēt carnē.Hyeme autem meliorem ſanguinis conſequuntur habitum,naturalem intemperiē à temperatura temporis contractam corrigentes.

Porcelli carnes prauæ ſunt,cum vel crudiuſculæ vel ambuſtæ fuerint.Nempe tum choleraceæ ſunt & turbatoriæ. Suillæ autem carnium omnium optimæ ſunt. valentiſſimæ vero quæ non admodum neq; pingues neq; graciles ſunt, nec victimæ veteris ætatem ſunt aſſecutæ.Edendæ vero ſunt detracta pelle & frigidiuſculæ.

χοῖρον proprie appellabant veteres porcum valde paruum.vt apud poetam reperitur,ἔσθιε νῦν ὦ ξεῖνε τὰ δὴ δμώεσσι πάρεστι χοίρε᾽ ἀτὰρ σιάλους γε σύας μνηστῆρες ἔδουσιν,id eſt veſcere nūc ò hoſpes.ſeruorum cibus porcelli ſunt.Proci etenim plus quàm abſolutos edūt ſues. Non ſane video quo pacto ſyalos ederent proci. (nam & ſyalos veteres appellabant ſues eos, qui perfectos abſolutóſq; ſupra eſſent)niſi quòd & ignariſſimi eſſent dignoſcendorum tum eorum quæ facile concoquuntur,tum ſuauium eduliorum.quales & ſeſe oſtendebant cum ventres caprarum pingui & ſanguine plenos eſitarent . quo ſane quod difficilius concoquatur edulium reperies nullum. Caro autem optima tum ad ſuauitatem tum ad concoctionem eorum eſt qui mediam ætatem ſunt aſſecuti.veluti deterrima eſt porci vetuſtiſſimi,atq; eius qui confeſtim à partu voratur porcelli.Nēpe hi terreſtrium fere omnium quæ vorāt homines animalium, maxime humidam obtinent carnem.Atq; ob eam rem cum nuper genitorum caro exuperanter humida ſit,plurimam inde generat pituitam.& ſi ſubcruda fuerit,multo adhuc magis.Simili quoq; ratione pinguiſſimam ſuum carnem ea quam medij & bene carnoſi habent,deteriorē exiſtimat,ſuſpicionem humiditatis ha-

bens,ob quam pinguedo omnis carne sui generis deterior tum ad concoctionem tum nutritionem existit. Quæ autem ob assationem ambustæ sunt, tum ad succi bonitatem tum ad concoctionem sunt inhabiles, cholerámque pariunt propter eam quæ his accedit acrimoniam. Nempe ea choleraceorum eduliorum communis est malitia,cum & humida & acria fuerint. Talia siquidem similiter corrumpuntur,suáque acrimonia vasorum eorum quæ ad ventrem decumbũt, ora remordent:atq; fluxionum earum quæ ex toto corpore in eũ fiunt,causæ efficiuntur.Quòd autem porcelli absque pelle,id est absque cute edendi sint,nemo ignorat.Non enim cutis animalis carni similiter concoqui nata est, vtpote quòd frigidior existat. Frigidiusculos quoque & hos manifeste edẽdos præcipit,calidas omnes carnes veritus, ac fortasse calidas frigidiusculis tũ æstuosiores tum flatuosiores esse existimans.Ego autem in caprinis carnibus & quæcunq; calida sunt,sermonem admitto. In moderatis vero tum caliditate tum frigiditate cuiusmodi suillæ carnes sunt,simpliciter indiscrete ita dici non admitto. Nempe ei qui distinxerit,calidæ frigidis idoneæ magis erunt.

Ab arida cholera venter inflatur.strepitus fiunt,& dolor tum laterum tum lumborum,nihilq; aluus deijcit,sed astringitur.

Choleram ab hominibus simpliciter appellatam ab arida per humiditatem distinguit.In vtraque autem nomine communi est vsus.generationis modum qui cõmunis est respiciẽs. Vt enim cholera humida ex acribus oritur humoribus qui ex esorum ingestione prodierunt,sic arida ex spiritu flatuoso acri.Quo fit vt quæ prope ventrem sint neruosa corpora mordeãtur, intendantúrq; & dolorem pariant.At cum spiritus hi possint interdum quidem retineri,interdum & exire,aridam propter retentos spiritus generari choleram asserere non possum. Nam probabilius fuerit,ita appellare quæ penetrant egeruntúrq;.

Ita affectum ne vomat seruato,ventérque subducatur.Clysterem ergo ex calido & perquam pingui adhibebis.perũctúmque in aquam demittes calidam & quamplurimam in scapha reclinans,& calida sensim perfundes.& si calfacto venter subducitur,morbus solutus est.

Quàcitissime clysterem exhibere & vomitum prohibere præcepta sunt communia omnium quæ in ventre præter naturam continentur,& quæ vt excernantur apprime contendimus. Simili modo & calidum exhibere clysterem.prouocat siquidem calidum:& frigidum reprimit. Clysma autem pingue aridam proprie sanat:quoniam & virtute contrarium est siccitatem nimirum humectans,morsusq; leniens. Eundem habes scopum si in scapha fouẽdo tum aqua tum oleo & calfacis & mitigas solarísque.

Confert quoque & huic dormire.

An eum dum in scapha fouetur dormire velit,an sine illa,non constat.Quòd autẽ ipsum dormire per se cruditatibus omnibus maximo remedio sit,consideranti patet.

Bibere item vinum tenue & vetus & meracius.

Vinum quidem exhibent vt concoctioni adiumento sit, sed tenue vt in ventre non moretur, vetus vero & meracius vt calfaciat magis. Vinum siquidem omne habitum calfacit, magísque quod vetus est.

Oleum quoq; dabis vt quiescat & venter subducatur,& soluitur morbus.

Oleum quæ acria sunt lenit,placátque & siccitatem emendat,ventrémq; moderate subducit. quibus omnibus ei qui curatur est opus.

A cibis autem atque alijs abstineat.

Si corpori nihil desit,nulláque apponendi quippiam premat necessitas,& cruda quædam concoctionis indiga contineantur,his requie est opus & non cibarijs prius quàm contenta mediocriter concoquantur.

Verum si dolor non cessauerit,lac asinæ bibendum donec purgetur dabis.

Si feceris quod dictum est & dolor non soluatur, contristantis causæ maiorem esse acrimoniã existimandum,atque ob id corpus purgare oportet.Lacte asinæ vtendum præcipit,quod purgãtia inter medicamenta omnia mitius tranquilliúsque existit:id quoque & lacte omni humidius est,& ventrem magis subducit.

Si venter liquidus fuerit,bilísque excernatur, vexéntque tormina, & vomitus & suffocatio,quiescere his est optimum.mulsam bibere,& vomere.

An de arida adhuc cholera agat,an per se hæc intelligenda sint,non satis constat.Sed quocunque res ierit,contineri in ventre videtur bilis quæ acris & elui contumax sit. Ventrem autem

moderate ſubducere atq; quæ in ventre continentur concoquere molitur. Subducetur autē mediocriter aqua mulſa,& per requiem concoctio fiet. Qui autem in affectionibus huiuſmodi ſæpius valenter auxiliatur,is cacochymiam valente medicamento affatim expurgat,vires contemplatus,egri habitum,anni tempus,ætatem & conſtitutionem. Quod autem in fine dictionis dicitur, *mulſam bibere & vomere*, quaſi ſuperiorem ventrem expurgari author voluerit, melius cum aduerbio,*non*,dicetur. Nam mulſa detergendi pollens facultate, quæ corrupta ſunt in naturalem præuertit viam,idq; citra oris ventris tum læſionem tum periculum quæ per vomitum contrahi poſſunt.

Hydropum duæ ſunt naturę,quorum hypoſarcidius ſi hominem aggreditur vitari non poteſt. alter ex flatibus cōſtat.multáque & bona indiget fortuna.Curatúrque tolerantia,fotu & temperantia.Sicca autem & acria edat.Ita enim maxime tum minget tum valebit.ſi difficulter ſpirauerit,fueritque anni tēpus æſtiuum, & floruerit ætas,viribuſque fuerit valentibus, ſanguinem à brachio tolles,deinde calidos panes ex vino nigro & oleo tinctos dabis. iſque quāminime bibat & quamplurimum laboret. Suillámque edat carnoſam ex aceto coctam, vt aduerſus arduas reſiſtat inambulationes.

Sunt qui non hypoſarcidium:ſed epiſarcidium ſcribant.Neq; tamen anaſarca & cataſarca alicubi ſcriptum reperi,quanquā recentiores ita nominēt.Cum autem hydropum naturas duas affirmauerit,atq; de poſteriore flatus citra quoduis aliud ſymptoma dixerit, de priore autem nihil omnino,non ſolum in aliquo confuſus videtur,verum quoq; & in hydropum differentijs falli apparet.Quidam ergo ex medicis quatuor hydropum differentias eſſe affirmant,à iuſto recedentes:aduerſus quos verba impræſentiarum facere tempeſtiuum non eſt. verum qui hæc ſcripſit,manifeſte defecit. Nempe hydropum vnus humidi ſubſtantia tenuis copiam in tota inferiore thoracis regione aceruat,quam aliquando perpurgantes humidum euacuamus. Alter locum hunc non aqua ſed ſpiritu plenum habet,& fere ſuperiora omnia tumentia.hunc tympaniā appellant.Qui autem habitum totum pituitæ plenum habet,eum hypoſarcidium nonnulli appellant.Quo fit vt non exacte duas hydropum eſſe naturas dixerit.Neq; etiam recte protulit, ἐγχειρέωρ γίγνεσθαι,id eſt *ſi aggreditur*.Nam verius dixiſſet ita ſcribens,*Interficit autem protinus poſtea q̄ factus fuerit*.Scripta eſt autem ita dictio,ſed perperam ab eo qui primum ſcripſit. Alterius ſane hydropum quem ex flatu conſtare ait,ſanationem ſcribit,quæ profecto hydropum omniū quod commune eſt,habet. Principio autem ſcripſit tolerantiam,fotum, & temperantiam,calida & ſicca guſtare admonens.quod ſolius anaſarca eſt quē vt inſanabilem prætermiſit. Nempe hic ſolus cum incipit,eget interdum ſanguinis detractione cū ſcilicet ex retentione vel hæmorrhoidis vel muliebrium vel ex quapiam quæ ita plethorica ſit cauſa inceperit. Tympaniam vero & aſcitē nullus per ſanguinis miſſionē ſanare eſt auſus.In eo igitur qui ſanguinis detractione eget, fiat quæ ſubſequens eſt curatio, quæ ſcilicet calfacit & ſiccat.Sane libri huius author ad id quod expedit intentionem direxiſſe videtur.Non tamē recte dixit,*Si difficulter ſpirauerit,ſanguinis eget detractione*.ſi non propter plethoram hydropa incurrat,prope ſcilicet ad extinctionem accedēte naturali caliditate vt igni contingit. Nempe vt ignis prope extinguitur immiſſis lignis tum humidis tum multis,niſi quis multitudinem ſuſtulerit: ſic & in frigidiore ob copiam ſanguine, vbi calor natiuus prope extinguitur,præſentiſſimum eſt remedium ſanguinis miſſio.quo tempore periculum ita prehenderit. Perperā quoq; dictioni apponitur,*fueritq; anni tempus æſtiuum*. Nempe plus minus auferendi ſanguinis alia quædam ſcopi eſſe dicta ſunt.ſicuti & anni tempus. auxilij vero huius,affectionis natura.Dioſcorides non æſtiuum anni tempus ſcripſit, ſed vernū virtutis exolutionem æſtate adfuturam ſuſpicatus,hyeme vero affectioni refrigerationem.Vulgariter autem & inepte admodum panes calidos ex vino nigro & oleo ei cui ſanguis eſt detractus exhibet,ſcopum quidem verum roborandæ virtutis habens,vt exercitationum patientijs ſufficere poſſit.Sed materiam ſcopo dignam non inueni.Vinum etenim nigrum,ſanguinem plurimum generat,ſed tantum vt & ſuperfluus ſit,& melancholicus fiat.Verum huic melius eſt vinum dare fuluum,tenue quidem ſubſtantia vt vrinas moueat:ſed non ætate nouum. quo modo ſane multis contingit.Vinorum etenim nouorum nullum eſt fuluum: ſed vel album vel rubrum vel nigrum.vetuſtate autem fiunt & fulua & flaua.Atqui quāminimum bibere & quamplurimū laborare rectiſſime eſt dictum.Nempe talis viuendi modus calfacit & ſiccat. Suillæ carnes ſi quo dictum eſt modo edantur,florentibus ætate & validis dari poſſunt. Cæterorum autem nullus eas probe coquere poteſt.vtpote qui iam prope eſt vt caloris natiui patiatur extinctionē.Melius ergo ita affectis dare quæ probe coquent.

Qui ventrem inferiorem calidum habent, ſubeúntq; acres deiectiones & inęquales, hi à colliquatione id patiuntur. qui ſi valētes fuerint, reuelles helleboro albo. ſi nō, cremorem tritici frumentacei craſſum frigidúmque dabis. & quod ex lente etnos cō ficitur, panémque ſubcinericium, & piſces febrientibus quidem elixos, non febrientibus vero aſſos. vinum præterea haudquaquam febrientibus nigrum dabis. Alijs vero aquam aut à meſpilis aut myrtis, aut malis, aut ſorbis, aut palmulis, aut vitium œnanthe.

Excrementa his ob inuſtionem non ob colliquationem ſubire proprie magis dixiſſet. Nam colliquatio in eo fit abſumpta contabefactáq; propter febrem moroſam vel pinguedine vel molli carne. Inuſtio vero in ventre oritur propter acrem eorum quæ ingeſta ſunt caliditatē, ob quā & febrire contingit. Helleborum præterea huic album exhibet. quod indicauit per hoc verbum ἀντισπάσαι, id eſt reuellere. nempe per ventrem ſuperiorem. Si vero æger quauis ex cauſa non poſſit helleborum adſumere, viceritque acrimonia, pocula dare iubet tum aſtringentia tum refrigerantia. Adijcit autem edulijs & quæ aſſiccare poſſunt, veluti panes ſubcineritios, atq; aſſos piſces. His ita & non ſine ratione enuntiatis, quemnam ventrem inferiorem dicat, eſt contēplandum. Veteres enim thoracem interdum ventrem ſuperiorem appellantes, alimenti receptaculū omne quod à ſepto tranſuerſo eſt, ventrem inferiorem nominant. Interdum autem ventrem ſuperiorem appellantes in quem cibi adſumuntur, quæ ab eo ſunt omnia ventrem inferiorem vocitant. Interdum quoq; & ſola quæ craſſiora ſunt inteſtina. Sunt qui cωlon dūtaxat ventrem inferiorem vocant. Forſan igitur quæſiuimus quānam vel quaſnam ex prædictis particulis probabilius impræſentiarum intelligere ſperabamus, ſi effatu dignum quippiam percepturi eramus. Sed quoniam horum inuentio nihil nos admonet, magis quàm ea quæ ipſi & ſcimus & diſcernimus, quòd nonnulla quidem recte dicta ſunt, nonnulla vero non, cognitioniſque curioſitatem magis quàm commoditatem habent, melius eſt cito relinquere, & potiſſimum cum huiuſmodi liber Hippocratis legitimus non ſit.

Si vero febris non fuerit, vexéntque tormina, primum quidem lactis aſinini calidi pauxillum, deinde ſenſim paulatimque plus bibat, & lini ſemen, & triticeam polentam mixta hordeacea & ſparſa adempto amaro faba ægyptia, vel oua ſemicocta edat aſſa, & ſimilam & milium, & chondrum ex lacte coctum. Cocta hæc & refrigerata edat, atq; his ſimilia tum pocula, tum edulia ingerat.

Quamplurimi exponentium conuenientius hæc cum prædictis componunt, præſentem ſermonem adhuc de his qui calidum habent ventrem inferiorem fieri exiſtimantes. Alij paucique ſeparant, & ſeorſum exponunt. ſcopúſq; his eſt vt interdum quidem cacochymiam expurgent, interdum vero & contemperent infrenéntq;. Interdúmq; reſiccent, & interdum refrigerēt. Lac ergo aſininum expurgare poteſt & cōtemperare. Lini ſemen tum ſiccare tum refrigerare. Quæ autem ex tritico conficiuntur polentæ, contemperant. quibus non perperam remiſcentur hordeaceæ, vtpote quæ ſiccent & refrigerent. Fabæ ægyptiæ mediocriter refrigerare poſſunt. Oua autem & ſimila & chondrus, craſſi ſunt ſucci & boni, & humorum acrimoniam infrenant. Siccat autem in edulio milium quo refrigerat modo. Omnia hæc frigida exhibet propter humorum qui affectum procreant tum acrimoniam, tum caliditatem.

ἐπικεραννύναι, id eſt cō temperare. ἐπικεραστικὸν contemperatorium & infrenatoriū.

Eius medicinæ partis quæ victui medetur, maximum eſt febriū tum intētiones, tum declinationes, nō in acutis modo: verum quoque & in longis obſeruare, vt tempora quibus cibi offerendi non ſunt, & tuto, & quibus offerēdi exiſtunt, cognoſcas, atque adhuc quando plurimum ab intentione aberint.

Artis ciborum exhibendorum maximum eſſe ait particulare cibi porrigendi tempus noſſe. ſcopúmque vnum ait, quòd ſcilicet tempus illud quo cibus exhiberi debet quamplurimum abſit ab febris intentione, quam ἐπίτασιν dicit, acceſſionis principium intelligens. Id autem nō in diuturnis ſolum ſed quoq; in acutis verum eſſe videtur. Sed quare longis in morbis adiecit? Nempe quòd in his magis & forſan ſolis euidens ſit ſcopus. In acutis etenim morbis deprehenſa in pedibus caliditas, cibi tempeſtiue offerendi ſignum ſufficiens fuit. Non tamen in longis ita nutrire oportet, ſed melior declinationis pars eſt expectanda, quod in acutis haudquaquam eſt expectandum timore cito futuræ acceſſionis. Sunt qui dictionem hāc ita ſcribāt, *Eius medicinæ partis quæ victu medetur, maximum eſt vt in acutis ita & in longis obſeruare & ſcire quando cibum dare oporteat.* Alij finem dictionis ita ſcribunt, *Atq; adhuc cum plurimum à febris acceſſione aberunt ſcire oportet.* vt

præter cætera quæ nos in ægro contemplari voluit,& id admoneat. Quod ſi quis perquirit,& non particulari tempeſtiue cibandi inuentioni copulat, id importunum eſſe de alimonia præceptum atque re nulla dignum videtur.

Cognoſcere autem & eos oportet qui capite dolẽt vel ob exercitationes, vel curſum vel iter,vel venatum vel quemuis alium importunũ laborem vel venerea. Decolores item,raucos,lienoſos,exangues,ſpirituoſos,ſicce tuſſiẽtes, ſiticuloſos, flatuoſos, & venarum interceptiones. Huc adde quibus extenta ſunt tum hypochondria,tum dorſum,tum latera,torpentes, obſcure videntes,eos quibus aurium tinnitus eſt moleſtus,eos qui vrinas non continent,morbo laborantes regio,quorum venter cruda egerit,ſanguinem è naribus vel ſede vehementer profundentes,inflatos,& quos vehemens labor infeſtat. Nulli etenim horum niſi ſuperuicerint, medicamentum exhibebis. Nam periculo ægrum expones,nihilque iuuabis:ſpontaneáſque tum permutationes,tum iudicationes adimes.

Quòd inordinate & præparationis ad commentationẽ modo omnia hoc in libro ſcripta ſint, cuiuis patere arbitror. Multa ſane vt dixi in hoc bene dicta ſunt , ob quæ ad ea quæ dicta ſunt, non recte quidam animo & ſtudio incubuerunt, magíſque qui ſibi conſcij fuerũt veluti diſcretoria eorum quæ ſcribuntur ſcientia carentes. Quæ ergo hac in dictione dicuntur, catalogum habent eorum qui vt medicationem recipiant idonei non ſunt . καθαίρεσθαι autem , id eſt purgari, & φαρμακεύεσθαι,id eſt medicamento purgante vti idem ſignificant. vt φαρμακεύειν & καθαίρειν. Videamus ergo quibuſnam ab initio purgationem interdicat. Capite dolentes recenſet,vel ob exercitationes vel alium quemuis importunum laborem. ſummatim eos intelligens qui ex intempeſtiuis laboribus capite dolent haudquaquam expurgandos. Labores autem intempeſtiui importuníque omnino ſunt quos præſens hoc tempore corporis affectio ferre nõ poteſt. Admonebo autem tete impræſentiarum rei quæ ad multa eſt vtilis,quam ſemper in memoria haberi velim . Corpore igitur noſtro ad morboſam affectionem parato ita vt prope completa ſit , externum quippiam obueniens eam affectionem manifeſtauit, febrem videlicet accendens vel capitis dolorem,vel catarrhum vel tuſſim excitans,vel aliud quod tale ſit. Deinde ex eo continẽter ad morboſam affectionis præparationem non ſine periculo languent. neque curſu morbum excitante vel vehementi omnino motione , vt neque intemperantia vel refrigeratione,vel alia quauis ſimili cauſa. Nihil etenim horum ſuapte natura vehemẽtem generare languorem poteſt. Nam ſi febris ab horum aliquo fiat,hæc ex diariarum genere erit:aut ſi ſymptoma aliquod aliud generetur,id ſæpius pauco edurabit interuallo. Et ſane vt retuli propter corporis diſpoſitionẽ vnumquodque horum non morbi cauſa , ſed πρόφασις, id eſt occaſio redditur . Nam huiuſmodi cauſas proprijſſime quis appellauerit προφάσεις non ſimpliciter euidẽtes & manifeſtas. vt hi ſæpius vocare conſueuerunt,cum ab aliqua manifeſtarum cauſarum noxa in corpore euidens fuerit. Si enim nulla alia corporis diſpoſitio adfuerit, neq; morbus effatu dignus ſubſequetur. eiúſq; quod in corpore fit detrimenti quod ipſum fecit,cauſa eſt. Sciueris itaq; hoc in loco de his agi cauſis quæ non ſua ratione corpori adferunt detrimentum. Summa autem horum eſt vna quidẽ & prima labores varij & particulares. curſus ſcilicet,luctæ,pancratia,venerea,fricatio,æſtuatio,frigus,vigilia,ira,mœror,& timor. Venereorum quidẽ meminit,verũ cætera ſubticuit,quãquam virtute eadem prædita forent. Nam quæ vt dictum eſt ſpiritum perturbant,ea purgatione non egent,quòd morbus huiuſmodi à cacochymia contractus non ſit: ab his autem digreſſus indicijs author quos prius dixit declarauit. Proprie autẽ ἀχρόους,id eſt decolores λειφαίμους,id eſt ſanguine carentes vocant: eóſq; qui corpus aliter quàm ſecundum naturam ſit affectum,habent, κακοχρόους,id eſt mali coloris appellant . Hi ergo decolores calfieri expoſtulant tum exercitationibus tum vini facultate calidi potu,& cibis qui talem obtineant facultatem. Raucos deinde ſubiũgit. Nempe & horum humiditatem & frigiditatem ob delapſum ad guttur rheuma ſanare conuenit,exiccatis ſcilicet topicorum auxiliorum vſu tum capite tum cæteris quæ adfecta ſunt mẽbris. Præterea & lienoſos purgatione haudquaquam egere inquit,quod non recte dictum arbitror,cum lienoſis ſi alijs quibuſdam purganda ſint quæ nigra exiſtunt. Poſt lienoſos meminit λειφαίμων,id eſt eorũ qui ſanguinis inopiam habent,etſi non aperte manifeſtéq; fuerint decolores. Deinde mentionem de ſpirituoſis facit, ſicce tuſſientibus & ſiticuloſis obſcure ita loquutus vt non conſtet vtrúmne ſinguli horum ſeorſum intelligendi veniant, an hi tres vnà comprehẽdẽdi. Neq; adhuc in ſingulis horum ſeorſum intellectis perſpicuus eſt ſermo,vt & antea iam eſt enuntiatum. Nempe πνευματώδεις,id eſt ſpirituoſos ſæpius eos duntaxat vocant,qui cum inſpirant,aeris indigent. Interdum autẽ & inflatos,quorum vterq; multas habet cauſas, quas omnes

ſi percurrero prolixior quàm par ſit ſermo eſt futurus,præter id quôd quidam ex his ſanguinis miſſionem exigere videntur,alij purgationem,& remedium,aliud alij.Sic & ſicce tuſſientes non affectione vna fiunt,neq; ſiticuloſi. Neque etiam impræſentiarum certiores fieri poſſumus ánne de febrientibus ſiticuloſis ſermo ſit,an de non febrientibus, an de vtriſque. Quòd ſi vnius horum quæ in aphoriſmis recenſentur,meminerimus,quod vniuerſale eſt tolletur. Dictum autem in aphoriſmis,*Si non febrienti inappetentia fuerit,oris ventriculi morſus, tenebricoſa vertigo,& oris amaror,id per ſuperiora purgatione indigere ſignificat.* Si autem os amaricat ſiticuloſi ſunt.Pari modo & quinam flatuoſi ab ipſo dicuntur haud ſcio,ſi videlicet cum venarum interceptione flatuoſi effecti intelligendi ſunt,cum adſint nõnulli qui per ſe legant.atq; adeo ſingula dictionis huius poſſem tranſmutare,poſſémque omnia quæ cognoſcere vtile ſit citra librorum multitudinem docere.veluti & de his quæ deinceps dicũtur.Ait enim,*Quibus extenta ſunt tum hypochondria tum dorſum tum latera,torpentes,obſcure videntes,eos quibus aurium tinnitus eſt moleſtus, & qui vrinas non continent.* Nempe in ſingulis his pathematis & cauſæ & affectiones ſunt multæ,variiſq; egentes curationibus.Quarum profecto nonnullæ eam quæ per bilis eductorium medicamentum fiat,purgationem expoſtulabunt.De his ergo omnibus,atq; adhuc de his quæ deinceps dicuntur , non enuntiationes indiſtinctas,ſed diſtinctiones doctrináſq; tum claras,tum longo rerum vſu probatas habes in noſtris tractationibus:quas qui intellexerit, omnia quæ ab authore hoc recitantur diſcernere valebit.Atq; ſi partis meminerit quam & legitimam & commodæ doctrinæ plenam faſſi ſumus. In ea ſiquidem parte cum demonſtratione & explanatione congruentibúſq; diſtinctionibus ſcripta ſunt omnia. Sed quæ ita diſſeminata ſunt vt præſens oratio,nihil iuuare poſſunt.Nempe ſi quis nunc ſingula horum ſimpliciter & indiſtincte audierit, is multa aduerſus artem perperam molietur.Quòd ſi ſingula vt oportet diſtinxerit, primum quidẽ nihil impræſentiarum ad eorum inuentionem iuuari deprehendetur,deinde ad eam quæ de præſentibus ſit cõtemplationem multis egere libris videbitur.Nec vero pleriſq; hominum ſuadendum eſt vt aggrediantur quidem ſola ea ſcripta quæ manifeſta ſunt,ea autem relinquant quæ talia non ſunt. Nempe ſi nullam nobis illi cognoſcendi que ſcripſerunt commentationem fecerunt , vt & nos haudquaquã diligenter adhæreamus ea quæ dicuntur tum quærentes tum diuinantes par eſt.

Si cuipiam ſanguinem auferre confert, ventrem confirmare oportet, & ita auferre,mox inediam præcipere,& vinum tollere. Deinde congruenti victu & fotibus & infuſionibus reliquam curationem abſoluere.

Fluente aluo ſanguinem non detrahes. Nam ſi poſt detractionem perſeuerat fluor,virtutem proſternit.Inediam autem præcipere quibus detractus fuerit ſanguis & vinum tollere recte dictum eſt, vt & congruo vti victu , ſed fotibus & infuſionibus curare ſi de omnibus quidem quibus ſublatus fuerit ſanguis dicatur id falſum eſt.ſi vero de aliquibus,dicere oportuit.

Si vero venter denſus aſtrictúſq; tibi videatur,mollem huic adhibe clyſterem.

Dignum conſcriptione quòd omnibus pateat,hoc non eſt.

Quòd ſi medicamento opus ſit, helleboro tute ſurſum expurga . Deorſum vero talium neminem.

Tanquam ægritudinem prædixerit, in qua hæc fieri iubet ſermonẽ facit.tametſi nihil prædixerit . Vel ergo exempta eſt quædam oratio in qua oſtendebatur ægritudo , vel obliuioſus fuit qui hæc ſcripſit.vel talis qualis ab antiquis appellatur μετέωρος, id eſt nondum fixo animo , ſed ſuſpenſus.

Optimum autem eſt ſi vrinæ cieantur,ſudores prouocentur,inambulent,& tranquille ita ſeſe perfricent,vt non denſiorem reddant habitum.Quòd ſi in lecto iacuerint,perfricent eum alij.

Scripſit quoque & hæc ita tanquam ægritudinem prædixerit.

Et ſi in thorace ſupra ſeptum tranſuerſum infeſtet affectio,reſideat frequẽtius qui afficitur,miniméque reclinent donec vires valeant. ſedentémq; calido multo diu refricent.Si vero dolor ventrem inferiorem ſub ſepto tranſuerſo infeſtat,iaceat is (conuenit enim) nullóque pacto corpus moueatur,ſecluſa etiam fricatione omni.

Oratione ex hac quis coniecerit tum hæc tum quæ ea præcedunt omnia,de doloribus ſcripta eſſe.Prætermiſſa igitur principio dictionis ſunt hæc peccante primo libri huius ſcriptore & manente poſtea peccato.Quamobrem fieri nõ poteſt vt quiſpiam in his veritatem perueſtiget,etſi plus quàm temere in huiuſmodi tempus conterere videamur.

Quæ autem ex ventre inferiore soluũtur tum per vrinas,tum per sudores, si me=
diocriter per se delabuntur, quæ parua sunt soluuntur, vehementia vero pernitiosa
sunt. Nempe tales vel intereunt, vel non sine malis alijs sanescunt. Nam eiusmodi
conferri solent.

Per talem quoque dictionem conijcere licet de dolorum curatione omnia quæ ab ipso ante
scripta sunt,dicta esse.

Poculum hydropi. Cantharides tres abiectis singularum tum capite tum pedi=
bus tum alis,in cyathis aquæ tribus terantur: atque cum bibens laborauerit, calido
perfundatur, vngatur prius. Ieiunus bibat, & panes calidos ex oleo vel pinguedi=
ne edat.

Quidã dictionis huius mentẽ haudquaquã intelligens audax medicus prædictas partes à can
tharidibus abiecit,deditque hydropi. cui cum à primo die abscessus in sura comparuisset, post
tres alios dies sectus est, effusáque copiosa aqua,curatus esse visus est, quòd pars tumoris præ=
ter naturam plurima statim ad moderationem redacta sit, veruntamen non multis post diebus
obijt. Quam ob causam medico quidam crimen ingessit perperam data esse cantharidum cor=
pora inquiens.Nempe propinanda ablatis corporibus,tum caput, tum pedes, tum alas, idque
esse quod in dictione enuntiaretur.Quare non cunctatus audax ille medicus hydropi alteri ita
propinauit, móxque facto similiter in femore abscessu, sectóque multis post diebus hominem
mori contigit. quanquam vrinarum prouocatorio medicamento ex cantharidibus cõfecto qui=
dam citra bibentium incommodum vsi sint.

Sanguinem supprimentia quæ Græci ἴσχαιμα dicunt.Fici succum lana susceptum
intus ad venã appone.Vel coagulum inuolutum ad nares immitte.Vel chalcitidem
digito ante tractam preme,cartilaginésque vtrinque & foris comprime.ventrem la
cte asinæ cocto solue. capútque rade, & astringentia si calidum anni tempus fuerit,
exhibe. Sesamoides superiorem ventrem purgat sesquidragmæ pondere in oxy=
melite tritum & potui datum. Miscetur autem veratris ita vt tertiam efficiat par=
tem.Nempe id hoc pacto minus suffocat. Ad trichωsin.Filum vbi acui foramen ha=
benti subieceris, celsiorémque atque acuminatam supra tensæ palpebræ partem ad
inferiorem vsq; traieceris,quod superius est inferiori liga,fila autem extendens con=
sue & colliga donec deciderit. Et si satis quidem fuerit bene cedat, si non deficítque
aliquid,hęc refice.Hæmorrhoidas modo simili persequeris.Nam acui crassissimum
lanæ pinguis filum & quammaximum colligabis.securior etenim est huiusmodi cũ
ratio.Deinde comprimes,& contabefaciente vteris medicamento,neq; prius quàm
deciderit perfundes.vnámq; perpetuo relinques.& postea purgabis helleboro. Ex=
ercitetur deinde & sudet,& mane multũ perfricetur. A cursu contineatur,& crapu=
la,& ab acribus,excepto origano.Vomat septem diebus aut ter in mense. Nam hoc
pacto optime corpus habebit.Vinum fuluum bibat, austerum & aquosum & pau=
cum. Purulentis dissectos scyllæ orbiculos in aqua excoque. aquámque valde fer=
uefactam effunde,aliámque infunde & coque ita vt tangenti percoctum & molle ap
pareat.Deinde vbi triueris cyminum frictum misce,sesamáque alba & recentes quæ
tritæ sint amigdalas,atque ex melle eclegma facito, datóque. Post hæc vinum bibat
dulce.papauerísque albi triti lyciscium aqua perfusum & cum frumẽtacea farina mel
léque coctum tepidúmque sorbeat.Sícque diem transigat.Deinde ad ea quæ contin
gunt respiciens cœnam dato. Ad dysenteriam. Fabarum purarum quadran=
tem accipe,surculósque rubiæ duodecim immisce,atque abũdanter excoque, deinde
delingendum porrige. Ad oculos. Cinerem lotum abundantérque macera=

tum vt pinguedinem non liquidam læuémq; teres, acerbóque vuæ acerbæ amaræ'que succo humectabis, in sole desiccabis. humectare enim oportet vt non solutu facilis sit. cum autem siccus factus fuerit, læui, trito, & sicco perunge oculos, & angulos consperge. Ad eosdem. Ebeni drachmam, æris vsti obolos nouem, & croci obolos tres in cote tere. quæ vbi triueris, vini dulcis cotulam atticam infunde. Deinde soli expone, contege. atque vbi concoctum fuerit, eo vtere. Ad eorum dolores. Chalcitidis drachmam vuę expressæ partes duas, myrrham crocúmque tere, mustum permisce. In sole excoque, & eo dolentes oculos perunge. sit autem in vase id æneo. Quonam pacto vuluæ strangulatio cognoscatur. Digitis duobus comprime: si sentit ea est. si non, conuulsio est. Hydropi potio conueniens. Meconij, id est peplij rotundi lecyscium atticum. Catapotia eidem. Lepidos, id est squammæ melæ tres latitudine cum farina triticea ad glutinentur, terantúrque & in catapotia conuoluantur, dentúrque. Deorsum enim aquam purgant, & fecem deijciunt. Aliud. In caricas singulas tithymalli guttas septem etiam pueris instilla. Deinde in vase nouo compone concinnáque & asserua. atque ante cibum exhibe. Aliud. Meconium tere, aquam infunde & percola, farinam macera, itrium coque, mel coctum infunde, & edendum hydropi exhibe. bibendúmque vinum dulce aquosum, vel dilutam mulsam porrige. Quod ab excrementis meconium colligis asserua, & cura.

Aliàs lycisciun.

Liber hic ex his plane ostenditur commentarius esse varijs mixtísque constans theorematis, quòd in eo incomposite inordinatéque ab alijs in alia fiat transitus. quomodo & hic in ea quæ per nares fit sanguinis profusione scripta sunt auxilia. Nempe alia parti ipsi quæ sanguinẽ profundit exhibentur, alia reuellunt, vt alui solutio. Alia caput addensant astringúntque vt refrigerantia. Quæ deinceps sunt, omnia medicamentorum scriptiones habent, & quædam commixta auxilia. De appellato igitur sesamo sermonem imprimis facit. Mox pilorum in palpebris manualem operationem scribit, quam ἀναβρογχισμὸν appellant. Pari modo & hemorrhoidων, alteriúsque earum sanationis meminit. Postea purulentorum tum medicamenta tum sorbitiones scripsit. atque ab his compositiones eorum quæ ad oculos deputata sunt medicamẽtorum. Præterea de strangulationis vuluæ dignotione egit. mox de meconio. Postea de aquæ eductorio medicamento, & subinde fecis. Et demum hydericis de meconio & itrijs exhibet. sunt autem eorum quæ serie cõtinuata dicta sunt plurima quidem manifesta, alia nequaquam manifesta sunt, de quibus deinceps faciam sermonem.

FINIS.